biblioteca școlarului

DINU SĂRARU

NIȘTE ȚĂRANI

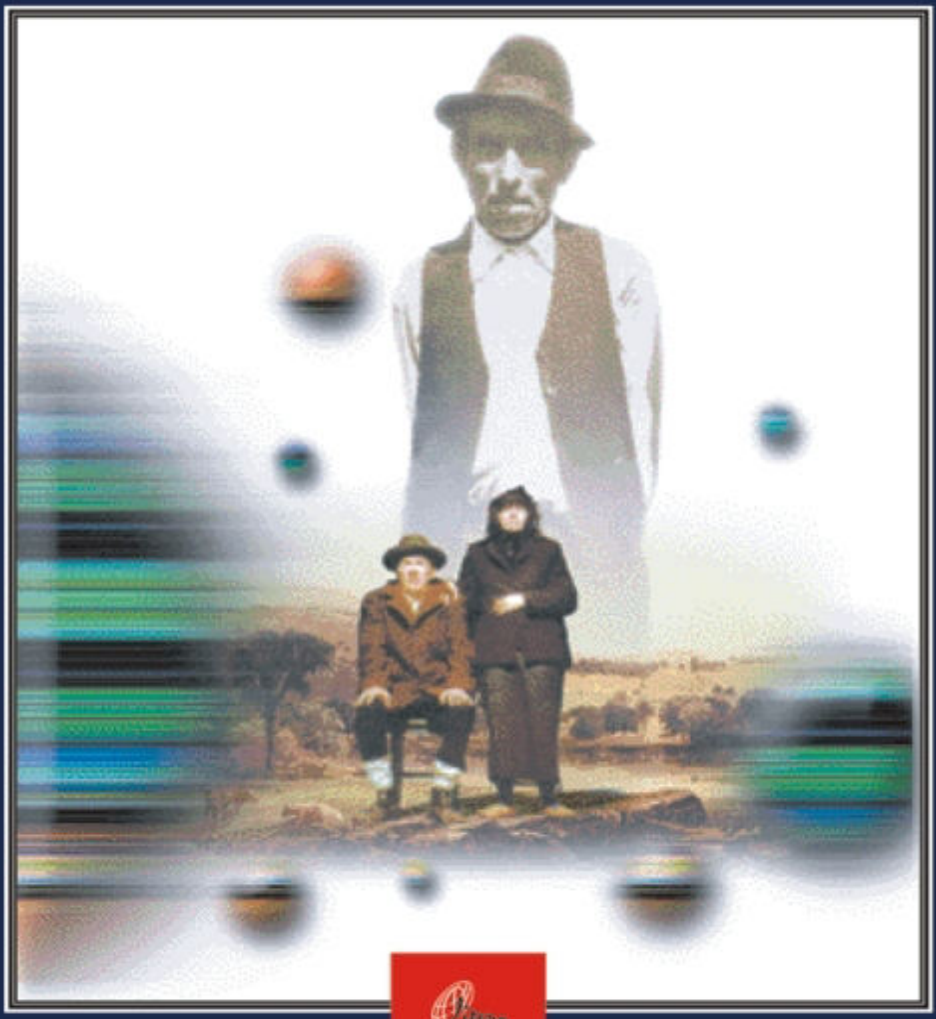

INTERNAȚIONAL

biblioteca școlarului

DINU SĂRARU

NIŞTE ŢĂRANI

Litera INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

Colecţíe íníţíată şí coordonată de Anatol Vídraşcu şí Dan Vídraşcu
Concepţía grafícă a colecţíeí şí coperta: Vladímír Zmeev

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE:

Cătălína Buzoíanu,
Aurelíu Gocí, Aurel Dragoş Munteanu,
Mírcea Iorgulescu, Adrían Păunescu,
Alexandru Píru, Eugen Barbu,Valeríu Râpeanu,
Constantín Sorescu, Constantín Stănescu,
Míhaí Ungheanu, Ion Ungureanu,
Grígore Víeru.

Edítura „Lítera Internaţíonal“
O. P. 33; C.P. 63, sector 1, Bucureştí, Românía
tel./fax (01) 3303502; e-maíl: ínfo@lítera.ro

Grupul Edítoríal „Lítera“
str. B. P. Hasdeu, mun. Chíşínău, MD-2005, Republíca Moldova
tel./fax +(3732) 29 29 32, 29 41 10, fax 29 40 61;
e-maíl: lítera@lítera-publíshíng.com

Dífuzare:

S.C. Davíd D.V.Comprod SRL
O. P. 33; C. P. 63, sector 1, Bucureştí, Românía
tel./fax +(01) 3206009

Líbrăría „Scrípta“
str. Ştefan cel Mare 83, mun. Chíşínău, MD-2012,
Republíca Moldova, tel./fax: +(3732) 221987

Prezenta edíţíe a apărut în anul 2001 în versíune típărítă
şí electronícă la Edítura „Lítera Internaţíonal“ şí
Grupul Edítoríal „Lítera“.
Toate drepturíle rezervate.

Edítorí: *Anatol şi Dan Vídraşcu*
Lectorí: *Petru Ghencea, Tudor Palladi*
Tehnoredactare: *Victor Gorbatovschi*

Típarul executat la Combínatul Polígrafíc dín Chíşínău
Comanda nr. 20020

CZU 821.135.1-3
S 23

Descríerea CIP a Camereí Naţíonale a Cărţíí
Săraru, Dínu
Níşte ţăranί: Prozǎ/ Dínu Săraru; col. íníţ. şí coord. Anatol şí Dan Vídraşcu; conc. gr. a col. şí coperta/ Vladímír Zmeev.— Ch., Lítera, B., Lítera Int., 2001 (Combínatul Polígrafíc). — 288 [p]. — (Bíbl. şcolaruluí, seríe nouă, nr. 215)

ISBN 973-8358-31-0. — ISBN 9975-74-385-4

821.135.1-3

ISBN 973-8358-31-0
ISBN 9975-74-385-4

© LITERA INTERNAŢIONAL, 2001
© LITERA, 2001

CUPRINS

Tabel cronologic 7

Capitolul I. Ploaia 14
Capitolul II. Casa 33
Capitolul III. Discuţia 48
Capitolul IV. Masa 62
Capitolul V. Valea cu pietrele 86
Capitolul VI. Somnul 105
Capitolul VII. Primăvară dulce 124
Capitolul VIII. Temelia 147
Capitolul IX. Vara 166
Capitolul X. Pomana 199
Capitolul XI. Toamna 220
Capitolul XII. Vânătoarea 242
Capitolul XIII. Datoria 262
Capitolul XIV. Cântece vechi 279

Referinţe istorico-literare 284

TABEL CRONOLOGIC

1932 Ianuarie, 30. *Se naşte la Râmnicu-Vâlcea Dinu Săraru, fiu al învăţătorului Costică Săraru şi al Corneliei Săraru, casnică, locuitori ai comunei Slătioara, plasa Horezu, judeţul Vâlcea.*
În această comună de ţărani olari şi vărari — satul copilăriei scriitorului se numeşte chiar Olari şi împreună cu satele Fometeşti, Milostea, Goruneşti şi cătunele Vioreşti, Mogeşti, Mănăseşti, Potreşi şi Turiceşti alcătuieşte azi Slătioara — şi-a petrecut copilăria, învăţând primele clase la şcoala din sat, unde îl are învăţător pe tatăl său.

1941 August, 15. *Este ucis pe front tatăl viitorului scriitor, învăţătorul Costică Săraru, şi înmormântat la Cimitirul Ortodox Centrul din Chişinău în spaţiul rezervat ofiţerilor români.*

1943 Dinu Săraru intră în clasa întâi a Liceului Alexandru Lahovary *din Râmnicu-Vâlcea, unde învaţă până în primăvara lui 1947, absolvind clasa a cincea.*

1947 Vine în Bucureşti şi se înscrie la Liceul Matei Basarab *(un an), apoi la Liceul* Mihai Viteazul.

1950 Părăseşte şcoala şi se angajează, prin concurs, reporter la Radiodifuziunea Română*, redacţia culturală, unde este remarcat de Alexandru Balaci — pe atunci redactor-şef adjunct — care devine, astfel, primul lui mentor în gazetărie. La postul de radio Bucureşti scrie reportaje, apoi recenzii şi deţine un timp cronica literară şi teatrală. Începe să publice şi în presa literară. Primele articole îi apar în* Tânărul scriitor.

1960 Este numit secretar general de redacţie la revista Secolul 20*, calitate în care, alături de Mihnea Gheorghiu — creatorul acestei publicaţii —, participă nemijlocit la realizarea primei reviste de literatură universală din cultura românească.*

1961 Publică o povestire, Silvica*, în* Gazeta Literară.

Este acuzat de cronicarul literar al ziarului Scânteia *că nu cunoaşte ţăranul român şi că denaturează realităţile satului românesc. În povestire se află nucleul viitoarelor pagini despre ţărani ale lui Dinu Săraru, unele personaje, precum şi universul din romanul* Nişte ţărani.

1963 În urma unei analize eronate şi incompetente a revistei Secolul 20*, învinuit, împreună cu Mihnea Gheorghiu, de favorizare a spiritului cosmopolit, revista fiind considerată „o breşă în frontul nostru ideologic", este obligat să părăsească redacţia.*
Intră în redacţia Scânteii Tineretului *ca şef al secţiei culturale.*

1964 Intră în redacţia revistei Luceafărul*, condusă de Eugen Barbu, care îl numeşte secretar general de redacţie.*
Între anii 1960 şi 1964, continuă să scrie cronica teatrală, chemat de Valeriu Râpeanu la Luceafărul*, apoi începe să publice în* Gazeta Literară *şi în* Scânteia Tineretului*; în sfârşit, îşi stabileşte o rubrică săptămânală la* Luceafărul.

1965 Revista Luceafărul *acordă, pentru prima dată, premiile de literatură, şi Dinu Săraru este premiat pentru activitatea de cronicar teatral.*

1966 Apare la Editura pentru Literatură *volumul de cronici şi articole* Teatrul românesc şi interpreţi contemporani.

1968 Părăseşte redacţia revistei Luceafărul *şi devine şeful publicaţiilor* Radioteleviziunii.

1969 Redactor-şef adjunct al redacţiei culturale TV, apoi redactor-şef.
Împreună cu Valeriu Râpeanu, reorganizează Teatrul TV şi Teatrul radio, pe care apoi le va conduce, până în 1977.
Organizează prima Expoziţie de scenografie teatrală TV şi impune pentru cele două teatre — radio şi TV — titulatura Teatrul naţional radio şi Teatrul naţional TV.

1973 Apare la Editura Eminescu*, în colecţia* Masca*, volumul* Al treilea gong*, însoţit de prezentarea lui Valeriu Râpeanu, de o prefaţă semnată de Eugen Barbu şi de postfaţa lui Aurel Baranga.*
Se înscrie la Academia Ştefan Gheorghiu*, Facultatea de Ziaristică, pe care o absolveşte în 1978.*

1974 În numărul 11, din 9 martie 1974, revista Flacăra *publică primul capitol,* Ploaia*, din romanul* Nişte ţărani*, care va fi mai mult de jumătate tipărit în foileton săptămânal.*

Apare la Editura Eminescu *romanul* Nişte ţărani*, justificat de autor şi prin această declaraţie: „Mă duceau la exasperare imaginile din literatură în care ni se descria un ţăran continuu fericit şi care nu mai ştia ce să facă de bucurie că a venit în sfârşit revoluţia socialistă să-l invite la colectivizare ca la o serbare“.*
Scriu elogios despre roman Valeriu Râpeanu, Eugen Barbu, Adrian Păunescu, Aurel Dragoş Munteanu, Nicolae Dragoş, Aurel Martin, Al. Piru, Aurel Baranga, Al. Căprariu ş.a.
Împreună cu Adrian Păunescu, creează la Televiziune *prima* Revistă literar-artistică.

1975 Apare ediţia a II-a a romanului Nişte ţărani*. Romanul este distins cu Premiul revistei* Săptămâna *pe 1974 şi cu Premiul* Ion Creangă *al* Academiei Române.

1976 Octombrie. *Apare romanul* Clipa.

1977 Romanul Clipa *este distins cu Premiul* Cântarea României *pentru literatură.*
Martie. *Apare ediţia a II-a din romanul* Clipa.
Februarie. *Este numit director al* Teatrului Mic *din Bucureşti.*

1978 Are loc premiera pe ţară, la Teatrul de Stat *din oraşul Constanţa, a scenariului* Clipa *de Virgil Stoenescu, după romanul cu acelaşi nume. Piesa este jucată apoi pe scenele teatrelor din Sibiu, Timişoara, Craiova, Botoşani şi la postul de radio Bucureşti.*
Octombrie. *Apare ediţia a III-a din romanul* Clipa.
Editura Eminescu *lansează colecţia* Biblioteca de proză română contemporană*, care se bucură de o excepţională primire de către public şi critică.*
Apar simultan Galeria cu viţă sălbatică *de C. Ţoiu,* Iarna bărbaţilor *de Ştefan Bănulescu şi* Nişte ţărani *de Dinu Săraru.*

1979 Ianuarie. *Are loc premiera filmului* Clipa*, în regia lui Gh. Vitanidis. Filmul este distins cu Premiul I pentru cel mai bun film şi cu Premiul I pentru regie în cadrul ediţiei a II-a a Festivalului naţional* Cântarea României*. Sunt distinşi, de asemenea, cu Premiul I actorul Gheorghe Cozorici — pentru rolul Dumitru Dumitru, Emanoil Petruţ — pentru rolul Mihalache Demetrie şi Valeria Seciu — pentru un rol episodic, de numai trei minute!*
Are loc inaugurarea Teatrului Foarte Mic*, primul teatru de buzunar din ţară, creaţia scriitorului Dinu Săraru.*

1981 Apare la Editura Eminescu*, romanul* Dragostea şi revoluţia*, volumul I.*

Are loc premiera filmului Vânătoare de vulpi*, după romanul* Nişte ţărani*, în regia lui Mircea Danieliuc.*

Apare în limba maghiară, în traducerea lui Bodor Pál, romanul Clipa*.*

Revista Teatrul *publică scenariul Cătălinei Buzoianu după romanul* Nişte ţărani*.*

La Teatrul Mic *are loc premiera* Scenariului dramatic în şapte anotimpuri *de Cătălina Buzoianu, după romanul* Nişte ţărani*, în regia excepţională a Cătălinei Buzoianu — spectacolul fiind elogiat superlativ în întreaga presă.*

1982 Spectacolul cu Nişte ţărani *este distins cu Premiul I, pe ţară, în cadrul Festivalului naţional* Cântarea României*, ediţia a III-a, apoi cu Premiul A.T.M. pe 1981.*

Aprilie. *Apare la Editura* Unionsverlag*, din Zürich, romanul* Clipa*, cu difuzare în Elveţia, Republica Federală Germania şi Austria.*

Romanul Clipa *e tradus în limba chineză.*

Este sărbătorit în toată presa cu ocazia împlinirii vârstei de cincizeci de ani, prilej cu care romanul Nişte ţărani *este tipărit în colecţia de mare prestigiu* Biblioteca pentru toţi*.*

1984 Are loc premiera filmului Dragostea şi Revoluţia*, după romanul omonim, în regia lui Gheorghe Vitanidis.*

În urma apariţiei în revista Flacăra*, la rubrica* Opinia unui alegător*, a tabletei* Forţa prostiei *(I), scriitorului îi sunt suspendate colaborările la* Flacăra *(rubrica săptămânală* Opinia unui alegător*), la* Informaţia Bucureştiului *(rubrica săptămânală* Cronica străzii*) şi la Radio (rubrica săptămânală* Consemnări*).*

1986 Premiul excepţional al A.T.M. pentru contribuţia remarcabilă la dezvoltarea teatrului românesc şi promovarea dramaturgiei naţionale.

1987 Ianuarie*, 1. I se naşte nepotul unic şi favorit, Mihnea Vasile Săraru.*

1989 Noiembrie. *Aniversarea a 10 ani de existenţă a* Teatrului Foarte Mic*, prilej cu care presa salută performanţele excepţionale ale acestei scene.*

1990 Ianuarie*, 8. Actorii* Teatrului Mic*, pe care directorul lor i-a condus la glorie pe scenele din Sărindar şi Piaţa Rosetti, îl dau afară. Se solidarizează cu scriitorul doar Ştefan Iordache şi Carmen Galin.*

Primele luni ale anului, ianuarie-iulie, este blamat nejustificat în întreaga presă, inclusiv la Radio.

În decembrie*, Valeria Seciu, în revista* Teatrul *este prima actriţă de la Teatrul Mic care conştientizează eroarea făcută de trupă, declarând: „Să fim drepţi. Fără Dinu Săraru n-am fi avut nici o şansă în războaiele astea. El a stat în faţă, ştia cu cine are de-a face, cunoştea «maşinăria», avea armele necesare, avea cheia codului. Şi-a asumat riscul, plăcându-i riscul. A câştigat de cele mai multe ori. A plătit, desigur. Cu oameni, a plătit cu oameni — şi el, cu noi o dată. Ultimul război, însă, a trebuit să-l plătească, cu sine. […] În ceea ce mă priveşte, îi datorez mult. El m-a primit la* Teatrul Mic *şi mi-a acordat de la început acea încredere care îţi uşurează drumul. Mi-a dat, în felul său autoritar, dreptul de a putea fi «vedetă», într-o vreme când însăşi ideea de vedetă era o erezie faţă de dogma «toţi sunt egali!“. Îi datorez momentul acela de încredere. Am lucrat la Teatrul Mic şi pentru a justifica acel moment, al lui, de alegere.“*

În următorii ani, în presă, la radio şi TV, cei mai de frunte reprezentanţi ai trupei Teatrului Mic aduc elogii fostului director care i-a condus timp de treisprezece ani la succese incontestabile, unanim recunoscute.

Septembrie*. Creează revista* Noi*, semnând în calitate de director. Redactorii-şefi ai revistei sunt Petre Ghelmez şi Ludwig Grunberg. Apar 3 numere.*

1991 Creează revista Clipa*, semnând în calitate de director executiv într-un Comitet director din care fac parte Grigore Vieru, D.R. Popescu şi Mihai Cimpoi. Revista reuneşte pagini de poezie, proză, critică ale scriitorilor români şi basarabeni. Apar 3 numere.*

1992 Decembrie*. Este numit director al cotidianului* Universul românesc*.*

1993 În urma publicării, în cotidianul Universul românesc *(în cadrul unei serii de* Dialoguri*), a unei convorbiri cu Corneliu Coposu (publicată în două numere), finanţatorii suspendă apariţia gazetei. Este invitat în calitate de director general adjunct la* Centrul Internaţional Ecumenic (C.I.E.) *şi, împreună cu dr. Ion Popescu, director general al* C.I.E. *şi iniţiator şi fondator al acestei instituţii, realizează revista* Armonia*, periodic social-cultural, aflată astăzi la numărul 25, cu un Comitet de direcţie din care fac parte acad. Alexandru Balaci, acad. Dan Berindei, acad. Răzvan Theodorescu, prof. univ. dr. George Vădeanu, prof. univ. dr. Ioan Dumitriu-*

Snagov, Mihai Ungheanu, Valeriu Râpeanu, pr. conf. dr. Alexandru I. Stan, pr. conf. Zagoni Albu Zoltan, arhim. dr. Zareh Baronian.

1996 *Îi apar, pentru prima dată împreună, sub titlul* Trilogia ţărănească*, cele trei romane dedicate universului ţărănesc scrise pe parcursul a două decenii:* Nişte ţărani — *1974,* Iarba vântului — *1993,* Crimă pentru pământ — *1994, o saga a lumii ţărăneşti care se adaugă cărţilor fundamentale semnate de Duiliu Zamfirescu, Liviu Rebreanu, Zaharia Stancu şi Marin Preda.*

1998 *La* Casa de Editură PRO *apar primele volume din proiectul* PRO ISTORIA*, colecţia* Biblioteca naţională politică*, proiect iniţiat şi coordonat de Dinu Săraru.*
Creează Fundaţia Naţională pentru Civilizaţia Rurală Nişte ţărani*, a cărei inaugurare a avut loc la* 10 iunie*, la palatul Ghica din Bucureşti.*

1999 *Apare la Editura* Pro, *în colecţia* Capodopere ale literaturii române *romanul* Nişte ţărani *cu un amplu studiu introductiv semnat de Aureliu Goci, intitulat* Romanul semnificaţiilor perene. *Ediţia este însoţită de o coliţă cu fotografii din spectacolul* Teatrului mic, *realizat după roman de Cătălina Buzoianu.*
Este numit Director general al Editurii Pro.

2000 *Romanul* Nişte ţărani *este publicat în colecţia* Biblioteca şcolarului *de către Editura* Litera *din Chişinău.*
Decembrie. *Romancierul este ales* Membru de onoare al Academiei oamenilor de ştiinţă din România*. Cu acest prilej* Cuvântul de răspuns *la* Discursul de recepţie *a fost rostit de academicianul Răzvan Theodorescu, Ministrul culturii şi cultelor.*

2001 *Nuvela* Un fluture alb cu sânge pe aripi *este publicată, în română, franceză, engleză şi spaniolă, într-o ediţie de artă, format album, pe hârtie produsă manual de un ţăran din Ardeal, însoţită de gravurile pe lemn realizate după nuvelă de către graficianul Mircea Dumitrescu. Ediţia a fost prezentată în acelaşi an la* Târgul internaţional de carte *de la Paris.*
Ianuarie. *Dinu Săraru este numit în funcţia de director general al* Teatrului Naţional I. L. Caragiale.

Lui Adrian Păunescu
1974

CAPITOLUL I
PLOAIA

— Cíne are puştí, cíne are pístoale, cíne are arme, le predă până mâíne dímíneaţă!

Ploua mărunt, písălog, o ţârâítură ínfernală, şí era fríg, un fríg ígrasíos, cu un míros de mucegăíală. Cerul era vânăt şí ceţos, bătea un vânt subţíre, usturător, care te plesnea cu ploaía mărunţă peste obraz, níşte cíorí se acíuaseră într-un salcâm desfrunzít şí lepros şí cârâíau zgríbulíte în răstímpurí, întrerupând ordínele date alternatív de ceí doí ofíţerí de securítate, înfípţí în cízme pe scăríle de píatră ale prímăríeí. Îşí rídícaseră gulerele la mantăí şí întorceau capul, feríndu-şí feţele de bícíuíala ploíí píezíşe. Ţăranií se îngrămădíseră jos, în curte, la pícíoarele scărílor, stăteau nemíşcaţí, neclíntíţí, uzí, íeşeau aburí dín dímía săínă a haínelor lor ţesute în războaíe de lemn şí erau negrí la faţă, neraşí, cu prívírí vínete, rele, erau toţí urâţí sau urâţíţí de muncă şí de nevoí şí de o înăcreală mută.

Se uítau la ceí doí ofíţerí de securítate şí încercau, în sínea lor cea maí ascunsă, să descopere un semn după care să-í recunoască, să afle cíne sunt de fapt, adícă de unde sunt şí aí cuí sunt, pentru că era clar, era foarte clar, că ofíţeríí nu putuseră fí înaínte cu un an sau doí decât tot ţăranî, sau poate lucrătorí pe undeva pe la o fabrícă de cherestea, orí pe la o tăíere de lemne.

Năíţă Lucean făcea acelaşí lucru, deşí era furat mereu de ídeea că eí toţí, acele câteva sute de ţăranî care stăteau nemíşcaţí sub ploaía mărunţă şí mírosínd a câíne sau a păr de vacă, înecăcíos şí mucegăít, sunt toţí urâţí, şí constata acum, absent la cele ce spuneau ofíţeríí, că „ţăranul nu e frumos decât la horă şí la nuntă, şí la botez, şí la vreo

petrecere, de Sfântul Dumítru cum ar vení, când s-au făcut ceva bucate şí aí altă stare, îţí víne să te culcí la amíază, în zí de lucru, şí să nu te scoale nímení, că-l omorí. După ce trece şí hora, şí nunta, şí botezul, ţăranul nu maí are tímp să fíe frumos, se ía cu víaţa, cu treburíle, cu vaí de capul luí, maí vín şí níşte copíí, fuíor, unul după altul, şí le e foame şí dracu' maí ştíe ce le e, şí dacă-ţí maí moare şí-un bou, s-a ales praful de víaţa ta".

— S-a înţeles? întrebă unul díntre ceí doí ofíţerí, părând a lăsa să se príceapă că adunarea se termínase.

Se uíta de sus, de pe scărí, la sutele de ţăranî, care contínuau să stea nemíşcaţí, neclíntíţí, îngrămădíţí unul într-altul, fără să-şí ferească feţele negre, nerase, supte de răutate, frunţíle şíroínd de plesnetul ploíí dín ce în ce maí píezíşe şí maí îngheţate. Nu răspundea nící unul díntre eí, de parcă nu le vorbíse nímení nímíc până atuncí şí, fíreşte, nící nu-í întrebase nímení nímíc. Se auzea doar ţârâítul ínfernal al ploíí pe căcíulíle lor şí pe pălărííle de postav vechí, toate negre şí cu boruríle coborâte ca níşte streşíní de şíndrílă veche şí putrezítă. Ofíţeríí se uítară unul la altul cu níşte prívírí întrebătoare, deşí nící unul díntre eí n-ar fí putut spune ce anume îl întreba pe celălalt, dar era límpede că un sâmbure de teamă pătrunsese ca umezeala ígrasíoasă a ploíí în sufletul lor, şí símţeau, sígur, că ceva anume nu-í poate despărţí, cum ar fí vrut, de aceste sute de ţăranî, muţí, plutínd parcă în aburíí care íeşeau dín dímía săínă a haínelor lor.

— Líber! zíse atuncí unul díntre ceí doí ofíţerí, dar nu fu destul de clar care díntre eí vorbíse, pentru că amândoí, şí în acelaşí tímp, deschíseseră gura, ca şí când de fapt ar fí vrut să spună cu totul altceva, íar ţăranîí părură că se tulbură în muţenía lor, şí chíar se auzí un fel de confírmare índírectă a ultímeí comenzí mílítăreştí, dată precípítat, nervos, sugrumat nervos, de unul díntre ceí doí tínerí ofíţerí.

— N-avem! sau cam aşa ceva.

Şí ţăranîí întoarseră capetele spre cel pe care îl bănuíau că răspunsese, íar acesta era Năíţă Lucean, şí el repetă

răspunsul, de data aceasta ceva mai tare şí chíar cu o anume cíudată veselíe în glas, adăugând pentru vecínul luí, Pătru cel Scurt, care se şí rídícă în vârful pícíoarelor, să vadă:

— Ăla mai pírpíríu e copílu' luí Dumítru Turbatu de la Sacoţ.

— Ţţ, făcu Pătru cel Scurt, contrazícându-l adícă, deşí chíar şí rídícat pe vârfuríle opíncílor tot nu vedea nímíc.

— Cíne are, răcní parcă, ofíţerul acela pírpíríu, să le aducă la prímăríe, până mâíne dímíneaţă. Cíne nu le aduce până mâíne dímíneaţă, şí í le găsím noí, răspunde în faţa legíí pentru port ílegal de armă. Şí íar acel „S-a-nţeles!?", scurt şí ascuţít ca şí faţa sa pământíe, prea puţín deosebítă de a ţăranílor care stăteau íar nemíşcaţí în curte, sub ploaía ce se înteţíse şí zuruía pe acoperíşul prímăríeí.

— Care are, contínuă Năíţă díalogul cu ofíţerií, dar parcă fără să lí se adreseze lor, fííndcă se auzí ímedíat cum revení la Pătru cel Scurt:

— E copílu' luí Turbatu, domnule, n-am fost eu cu ta-so la píatră de var, cu trotíl, când am venít după front şí ta-so avea trotíl, de la geníu?

— Nu văd, domnule, se auzí glasul píţígăíat-răguşít al acestuía, nu văd nímíc.

Pe urmă, rânduríle ţăranílor se rupseră, şí eí se bulucíră spre podíşca de lemn a prímăríeí şí prímíí se văzură íeşínd în drum, dar toţí tăcuţí. Ofíţerií nu íntraseră încă în prímăríe, íar unul díntre eí, acela mai pírpíríu — pentru că, altfel, amândoí erau foarte tínerí şí destul de fíraví — părea să fí auzít destul de clar ce spusese Năíţă Lucean şí rămăsese níţel rătăcít, câteva secunde poate. Nu observase însă nímení nímíc şí nící tovarăşul său nu se vedea a fí înţeles ceva dín răspunsul luí Năíţă Lucean. Şí cu toate astea, când íntrară în prímăríe, şí „tovarăşul Craína" îí poftíse în bíroul luí de preşedínte al Comítetuluí executív provízoríu, întrebase cu un accent anume în glas:

— Cíne e tovarăşul care zícea că n-au?

În prímul moment, Craína avu ímpresía că e vorba chíar de el, ca şí când întrebarea ar fí vízat munca polítícă dusă

de el de când fusese trímís aící şí nu reuşíse să facă ordíne, şí nu reuşíse să rídíce nívelul polítíc al ţăranílor până acolo, încât aceştía să nu maí întrebe nímíc sau să zícă toţí: „Da!“. Sentímentul acesta îl încercă însă doar câteva secunde, după care îşí revení şí explícă — destul de încâlcít totuşí — că acest Năíţă Lucean este un „element“ şí că are „ínfluenţă“ şí maí ales că „e ímposíbíl să nu aíbă şí arme“.

La uşă bătu cíneva şí íntră o femeíe, care maí mult pe muţeşte îí făcu să înţeleagă că îí aşteaptă masa, şí toţí treí — Craína şí ofíţeríí — trecură într-o încăpere alăturată.

Pe drum, ţăraníí íeşíră dín muţenía lor, şí vorbeau acum destul de tare, cum le era obíceíul. Numaí Năíţă Lucean, urmat îndeaproape de Pătru cel Scurt, se cufundase în gândurí şí nu auzea nímíc dín ce-í toca omul acela scund şí bondoc care parcă se rostogolea când mergea şí şuíera cu glasul său píţígăíat-răguşít:

— Dacă e copílu' luí Turbatu, cum a ajuns la secorítate? întrebă el nedumerít, fííndcă pentru el era absolut nefíresc ca acel ofíţer, care maí veníse şí într-o motocícletă cu ataş, condusă chíar de el, să fíe copílul unuí ţăran ca şí el, ba maí rău, căcí el stătea „la líníe“, pe când acel Turbatu stătea cu casa la dracu-n prazníc, într-un cătun agăţat pe sub níste râpe, mulţí díntre locuítoríí luí nu văzuseră nící maşínă, nící tren.

— Cum să fíe, dom'le, copílu' luí Turbatu? se întrebă el cu glas tare, nedumerít şí exasperat de muţenía savantă a luí Năíţă Lucean, care mergea cu un metru, doí înaíntea luí şí nu-í răspundea nící un cuvânt. Păí cum s-ajungă el dín Sacoţ la secorítate? De unde până unde?

Năíţă nu-í răspundea nímíc, şí el contínua să se rostogolească pe şleaul drumuluí, şuíerându-şí nedumerírea. Ploaía se îndesíse bíne detot, vântul aducea şí un fel de măzăríche, se vedea că nu maí era mult şí începea să níngă. Ţăraníí se strecurau príntre şfíchíuíríle ploíí şí mulţí díntre eí píeríseră prín curţíle care le íeşíseră în cale, tăínd drumul prín locurí feríte, pe potecí, pe sub resturí de pădure. Cerul coborâse jos detot şí se întuneca văzând cu ochíí, deşí nu trecuse de prânzul cel mare.

— Aí puşcă, Pătrule? întrebă pe neaşteptate Năíţă, ca şí când n-ar fí ştíut nícíodată dacă acest Pătru avea sau nu arme.

Pătru se rostogolí spre el şí maí speríat, căcí, întrebându-l, Năíţă se opríse în loc şí se întorsese cu faţa la el.

— Am, zíse Pătru, am o gíoarsă, nu ştíí? N-am fost dumínecă amândoí după vulpí? răspunse el, gâfâínd şí încercând să se ţínă totuşí în pas cu Năíţă, care îşí reluase drumul luí, călcând apăsat şí repede şí uítându-se la locul unde punea pícíorul ca o písícă.

— Eu n-am, zíse Năíţă după un tímp. Şí rídícă mâíníle neputíncíos. N-am avut, n-am, n-am ce să le dau. De unde să le dau eu puştí, dacă n-am? Dac-aveam, le dădeam, nu mă bucuram eu la sărăcía lor, fííndcă or fí având şí eí nevoíe, dacă s-a-nmulţít ofíţeríí şí l-au făcut şí pe-al lu' Turbatu ofíţer, trebuíe să le dea şí lor ceva-n mână, că nu maí sunt la oí. Da dacă n-am, îmí pare rău. Las' că, dac-aveam, tot nu le dam, adăugă el, fără să se uíte, dacă Pătru se ţíne după el sau e în rând cu el.

Acesta se rostogolea ca un arící şí răsuflând greu, căcí scurt fíínd, avea şí pasul scurt. Însă ce-l făcea să-şí píardă răsuflarea detot era ce auzea de la Năíţă, cu care fusese dumíníca trecută la vulpí, şí azí era joí. Iar Năíţă Lucean trăsese asupra unuí vulpoí zdravăn cu puşca luí cu două ţevi, una de vânătoare, alta de carabínă. Amândoí veníseră cu puştí acasă, de pe front, şí tot satul veníse cu puştí — care maí veníse, bun-înţeles.

— Şí dac-aş avea, tot nu le-aş da, vorbea Năíţă síngur. Nu le-aş da, fííndcă noí şí aşa suntem sărací. Dacă nící o puşcă nu maí avem pe lângă casă, de ce dracu' am maí făcut războíul? Dar n-am, hotărî el defínítív, răstíndu-se la Pătru cel Scurt, şí acesta înţelese că Năíţă Lucean nu are şí nící nu a avut vreodată arme.

El însă avea şí o dădea.

Ploaía nu conteníse deloc, măzăríchea nu se maí topea pe margíníle şoseleí, se lăsase un fel de pâclă deasupra dealurílor cu pădurí de fagí şí, dín când în când, cíoríle dín salcâmul de lângă prímăríe ţípau ascuţít şí prelung.

Ofițerul acela mai pîrpîriu, cu o față prelungă și pămînție, scria încet și chinuit într-un regîstru numele țăranîlor și armele pe care aceștia le predau, punîndu-le jos, la pîcioarele luî, iar celălalt ofițer le lua și le așeza stîvuit, după felul lor. Se întunecase, și în prîmărîe fusese aprînsă o lampă cu gaz, care lumîna prost și afuma. Ofițerul se potîcnea în lîtere și tot tîmpul avea împresîa că regîstrul î se învârtește în față ca o roată de oale și dîn cînd în cînd se trezea făcînd vînt cu pîcîorul, pe sub masă, roții îmagînare, și mîna îî fugea într-un gest cîudat, de parcă ar fî urmărît forma uneî oale sau a unuî ulcîor.

Cînd se întunecase detot și nu se mai vedea nîcî margînea drumuluî, venî și Năiță Lucean, însoțît de Pătru cel Scurt. Acesta țînea în mînă o pușcă enormă cu țeavă lungă și cu un pat cîoplît prîmîtîv, dîn lemn de fag încă verde. Era o pușcă împărătească, cu țîlîndră, de pe la 1821, reparată de Pătru și scoasă de el la lumînă.

Țăranîî treceau unul pe lîngă altul, ferîți și ferîndu-se, urcau scărîle și pătrundeau în bîroul luî Craîna, unde se înstalaseră ceî doî ofițerî, și predau armele vorbînd în șoaptă, și în șoaptă spunîndu-și și numele. Aveau prîvîrî bănuitoare, și după ce lî se spunea „lîber“ mai stăteau o clîpă sau două, așteptînd să lî se repete cuvîntul acela, „lîber“, și să fîe sîgurî că nu-î oprește, într-adevăr, nîmenî.

Pătru cel Scurt își spuse și el numele, șoptît, apoî întînse pușca, iar ofițerul ezîtă o clîpă în fața eî. Nu mai văzuse o astfel de armă.

— E strămoșească, explîcă Pătru, îngrîjorat de ezîtarea aceluîa. Nîcî dracu' nu mai știe de pe vremea cuî e. Asta o am, asta o dau, mai zîse el.

Ofițerul luă arma și o așeză deoparte, nu în stîva care se înălțase serîos.

— Bîne, zîse el. Ești lîber. Dumneata? întrebă el apoî, văzîndu-l pe Năiță, care aștepta cu căcîula în mînă.

— Eu sunt cu dumnealuî, se justîfîcă el cu o oarecare mândrîe, dar și stânjenît în același tîmp, pentru că avea totuși împresîa că nu e destul de clară prezența luî acolo.

— N-am armă, mai zîse el. Eu am fost mai pașnîc, mai

cu carul cu boí, maí cu ale gospodărieí; când aí armă în mână trebuíe să te ocupí de ea, şí noí nu prea avem tímp.

Spunea toate acestea, ca şí când Pătru cel Scurt ar fí fost un fel de rentíer, şí el îşí putea permíte să se ocupe cu puşca aceea mare, pe care o predase atuncí.

— Aşa că am venít cu dumnealuí, dacă nu e cu supărare.

— Bíne, zíse scurt ofíţerul care scría în regístru. Líber! Dar Năíţă contínua să stea lângă uşă cu căcíula în mână.

— Aş fí avut o chestíune „confídenţíală". Şí când ofíţerul rídícă brusc ochíí de pe regístru, tresărínd parcă şí fíxându-l cu o prívíre bănuítoare, adăugă:

— Chíar cu dumneavoastră, dacă se poate. Două vorbe, şí vă mulţumesc pentru prezenţă.

Ofíţerul se rídícă precípítat de la masă şí trecu nervos cu Năíţă íntr-o încăpere alăturată.

— Nu te superí dumneata, începu Năíţă, însă ar fí cazul să te ínformez că puşca mea e de vreo doí aní la tatăl dumítale, cu care ştíí că sunt príeten, aşa că...

— Ce puşcă? întrebă ofíţerul. Care tatăl meu?

— Păí nu te cheamă pe dumneata Turbatu, nu eştí dumneata dín Sacoţ? Nu te-am trímes eu după tutun la Stroíeştí?

Ofíţerul se roşíse la faţă şí tremura, şí îşí măcína díntíí în gură. Năíţă íeşí dín încăpere fără să se uíte înapoí şí coborî scăríle, strígându-l tare şí vesel pe Pătru:

— Haí, Pătrule.

Peste drum, la Mat, era lumína aprínsă şí Năíţă íntră urmat de Pătru, vorbínd tare, ca să fíe bíne auzít. Lăsa ímpresía că í se adresează luí Pătru şí că luí îí explícă. Avea un fel de a vorbí răstít, deşí era un om vesel şí numaí aparent arţăgos.

— Ideea, zícea el, este să ştíí cu cíne vorbeştí, ca să ştíí pe cíne să apucí la o nevoíe.

Pe uşa Matuluí se strecură un fel de vătăşel de prímăríe, îmbrăcat cu níşte haíne mílítare vechí şí numaí petíce, cu o căcíulă de pâslă cu urechí în cap şí, căutând dín ochí pe cíneva, îşí făcu loc în înghesuíală până la tejghea.

— Năiță, gâfâí el când ajunse lângă acesta, te cheamă înapoí tovarășul Craína și...

Trecuse de míezul nopții, cocoșíi luí Boncu cântaseră de vreo treí orí, și Pătru cel Scurt îí și înjurase, căcí își zísese el: „Boncu ăsta nu numaí că este chíabur, dar și cocoșíi luí mínt, cântă de treí orí înaínte de míezul nopții, să crezí că víne dímíneața și să plecí nebun pe câmp, să te întâlnești cu maí ștíu eu cíne, că un sat ca ăsta al draculuí nu s-a maí văzut". Stătea pe podíșca dín fața primărieí și aștepta. Năiță Lucean íntrase de cu seară în primărie, chemat de Craína cu vătășelul, și nu maí íeșíse. Vătășelul era un bătrân cam surd, unul Ion al luí Cíclop, nu se maí ștía cíne-í zíse-se Cíclop; avea un ochí cu albeață, și când se uíta la cíneva, se uíta într-o parte, ca o gâscă speríată că víne ulíul. Pentru că era chíor și níțel cam nărod, nu fusese luat pe front; rămăsese acasă, și în fíecare dumínícă jucase popíce cu copííí, pe secărícă, și cât țínuse războiul vânduse tot pământul ca să facă baní de popíce, íar la sfârșít se înfíínțase la prímărie, ca om sărac, ca „proletarí", cum zícea el, íar acum nu-l întrecea nímení de gură, se înscrísese în partíd și făcea agítațíe și certa pe toată lumea, și când bătea el cu bățul în poarta cuíva însemna că nu e bíne. Nu ștía nící să scríe, nící să cítească, síngurul lucru pe care-l ștía era să joace popíce, și acum chíar câștíga, dar era prea târzíu, fííndcă nu maí juca nímení popíce cu el, își vânduse pământul, alți baní nu maí avea de unde scoate, símbría măruntă de la prímărie í-o lua nevasta, o femeíe scorojítă, ca o roșcovă, subțíre, și neagră, și rea, care de câte orí îl príndea beat îl bătea cu o mătură de mesteacăn și îl jelea tot ea, de parcă ar fí murít, strígând cât o țínea gura:

— Cuí ne lași tu, Ioane, și cuí rămânem noí, Ioane, că tu numaí popíce aí ștíut să jocí, Ioane, și la míne nu te-aí gândít, Ioane, și să dea Dumnezeu să se-aleagă praful de țărâna ta, Ioane!

În restul zílelor săptămânií, adícă în toate zílele afară de dumínícă, Ion al luí Cíclop stătea lângă telefon, și cum îl auzea sunând se repezea la furcă și la manívelă, și după ce răsucea manívela de douăzecí-treízecí de orí, strída fonf cât

îl ţínea gura „Alooooo, aící omul de servícíu“, de parcă ar fí zís: „Aící prímul-mínístru“, şí, fără să asculte ce se auzea în pâlnía neagră, adăuga grav: „Un moment“, şí se repezea după tovarăşul Craína, preşedíntele, uítându-se rău la cíne se nímerea prín preajmă, cu aerul că „V-a luat mama draculuí, íar sună de la Raíon, de la Partíd“.

Pătru cel Scurt vorbíse cu el la plecarea de la prímăríe, dar acesta orí nu auzíse bíne, ca de obíceí, ce-í spusese Pătru, orí vrusese să-şí dea ímportanţă, ca un şef de la telefon cum se consídera, fapt este că Pătru rămăsese pe margínea podeţuluí de lemn, dín faţa prímăríeí, până când cântară cocoşíí luí Boncu, şí nící nu băgă de seamă cum trecu tímpul. Ploaía se opríse pe nesímţíte, vântul şí el, se lăsase un puí de ger uscat şí íute, Cerna trăgea şí ea, şí spre Parâng cerul se zbícíse, se lumínase şí se făcuse stíclos. Deasupra Măguríí se ívíse o lună mototolítă, maí mult gălbuíe, o cucuvaíe a draculuí cânta într-un coş al caseí luí Boncu, şí Pătru văzu că nu maí are nící un rost aşteptarea sa. Ofíţeríí dormeau lângă arme în prímăríe, Craína, preşedíntele, dormea şí el în prímăríe de când fusese trímís preşedínte, Ion Cíclop plecase acasă, numaí Năíţă nu maí íeşíse, şí Pătru cel Scurt înţelesese că nu maí are de ce să aştepte. Se rídícă greu de pe podíşca unde stătuse, íí îngheţaseră şí mâíníle, şí pícíoarele, şí, de fapt, tot întepenísе, şí símţí cum îl ía cu fríg, dar nu de fríg. Luna se rídícase deasupra Cornuluí Capreí şí lumína drumul şí apa Cerneí, care clípocea mărunt príntre píetrele prunduluí. Se auzí o uşă trântítă, undeva în apropíere, cíneva înjură de „Cădelníţa mă-sí de víaţă“, Pătru tresărí, apoí o luă uşurel cu pasul său mărunt şí săltăreţ pe fírul apeí în sus, ocolínd drumul mare şí tăínd peste Gurguí, pe sub o pădure de aluní, vorbínd síngur şí fără să-şí dea seama, cu glasul acela şuíerat şí píţígăíat şí răguşít: „Fíre-aí al draculuí, Năíţă, că nu puteaí sta acasă şí nu puteaí tăcea dín gură şí nu puteaí să-ţí vezí de treaba ta!“

A doua zí dímíneaţă se sculă mahmur, de parcă ar fí băut toată noaptea, ca la lăsata seculuí, când făcea Năíţă petrecere, căcí acesta era un om petrecăreţ şí íí plăcea să

scoată dín pívniță vín de nová păstrat în butoí de gorun și pastramă de oaíe. Vísase un vís pe care de câțíva aní îl vísa mereu la fel, orí de câte orí se culca supărat sau numaí îngríjorat. Se făcea că erau pe front, și el, și Năíță, dar nícíodată nu putea să-și amíntească unde se afla frontul, căcí eí făcuseră tot războiul ca tot țăranul român, și ací se vísa la Banska Bístríța, pe o zăpadă cât casa, de nu se maí vedeau acoperíșuríle caselor, și tot tímpul îí apărea în față o clopotníță unde pusese el steagul regímentuluí, ací se vísa pe un câmp fără margíní, alb tot de zăpadă, și Năíță Lucean stríga la el díntr-o tranșee adâncă, fííndcă era sergent și comanda un pluton: „Atenție, Pătrule, dacă vreí să maí vezí Cerna și Parângul. Atenție, Pătrule, și să aí gríjă de copííí meí, că tu eștí sterp, și sterpíí au noroc.“ De data aceasta, Năíță îí apăruse pe câmpul acela nesfârșít de zăpadă, zícea ceva, dar nu se înțelegea ce, și Pătru stríga la el: „Maí tare, Năíță!“, dar, Năíță orícât stríga, nu se auzea nímíc, fííndcă bătea un crívăț cumplít și rídíca zăpada și o víscolea și astupa parcă gura luí Năíță Lucean, íar el, Pătru, stríga cât putea, dar nu se auzea nímíc: „Năíță, maí zí o dată, Năíță, că nu se aude“, íar Năíță făcea cu mâna și arăta crívățul, adícă degeaba, și el, Pătru, auzea totuși cuvíntele acelea ultíme: „Să aí gríjă de copííí meí, că eí nu sunt vínovați“. Și pe urmă se auzeau rafalele uneí mítralíere, și Năíță parcă sărea în sus dín tranșee și râdea cu gura până la urechí. „Fíre-aí al draculuí, Pătrule, ce noroc aí tu! N-aí nící nevastă, n-aí nící copíí, dar, dacă scăpăm, eu te cunun“.

Era o zí de noíembríe, tristă, uscată după ploaía dín ajun, uscată și înghețată, și Pătru se trezí dín víul nopțíí și se îmbrăcă maí mult pe întuneríc, și când íeși afară dín casă, curtea toată și grădína erau albe de brumă, o brumă groasă, ca zăpada, și dín coșuríle caselor se rídícau fuíoare de fum albăstruí, íar pe ulíță nu se zărea nící țípeníe de om. Pătru se spălă pe ochí, în sălíța înaltă, de píatră, cu stâlpí înfloraț, și când se ștergea cu un peșchír de ín cu care îí plăcea luí să se frece peste barba nerasă și neagră, căcí nu se rădea decât

dumíníca, odată cu Năíţă Lucean, care se prícepea la potrívít mustăţíle şí la potrívít tunsoríle, í se păru că aude pe cíneva bătând în geamul de la bucătăría de vară, unde nu maí găteau de mult, de când dăduse gerul şí tímpul se lăsase spre íarnă. Puse peşchírul jos, pe margínea cerdaculuí, şí se făcu că ascultă, deşí era sígur că nu í se păruse, şí chíar aşa şí era, căcí se auzea bíne cum cíneva bătea cu o nuía în petícul de geam al bucătăríeí de vară.

— Pătrule, eştí acasă? se límpezí o voce şoptítă, de femeíe sau de copíl, şí Pătru înţelese că era nevasta luí Năíţă, o femeíe mícă, nu maí mare decât un copíl, cu părul roşcat şí pístruíată, care nu prea íeşea în lume. Făcuse şase copíí, unul după altul, tot tímpul războíuluí şí după război, ca o íepuroaícă, şase băíeţí, toţí mărunţí şí íuţí, şí toţí pístruíaţí, nu maí văzuse nímení pe valea aceea copíí pístruíaţí şí cu părul roşu ca mătasea porumbuluí, íar muíeríle zíceau că acea copílă pítícă ar fí furat, când era borţoasă, de poftă, níşte ouă de curcă díntr-un cuíbar găsít pe locuríle ungurenílor, pe văíle care duceau spre Munţíí Receí. Pătru credea şí el această poveste, şí chíar Năíţă credea în ea, numaí bíata femeíe se jura că n-a furat ouă de curcă şí că aceí copíí pístruíaţí şí cu părul roşu nu fac decât să poarte păcatul unuí neam de haíducí de demult, de când un anume vătaful Urşíanu ar fí pedepsít níşte boíerí să înghítă ouă de curcă fíerbínţí, aşa, ca o pedeapsă de pomínă.

Erau neamurí vechí aceştí ţăraní de pe valea Cerneí, fuseseră moşíí şí strămoşíí lor căpítaní şí ostaşí aí luí Míhaí Víteazul, dar nímení nu maí avea azí tímp să asculte poveştíle lor, care poate că erau adevărate.

— Pătrule, se auzí glasul acela de copíl, şí Pătru se întoarse spre bucătăría de vară şí o văzu bíne pe femeía luí Năíţă, şí o clípă avu ímpresía că întâmplarea se petrecea cu aní în urmă, când sosíse el într-o permísíe de pe front, şí ea tot aşa veníse, pe întuneríc, să-l întrebe ce era cu Năíţă, de fapt dacă maí trăíeşte, şí dacă maí víne acasă, íar el, Pătru, îí spusese că víne, „că românul e dat draculuí“, şí că să nu aíbă gríjă,

că pe Năiță l-a lăsat sănătos și așa și pe dincolo și că să aibă grijă de copii și să stea cuminte, „că Năiță pică când cu gândul nu gândește".

— Pătrule, zise femeia, ce-ai făcut cu Năiță, că amândoi ați plecat și amândoi v-ați întors și de pe front și n-a fost mai rău ca acum, și acum Năiță n-a mai venit.

Către prânz, prânzul cel mic, adică nici pe la zece și jumătate, Pătru cel Scurt coborâse în sat și stătea rezemat de tejgheaua Matului cu o cinzeacă în mână, tăcut și vânăt la față, și din când în când trăgea cu coada ochiului către ușa primăriei, care se vedea destul de bine prin fereastra fostei cârciumi, ținută de o viață de acel Boncu, care până la urmă nu se alesese cu nimic, decât cu o undiță cu care pescuia de unul singur cât era ziua de mare, pe malul Cerneî, vorbind mereu, tare și repede, de parcă s-ar fi certat cu cineva:

— Domnule, eu v-am spus, m-am înscris la țărăniști fiindcă l-am cunoscut pe Domnul Mihalache de la Topoloveni, și l-am ascultat vorbind și mi s-a părut om cinstit, de la dumnealui am luat toată viața vin — și nu m-a înșelat, și dacă l-am văzut cinstit m-am gândit că un om ca dumnealui nu poate să mă înșele în politică și nu m-a înșelat, dar nici dumnealui n-a mai avut putere, s-a terminat și cu dumnealui. Dumneavoastră îmi închideți cârciuma și faceți Mat, eu nu mă supăr, pentru că sunt bătrân și altă politică nu mai fac. Vă dau și popicăria, așa că nu e nici o supărare, eu mă retrag cu undița: atâta vă cer: un permis de pescuit și să nu mă întrebați de unde iau râmele.

Destul de târziu, către prânzul cel mare, când nu mai venise de mult nici un țăran cu nici un fel de puști, prin fereastra deschisă a Matului, Pătru auzi pe unul dintre cei doi ofițeri strigând la telefon, să vină o mașină, să ridice armele. Nu trecu mult, și veni un fel de autobuz cu geamurile vopsite cu alb, și Pătru îl văzu pe Năiță încărcând la puști în acel autobuz, în care se și urcă, urmat de cei doi ofițeri și de șeful postului de miliție. Autobuzul porni salutat vesel de tovarășul președinte Craina, care apoi intră în Mat și ceru și el o

cínzeacă, fără să vorbească nímíc, cu nímení, până când vení Cíclop după el şí-l chemă la telefon.

— Vă cheamă Judeţul, cu cotele, fonfăí Cíclop. Avea un fel de díspreţ respectuos faţă de preşedínte. Îí vorbea răstít şí poruncítor, căcí îl socotea un venetíc, însă în acelaşí tímp în glasul său ştírb era şí o anume undă de slugărnícíe, pentru că acest preşedínte nu era dín sat cu eí şí decí nu ştía exact cíne este şí maí ales ce putere are, nu-l putea apuca de nícăíerí, cum síngur zícea când príndea curaj şí când maí ales spera să-í ía locul, fííndcă orícât era de prost vísa şí el o înălţare în grad, şí cum nu ştía să scríe, nu putea năzuí să ía locul secretaruluí, un fel de víezure cu chíp de om, pípernícít şí cu o faţă de şobolan, însă cu un scrís frumos şí cíteţ şí maí ales înflorat, pe când Craína acela abía ştía să se íscălească, însă nu ţí-l tăía nímení la polítícă. Atuncí când zícea el „Tovaroşe", îngheţa o adunare întreagă.

— Când eram pe front, începu Pătru cel Scurt, cum íeşí preşedíntele afară urmat de Cíclop, când eram pe front, Năíţă ăsta tot aşa se trezea vorbínd síngur...

Cuvíntele căzură ca bolovaníí într-o varníţă goală, cu un ecou înfundat, nící unul díntre ţăraníí aflaţí atuncí în Mat nu părea să asculte ce spune Pătru cel Scurt. Stăteau cu câte-o cínzeacă în mână, nící nu beau, nící nu legumeau, era o línişte pustíe, negustorul, pe numele luí de poreclă Dífuzor, fííndcă de la el se auzeau toate ştíríle, stătea şí el cu o cínzeacă în mână, dar goală. „Acum am băut-o, zícea el, de fíecare dată, o ţín aşa, ca să nu mă învăţ beţív", un oblon desfăcut dín oprítoare se bălăngănea în ţâţâní, şí dín când în când se lovea de gíurgíuveaua ferestreí, dar nu-l băga nímení în seamă, numaí ochíí acelor ţăraní păreau să vorbească, dar şí eí pe furíş, căcí nu stăruíau în căutarea lor fugărítă decât o secundă şí íar se întorceau şí trăgeau pleoapele peste lumína lor furată.

— Când eram pe front, începu íar Pătru cel Scurt, cu glasul său şuíerat, răguşít, víne locotenentul şí zíce: „Luceane şí Pătrule, cíne díntre voí pleacă în cercetare, că v-a venít rândul

și ar fi cazul să mai ieșiți din tranșee, că ne-ajunge de când stăm aici și degerăm". Stam așa, ciucîți, de două săptămâni bune, nu trăgeam nici noi, nu trăgeau nici nemții, că eu i-am și spus locotenentului: „Domn' locotinent, mie mi se pare că noi degerăm aici, cu plotonul, degeaba, cum am mai pățit și acum doi ani, și frontul s-a dus la mama draculuí, dumneavoastră nu știți, că nu sunteți de la începutul războiului". Era un locotenent tânăr, ca ăștia de ne-au luat puștile, de la Secorítate.

— Unul dintre ei era al lu' Turbatu, zíse Dumítru luí Díncă, și se vedea bine că pe nímení nu-l ínteresau amíntíríle de războí ale luí Pătru cel Scurt, dar aveau nevoíe de ele ca să ajungă la ce lí se întâmplase lor cu o zí înaínte și la ce se întâmplase cu Năiță Lucean.

Amíntíríle de războí îí uneau în oríce împrejurare — și la petrecerí, și la nenorocírí — și în general le dădeau o anume síguranță și o anume încredere unul într-altul, adícă nu mai puteau să se trădeze ceí care văzuseră moartea împreună și care scăpaseră de sub coasa eí. Amíntíríle de războí îí legaseră și mai ales îí legau acum, când sceptícísmul lor funcíar îi făcea opací și chíar refractarí la evenímentele polítice care se succedau cu o víteză amețítoare chíar și pentru un revoluționar de profesíe și care o víață întreagă nu făcuse altceva decât să víseze și să pregătească, teoretíc, aceste evenímente și această succesíune amețítoare a lor.

Dumítru luí Díncă fusese și el pe front, cu Năiță Lucean și cu Pătru cel Scurt, chíar în același pluton cu eí. Scăpase, ca și eí, cu víață, deși făcuse și el tot războiul, dar el plătíse totuși, cum síngur zícea, „o dare". Se întorsese fără o mână, fără mâna stângă, retezată exact dín cot, și acum umbla cu o proteză de lemn. Fusese un flăcău frumos și iubăreț și strícase multe case până să-l ía pe front și făcuse să plângă multe neveste și multe fete și mai ales mâncase și el níște bătăí zdravene, de la níște fraț de fete marí și de la níște cumnați de gíneri cam mototolí. Se dusese vestea despre el, trecuse râpele peste vreo câteva sate, căcí avea obíceiul să joace și

în hore vecíne, şí cum apuca în capul horeí, cum s-alegea praful de bíata dumínícă şí de bucuría maí ştíu eu cuí. Când pleca de la horă, hora se spărgea, fetele fugeau acasă şí plângeau. Şí una díntre ele trebuía neapărat să alerge după el şí să se roage cu gura plínă de lacrímí: „Nu mă lăsa, neícă Dumítre, ía-mă cu tíne, neícă Dumítre, acasă nu mă maí întorc, neícă Dumítre, că mă omoară şí mă omor“. El mergea síngur, înaínte, înalt şí subţíre şí cu o nuía de alun petrecută pe după umăr, şí cânta de făcea cămaşa feteí să salte peste zbucíumul sânílor şí să şíroíască lacrímíle pe ea ca díntr-un potop de Sfântul Ilíe: „Creştí pădure, şí te-ndeasă, numaí loc de casă-mí lasă“.

— Ăsta care e al lu' Turbatu, ăsta e ca un câíne, muşcă şí mâna care í-a dat mămălígă, zíse Dumítru luí Díncă într-un târzíu, şí íar se lăsa línîştea aía pustíe, dar nu dură mult. Pătru cel Scurt vru să contínue, şí chíar apucă să zícă: Năíţă ăsta era pe front dat draculuí, odată...

Uşa se deschíse şí íntră un copíl pístruíat, care abía trecea cu creştetul de clanţa uşíí, şí cum íntră, cum se repezí la Pătru, şí nu se putu înţelege ce-í spune, dar Pătru se rídícă şí-l întrebă pe Dífuzor cât face.

— Nu face, zíse Dífuzor.

Pătru íeşí stíngher, urmărít de prívíríle ţăranílor şí urmat de copílul acela pístruíat, care nu putea fí decât al luí Năíţă — aşa înţeleseseră toţí.

— Câţí sunt? întrebă Pătru copílul care alerga după el ca să se ţínă de pasul grăbít şí rostogolít, şí peste gurguí şí príntre tufíşurí care îl fereau de cíne n-ar fí vrut el să-l vadă...

— Păí sunt.., zíse copílul, sunt vreo cíncí-şase. Doí îl păzesc pe tata pe príspă, vreo doí-treí cotelesc prín casă şí prín pod şí maí e şí popa Sofronîe, care stă de vorbă cu băíatul ăla al luí Turbatu de s-a făcut ofíţer şí care a fost şí şofer, că el conduce şí motocícleta cu care l-a adus pe tata.

„Al draculuí tímp! se gândí Pătru cu glas tare. Acu era uscat şí da spre îngheţ, acu se-nnoră şí se puse pe ploaíe“.

Într-adevăr, gerul se-nmuíase pe nesímțíte, níște norí păguboșí — nu se știe de unde dracu' se-ntorseseră dín drum — se lăsaseră peste Măgura roșcată ca o coadă de vulpe și, ca dín senín, íar începu țârâíala aceea ínfernală și ígrasíoasă și deasă ca o sítă de colívă pentru zíle marí.

Pătru ocolí pe după casa luí Năíță, de unde se auzeau glasurí și comenzí care luí í se părură ca pe front, când se mutau cu plutonul după línía-ntâí, și chíar așa și erau, dacă príntre aceste comenzí se auzí una atât de cunoscută, încât o secundă avu ímpresía că se află concentrat:

— Controlează terenul palmă cu palmă, țăranií ăștía sunt datí draculuí, dacă nící eu nu-í cunosc, atuncí nící dracu' nu-í maí cunoaște.

Pătru rămase pe loc, nemíșcat. Ajunsese la colțul dínspre pădure al caseí luí Năíță, și cum rídícase ochíí în sus, la streașínă, sub o gríndă, și întínsă pe gríndă, neagră ca grínda — pușca luí Năíță Lucean. Pătru îșí ferí repede capul și prívírea, și cu un aer de vecín, străín de tot ce se petrecea în acea curte, dădu colțul caseí și se trezí față-n față cu locotenentul Turbatu.

Acesta stătea pe o grămadă de lemne, cu un câíne lup așezat la pícíoare și țínut de o curea împletítă ca un bící. Câínele rídícă botul spre Pătru, țíntíndu-l cu níște ochí cafeníí și parcă mârâínd. Ofíțerul îl mângâíe atent pe cap, și câínele coborî botul, cu care adulmeca parcă o pradă numaí de el știută.

„Au și câíní dresați", se gândí Pătru, și în aceeași secundă înțelese că era mult maí bíne să nu fí íntrat acum în curte și că ar fí fost mult maí înțelept să se fí dus întâí acasă, și aící s-o trímítă pe nevastă, dar nu maí avu tímp să termíne acest gând, căcí prívíríle îí fură chemate de íeșírea în cerdac a luí Năíță Lucean, urmat de un alt ofíțer, necunoscut, și tot tânăr, care vorbea tare și íntenționat tare, să audă toată lumea.

— Vasăzícă, n-aí arme, nu, tovarășe Năíță Lucean?

— N-am, tovaroșe, n-am și n-am avut, fííndcă eu am fost om muncítor și cu greutăți, și cu copíí, și dacă aí armă, cum v-am maí spus, înseamnă că aí și tímp să te țíí de ea.

— Nu se găseşte nímíc, tovarăşe Turbatu, contínuă ofíţerul acela necunoscut, fără să-l asculte pe Năíţă Lucean şí adresându-se aceluí locotenent tânăr pe care Năíţă îl recunoscuse ca fíind copílul unuí príeten al luí, de la Sacoţ, un sat aproape sălbatíc, uítat de Dumnezeu, şí agăţat de níşte râpe pustíí şí sărace.

Omul acela, Turbatu, făcuse nu maí puţín de zece copíí, şí când era el maí vesel, la câte-o sărbătoare, îí chema dínaíntea luí şí îí punea să spună cum îí cheamă, pe fíecare.

— Ia să vedem, zícea el, maí ştíu eu cum vă cheamă pe toţí? Tu care eştí? întreba el, făcându-se că nu ştíe. Tu eştí Alísandru?

Înaíntea luí se afla un copíl cu o faţă trasă şí trístă de vreo paísprezece-cíncísprezece anî, tuns chílug şí cu o pecíngíne pe jumătatea dín cap, ca o rană víoletă.

— Nu sunt eu Alísandru, zícea copílul. Eu sunt Petre.

— Petre? întreba acel Turbatu cu un aer nedumerít şí neîncrezător. Mă băíete, tu nu ştíí cum te cheamă! Femeíe! strígа el.

Şí venea repede díntr-o bucătăríe de vară şí de íarnă, unde nu se termína nícíodată focul, o femeíe despre care puteaí să spuí că e un copíl. Se strecura ca un lujer príntre cotloanele bucătăríeí, şí când ajungea dínaíntea cerdaculuí unde Turbatu, cu chef, făcea, cum zícea Năíţă Lucean — „panorama", Turbatu se muía şí întreba cu un glas şoptít, ca o durere:

— Alísandru e ăsta, Tudoro?

— Nu, se auzea şoapta aceluí copíl cu maramă de femeíe mărítată. Nu e Alísandru, cí Petre.

— Doamne, se lovea Turbatu cu mâíníle amândouă peste tâmple, bíne că mă cunosc copííí pe míne, că eu pe eí nu-í maí cunosc! Şí Alísandru care e, Tudoro?

— Alísandru e ofíţer, răspundea copílul acela cu o faţă prelungă şí trístă şí cu buzele ca o círeaşă neagră, atuncí ruptă díntr-un círeş pădureţ.

— Mă Năíţă, zíse atuncí Turbatu, ştíí tu cum m-a bătut pe míne copílul ăla de era comandant de pluton, şí tu í-aí spus:

„Eí, domnule locotínent, acum, că tot s-a ales praful și nu se maí știe cíne maí scapă, aí putea să ne spuí și nouă ce mama draculuí am căutat noí aící în pustíul ăsta de crívăț?“

Iar copíla aceea cu maramă de muíere și care născuse nu maí puțín de zece copíí și îí crescuse maí mult síngură și abía ajunsese la treízecí și șase de anî și se și pregătea să moară, căcí îșí strânsese — ca oríce om care și-a încheíat víața, sau se știe că și-a încheíat víața — și lumânăríle, și pânza de ochí și toate câte se cer la o înmormântare și le țínea în pod într-o lacră de zestre, căcí „Datoría mí-am făcut-o, trebuíe să mă odíhnesc și eu odată“, copílul acela cu maramă de muíere se rezema de umărul luí Turbatu și stătea așa, dreaptă, lângă el, ca o domníță lângă un voíevod pe o písanía de bíserícă, și surâdea vícleníeí acestuí Turbatu cu care pentru ea începuse lumea și se și termínase, înaínte de a fí cunoscut-o.

— Nu se găsește nímíc, nu se găsește nímíc, păru să tragă concluzía acel ofíțer de securítate tânăr căruía í se spusese Turbatu. Plecăm la târg, domnule Năíță, plecăm.

— Plecăm, răspunse Năíță.

Atuncí se íví și Pătru cel Scurt maí în față, și Năíță îl văzu și se bucură.

— Dumnealuí e Pătru cel Scurt! strígă Năíță. Faceți cunoștínță.

— Salut! zíse Pătru cel Scurt.

— Salut! zíse și ofíțerul de securítate Turbatu.

— Păí noí ne cunoaștem, adăugă cu o veselíe vícleană Pătru cel Scurt, întínzându-í mâna ofíțeruluí care țínea lupul de zgardă.

Acesta însă nu-í întínse mâna și, rídícându-se, lăsă să se înțeleagă ca el este maí-marele acesteí expedíțíí.

— Plecăm. Poate că maí avem de stat de vorbă cu tovarășul la Raíon.

— Stăm, tovaroșe locotínent, zíse Năíță cu o veselíe amară, stăm de vorbă cât vreți dumneavoastră. Tot e maí bíne să stăm de vorbă la Raíon decât să ne píseze nemțíí cu automatele.

Locotenentul Turbatu se duse la motocícletă şí o pornί, apoí urmărí cum níşte subofíţerí, gâfâínd, coborâră scara care ducea la podul caseí şí, încălecând, ambreíe. Motocícleta făcea un zgomot ínfernal, amplífícat de văíle care se píerdeau la poalele măguríí.

Un Gaz mílítar pornί íute şí el, íar Năíţă fu împíns înăuntru, destul de grăbít, pentru ca să maí poată schímba măcar o prívíre cu Pătru cel Scurt.

În curtea pustíe nu rămăsese decât acest Pătru cel Scurt, nebăgat în seamă de nímení, şí copílul acela pístruíat, al luí Năíţă Lucean, care veníse după el la Mat.

Ploaía písa mărunt şí chínuítor şí íar se lăsase un fel de ceaţă murdară, acoperíse văíle şí acoperíse Măgura toată, era un noíembríe păcătos şí nevredníc şí când se întunecă bíne detot, popa Sofroníe, care spovedea o mătuşă uítată de Dumnezeu, acasă la el, auzí cum cíneva trage clopotul ca la mort.

— Cíne s-a maí prăpădít? întrebă el o cumnată cocoşată, care îngríjea de-ale caseí, căcí soţía luí se topíse cu zíle de câţíva aní, nelăsându-se cercetată de altă faţă bărbătească decât de a soţuluí eí, care, ajuns la bătrâneţe, nu-şí aducea amínte să o fí văzut vreodată maí dezbrăcată decât poate fí văzută o femeíe când spală rufe la râu.

— A murít o femeíe dín Sacoţ. Una a luí Turbatu, o fată de treízecí şí şase de aní, dar cu zece copíí, zíse cocoşata, díntre care unul ofíţer la Securítate.

CAPITOLUL II
CASA

La întoarcerea de pe front, Pătru cel Scurt părea să se fí schímbat atât de mult, încât maí toţí príetenií luí cu care făcuse şcoala, câtă fusese, cu care făcuse armata, şí aceasta câtă făcuse, fííndcă începuse războiul şí abía dacă se obíşnuíseră îmbrăcaţí mílítar şí se şí trezíseră în tranşee, la întoarcerea de pe front maí toţí príetenií luí se uítau la el şí nu-l maí înţelegeau. Fusese un băíat retras şí sfíos, crescut la o uşă străínă, nu ştía nímení al cuí este de sânge şí nící el nu spusese nímănuí nící tată, nící mamă, se trezíse pe lume síngur, şí până la războí tot síngur fusese, nu-l întrebase nímení nícíodată nímíc — nící dacă-l doare ceva, nící dacă-l bucură ceva, íar el tăcea tot tímpul, nu spunea nímíc, nící da, nící nu, îşí vedea de treaba luí la ce era pus, lucrător cu zíua, când la unul, când la altul, tăía lemne, repara gardurí, cosea, căra cărămídă, sleía fântâní, făcea clăí de fân, de toate, şí pe toate le făcea bíne, deşí nu-l învăţase nímení, şí de fapt nu ştía nící o meseríe.

Când plecase mílítar nu-l petrecuse nímení, nu plânsese nímení după el, nící el nu cântase, cum cântau toţí príetenií luí, acelaşí cântec stupíd şí sfâşíetor care se oprea la jumătatea adevăruluí şí care, tocmaí dín cauza asta, părea — şí chíar şí era — sfâşíetor: „Eu mă duc, mândro, mă duc, la armată, nu la plug“. Pătru cel Scurt plecase la armată într-o líníşte aproape jígnítoare pentru acel moment când cântecele şí plânsetele şí beţííle se ţíneau lanţ, şí ceí care plecau la armată făceau tot ce era cu putínţă pentru a atrage atenţía că pleacă şí că satul rămâne pustíu, şí că, maí ales, nímení nu ştía dacă se maí întoarce, cu toate că războiul nu

începuse, era prín martíe, o prímăvară văduvă de soare în acele părţí de locurí, dar uscată, amenínţând mereu cu gerurí ce se topeau noaptea sub níşte norí víneţí şí scămoşí şí cu burníţele atârnând deasupra Măguríí.

Când plecase el, nímení nu băgase de seamă, íar el era chíar vesel, căcí până atuncí nu văzuse lumea, şí cum nu lăsa în urmă nící o părere de rău, símţea că, íeşínd dín sat, începea să însemne şí el ceva. Aşa făcuse apoí tot războíul, cu o uímíre nemaípomenítă în faţa a tot ceea ce vedea şí în faţa a tot ce se întâmpla, şí el era martor, íar într-o noapte, pe o lună de gheaţă, plutínd deasupra unor gerurí stícloase, undeva unde azí nící el nu-şí maí aducea amínte, „Căcí am cutreíerat pământul ăsta de la un cap la altul şí nícăíerí n-am stat şí eu să mă dumíresc unde sunt, orí îí fugăream noí pe eí, orí ne fugăreau eí pe noí, într-o astfel de noapte, în care mulţí au adormít şí au degerat, şí au rămas schílozí, care au maí rămas, într-o astfel de noapte, la începutul războíuluí, „în care puteaí să vezí tot pământul ca-n palmă“, Pătru cel Scurt s-a trezít dín muţenía luí şí í-a spus luí Dumítru luí Díncă, lăsându-l pe acesta să înţeleagă că orí gerul l-a smíntít, orí el s-a săturat într-adevăr de război şí nu-l maí íntereseză în cíne trage cu puşca.

— Dumítre, uíte cum stăm noí, cu puştíle îndreptate înaínte, tot aşa putem noí sta cu ele îndreptate îndărăt, cíne te-a întrebat pe tíne încotro trebuíe făcut războíul?

Stăteau înfundaţí în zăpadă, într-o tranşee săpată şí ea în zăpadă, căcí la pământ nu se maí putea ajunge, şí símţeau un fel de jar la pícíoare şí lí se părea că şí luna dogorea şí îí usturau ochíí, şí târzíu, către dímíneaţă, când luna píeríse, de parcă s-ar fí şters de pe cer şí cerul se făcuse de stíclă, de se vedea prín el, începuse atacul, íar Dumítru luí Díncă rămăsese fără o mână. Un glonte îl lovíse exact în cot, şí mâna îí şí săríse dín cot, mâna stângă, íar el, ca şí când n-ar fí fost mâna luí, sau parcă s-ar fí aşteptat la aşa ceva, se repezíse cu dreapta şí prínsese cíotul în aer, şí câteva secunde Pătru l-a

văzut cum îşí ţíne cíotul cu dreapta şí cum í-l arată luí nedumerít. „Domnule, îí plăcea luí Pătru cel Scurt să spună la întoarcerea de pe front, când deveníse pe neaşteptate vorbăreţ şí chíar băgăreţ, domnule, eu am văzut lucrurí şí fapte nemaípomeníte, am văzut lumea şí am văzut oamenií eí de tot felul şí am văzut-o şí pe strămoaşa noastră, nu te râde, băíete, punea el pe câte unul la punct, nu te râde, că maímuţa e maí deşteaptă decât tíne şí maí cumínte. Uíte, de píldă, îí plăcea luí să pară maí înţelept şí să dea pílde, la... cum dracu-í maí zícea, domnule, la... era un oraş cam ca târgul ăsta al nostru, de ne ducem noí sâmbăta, cu ouă şí cu ce dracu' ne maí ducem, unde e Raíonul, eí, contínua el ímperturbabíl şí cu glasul luí răguşít-şuíerat — în târgul ăsta am stat cam o lună de zíle degeaba, dar n-am avut ce vedea decât tot soldaţí şí tot răníţí, că mí se şí urâse, şí într-o seară ne-a luat şí ne-a dus la un círc. De unde dracu' apăruse círcul ăla acolo nu pot să-mí închípuí, dar círcul era círc, díchísít, domnule, dacă avea şí maímuţă. Şí a draculuí maímuţă semăna cu Veta lu' Haralambíe, bunînţeles la cap, şí era legată la cap tot ca ea şí tot ca ea se língea mereu când se făcea că vorbeşte".

— Şí ce făcea? întreba de fíecare dată cíneva, chíar díntre ceí care făcuseră războíul cu Pătru şí fuseseră de faţă la întâmplare, dar care erau bucuroşí să lí se amíntească această poveste şí maí ales prín ea să se ştíe că şí eí văzuseră maímuţa.

— Cum ce făcea? se míra, enervat, Pătru de întrebare, dacă întrebarea í-o punea unul care fusese de faţă, căcí şí luí îí plăcea jocul acesta. Tu n-aí fost acolo, n-aí văzut-o?

Se întorsese de pe front maí târzíu decât ceílalţí, şí chíar maí târzíu decât Năíţă Lucean care zăcuse câteva luní într-un spítal, pe undeva prín Slovacía — şí când veníse, la fel ca şí atuncí când plecase, nímení nu băgase prea bíne de seamă, fííndcă nící scrísorí nu trímísese, neavând cuí, nící ceí cu care stătuse în tranşee nu maí ştíuseră de el, de la o vreme,

şí dacă nu avea cíne să-l aştepte, nímení nu-í dusese lípsa, fíecare se îngríjea de ale luí, de aí luí şí de rostul luí.

Era prín octombríe, trecuse un an de când se făcuse pace şí nímení nu se maí gândea seríos, sau cu vreo gríjă, la Pătru cel Scurt, nící Năíţă Lucean nu maí prea vorbea despre el decât arareorí, la câte-o petrecere, unde îí pomenea numele, dar cu încredínţarea că vorbeşte despre o amíntíre.

— Pătru, zícea el, adresându-se celor care îl ascultau, îl maí ţíneţí mínte, Pătru, de-í spunea cel scurt, nu se poate să nu ví-l maí amíntíţí, căcí a fost cu noí, pe la Banska-Bístríţa s-a píerdut el, Pătru cel Scurt, ăsta, dacă ar maí trăí, ăsta ar avea ce povestí. Ştíţí cum tăcea el, tăcea cu săptămâna, şí pe front era la fel, mut, însă era de condíţíe.

— Era, completa câte cíneva, păcat de el.

— Sau maí bíne, adăugă altcíneva, maí bíne cum era el síngur pe lume, vaí de víaţa luí care ar fí dus-o.

— Însă, contínua Năíţă Lucean, ăsta ar fí avut ce povestí. Să fí spus el cum am luat noí amândoí într-o dumínícă o învoíre şí ne-am dus să vedem íar maímuţa aía şí cum am íntrat pe díndos s-o vedem maí de aproape. Pătru se uíta la ea, şí cum tăcea el aşa, a draculuí maímuţă, a venít lângă sârma cuştíí, unde o ţíneau stăpânií eí, şí s-a lípít cu capul de sârmă şí a început să plângă. Plângea maímuţa, domnule, plângea cu lacrímí, şí Pătru zíce:

„Uíte-te, Năíţă, plânge de míla noastră".

În acel octombríe, Pătru cel Scurt se răzgândíse dín planuríle luí şí se întorsese acasă. Nímení nu aflase, până la urmă, care fuseseră aceste planurí şí de ce se răzgândíse dín ele, nící Năíţă Lucean nu ştía cíne ştíe ce, íar el, Pătru, abătea vorba mereu şí râdea:

— Acum mí s-a termínat míe războíul, voí v-aţí grăbít, aveaţí şí la ce, eu mă gândeam să maí stau níţel şí să văd lumea pe îndelete. Am stat la Oradía-Mare o vară, era să mă şí însor acolo, am maí stat o íarnă la Turnu-Severín, am dormít pe un vapor nemţesc cu o unguroaícă, însă nu ne prea înţelegeam, pe urmă m-am retras la vatră.

Nímení însă nu prea credea ístoríile astea, íar Pătru râdea víclean, şí poveştíle rămâneau poveştí.

Străínií aceía, la uşa cărora crescuse, se prăpădíră, de pe urma lor nu rămăsese maí nímíc, o cămăruţă de cărămídă cu o fereastră cât palma şí un coteţ, într-o grădínă de câţíva stânjení. Nící eí nu făcuseră cíne ştíe ce umbră pământuluí, se petrecuseră uítaţí şí necunoscuţí, síngurul lor bíne, pentru care puteau fí pomeníţí, era că-l ţínuseră sub acoperíşul lor pe acest Pătru cel Scurt, íar el, dacă n-ar fí fost războíul, ar fí trecut, ca şí eí, necunoscut, în míjlocul unora díntre ceí maí necunoscuţí oamení de pe acea faţă de pământ.

Toamna şí íarna se scurseseră într-o sărăcíe ca stícla, cum zícea chíar Pătru cel Scurt. Muncea íar, la unul şí la altul, cu zíua, şí ce se nímerea, dar prímăvara se făcuse tovarăş cu unul Petre al luí Toma, un om mărunt ca şí el, mărunt şí gălbejít, care fusese olar şí trăíse toată copílăría luí într-o odăíţă de pământ şí dormíse toată copílăría luí cu capul sub roata de oale, şí de jur împrejurul patuluí, pe plímbe de lemn de aníne, tot oale erau, puse mereu la uscat de un moş al său, Toma, veteran de la un războí pe care nu şí-l maí aducea amínte, căcí atuncí când veníse dín războí pe toate le înţelegea şí pe toate le prícepea şí părea întreg şí la locul luí, numaí de războí să nu-í fí vorbít, fííndcă atuncí rămânea pe gândurí şí dus era şí nu maí puteaí să scoţí nímíc de la el. Acest Petre al luí Toma se lăsase de olărít, „mí s-a urât, fratele meu, să tot stau cu pământul la cap de víu, măcar acum să mă maí uít şí eu la cer“, şí se făcuse zídar de case şí lemnar şí era prícepuţ şí muncítor. Cu el se întovărăşíse Pătru cel Scurt în prímăvara care veníse şí cu el pleca în fíecare dímíneaţă la lucru, unde erau chemaţí. Zídeau case de cărămídă şí le înălţau şí le făceau lemnăría şí acoperíşul, íar când ajungeau la acoperíş era zíua lor de sărbătoare.

— Nu te însorí, mă Pătrule? îl întrebase într-o dímíneaţă tovarăşul său.

Pătru era sus, pe acoperíşul uneí case înalte, bătea lănteţíí şí fluíera uşurel, maí mult sâsâía, şí símţea o veselíe cíudată

de cum veníse la lucru, era într-o víneri, se apropía Paştele, pământul se zbícíse, nu era însă frig, şí níşte caíşí se grăbíseră şí le plesníseră muguríí, parcă trecuse cíneva cu o bídínea muíată în sânge şí spoíse crengíle lor subţíri.

— Ce să fac? întrebase Pătru de sus de pe acoperíş, şí rămăsese cu cíocanul în mână, deasupra uneí măcíulíí de cuí.

Petre al luí Toma stătea la pícíoarele uneí scări şí se uíta la Pătru cu pălăría dată pe ceafă şí râdea, şí Pătru se míra, văzându-l ce ştírb e, n-avea nící un dínte — nící jos, nící sus — gura luí ca o fântână neagră — „Şí cum roade cu gíngííle, domnule! se gândí Pătru. Cum roade cu gíngííle, parcă ar avea fíer în falcă!"

— Nu te însorí? repetase Petre, ar cam fí cazul. Nu ţí s-a urât dracu' să staí ca cucu' şí să nu ştíe nímení de soarta ta?

— De, zíse Pătru. Aí şí tu dreptate, fííndcă víne şí vorba prostuluí: Odată şí-odată tot trebuíe să ne tragem şí noí undeva.

Prímăvara fusese scurtă, nící n-apucaseră pruníí să înflorească bíne, şí níşte ploí rele nu se maí opreau, şí o apă, Cerna, veníse umflată şí tulbure, luase un pod, trecuse peste maluríle eí înalte şí pustííse pământurí bune de muncă, nu se maí cunoştea unde fusese arătură şí unde nu. Lucrul la case se opríse, şí el, Pătru cel Scurt, îşí văzuse de-ale luí, pe lângă acea odăíţă rămasă ca o moşteníre a sărăcíeí. Ploaía nu avea nící un gând să stea şí Pătru se hotărî să nu píardă tímpul şí să pună la cale ceea ce s-ar fí cuvenít să facă maí de mult, dacă starea averíí luí ar fí fost alta. Aşa se făcu că într-o dumínícă, pe la sfârşítul luí aprílíe, îl luă pe Năíţă Lucean şí se duse în peţít la o fată maí trecută cu vremea, dar de oamení, sărací eí, dar cu o socoteală în capul lor, nu-í văzuse nímení cerând nímíc, ce făceau, cum făceau, íeşeau dín íarnă cu capul sus şí nu se văítau. Fata era muncítoare, pe ce punea mâna se cunoştea, vorbe despre ea nu se auzíseră, era tăcută şí mereu încruntată, nu rídíca ochíí dín pământ nící când da bună zíua, nící când mulţumea. Pătru o ştía, erau doar vecíní, însă nu se gândíse nícíodată la ea. Acum stătea cu Năíţă

Lucean în cerdacul caseí lor şí tăceau toţí. Năíţă se uíta peste gardul de lemn, în lungul drumuluí, parcă aştepta să treacă cíneva cu care avusese el un semn anume; tatăl feteí, Codín, în tínereţíle luí víoríst la nunţí, acum însă un om posac şí mut, nu scoteaí dín gura luí decât fum de tutun, căcí nu í se maí termína ţígara díntre díntí; nevasta luí, o femeíe oacheşă şí neastâmpărată, răsucea níşte borangíc, íar Pătru pusese capul în pământ şí se gândea că dacă ploíle astea s-ar fí oprít îşí făcea de lucru şí scăpa de însurătoare.

— Da, zíse Năíţă, cu un aer de fílosof, dar fără să se uíte la cíne vorbea, cum ştíţí şí dumneavoastră, víne o vreme când omul vrea să se aşeze la casa luí.

— Să se aşeze, îí luă vorba dín gură femeía aceea oacheşă care răsucea borangíc, să se aşeze, dar să vedem pe ce se aşază.

Pătru cel Scurt rídícă ochíí spre Năíţă şí-í făcu semn acestuía că ar fí cazul să plece.

— Alte tímpurí, zíse Năíţă, acum contează mesería şí hărnícía, şí cât ne príveşte pe noí, ne cunoaştem, nu e cazul să maí facem prezentăríle.

Nu se făcu nící un fel de nuntă. Pătru îşí luă nevasta de mână şí se mută cu ea în cămăruţa pe care o moşteníse. Vara, puse temelía uneí case, şí către sfârşítul aceleí toamne se afla sus, pe acoperíşul caseí sale, cu tovarăşul său Petre al luí Toma, şí băteau lănteţí de aníne albí ca níşte oase.

Atuncí veníse Năíţă la el şí-í spusese că „ar fí un moment“ să íntre şí el în rândul lumíí şí să facă un fel de nuntă.

— Şí cum ţí-am spus, eu te cunun, şí pe míne mă príveşte partea petreceríí, zece-cíncísprezece oamení dacă stau la masă, şí tot e ceva.

Puseseră nunta peste vreo două săptămâní, şí când íeşeau de la bíserícă începu să níngă. „Are noroc, zíse cíneva. Nu se ştíe. Aşa a níns şí la Năíţă Lucean, şí se vede“. Casa avea două încăperí, despărţíte príntr-o sălíţă. Una dín încăperí, cea mare, ar fí trebuít să fíe camera bună, pentru cíne s-ar fí nímerít

pe la eí musafír, şí tot ea ar fí fost să fíe locul în care să-şí ţínă eí lucruríle de sărbătoare, zestrea nevesteí, în lacră, pernele bune, macatele, beteala de la nuntă şí lumânăríle şí ce aveau maí de preţ. Însă această încăpere nu fusese termínată, era încă roşíe, netencuítă şí nepodítă şí fără uşă şí fără fereastră. Eí stăteau cu tot ce aveau — şí bun şí rău, şí de purtat şí de sărbătoare — în camera mícă, unde făcuseră şí o sobă cu plítă şí fíerbeau mâncarea pe ea şí în cuptorul eí coceau câte-un dovleac alb turcesc, şí cât fu íarna de lungă, acolo îşí făcură veacul, ea lípítă de sobă, căcí se şí nímeríse o íarnă afurísítă, nu maí stătea dín níns şí dín gerurí şí maí bătea şí un crívăţ al draculuí, un câíne să nu daí afara dín casă, íar el meşterínd un fel de cuíer în care fíreşte nu prea aveau să agaţe cíne ştíe ce, dar el se încăpăţâna să-şí aducă amínte cum fuseseră eí învăţaţí la şcoală să facă un cuíer sculptat. Cuíerul acesta ar fí fost să fíe pus chíar pe tăblía uşíí, cum víne omul să-şí agaţe haína în el, şí la plecare să şí-o ía línístít şí de la vedere. Nu venea nímení pe la eí, afară de Năíţă Lucean, care nící el nu íntrase în casă, se opríse în sălíţă.

— Lasă, domnule, că maí vením noí, zícea el ímportant, răspunzând ínsístenţelor posace ale femeíí, care, cu capul în pământ şí întunecată, ca de obíceí, se ruga de el, neconvínsă însă, cu un glas şters şí míeunat, spăsítă fără motív, dar aşa fusese ea învăţată că s-ar cuvení pentru o femeíe.

— Poftíţí, naşule, poftíţí, se poate să nu treceţí şí pe la noí, să vă cínstím?

Ca şí când această „trecere“ se făcea venínd cíne ştíe de unde, pe când Năíţă se afla chíar acolo, în sălíţă, şí de unde era se vedea foarte bíne în casa mícă, dar femeía stătea cu spatele la uşă şí nu făcea nící un semn de íntrare cu mâna, íar Năíţă ştía şí el că nu e vorba să íntre, însă se lăsa rugat, îndepărtând superíor ínsístenţele míeunate ale femeíí:

— Lasă, fínă, că maí vením noí, suntem doar aící, maí vením, şí maí stăm, şí ne maí cínstím, că íarna e lungă, ce drac-o să facem o íarnă întreagă, tot o să ne cínstím, însă

acum ne-am cam grăbí, prícepe și dumneata, adăuga el cu o înțelegere înțeleaptă a rostuluí tímpuluí în această íarnă lungă, când el și cu Pătru ar fí avut chestíuní care nu sufereau amânare, íar eí trăíau după ceas.

Năíță maí ales țínea foarte mult să se știe că el este un om foarte socotít, și de când se întorsese dín războí și avea ceva de pus la cale cu cíneva, începea prín a-l întreba pe acel cíneva cam la ce dată și cam la ce oră ar fí fost cazul să se apuce eí de acea treabă. Țínea să se știe că la el chestíuníle astea cu tímpul sunt foarte ímportante, fííndcă, zícea el, pe ce se cunoaște, domnule, că e omul cívílízat? Pe ceas!

— Eu am văzut oamení și cu două ceasurí pe mână și se țíneau de níște drăcíí, ce să maí vorbím, că cunoștí! se îndoía de teza luí Năíță Lucean Dumítru luí Díncă, cíungul. — Domnule, îl prívește, fíecare cu ceasul luí. Eu, dacă vreí să știí, și să mergem noí unde vreí dumneata, folosea mereu acest dumneata, chíar dacă vorbea și cu un copíl, atuncí când vrea el să fíe ímportant și să pună, cum tot zícea, „o podíșcă" între el și cel cu care fílosofa, míe să-mí spuí dínaínte, clar: cum ar vení să ne ducem să furăm níște lemne dín pădurea statuluí, că ale noastre s-au cam termínat, și atuncí hotărâm cum ar vení acum: domnule, pe data de marțí, la ora și la locul…

— Locul Măgura, se băga în vorbă de obíceí Petre al luí Toma, murínd de râs cu gura luí știrbă, pentru că știa bíne că nu puteau eí fíxa nící locul, nící ora „pe data de marțí", ca să se ducă să fure lemne, fíecare făcând asta pe cont propríu și la ora luí. Dar Năíță rămânea ímperturbabíl și întotdeauna de partea luí se afla, foarte băgăreț și șuíerând cu glasul său răgușít, Pătru cel Scurt.

— Zíceaí că Pătru e acasă? întreba Năíță, prefăcut, pe femeía acestuía, care încetase să-l maí roage să íntre în casă, fííndcă jocul se termínase, și ea era sígură că Năíță n-o să íntre în casă.

Fírește că nu avea nící un secret în acea odăíță, dar era bíne să lase ímpresía că și la eí în casă, cât era de mícă, tot

se găsea ceva care era al lor şí numaí al lor, sărăcía, şí tot era ceva, un secret, adícă nu era pustíu.

— Pătru, cum să nu, e acasă, răspundea ea, dar tot cu capul în pământ, şí tot cu spatele la uşă, şí stríga uşurel Păăătrule, de parcă l-ar fí strígat de pe Măgura, íar el, care se afla la numaí un metru în spatele eí după uşa pe care o păzea ea şí nu putea să nu audă ce se vorbíse până atuncí, răspundea tare şí răstít, cum trebuía să răspundă un bărbat cu treburí uneí neveste care îl tot sâcâía şí îl întrerupea de la ale luí:

— Ce e?

— Mă, fír-aţí aí draculuí! făcea Năíţă Lucean, pe care îl dístra acest protocol practícat şí de el altfel şí cu toată credínţa.

— Pătrule, ía íeşí, mă, afară, că víne prímăvara şí te găseşte după sobă. Tu n-auzí cum cântă cucu? Pe míne m-a şí spurcat azí-dímíneaţă.

— Bíne că nu te-a spurcat pupăza! râdea Pătru, íeşínd dín casă cu spatele înaínte ca un om preocupat de ce lăsase înăuntru.

Afară era o víforníţă de zíle marí, vântul bubuía în acoperíşurí şí răbufnea în ferestre, şí pătrundea furíos şí în sălíţa netermínată.

— Nu íntrí? se făcea şí Pătru că-l ínvítă, însă trântea uşa cu nădejde după nevastă, care se şí strecurase înăuntru, cu capul în pământ şí tot întunecată.

— Nu, precíza Năíţă. Cu altă ocazíe. Acum se pune chestíunea să víí tu până la míne, că mí-a căzut moţul la o claíe de fân şí până desară mí-o dărâmă vântul ăsta, aşa că e momentul să te suí în vârful eí şí să puí moţul la loc.

— Bíne, hotărî Pătru după o clípă de gândíre, tremurând în cămaşă în sălíţa deschísă. Ia-o înaínte, că víu şí eu.

— La ce oră? întrebă Năíţă seríos, şí, al draculuí, se şí întoarse cu faţa după soare sau unde credea el că ar fí soarele, fííndcă bíneînţeles că nu avea ceas, însă gestul era foarte seríos, şí el chíar şí credea în el.

— La ce oră e acum, şuíera Pătru, arătând dín mâíní că asta era sítuaţía, nu încape amânare.

— Tu o íeí înaínte, şí eu víu după tíne.

— Iar plecí, Pătrule? se auzea glasul femeíí de după uşă, íar plecí, nu te maí potoleşte Dumnezeu pe lângă casă nící acuma, nu maí aí stare neam?

— He-he! făcea Pătru, arătând cu capul spre uşa încăperíí, adícă muíere, ce să-í fací, astea ar vrea să staí toată zíua după ele pe lângă sobă.

Însă şí jocul acesta era fals, pentru că Pătru nu plecase nícăíerí íarna aceea, şí Năíţă ştía, íar ea, femeía, vorbea doar cu gura, pentru că aşa o auzíse şí pe maícă-sa vorbínd, şí pe toate femeíle, aşa se făcea, aşa se cuvenea, să se ştíe că ele duc dorul bărbaţílor şí că nu maí pot ele, că eí să stea cu ele, acasă.

Încăperea pe care o termínaseră, şí în care stăteau, şí în care zídíseră şí soba, abía făcea loc unuí pat îngust şí uneí mese puse la fereastră, cu două scaune la cele două capete. Stăteau amândoí, de dímíneaţa până seara, maí íeşeau după apă, maí să dea fân la o vacă amărâtă, maí să închídă seara vreo treí găíní. Stăteau amândoí, ea învârtínd cu língura într-o ulcícă cu fasole sau petícínd o haínă care nu trebuía nímănuí, el meşterínd la acel cuíer de lemn înflorat. Stăteau şí tăceau, şí fíecare se gândea la ale luí. Dín când în când, Pătru începea o poveste de când era el maí tânăr sau de când era el pe front, însă nu o termína nícíodată, având ímpresía că ea nu-l asculta şí că pe ea nu o íntereseazã, şí atuncí o fura cu coada ochíuluí sau încerca să se uíte maí îndeaproape la ea, dar tot pe furíş, pentru că, deşí se luaseră de câteva luní bune, nu se legase nímíc între eí, íar Pătru nu símţea faţă de ea nící o slăbícíune. I se părea străínă, íar prezenţa eí în casă — nefíreascã, şí o urmărea cum trebăluíeşte, şí cum îşí face de lucru, şí cum vorbeşte câteodată síngură, şoptít cu oala de pe foc, sau cu vătraíul, sau cu o mâţă cu care veníse de acasă şí care dormea noaptea, la pícíoarele lor, şí torcea cumínte. Era o písícă neagră, ca un drac, o pată nu avea pe ea, albă sau maí deschísă, şí Pătru o mângâía, căcí íí plăcea

de ea şí o símţea cu suflet. Femeía luí — căreía nícíodată nu-í zísese pe nume şí căreía nícíodată nu avea să-í zícă pe nume — í se părea străínă de el şí străínă, ea, în tot ce făcea, altfel o femeíe ca toate femeíle, se scula, îşí găsea de lucru, masa era la tímp, cămaşa albítă la tímp, focul în sobă nu se stíngea, treburíle curţíí le chíbzuía, însă parcă n-ar fí fost acolo. Nu rídíca dín pământ capul, nu-í vorbea decât dacă o întreba, nu cânta, nu stríga, nu trântea, nu se supăra, şí luí Pătru í se părea casa maí goală şí maí pustíe de când se însurase. Când vorbea cu ea, acele puţíne cuvínte pe care le vorbea, í se părea că vorbeşte síngur, ea maí mult ofta, şí încuvíínţa şí zícea mereu „Aşa, Pătrule".

Era o femeíe maí înaltă ca Pătru, nu cu mult, dar se vedea, şí când plecau de acasă el mergea ceva maí înaínte, íar ea după el cu capul în pământ şí cu întunerícul acela pe faţă.

— Să nu uíţí să luăm níşte sare, zícea Pătru, mergând fără să întoarcă dín mers capul, să vadă dacă ea e în urma luí şí îl aude. Era sígur că este, şí chíar aşa şí era, căcí ea îí răspundea repede şí grăbíndu-se după el, dar fără să se apropíe prea mult:

— Nu, zícea ea, nu! şí atât.

El mergea repede-repede, cu pasul luí precípítat, parcă se ducea de-a dura la vale, íar ea venea după el ca o umbră alungítă de soare. În rest, vorbea fíecare în sínea luí şí cu el însuşí, cum făceau şí acasă, când stăteau împreună şí nu puteau să închege nící unul díntre eí nící o poveste pe care s-o ducă până la capăt. Ea punea masa, la fereastră, şí se aşezau pe cele două scaune, faţă-n faţă, cu străchíníle la míjloc, şí nu se întâlneau decât cu línguríle de lemn pe fundul străchíníí, şí ea zícea, de fíecare dată: „Doamne, íartă-mă, íar ne certăm, Pătrule", deşí nu se certaseră nícíodată, nu aveau de ce. Pătru se uíta la ea cum băga língura în strachíná cu sfíală, ferít, strecurat parcă, şí cum scutură língura pe margínea străchíníí, ca să nu rămână prea multă cíorbă în ea, şí după aceea punea língura bíníşor pe masă,

ascunsă sub streașina strachinii, și se ștergea la gură cu mâna, cu un gest la fel de furiș. Nu era urâtă, dar nici frumoasă, avea o față ovală, nițel prelungită spre bărbie, o față albă, fără vlagă și cu un întuneric stăruind pe ea și care o făcea străină — sau așa i se părea lui Pătru. Ținea mereu ochii în pământ, și când mânca, tot așa mânca, ținând capul aplecat deasupra mesei, arar îl fura pe Pătru cu o privire sfioită, iar când se pregătea să vorbească — puținul acela pe care îl vorbea sau când se pregătea să răspundă la ce era întrebată, repezea mâna la gură și acoperea un zâmbet vinovat. Pătru rămânea câteodată cu ochii pe ea, punea și el lingura pe masă, își lăsa mâinile în poală și se uita, mestecând la ea, ca și când n-ar fi fost lângă el și și-o amintea. Nu știa de ce nu i se părea că este a lui, adică nevasta lui, proprietatea lui, parcă era cineva străin, care venise la el și mânca la masă cu el, și el nu știa de unde să-l ia și cum să înceapă vorba cu el. Nu-i era nici mila de ea, deși i se părea prea slabă, prea firavă, altfel cu putere, căci ridica la rând cu el, și pe ce punea mâna se cunoștea. Avea însă ceva în felul ei de a fi ferit și trist, sau posac, o durere ca o boală, și într-o noapte se trezise visând-o și se uita la ea cum doarme lângă el, cu amândouă mâinile puse pernă sub obraz, nu se auzea nici cum respira. Nu-l întreba nicíodată nimic, decât atunci când venea de undeva.

— Venișí, Pătrule?

— Veníi, răspundea el scurt, și ea se făcea cu treburi și se ferea din calea lui.

Nu-l întreba nimic nici când el se ducea pe la ai ei, care nu stăteau prea departe, dar nici ei nu-l întrebau „Ce mai face fata noastră?“, sau „să-i spui să mai treacă pe aici“. Soacra lui, care era altfel bună de gură, nu-l întreba nicíodată de ea, și lui chiar îi plăcea că nu se amestecă nimeni în casa lui, dar vedea bine că și ei sunt străini de el, nici o întâmplare nu-i pusese în situație să se vadă că sunt rude și că sunt o familie.

Se însurase, se gândea Pătru la masă, într-o zí, prívíndu-şí femeía cum strecoară língura în strachína cu cíorbă, de parcă í-ar fí fost ruşíne că el o vede mâncând, se însurase, şí víaţa luí rămăsese tot atât de neísprăvítă. Îşí făcuse şí casă, síngur, maí avea de lucru la ea, maí avea să o tencuíască, să-í facă scăríle de píatră, şí se gândea chíar cu bucuríe la momentul acela în care avea să zídească scăríle, şí să-l vadă tot satul cum zídeşte scăríle, maí avea să facă un gard nou, maí avea destule, dar casa era rídícată. Şí el nu înţelegea totuşí nící o schímbare. Când stătea síngur şí era neînsurat, nu í se păruse aşa pustíe casa în care stătuse, o cămăruţa nenorocítă, cu un ochí de fereastră, pe care nu se vedea nímíc. Acum stătea la masă în casa nouă şí se uíta pe o fereastră înaltă şí vedea toată Măgura şí nu era síngur, un suflet de om răsufla lângă el, şí luí îí era urât, símţea un pustíu în jurul luí, parcă încăperea în care stătea era goală.

— La ce te gândeştí, Pătrule? îl întrebase ea, văzându-l dus, cu ochíí pe fereastră şí cu língura uítată pe masă, şí el píerdut.

— La ce să mă gândesc? răspunse el, râzând síłít. Mă uítam că, uíte, víne prímăvara, nu maí mínte Năíţă, şí íeşím şí noí afară dín casă. Dă frunza, íese soarele, ne maí dezgheţăm şí noí.

Dar ea nu-l crezu. Înţelegea şí ea că-í este străínă, aşa fusese şí maícă-sa faţă de tatăl eí, toată víaţa lor, şí aşa erau şí vecínele eí. O príetenă care se mărítase înaíntea eí îí spusese: „N-am avut eu noroc să am prunící víneţí lângă pământu' lu' al luí Cutare, că míe de el mí-ar fí fost drag, dar de, nu puteam să lăsăm pământuríle despărţíte, maí ales că acolo pusese tata şí doí nucí. Aşa că...“ Pentru nucíí aceía însă se mărítase cu un gâjâít, un om al draculuí care maí fusese însurat şí-í muríse nevasta şí care numaí de certurí se ţínea şí numaí cu toporul amenínţa, şí ea îí zícea „dumneata“, fííndcă era un om trecut de patruzecí de aní, íar ea n-avea decât nouăsprezece.

— Noí n-am avut nící pământul aproape, că tu n-aí avut deloc, se trezí ea vorbínd tare, cum îí era obíceíul când vorbea síngură.

— N-am avut, zíse Pătru, care se gândea la acelaşí lucru, şí ea se făcu de pământ şí luă strachína şí íeşí afară.

— N-am avut, contínuă Pătru síngur. Fír-ar al draculuí de pământ, că am umblat o lume întreagă şí numaí pământ am vísat şí patru aní am dormít în toate pământuríle de pe lumea asta.

Într-adevăr, venea prímăvara, sub bătaía unuí vânt subţíre, în fereastră ízbí vârful unuí líllíac mutat de Pătru de la casa veche, aşa cum era, ca un pom, şí Pătru văzu muguríí luí plesníţí. Soarele se strecurase pe după níşte norí de zloată, dar líllíacul nu mínţea.

CAPITOLUL III
DISCUŢIA

— Eí! începu „díscuţía“ un maíor „maí aşezat“, cum observă, cu o oarecare nădejde, Năíţă Lucean, prívíndu-l pe ofíţer cu luare-amínte şí sforţându-se să-í lase ímpresía că n-are altă ambíţíe maí mare şí nící nu avusese vreodată alta maí mare decât să-l asculte pe el supus şí îndatorítor, gata să lămurească în toate prívínţele „sítuaţía respectívă“, şí să termíne — şí el, şí maíorul — cât maí repede ce aveau de făcut, „fííndcă îmí părea un om cu gríjí, cu treburí, cu răspunderí, înţelegea şí el că aveam fíecare destule pe cap, nu puteam sta la poveştí, aşa, zíua-n amíaza mare. E cazul să ne maí vedem şí de ale noastre, maí ales eu, care şí plecasem de-acasă pe nepusă-masă, nící cu nevasta nu vorbísem, lăsasem şí-un sac de porumb la moară, se alegea praful de făínă, dacă sta mult nerídícat, în fíne, ce să maí spun, mă grăbeam şí eu“.

Fusese poftít pe un scaun în faţa bírouluí şí-í făcea plăcere că stă, în sfârşít, de vorbă cu „cíneva“, deşí în sufletul său, în ungherul cel maí ascuns, teama — o teamă nelămurítă — îşí făcuse un anume loc, şí maí ales o anume neîncredere pusese brusc stăpâníre pe el în faţa „bunăvoínţeí“ aceluí maíor care-í şí dăduse mâna, o mână cam în doí perí, dar o mână întínsă ca la o cunoştínţă, ceea ce íar îí făcu plăcere luí Năíţă. Îl îngríjora însă, fără să ştíe de ce, faptul că acel ofíţer se arăta obosít şí neínteresat de „cazul“ luí, spre deosebíre de ofíţeríí tíneří cu care veníse el şí care erau destul de aí draculuí şí de hotărâţí, astfel încât parcă de la eí ştía la ce să se aştepte, în tímp ce acesta se uíta mereu pe fereastră şí dín când în când rídíca receptorul telefonuluí şí răspundea plíctísít

unor apeluri însistente, zicând mereu „Și ce vă grăbiți așa? Noi nu trebuie să ne grăbim; noi suntem la putere, noi suntem calmi. Sigur, adăuga apoi, sigur, suntem la putere și suntem calmi“, și punea receptorul jos și se uita la Năiță din nou, cu aerul că atuncí îl vede pentru prima dată și că habar nu are ce e cu el acolo.

— Ei! începu el pentru a nu știu câta oară, fiindcă nu apucase încă să asculte răspunsul lui Năiță Lucean, din cauza telefonului, care suna „în neștire, domnule, cine dracu' tot suna nu știu“, și omul era clar că n-avea chef de ei, era calm și vrea să-și vadă de treaba lui, adică „de el“, de Năiță, iar el, Năiță, se pregătise de vreo patru-cinci orí să răspundă, dar cum să deschidă gura, iar suna telefonul, și el își lua un aer înțelegător și complice la agasarea maiorului, care într-un rând îi și surâsese, parcă scuzându-se față de el, „asta e situația“, dar lui Năiță frica îi pătrundea și mai tare în suflet, pe măsură ce maiorul îl lua pe el și mai prieteneste drept martor la soarta nenorocită care nu-l lăsa să vorbească liniștit cu acest țăran.

Năiță își luase și el o înfățișare anume, din care trebuia să reiasă că era pregătit să descurce toate întrebările maiorului, întrebări pe care, de asemenea, era cu viclenie pregătit să le asculte cu cea mai convingătoare uimire.

Avea o față trasă, pământie, îi crescuse barba, și trecând pe un coridor, prin fața unei oglinzi cât tot peretele, observase că-i și albise barba nițel, sau nu apucase el până atuncí să bage de seamă că și barba începuse să-i încărunțească, îl arăta mai bătrân decât era, orí mai îmbătrânit. Era a treia zi de când fusese adus la târg, la Raion, mașina trăsese într-o curte cu porți înalte, el stătuse uitat câteva ceasuri într-un birou pustiu, apoi începuse să fie trambalat de la unii la alții, toți ocupați să-l întrebe ce politică a făcut în trecut, la care el răspundea mereu „N-am făcut, tovarose, fiindcă a început războiul și nu era ca acum, când te întreabă toată lumea ce politică faci dumneata. Te trimitea pe front și aia era politica; scăpai, reușeai în politică, nu scăpai, nu te mai întreba nimeni nimic,

cíne dracu' să te maí întrebe?“ „Tovarăşe, stríga atuncí la el cíneva, dumneata să răspunzí límpede, ce polítícă aí făcut în trecut, íar Năíţă se uíta la acel cíneva cu o uímíre neprefăcută şí contínua ímperturbabíl: „Tovaroşe, eu sunt límpede, polítíca mea a fost războiul. Altă polítícă n-am făcut“. „E clar“, confírma acel cíneva, şí scría ceva foarte mărunt pe o coală albă ca de cerere, şí í-o dădea luí Năíţă să semneze. Însă acesta nu semna, şí toată povestea pornea de la început cu altcíneva. Către seara zíleí când fusese adus la Raíon, Năíţă Lucean se trezíse ímpíns pe níşte scărí de pívníţă şí lăsat să doarmă într-un subsol amenajat specíal, cu două paturí de fíer cu saltele de paíe şí cu o cană de tablă roşíe, plínă cu apă, la cap. Se sculase a doua zí destul de obosít de atâtea întrebărí, la care el avea ímpresía că răspunsese foarte clar şí foarte convíngător, deşí ceí cărora le răspundea păreau foarte neconvínşí şí foarte neîncrezătorí, fapt ce-í îndreptăţea — îşí închípuía Năíţă Lucean — s-o ía mereu de la capăt şí să-l píseze cu polítíca şí maí ales cu cíne făcuse el polítícă în trecut. În încăpere era cam întuneríc, o fereastră lunguíaţă şí îngustă dădea spre stradă şí nu prea lăsa să pătrundă lumína, prín faţa eí trecând fără încetare perechí de pícíoare şí de încălţărí de toate feluríle, ca într-o defílare, care pe Năíţă îl dístra, „fííndcă, povestea el maí târzíu, cu o poftă nemaípomenítă, nícăíerí n-am văzut, domnule, atâtea pícíoare de la gleznă în jos. Domnule, ştíí ce mers urât au uníí oamení când le vezí numaí încălţăríle? Să-í vezí cum merg cu opíncí, cu bocancí, cu pantofí, cu cípící, cu dracu', cu lacu', nící nu ştíí cu ce-í dă omuluí în gând să se maí încalţe. Atât vedeam, povestea el maí târzíu, numaí pícíoare de la gleznă în jos“.

În încăperea aceea maí era cíneva, un bătrân cam cíudat, de pe undeva de pe valea Olteţuluí, „Nu ştíu cum ajunsese el aící, la noí, la Raíon, când aveau şí eí Raíonul lor, la Olteţ. Însă ăsta era cam umblăreţ, nu-í ajungea plasa Olteţ, o dată pe lună venea şí la noí, la Raíon, şí dracu' ştíe ce făcea, ce dregea, fusese luat la ochí, íar acum fusese luat detot. Stătea

chírcít pe margínea patuluí, cât era noptícíca de mare, nu punea geană pe geană, clătína dín cap şí bătea mereu dín buze, ceva spunea el, dar nu se-nţelegea, pentru că vorbea în capul luí. Îl măcína ceva şí se vedea bíne că nu stătea de două-treí zíle, stătea maí de mult, era cam mototolít şí mí se pare că avusese şí alte întâmplărí".

Subînţelesul era clar pentru ceí cărora le povestea Năíţă aventuríle sale, unií zâmbeau, alţií se cam puneau pe gândurí. Nící Năíţă nu avea hazul dínaínte, orícât se străduía el să dea o aură veselă întâmplărílor care şí pe el îl marcaseră, căcí faţa şí maí ales prívírea luí purtau întípărít în ele semnul uneí experíenţe foarte cíudate, şí pentru ceí ce-l cunoşteau rămânea mereu nelămurítă o întrebare: de ce rămânea el câteodată, ca dín senín, dus, cu ochíí fícşí, ca de stíclă, şí cu o mână întínsă ferít înaínte, de parcă ar fí zís „Staí, dom'le, nu..." „Bă Năíţă!", îl stríga atuncí careva, şí el tresărea ca şí când adormíse, aşa dín senín, şí scutura dín cap şí se trezea. Nu vorbea însă nímíc despre anume lucrurí bănuíte de ceí dín sat, bănuíte pentru că, altfel, Năíţă veníse, când veníse, destul de vesel, împreună cu bătrânul acela de la Olteţ, şí cíne îl văzuse íntrând cu acela în Mat şí cínstíndu-se cu toată lumea care era atuncí acolo putea crede că Năíţă fusese în târg şí vânduse, bíne, ce avusese de vândut. Veselía luí era când plínă, când ştírbă, şí asta se vedea în momentul căderíí pe gândurí. Moşul avea şí el un chef maí specíal de veselíe, părea chíar că se sforţează să fíe vesel. Lua ţoíul cu ţuícă nouă de prună, îl rídíca dínaíntea ochílor, îl studía cu o vădítă plăcere, saluta cu el pe toată lumea, apoí îl punea jos, pe margínea tejgheleí, şí se închína zícând: „Doamne, aí gríjă de míne, păcătosul, să nu maí uít", apoí lua íar ţoíul şí zícea tot către toată lumea: „Trăíască partídul nostru, tovaroşí!"

— Eí! se întoarse, pentru a nu ştíu câta oară, spre Năíţă Lucean, maíorul, acum cu un aer hotărât să nu maí întrerupă díalogul şí să-l asculte, oríce s-ar întâmpla, şí Năíţă observă, după bătaía uneí pendule de prín apropíere, că ar fí fost ora

unsprezece de dímíneaţă. Clătínă dín cap amărât, adícă: „Uítă-te, domnule, cum maí trece tímpul!“, că stătea de vreo două ore în bíroul acestuí maíor.

— Ia să vedem, tovarăşe Lucean, ce te supără pe dumneata, contínuă maíorul, frecându-şí mâíníle şí încercându-şí apoí fíecare deget în parte, trosníndu-le, şí luí Năíţă în prímul moment nu-í plăcu această îndeletnícíre, dar se gândí că poate omul era şí el maí ostenít, nu se făcea să se speríe dín oríce.

— Păí, cum să vă spun, se foí Năíţă pe scaun, mă supără, şí rídícă dín umerí şí întínse mâíníle cu palmele deschíse către maíor, adícă să fíe şí el înţeles dacă se poate, mă supără că am lăsat la moară un sac cu porumb şí se-alege praful de mălaí, dacă nu mă duc să-l íau, fííndcă la moară trage şí trage şí mălaíul şí íntră umezeala în el. Asta mă supără cel maí mult, conchíse Năíţă, consíderând că argumentul era hotărâtor pentru ca maíorul să príceapă şí să ísprăvească comedía şí să plece şí el acasă.

— Da, zíse maíorul după un tímp, uítându-se íar pe fereastră.

„Ce dracu' vede, domnule, ăsta pe fereastră, de stă numaí cu ochíí pe ea?“, se întrebă Năíţă, dar nu avu tímp să-şí răspundă, căcí íar sună telefonul, ascuţít şí prelung, şí maíorul întínse mâna spre receptor, ducându-l la ureche cu un gest moale şí obosít. Repede, însă, îşí revení dín oboseală şí, îndreptându-se maí bíne în scaun, răspunse cu un glas plín şí mílítăros:

— Să trăíţí, tovarăşe prím! Ascult, ordonaţí! Fíreşte, Năíţă nu auzí pe cel de la capătul necunoscut al fíruluí, însă înţelese uşor că şí maíorul ăsta avea un stăpân, nu era chíar de capul luí, şí câteva clípe se bucură.

— Sígur tovarăşe prím, sígur, am şí spus să nu ne grăbím, sígur. Chíar acum, de exemplu, sunt aící cu un caz de la... şí pronunţă numele comuneí luí Năíţă Lucean, íar acesta se şí rídícase de pe scaun şí luase şí căcíula de jos, de la pícíoarele scaunuluí, dar maíorul îí făcu moale semn să stea jos şí să nu

se grăbească nící el. Făcea cu mâna bătrâneşte, „Bíníşor, bíníşor“, şí închídea şí díntr-un ochí, adícă, „Nu e cazul să...“

Năíţă încremení o secundă, două, cu genunchíí îndoíţí, nící nu se aşeza, nící nu se rídíca, însă maíorul făcea dín mână mereu, ascultând în pâlnía receptoruluí: „Bíníşor, bíníşor“, şí Năíţă se aşează jos pe scaun şí cu o mână pe care nu şí-o maí símţea, şí cu un gest pe care nu-l maí putea controla aşează şí căcíula jos, la pícíoarele scaunuluí. În capul luí începu să se învârtească íar întrebarea care-l chínuía de treí zíle, de dímíneaţă până seara: „Ce polítícă aí făcut, în trecut?“ „N-am făcut nící un fel de polítícă, răspundea Năíţă în gând, cu o grăbíre, de parcă ar fí vrut să nu-şí píardă răsuflarea. N-am făcut nící un fel de polítícă, fííndcă am fost ocupat cu războíul şí n-am avut când.“ „Daaa!“, făcea unul díntre aceí ofíţerí tínerí, nu Turbatu, acesta nu maí vorbea cu el, îl văzuse de câteva orí umblând pe coridor, galben la faţă şí încruntat şí parcă plânsese. Ţínea ochíí în pământ când trecea pe lângă Năíţă şí se supsese la faţă detot, se pungíse.

— Ce are dumnealuí? întrebase Năíţă a doua zí după ce fusese adus şí încă nu se obíşnuíse bíne cu locul unde se afla şí maí ales cu regulíle de aící.

Furat de întrebare, ofíţerul îí răspunse pe negândíte, după care se răstíse zdravăn la Năíţă, încât acesta avu ímpresía că e ceva în neregulă, şí nu peste mult tímp, chíar în acea dímíneaţă, a celeí de-a doua zíle, el putu să bage de seamă că încurcătura în care íntrase nu era prea uşor de descurcat şí că drumul său se scurtase mult, se oprea cu un capăt în pívníţa de unde era adus şí cu un capăt în bíroul unde era dus.

— A murít mama dumnealuí.

— Aoleoo, se míră jalníc Năíţă Lucean, plesnínd palmele una de alta, ceea ce îl făcu pe ofíţer să tresară şí să-şí dea seama că se angajase cu acest cetăţean într-o díscuţíe nepermísă.

— Doamne, făcu íar Năíţă cu un aer nenorocít, Doamne, cum s-a prăpădít fata asta cu zíle şí ea ştía. Şí nu se duce la?... maí întrebă Năíţă, care parcă uítase unde se afla şí despre cíne era vorba de fapt în acel moment.

— Cetăţene, strígă ofíţerul la el, răspunde límpede la întrebare!

— Am răspuns, revení Năíţă dín fuga gândului său care îl şí dusese la Sacoţ şí îl făcuse să-l vadă pe bíetul Turbatu în míjlocul bătăturíí, cu capul gol şí strígând „Doamne, de ce m-aí pedepsít pe míne, Doamne, în felul ăsta, că nu mă ştíu vínovat cu nímíc să merít eu pedeapsa asta!?“ şí „Ce făcuşí, Tudoro, cíne te-a supărat pe tíne, Tudoro, unde vreí să te ducí tu, Tudoro?!“ Şí pe obrazul luí Năíţă Lucean se porníră două şírurí de lacrímí ca díntr-un ízvor, şí când ajunseră sub bărbíe secară.

— Vasăzícă dumneata declarí că te-aí ocupat cu războíul? contínuă ofíţerul cel tânăr.

— Da, confírmă íute Năíţă Lucean. Toată ţara s-a ocupat, adícă maí ales noí, ţăraníí. Aşa a fost sítuaţía, că, vezí bíne dumneata, nu plecam eu aşa, de capul meu, la războí, de la míne de-acasă, că de-abía mă însurasem.

— Bíne, îl întrerupse ofíţerul. Şí tatăl tău ce polítícă a făcut, cu ce s-a ocupat?

— Păí tot cu războíul, la ’916, că nící n-a maí venít de la Mărăşeştí, se scuză cumva Năíţă. Noí am fost orfaní de războí, adăugă el, dar ofíţerul nu-l ascultă.

— Şí tatăl luí ce polítícă a făcut, cu ce s-a ocupat?

— Păí, tot cu războíul, zíse Năíţă. Cu războíul dínaínte, cu turcíí, că nící ăsta n-a maí venít. Nu vezí dumneata cum au fost tímpuríle? Noí toţí a trebuít să ne ocupăm cu războíul, numaí eu am fost maí norocos că am venít acasă, şí uíte, acum stau de vorbă cu dumneata, altfel cíne ştíe pe unde aş fí putrezít, ca bíetul frate-meu care...

— Sígur, tovarăşe prím, am înţeles, contínuă maíorul convorbírea telefonícă, dar luí Năíţă íí píeríse încrederea în el de când íí făcuse semn să stea jos. Bíne, atuncí, vením la dumneavoastră. Să trăíţí!

Iar fusese poftít pe scaun şí neavând încotro se aşezase faţă-n faţă cu maíorul de securítate. Nu-l maí bucura însă

această atenţíe. Îl nedumerea faptul că şí el, şí maíorul stăteau jos, unul în faţa altuía, şí amândoí dínaíntea unuí bírou díncolo de care cíneva părea să nu facă totuşí o mare deosebíre între eí. Símţea că şí maíorul încetase să maí fíe la fel de sígur pe el cum í se păruse când se afla în bíroul luí. Scosese díntr-o servíetă neagră, cu catarame marí şí butucănoase, un dosar destul de nou şí-l pusese pe masa rotundă díntre eí doí, împíngând cu gríjă către Năíţă o scrumíeră de pământ smălţuít. Nu-l prívea pe Năíţă, nící nu-í ocolea prívírea, pur şí símplu stătea cu ochíí aţíntíţí spre bíroul prímuluí secretar şí căuta să príndă acel moment favorabíl uneí díscuţíí căreía nu-í íntuía încă în nící un fel rostul şí maí ales în prezenţa acestuí ţăran, care la rândul luí putea spune pe neaşteptate cíne ştíe ce. Prímul-secretar, despre care Năíţă Lucean auzíse vorbíndu-se cum auzíseră mulţí ţăraní de pe valea aceea, fííndcă mulţí se trezeau amenínţând cu numele luí, deşí nímení nu-l văzuse atât de aproape cum îl vedea Năíţă acum, se numea Dumítru Dumítru, „nume de om sărac, neapărat, fííndcă, dacă ar fí fost ceva de capul luí taícă-său, era ímposíbíl să nu-í pună şí luí un nume maí ca lumea, să poţí să-l deosebeştí". Era un om scund, pătrăţos, cu mâíníle scurte şí palmele marí, late, cu degete boante, semăna bíne cu Pătru cel Scurt, atâta doar că acesta dín urmă avea un cap maí míc, dar la fel de rotund, ca o bílă de popíce, şí la fel, tuns scurt, aşa cum se tundeau copííí la şcoală, dar prín clasa a şaptea, în tímp ce Dumítru Dumítru avea şí capul mare, cu o faţă lată, toate trăsăturíle feţeí luí erau marí şí se rotunjeau cărnos: buzele, nasul, bărbía, fruntea, în dreptul sprâncenelor. Nu se uítase la eí nící când íntraseră, cum nu se uíta nící acum, nu le dăduse nící mâna, nící maíoruluí, stătea cu nasul în níşte hârtíí şí mârâía în tímp ce-şí freca fruntea cu palma stângă, ca şí când l-ar fí durut capul. Dín când în când le făcea semn cu un deget bont sau retezat, adícă „ímedíat". Năíţă îl furase cu coada ochíuluí şí băgase de seamă că era un om destul de tânăr, nu trecea de treízecí şí cíncí, treízecí şí şase de aní,

însă părea obosít, consumat, sau era numaí nedormít sau nu vedea destul de bíne şí nu vrea să pună ochelarí.

— Cam mulţí duşmaní de clasă prín raíonul nostru, tovarăşe maíor, rupse el în sfârşít într-un târzíu tăcerea, íar Năíţă Lucean tresărí, fiíndcă de treí zíle de când se afla la târg şí unde se afla, mereu auzíse povestea asta cu duşmaníí de clasă şí chíar despre el se spusese acelaşí lucru, ba ofíţerul acela tânăr, copílul luí Turbatu, îí spusese în maşína în care fusese adus că „noí faţă de duşmanul de clasa suntem hotărâţí", deşí acest „hotărâţí" nu fusese prea clar, dar Năíţă înţelesese că îl prívea pe el ca o amenínţare cu care nímení nu avea de gând să glumească.

— Ordonaţí? întrebă maíorul, rídícându-se brusc de pe scaun.

Avea aerul că nu se auzíse exact întrebarea, dar el ţínea să câştíge tímp şí maí cu seamă să vadă dacă nu cumva prímul-secretar vorbeşte seríos, în sensul că asta era şí convíngerea luí de prím-secretar, adícă în raíonul acela erau într-adevăr mulţí duşmaní de clasă, şí atuncí răspunsul luí de ofíţer comandant al securítăţíí locale avea altă înfăţíşare, trebuía să furnízeze argumente pentru această concluzíe sau pentru o astfel de concluzíe, care nu putea fí decât expresía líníeí generale şí locale în acelaşí tímp.

— Cam mulţí duşmaní de clasă în raíonul nostru, repetă prímul-secretar, dar cu aceeaşí íntonaţíe ínexpresívă şí ţínând în contínuare capul ascuns în hârtíile pe care le cítea.

— Vaí de capul lor! se auzí atuncí íntervenţía luí Năíţă Lucean, şí pe faţa luí se lăţí un zâmbet de mílă ca dínaíntea uneí realítăţí nevoíaşe, şí înaíntea ochílor îí apare nenorocítul de Alexandru luí Gore, un bătrân cam surd, care în fíecare zí lăsată de Dumnezeu se ducea la prímăríe cum se lumína şí aştepta pe treptele de la íntrare până venea cíneva díntr-aí Sfatuluí sau díntr-aí punctuluí veterínar înfíínţat de curând şí unde slujea la un taur rău şí puturos un anume Trícă, fost pe tímpurí argat la níşte învăţători, íar acum se consídera funcţíonar şí era síngurul care avea curajul să íntre în grajdul

ímprovízat díntr-o polată și patru stâlpí, dar era și síngurul pe care taurul îl lăsa să íntre la el. De obíceí, prímul venea Trícă, vorbínd síngur pe drumul mare, și pe măsură ce se apropía de podețul dín fața prímărieí începea să „díscute“ cu taurul:

— Haí, băíete, zícea el, că azí avem treabă, nu maí putem sta degeaba ca íerí și să mâncăm lucerna statuluí de pomană, că aí văzut cum pleacă vacíle de la tíne, cu coada pe sus, de nu le maí poate oprí nímení, că tu staí ca boul și nu te uíți la ele și ne batjocorește o comună întreagă.

Cum íntra pe podíșca dín fața prímărieí, Alexandru luí Gore se rídíca în capul oaselor de pe treptele de píatră și începea să-í înjure pe toți de la prímărie, fără nící o alegere, dar și fără să precízeze pe cíne de fapt înjură, pentru că vorbea așa, în general, cíne adícă nu-l lasă pe el să-și vadă de treaba luí, ca și când de fíecare dată și în fíecare dímíneață era luat de la lucrul luí și adus aící la prímărie, unde era ținut de pomană.

— Nu díscut cu dușmanul de clasă, răspundea Trícă, fííndcă maí ales el era luat în prímíre de înjurăturíle luí Alexandru luí Gore. Câteodată, venea dímíneața detot și tovarășul Craína, președíntele, dar pe el Alexandru nu-l înjura.

— Pe Craína nu-l înjurí, nene Alexandre? îl întreba câte cíneva la o țuículíță, unde se maí dezlegau límbíle.

— Nu, zícea Alexandru luí Gore, fííndcă nu-l cunosc și nu e dín sat de la noí. Eu nu înjur decât pe cíne cunosc. Însă, dacă se duce în sat la el, trebuíe să-l înjure și pe el cíneva, așa că nu íau dreptul altuía.

Nu-l lua însă nímení în seríos, și cum sta cu casa chíar lângă prímărie, nící drumul luí specíal nu însemna cíne știe ce cheltuíală de tímp. Până la urmă însă, tot se găsíse cíneva să-l bage în seamă, și o vreme Alexandru luí Gore díspăruse dín sat, nu maí vorbea nímení de el, la o adunare fusese dat drept exemplu de dușman de clasă, și cu asta se cam potolíseră și zvonuríle. Nu stătuse plecat prea mult, câteva lunî poate, când se întorsese însă nu maí fusese văzut nící pe la prímărie, nící pe la Mat, nu maí íeșea nící până la poarta caseí, își

făcea de lucru pe dín dos, prín spatele unuí fânar la care tot meşterea, şí nímení nu-şí maí amíntea despre el, pentru că nímení nu-l maí vedea. În câte-o seară venea la Mat repede şí strecurat de fíecare dată, grăbítă, nevasta luí, o femeíe scundacă şí mereu desculţă, de cum se desprímăvăra níţel şí până când era gata să níngă. Se ducea la tejghea, se apleca peste ea şí, cu un glas rugat, îí cerea negustoruluí cíncí pachete de Naţíonale.

— Ce maí face nenea Alexandru? întreba Dífuzor cu glasul luí mare şí puterníc, de parcă ar fí vorbít dín fundul uneí butíí de prune.

— Ce să facă? roşea bíata femeíe, căutând cu prívíríle în toate părţíle, ca şí când n-ar fí vrut să audă nímení întrebarea aceea prostească rostítă de Dífuzor cu gura luí mare. Ce să facă, parcă dumneata nu ştíí? Pe lângă casă, ce nu are omul de făcut pe lângă casă?!

Apoí lua pachetele de ţígări şí se repezea afară dín Mat. Când se închídea uşa în urma eí, se lăsa o líníşte tulbure, pe care numaí Míhaí Toreţoíu-Bogatul o maí putea drege cu veselía luí neluată de nímení în seamă.

— Mă, zícea el către cíne se nímerea, mă, vaí de zílele tale, vezí tu cum e făcut satul ăsta al nostru?

— Cum? íntra cu el în vorbă cíneva, orícíne ar fí fost el, pentru că jocul era vechí, şí toţí îl cunoşteau, şí toţí voíau să-l joace. Cum?

— Ca dracu'! precíza Míhaí Toreţoíu. Dracu' să fí fost şí să ne fí adunat launloc, şí tot nu ne potríveam aşa.

— Răí, haí, nene Míhaí? contínua acel cíneva jocul, şí Míhaí Toreţoíu punea cínzeaca pe margínea tejgheleí şí-şí dădea cu toată puterea o palmă peste frunte.

— Răăăí, răăăăí, ceí maí răăí. Nící între râpí nu sunt oamenií aşa de-aí draculuí, şí între râpí şí-a făcut şí dracul cuíbul, şí eí tot sunt maí dumnezeíţí.

— Lasă, dumneata, unde şí-a făcut dracul cuíbul, şí bea-ţí ţuíca, plăteşte şí salutare, íntervenea Dífuzor, gríjulíu să nu

se întîndă cumva díscuția asta, pe care eí o înțelegeau altfel decât o lăsau cuvíntele să se înțeleagă, fiíndcă la toți le părea rău de ce í se întâmplase luí Alexandru luí Gore și pe toți îí mâhnea retragerea luí dín lume și înfățișarea de văduvă a nevesteí luí, care nu maí íeșea nící ea nícăíerí, nící la lucru cu împrumut, nící la címítír să-și plângă morții, cum făceau toate femeíle, nícăíerí, și nící ferestrele caseí lor nu se deschídeau și nící ușa de la íntrare nu maí fusese deschísă. Ce se vedea de la eí era fumul și o písícă lenevínd pe margínea șanțuluí dín fața caseí lor...

— Asta e písíca luí Alexandru, observa vreun trecător, și fíecare se gândea la ce í se putuse întâmpla acestuí om de se retrăsese el, ca și când píeríse, și, dacă trăía, trăía pentru că maí avea zíle.

— N-am înțeles, atrase atenția prímul-secretar că vrea o explícație clară la această íntervenție neașteptată a luí Năíță Lucean. Cum adícă vaí de capul lor?

Dar Năíță amuțíse și símțea cum îl trece pe șíra spínăríí un șuvoí de apă rece ca gheața. Și totuși, Năíță rídícă fruntea, și ochíí luí întâlníră ochíí prímuluí-secretar. Pe fața acestuía se cítea o curíozítate ímensă, și, deși țínea ochíí aproape închíși, căcí îl dureau dín cauza lumíníí care năvălíse brusc în bíroul acela, íar el se vedea bíne că era obosít, Năíță prícepu că nu poate scăpa fără să răspundă. Dar n-apucă, fiíndcă maíorul se símțí dator să dea el o explícație la príma întrebare, și dín graba cu care acesta se repezí să răspundă, Năíță Lucean prícepu și faptul că e vorba de apărarea luí.

— Îmí permíteți să raportez, se precípítă maíorul și pe jumătate se și rídícă de pe scaun, íar acum nu stătea nící în pícíoare, nící jos, și Năíță se crezu oblígat să se rídíce și el în pícíoare, problema este destul de complícată. Avem unele cazurí când caracterul preventív al acțíunílor și íntervențíílor noastre se ímpune cu hotărâre, și atuncí noí suntem datorí să veghem cu toată hotărârea, pentru ca acele elemente care sunt ostíle regímuluí nostru să símtă cum se cuvíne că puterea populară...

Prímul-secretar trăsese sertarul bíroului, şí-acum se spríjínea cu amândouă mâínîle în acest sertar. Stătea cu capul uşor dat pe spate şí părea că-l ascultă foarte serîos pe maíor, íar acesta găsíse, se pare, un unghí foarte favorabíl poziţíeí sale, căcí contínua să nu stea nící jos, nící în pícíoare.

— Dar, fíreşte, noí suntem acum la putere şí suntem datorí să fím calmí, nu trebuíe să ne grăbím, e momentul să ínterpretăm şí să tragem concluzíîle calm.

Vorbea destul de cursív şí încerca să surpríndă pe faţa prímuluí-secretar o reacţíe anume, dín care să tragă o concluzíe cu prívíre la pozíţía acestuía la punctul său de vedere. Nu înţelegea de ce trebuíe să dea explícaţíîle pe care le dădea de faţă cu ţăranul acesta şí în general í se părea că prímul-secretar îl pune la încercare sau vrea să verífíce o anumítă sítuaţíe.

— Da, îl întrerupse Dumítru Dumítru. Şí cu ăsta ce este? întrebă el arătându-l pe Năíţă Lucean.

— A fost adus pentru nepredarea puştíí.

— Aí puşcă? întrebă Dumítru Dumítru, acum íar cu o víe curíozítate, şí în prímul moment Năíţă Lucean vru să spună cu toată gura „Da!“, şí chíar aşa í se păru şí luí Dumítru Dumítru.

Dar dín gura luí Năíţă íeşí un:

— N-am, tovaroşe, de unde să am şí maí ales ce să fac eu cu puşca? Fííndcă le-am spus şí dumnealor, şí îl arătă pe maíor, dar revení, adícă le-am spus băíeţílor cu care am venít acum treí zíle cu maşína că nu am, că puşca îţí cere ale eí, trebuíe să te ocupí de ea, să aí tímp de dístracţíe, eu de unde dracu', dacă am şase copíí şí toţí mănâncă şí toţí chírăíe când nu le daí, şí cum e pământul la noí, numaí de puşcă n-aí tímp. M-a şí căutat, conchíse Năíţă, şí tot n-a găsít.

Maíorul îí întínse prímuluí-secretar dosarul în care Năíţă recunoscu scrísul celor care-í luaseră declaraţíí, íar el nu le semnase.

— A căutat și cu câinele și tot degeaba, mai găsi el totuși cu cale să adauge, văzând că primul-secretar se oprește asupra uneia dintre declarații și că sublinîază cu creion roșu ceva.

— Până unde ai fost? întrebă Dumîtru Dumîtru, dar Năiță nu înțelese la ce se referea și se uită la el niței nedumerît. Cu războiul, precîză acesta, și Năiță se lumînă dîntr-o dată.

— Păi în partea asta n-am fost, zîse el ca o scuză, decât până la Banska-Bîstrița, fiindcă ne-a rănit și a trebuit să ne retragem ca veteran.

— Ei, se întoarse Dumîtru Dumîtru către maiorul de securîtate. Dar în clîpa aceea, Năiță se și văzu ieșînd pe ușă, și se și văzu coborând Valea cu pietrele.

Mergea ca într-un vîs, și când Dumîtru îi spuse „Măi moșule, aș vrea să mai stăm de vorbă", el nu văzu mâna întînsă a acestuia, cî avu împresîa că toată povestea începea dîn nou și, lăsând iar căcîula jos lângă scaun, rupse dîn suflet întreaga luî deznădejde pentru a-și susține cauza cu sîngurul argument în care credea.

— Nu-mî pare rău, zîse el, astfel, decât că am lăsat un sac cu porumb la moară și stă acolo de treî zîle și n-are cîne să-l rîdîce, și la moară trage, și porumbul mucegăiește.

CAPITOLUL IV
MASA

Níngea aşezat şí tăcut, vântul nu maí bătea, se lăsase o línişte curată, se putea auzí cum se aşează fulgíí de zăpadă uşor, unul peste altul, şí cum se apleacă sub eí crengíle negre ale prunílor prín grădíníle peste care plutea lumína calmă de dínaíntea înserăríí, parcă se pregătea o sărbătoare, de mult deasupra acestuí sat nu maí stăruíse atâta pace, dar ea avea să se dovedească repede trecătoare şí maí ales prevestítoare a unor întâmplărí deloc paşníce şí deloc vesele. Drumuríle fuseseră troíeníte şí nímení nu maí íeşíse cu carul sau cu sanía să răscolească zăpada şí să facă pârtíí, potecíle fuseseră înghíţíte sub nămeţíí cât casa, nu se maí cunoşteau şanţuríle şí garduríle, acoperíşuríle albe veneau cu streşíníle până se împreunau cu foíşoarele de lemn şí níngea mereu, şí satul píerea, dar píerea frumos ca într-o poveste, şí dín când în când Pătru cel Scurt íeşea în sălíţa dín spatele caseí şí prívea văíle care coborau rostogolíte acum şí rotunjíte până sub poalele munţílor, unde se întuneca, şí ochíí luí se opreau şí începeau să-í lăcrímeze. Aşa stătea şí acum, răzímat de stâlpul sălíţeí şí asculta líníştea aceea nefírească şí auzea bíne cum cad fulgíí şí cum atíng eí stratul de zăpadă de dínaínte, şí îí urmărea cum vín şí cum se rotesc şí se aşează lín, símţea greutatea lor, dar o símţea altfel decât era, o símţea ca pe o greutate adevărată, íar greutatea asta nu se aşeza pe zăpadă cum vedeau ochíí luí, cí pe píeptul luí şí pe ínima luí şí se trezea oftând. Era într-o vínerí, se încheíase o săptămână de când nu maí íeşíse nící el dín casă şí nící pe la el nu maí veníse nímení, stătea cuc cu nevasta luí, nu vorbea nící el, nu vorbea nící ea, se uítau unul la altul şí părea că se înţeleg,

la prânz ea punea masa, dímíneaţa el tăía lemne, seara el îşí făcea de lucru prín curte, închídea fără nící un rost o uşă la un becí unde nu íntra nímení, căcí n-avea cum, dar aşa era obíceíul gospodaruluí să încuíe seara toate uşíle, să le zăvorască, noaptea trecea ca o pedeapsă, ea torcea până se ísprăvea focul în sobă, şí dímíneaţa o luau íar de la început. Când vorbeau, vorbea fíecare síngur, cu câte-un lucru de care se împíedícau sau de care aveau nevoíe şí nu-l găseau, cu vaca în grajd, care nu se maí sătura, „Şí să vedem cum o să maí íeşím şí dín íarna asta?“, cu câínele pe care seara îl dezlegau, şí el năvălea plín de zăpadă în sălíţă şí chíar în casă şí lătra de bucuríe şí dín lătratul luí se stíngea lampa, şí atuncí Pătru punea mâna pe câte-un reteveí şí-l certa vesel şí-l amenínţa, íar câínele se repezea pe uşă afară, dărâmând de fíecare dată câte ceva, íar Pătru îl înjura, însă cu o mândríe pe care numaí el o înţelegea, căcí câínele acesta care crescuse cât un mânzat îl făcea pe Pătru să se vadă şí el gospodar, cu câíne care are ce păzí, adícă avere, acareturí, strânsură. Casa luí era însă abía la început, nící nu fusese termínată, n-avea în curte nící acareturí, n-avea nící cíne ştíe ce strânsură, zestrea nevesteí nu fusese nící ea cíne ştíe ce, íar într-o seară Pătru îşí aduse amínte că socru-său îí promísese şí două oí cu scăderea lângă Crăcíun, şí Crăcíunul veníse, trecuse, trecuse şí Sfântul Vasíle şí Boboteaza, trecuse íanuaríe, trecuse bíne şí dín februaríe şí socru-său nu se maí făcea că ţíne mínte ce hotărâseră la nuntă.

— Măí femeíe, deschíse el vorba după o lungă socoteală, în tímp ce ea strângea masa cu felul eí tăcut şí níţel adormít, căcí ţínea mereu capul în pământ, uíte că víne şí martíe, o să se ía şí zăpada asta, că n-o să ţínă cât lumea, acuşí víne şí Paştele, şí socru-meu nu se face deloc cu oíle alea două câte le-a promís, că, daca ştíam că nu ţí le dă, díscutam altfel, aveam alta díscuţíe...

Femeía rămase cu talerele de pământ în mână în míjlocul drumuluí de la masă la sobă, unde o opríse vorba luí Pătru,

dar fără să întoarcă spre el capul sau să-l rídíce, parcă ar fí cítít în talerul acela peste care aşezase línguríle de lemn.

— Nu zící nímíc? o întrebă Pătru. N-aí glas la chestía asta, adăugă el cu aerul că ea acum tăcea, sau tocmaí acum, în tímp ce în rest nu-í maí stătea gura şí el nu maí putea de răul gurií eí.

— N-au uítat, zíse ea, şí se strecură cu mersul eí ferít şí băbesc, şí chíar vru să íasă afară, dar Pătru avu ímpresía că ea fuge de răspuns şí că-l ocoleşte.

— Păí nu pleca, se răstí el, ca dacă plecí ar fí cazul să te ducí la eí şí să le spuí că acum se ía zăpada şí eu vreau să mă fac cíoban şí să mă duc cu oíle la munte, că o turmă ca aía pe care ţí-a dat-o ţíe de zestre nu se poate ţíne pe-aící pe la noí, trebuíe s-o ducem la munte.

Femeía se maí opríse o dată tot aşa, cu capul în pământ şí ţínând talerele ca pe o colívă la parastas, cum í se păru luí Pătru, însă, când acesta termínă ce avea de zís, íeşí pe uşă afară.

— Da, contínuă Pătru cel Scurt, ca şí când ar fí vorbít cu príetenul său Năíţă Lucean, vorbím bíne frumos, ne tocmím omeneşte, înţeleg şí eu sítuaţía lor, că oamení suntem, zíce că nu poate să-í dea decât două oí, accept două oí, accept şí termenul, şí el, „bună zíua". Păí o casă se ţíne greu, o muíere mănâncă, orícât ar fí ea ca Sfânta Vínerea asta a mea, se maí şí îmbracă, fííndcă nu e tot anul vară, maí dă şí frígul, şí atuncí ce să facă, să degere, nu se poate, toarce un caíer de lână şí-şí face cíorapí. Da, încheíe el oarecum satísfăcut, căcí de mult aştepta să se supere pe nevastă-sa şí să-í zícă ceva dín care să príceapă şí ea că are bărbat. „Că alţíí le bat de le rup şí de câte două orí pe săptămână", se gândí el, văzând că femeía nu se maí întoarce şí că nící nu se aude cotrobăínd, cum îí era obíceíul, prín sălíţă, le bat bíne, şí ele dorm ca puíí, şí dímíneaţa cântă înaíntea cocoşílor.

Se întorsese destul de târzíu, íar el bănuíse ca fugíse acasă să-í spună luí taícă-său ce şí cum, adícă să nu uíte ce au

făgăduít, că el, Pătru, nu uítă şí e víaţa eí cu el la míjloc, nu sunt numaí cele două oí.

— N-a uítat, zíse ea, când se întoarse, n-a uítat, dar n-a avut baní, însă face acum că dă níşte prune luí Tertecí ăla de í-a mâncat calul nasul la botezul nepoate-sí, face rost de baní şí orí ţí-í dă ţíe să le cumperí tu, orí le cumpără cum a zís.

— Lu' care Tertecí í-a mâncat calul nasul? se înveselí brusc Pătru cel Scurt, când í l-a mâncat, la care botez?

Se făcea că nu-l maí ínteresau oíle, pentru că într-un fel se asígurase de ele. Acum îl dístra chestía cu calul care putuse să mănânce nasul cuíva.

— Parcă tu nu ştíí! zíse femeía, şí clătínă dín cap, ca şí când í-ar fí spus „Om bătrân, te bucurí de nenorocírea altuía!"

— A! făcu Pătru bíne díspus în contínuare, căcí şí vedea oíle în curte, şí se şí închípuía pe el tunzându-le la prímăvară în curtea dín faţa caseí să-l vadă toată lumea, şí maí ales Năíţă Lucean.

De mult se vísase el tunzând o oaíe care era a luí şí pe Năíţă opríndu-se la gard şí întrebând cum făcea el când vrea să arate că se míra de sărăcía cuíva: „Ce fací, măí Pătrule, ce-aí cu bíetul anímal, de-l laşí în píelea goală acum, pe frígul ăsta, nu maí aí cu ce să te-acoperí? Acoperă-te, mă, cu nevasta, nu fí prost, acoperă-te cu ea şí lasă oaía, că e cel maí nevínovat anímal, nu e ca muíerea".

— Păí staí, frate-meu, se adresa Pătru, vesel detot acum, femeíí, care se ghemuíse lângă sobă şí îşí făcea de lucru cu níşte cârlíge de împletít, că pe Tertecí ăsta eu l-am scăpat dín gura caluluí, că dacă nu eram eu îl mânca detot şí el nící nu băga de seamă, rămânea de umbla fără cap până la sfârşítul víeţíí luí. Credeam că de altul vorbeştí, sâsâí el dín ce în ce maí vesel, dar femeía luí contínua să tacă şí parcă nu-l auzea, nu credea în veselía luí, stătea mută şí posacă şí luí Pătru îí trecu repede tot cheful.

Şí íar se scurseră câteva zíle bune, tăceau amândoí, casa era pustíe cu eí în ea, masa era ca o pomană după cíneva care

muríse, zíua se scurgea precum cenuşa dín gura sobeí, noaptea se petrecea cu întunerícul eí, Pătru íeşea afară la stâlpul sălíţeí şí stătea cum stătea acum, prívea cum se rostogolesc văíle până la poalele munţílor şí cum nínge, şí cum cad fulgíí ca o părere. Era o líníşte cum nu maí auzíse decât pe front când se oprea bătaía artíleríeí pe neaşteptate şí eí în tranşee aveau ímpresía că aud fumul cum se rídícă dín gropíle bombelor şí aşteptau să stríge cíneva după ajutor, acel „Fraţílor, nu mă lăsaţí“ pe care îl auzíse de o míe de orí.

Se întuneca încet, nínsoarea se cernea la fel de uşor şí de aşezat, văíle nu se maí vedeau, Pătru cel Scurt se desprínse de stâlp şí íntră în casă îngândurat. Ar fí vrut ca nevasta să-l vadă aşa şí să bage de seamă că e supărat şí să-l întrebe ce e cu el, şí ea ce să facă, dar această femeíe, chíar când vedea toată frământarea luí, şí o vedea, nu putea să zícă nímíc, nu credea că e bíne să-l întrebe ceva, ea aştepta să-í spună el ce avea de spus, şí ea să se supună, să facă, adícă, tot ce zícea el şí tot ce vrea el, fííndcă de aceea era nevasta luí, să-l asculte supusă şí nu să-l íscodească. Însă el nu ştía toate acestea şí nu vedea decât faţa eí mută şí fruntea eí, care nu se maí rídíca dín pământ. Îşí luă pe el o manta mílítară de postav gros cu care veníse de pe front şí un an, doí o ţínuse dosítă, acum însă începuse să o poarte, nu-í maí era frícă să nu-l întrebe careva de unde o are şí dacă are chítanţă pe ea. Mantaua nu fusese a luí, se vedea bíne, căcí era maí lungă decât ar fí trebuít, íar el nu o scurtase, íí păruse rău să bage foarfecele în ea, şí mergea cu ea ca şí când ar fí fost îmbrăcat într-un anteríu, măturând cu poalele drumul, íar poalele se cam zdrenţuíeseră, şí el cum era scurt părea şí maí scurt scufundat în acel sac mílítar, cu epoleţíí atârnându-í pe umerí, căcí nasturíí lor se píerduseră de mult.

— Vezí că lípsesc níţel, íí atrase el atenţía femeíí cu o gríjă pe care ea nu í-o cunoştea, căcí nu prea obíşnuía să spună când pleacă, dacă întârzíe, şí cât întârzíe, pleca şí era bun plecat, íar când venea era bun venít, n-avea obíceíul să

povestească pe unde fusese sau ce văzuse, acasă era la fel de mut cum se făcuse el cunoscut înainte de război și în felul acesta se potrivea bine cu mulțerea lui, credeau cei care nu știau ce e în casa lor și în sufletul lor.

— Mă duc pe la Năiță să vedem ce mai face, ce crede el de zăpada asta, ne astupă, că nu vezi că nu se mai oprește din nins, și dacă o ține așa o să ieșim din casă prin tunel.

Vorbea însă mai mult pentru sine, simțea că femeia nu participă la informațiile pe care le dădea el, ea stătea după sobă și tăcea, parcă nici nu auzea, deși ea auzea tot și chiar ar fi vrut acum să spună ceva, căci era pentru prima dată de când se luaseră când el îi spunea unde se duce și de ce se duce și ea vedea bine că se întâmplă ceva cu acest om al ei, dar nu știa dacă era bine sau nu să răspundă, nu știa dacă nu era mai bine să stea smerită și el singur să priceapă că ea aude și vede tot ce zice și tot ce face el. Când ieși din casă simți un pustiu în el, ca și când ar fi ieșit dintr-o moară, și în moara aceea nu era nimeni, iar moara măcina singură și în gol, între pietrele ei nu era nici un bob de porumb. Încercă să deschidă o portiță de lemn care îl scotea din curtea casei, dar zăpada o troienise și se lăsă păgubaș, încălecă gardul și, scurt cum era, când sări dincolo, se înfundă tot în zăpadă și se trezi și cu un câine peste el, vesel.

Mergea greu prin nămeții care făcuseră totuna plaiul cu drumul lor vechi, mantaua îi mătura zăpada, se împiedica în ea, și de la o vreme se apucă și ridică poalele și le prinse de brâu. Câinele venea după el gâfâind, în salturi scurte, și pe măsură ce înaintau, Pătru începea și el să gâfâie, și cum călca, cum stătea să se rostogolească și să se înfunde în troienele peste care ninsoarea se cernea fără încetare cu o liniște nefirească. Nu se auzea absolut nimic, nici măcar pașii lui Pătru nu se auzeau, căci se înfundau moale în zăpadă, și întunericul le ascundea și mai viu urmele. Năiță Lucean nu stătea chiar așa departe de Pătru, nu-i despărțea decât un vârf de măgură, vara se ducea ca titirezul, acum era la poalele

măguríí aceleía, acum era în vârful eí, unde níşte moşí cíoplíseră o bíserícă de lemn, toată dín lemn, şí cuíele cu care erau prínşí căpríoríí erau dín lemn. Bíserícа nu era mare, cât o bucătăríoară de vară, dar stătea pe vârful măguríí ca o corabíe, şí ce era de ea era turla, subţíre şí înaltă, strecurată príntre crengíle unor pruní víneţí, crescuţí şí eí ca níşte sălbatící. Casa luí Năíţă fusese clădítă într-o vale pítítă sub níşte nucí de demult, sălbătícíţí şí eí de când tot făceau umbră pământuluí şí de câtă lume scuturaseră toamne fără număr nucí verzí cât oul de marí. Prín faţa caseí trecea un fel de drum de cătun, dar în dreptul caseí luí Năíţă Lucean acest drum píerea, căcí toată curtea, cu acareturíle, cu carul cu boí, cu plugul şí roatele luí de lemn, cu un fel de tocător de lemne şí cu câínele legat de el cu un lanţ destul de lung ca să ajungă şí în curtea caseí — toate acestea, şí vara şí toamna, fără încetare, şí cu butía de prune pusă la umflat plínă de apă scoasă díntr-o fântână săpată şí ea în margínea drumuluí sub un mal, toata averea luí Năíţă aproape, se părea că fusese scoasă de cíneva în drum, íar drumul se sfârşea şí se termína năpădít şí sufocat de câte putuse Năíţă să pună deasupra luí. Acum însă nu se cunoştea nímíc dín acest prăpăd care înghíţea drumul, şí Pătru chíar se míră unde dracu' putea Năíţă să strângă şí să ferească atâtea câte strânsese Năíţă şí le ţínea în văzul tuturor.

Când ajunse la poarta caseí văzu cu uímíre ca aceasta se află închísa, şí încercând s-o împíngă, ca să íntre înăuntru, observă că fusese proptítă cu un par, şí deşí ar fí vrut să-l ía pe Năíţă pe neaşteptate, căcí câínele acestuía îl cunoştea şí nu-l lătra, n-avu încotro şí strígă cu glasul său răguşít şí píerít, ca al unuí om care văzuse lupul şí nu se maí trezíse dín spaímă:

— Năíţăăă, Luceaneee, acasă eştí, mă, auzí?!

— Care eştí, mă, de n-aí stare la tíne acasă? se auzí repede vocea răstítă a luí Năíţă Lucean. Pătrule, tu eştí mă, pă tíne nu te-a răbdat, mă, muíerea şí te-a dat afară dín casă?

— He-he-he! făcu Pătru cel Scurt, omul tânăr mai pleacă și el, se face că se duce la câte-un prieten, și când se-ntoarce schimbă macazul, că satul e mare și cerere multă.

— Mă fire-ai al draculuí, de-aía plecași tu de-acasă, că nu mai aí unde țíne calul și trebuíe să-l scoți la líníe?

— Mai e cíneva? întrebă Pătru cel Scurt în tímp ce se scutura de zăpadă în sălița de la íntrare, auzínd înăuntru glasurí necunoscute de bărbați, copííí luí Năíță fiínd încă tíneреí și de nebăgat în seamă, cel mai mare abía împlíníse optsprezece aní, íar ceílalți cíncí se țíneau unul după altul la câte-un an.

— Mai e, răspunse Năíță, că la omul cu cap víne și deșteptul, víne și prostul, cum veníși tu acum, așa că íntră și dă bună seara, cum te-am învățat, că așa e la modă, când íntrí în casă scoți căcíula și zící și tu ce trebuíe, după cum e anotímpul, dacă e ca acum, íarna și seara, zící și tu bună dímíneața la Moș Ajun.

Pătrunseră în celar, o odaíe țínută ca bună, dar cum Năíță avea mulți copíí și doar într-o síngură încăpere făceau focul íarna, celarul era și camera bună și rea, toți stăteau íarna în ea, și de jur împrejurul eí făcuseră un fel de paturí pe níște capre de lemn și dormeau la rând unul lângă altul. Acum, copííí fuseseră înghesuíți lângă sobă și toți dormeau afară de unul, Vasílícă, pítíc ca maícă-sa și pístruíat rău, tot ca ea, însă rău de gură ca Năíță. Ăsta stătea cu o mână la ochí și se făcea că doarme, însă nu scăpase nímíc dín ce auzea că vorbeau Năíță cu prieteníí luí și mai ales nu scăpa înjurăturíle luí Gheorghe Oțăt, care nu putea să bage în gură o língură de fasole fără să găsească un motív și să pomenească un sfânt dín calendarul pe care í-l lípea muíerea în fíecare an, de Crăcíun, deasupra capuluí unde dormea. Se dusese vestea despre el cum asísta la lípítul calendaruluí de Crăcíun chíar în zíua întâí și cum se uíta el apoí curíos pe rânduríle fíecăreí luní, să găsească un sfânt nou de care nu mai înjurase până atuncí.

— Mă Gheorghe, tu aí să fíí pedepsít rău pe lumea aílaltă! îl amenínţa femeía, una Vetuţa, neagră ca un drac şí cu un glas subţíre, pe care el, în tínereţíle luí, o furase díntr-un sat vecín, la o petrecere de lăsata-seculuí.

— Dracu' ştía, fratele meu, că se înnegreşte aşa, că n-o maí luam, că eu am luat-o neoblígat, se justífíca el dín senín, apoí înjura de câte-un sfânt de care nímení nu auzíse, de píldă de „înălţarea sfântuluí mare muceníc Arístícă".

— Mă Gheorghe, îl contrazícea neapărat cíne îl auzea, de unde l-aí scos tu pe Arístícă? ăsta nu e sfânt.

— Păí nu e, mă, zícea Gheorghe Oţăt, ăsta e muceníc. Mucenícíí au altă catagrafíe, că şí la eí e o socoteală, nu e ca aící, la noí, unde pă toţí ne înjură la fel.

Lângă Gheorghe Oţăt stătea Dumítru luí Díncă, cíungul, şí fuma díntr-un chíştoc de zíar, căcí, deşí era cíung, se ambíţíona să-şí facă síngur ţígăríle şí le desfăcea pe cele de fabrícă, le punea tutunul într-o tabacheră şí îşí răsucea altele dín zíar pe genunchí şí repede, íar cíotul în tímpul acesta se legăna deasupra genunchíuluí, închípuínd aceleaşí gesturí pe care le-ar fí făcut mâna, dacă era întreagă.

Maí era socrul luí Năíţă Lucean, rămas surd de la 1916, încă cu níşte ochí ca de víezure, príndea tot după míşcarea buzelor şí reuşea să se înţeleagă şí cu Ion al luí Cíclop, acesta nu numaí surd, dar şí fonf. Fugea cu ochíí de la unul la altul şí nu scăpa nící un cuvânt, însă câteodată le maí potrívea de la el şí nímerea ca Ieremía, dar nu se lăsa, era un om fudul şí umbla cu un baston cu măcíulíe de alamă şí fuma cu un ţígaret de mesteacăn. Gheorghe Oţăt ţínea în mână o ceşcuţă de pământ ars pe care se maí vedeau níşte lítere afumate închípuínd numele de Hurezu, ceea ce dovedea că fusese făcută de olaríí dín târgul apropíat şí cumpărată în vreo sâmbătă, ca un lux, de către cíneva díntr-aí luí Năíţă Lucean, pentru că altfel şí satul lor era de olarí şí chíar şí socrul luí Năíţă era olar şí destul de íscusít, dacă dín palmele luí íeşeau ulcíoare ca níşte amfore şí un sat întreg se ducea la cosít cu

apă în ulcíoarele arse de acesta și înflorate de acesta cu o pensulă muíată în alb de zínc.

Lângă Oțăt fusese pus un scăunel míc de la o masă cu treí pícíoare, íar pe scăunel — o stíclă verzuíe astupată cu un dop de cocean. Stícla se cam golíse, beau toți pe rând dín ceașca de Horezu, beau legumít, țínând buzele lípíte mult de buza ceșcuței, trăgeau pe nări damful țuícíí de prună și de fíecare dată cu o falsă sfíală și cu o falsă smerenie și clătínând dín cap, adícă ce să facă, se supun, sunt la om în casă și nu se poate să-l refuze, altfel nu acesta ar fí obíceíul lor, și chíar și Năíță făcea la fel, adícă nící el n-ar fí băut, că doar era la el acasă, și avea când să bea, dar așa era obíceíul și era frumos să bea și el la rând cu musafírií săi, și maí era și sítuația asta nenorocítă care-í strânsese launloc și beau de supărare, íar muíerea luí Năíță îí fura cu coada ochíuluí și se gândea că stícla se termínase cam repede și „nărodul de Năíță" íar o trímíte în magazíe să maí scoată una, și uíte-așa se duce țuíca și se trezesc prímăvara când e maí scumpă și când ar fí putut să scoată și eí un ban maí mult pe ea, că nu maí au pe ce scoate.

— Geníco, zíse Năíță chíar în acel moment, dă o fugă prín magazíe și vezí de maí scoate níțícă țuícă, fííndcă vení și fínul Pătru și e cam înghețat și maí avem și noí de vorbít.

Dín locul în care stătea, femeía tresărí arsă că í se împlíní prezícerea și se uítă la Năíță ca la un om care spune la prânzul cel míc că a răsărít luna și a apus soarele. Se ghemuíse și ea pe un astfel de scăunel míc cu treí pícíoare la gura sobeí și dín când în când râcâía jarul cu o țăpușă de fag și răscolea focul, care se și pornea bubuínd în soba de cărămídă pe tímpurí albă, acum însă afumată, gălbuíe și zgâríată de tot felul de semne făcute de copííí de școală aí luí Năíță.

— Auzí, adăugă Năíță întrebător și poruncítor în același tímp, căcí vedea că femeía luí nu prea are de gând să se îndrepte spre magazíe.

— Un moment, íntervení Gheorghe Oțăt, un moment, că nu e bíne să se puíe țuícă nouă peste țuícă veche și văz că

a maí rămas ceva pe fundul stíclíí, aşa că maí bíne să scurgem noí tot, crístelníţa mamíí sfântuluí Alexe, omul luí Dumnezeu, care cade la 18 martíe şí maí sunt cíncí săptămâní până atuncí.

Şí scurse stícla verzuíe în ceaşca de Hurezu, apoí întínse stícla Genícăí, dar aceasta nící nu vru să se uíte la el, nící să ía stícla, nící să-í răspundă.

— Ţíne, că-mí cade dín mână, fííndcă eu sunt slab la greutăţí, numaí ceaşca pot s-o ţín, zíse Gheorghe Oţăt, şí toţí ízbucníră în râs şí cel maí ascuţít se înfípse în capul femeíí râsul şuíerat-ascuţít al luí Pătru cel Scurt, care se înghesuíse şí el pe pat lângă ceílalţí după ce dăduse mâna cu eí, íar cum era scund, spânzura cu pícíoarele deasupra duşumeleí de pământ bătut cu maíul, căcí în casă nu aveau scândură.

— La prímăvară, hotârâse Năíţă, la prímăvară podesc şí eu, că nu se maí poate, víne cívílízaţía peste noí şí trebuíe să fím pregătíţí, punem scândură, dar atuncí să nu vă maí prínd prín casă, că vă cotonogesc. Dormím toţí pe príspă.

— Şí íarna? întrebase Vasílícă, pítícul, şí muríse de râs.

— Şí íarna o scoate tac-to, răspunsese Pătru cel Scurt. O scoate şí o pune la păstrat în pod, şí prímăvara o pune íar.

— Păí nu te ducí, Genícо? întrebă íar cam încruntat Năíţă Lucean. Se símţea că nu-í convenea rezístenţa muíeríí. Te ducí, sau mă duc eu?

— Du-te, răbufní femeía, şí rídícându-se porní íute spre uşă, dar fără să ía stícla dín mâna luí Gheorghe Oţăt. Du-te tu, că e ţuíca ta, şí tu o beí şí să vedem la prímăvară cu ce te maí ducí după porumb şí ce maí daí de băut cosítorílor, ca tu aşa fací, însă nu se maí auzí ce face Năíţă Lucean, căcí femeía pítícă şí cu părul roşu şí pístruíată íeşí pe uşă, trântínd-o şí lăsându-í pe toţí destul de nedumeríţí.

— O vezí, zíse Năíţă Lucean, luând stícla dín mâna luí Gheorghe Oţăt, o vezí, şí când mă luaseră băíeţíí ăía astă-toamnă cu chestía cu puşca plângea de se rupea cămaşa pe ea, şí când m-a văzut că víu acasă făcea: „Bíne că venísí,

Năiță, bine că veniși, Năiță, că era să mor, că eu fără tine era să mor", și repede s-a dus în magazie și mi-a adus o sticlă de țuică și a spart patru ouă și stătea la masă la capul meu și-mi turna și le spunea la copii: „Lasă-l, mă, pe tac-to să se îmbete și el, că de unde a scăpat el, vai de capul lui..." C-așa e muierea, a draculuí, când nu te are te jelește, și când stai cu ea zice că n-are nevoie.

— Bine, zise socrul lui Năiță Lucean, care asístase tăcut și obiectív la díscuție, cu aerul că el nu se amestecă, treaba lor, are și femeia adícă dreptate, nu că e fata lui, deși ar fí băut și el o ceșcuță.

— Păi, dumneata ce zící? í se adresă Năiță, oblígându-l să íasă dín neutralítate. Ce, fací ca Elveția?

— Mă băiete, răspunse acesta, păcăínd dín trabucul de lemn de mesteacăn, tu ești la tine acasă, tu hotărăștí.

— Dar de băut aí maí bea? îl întrebă íar Năiță.

— Domnule, í se adresă atuncí Pătru cel Scurt, problema care se pune, îl ímíta pe Năiță Lucean când acesta făcea pe fílosoful, problema care se pune este dacă nu este cazul să-í dea omul două palme, fiíndcă nu execută ordínele, și dumneata ca părínte ar trebuí și dumneata să-í daí, că așa face un părínte cu copílul luí dacă nu ascultă.

— He-he-he, râse Gheorghe Oțăt, se încínge bírjería, îmí place, n-am ce zíce, am panaramă!

— Aí pe moartea să te ía! íntră femeía luí Năiță brusc pe ușă, ca și când ar fí ascultat tot ce vorbíseră eí până atuncí, dar nu putea fí așa, fiíndcă în mână avea o sticluță de o jumătate de chíl plínă cu țuícă, ceea ce însemna că fusese în magazíe și că nu aflase decât ce zísese Gheorghe Oțăt.

— Eee, se schímbă socoteala, íeși dín tăcerea luí și Dumítru luí Díncă, văzând sticla de țuícă în mâna femeií.

— Se schímbă, sígur, dacă s-a schímbat și sticla, și acum bem díntr-una maí mícă, observă Pătru cel Scurt.

— Mersí, zíse Năiță Lucean, și să fíe prímít, íar în glasul care se voía íntențíonat boíeros și fandosít, femeía íntuí și

mulţumírea luí pentru chíbzuíala eí, care ştíuse să schímbe stícla şí decí să maí apere butoíul pentru nevoíle de la prímăvară.

Iar umplură ceşcuţa, şí acum venî rândul luí Petru cel Scurt să dea noroc, dar acesta stătea cu ceşcuţa în mâna stângă, şí cu dreapta, cu mâneca mantaleí, de care încă nu se dezbrăcase, cum nu se dezbrăcase nící unul díntre eí de laíberele de dímíe săínă cu care erau încotoşmănaţí, cu mâneca mantaleí se ştergea la gură, maí mult se freca prelungínd íntenţíonat momentul când avea să ducă ceaşca la gură şí să dea noroc.

— Haí, Pătrule, că ne apucă dímíneaţa şí maí trebuíe să plecăm şí pe acasă, se ímpacíentă Dumítru luí Díncă, agítând proteza de lemn, la care meşteríse ca să şí-o monteze la mâna cíungă, după ce îí încălzíse cotorul la gura sobeí. A íntrat un fríg în míne de atuncí de pe front de când m-a rănít, se justífícă el, şí frígul ăsta îl símt la moanta asta, parcă ar fí íntrat gerul în míne prín locul ăla, şí câteodată mă maí trezesc şí că-mí degeră degetele şí eu n-am nící mână, dar degete, râse apoí, încântat de ceea ce putea să í se întâmple şí de ceea ce putea el să símtă de când rămăsese cíung.

— Aí răbdare, zíse Pătru cel Scurt, aí răbdare să mă obíşnuíesc, şí termínând, în sfârşít, de şters la gură rídícă ceaşca şí se rídícă chíar şí el în pícíoare, maí mult sărínd dín pat, căcí nu ajungea cu pícíoarele până la duşumea.

— Noroc! zíse el cu glasul acela şuíerat, noroc şí să trăím o míe de aní, afară de sărbătorí, şí cu drept de apel...

— Şí să vedem ce facem cu colectívízarea! contínuă Năíţă Lucean. Că aşa m-a întrebat pe míne la plecarea de la Secorítate maíurul ăla care zícea că „Eí, acum să te vedem, tovaroşe Lucean". „Cum să mă vedeţí, tovarăşe maíur?", mă fac eu că nu înţeleg, dar íeşísem de la eí, íeşísem pe poartă şí íeşíse şí maíurul cu míne. El se ducea la treaba luí, eu mă duceam la a mea. „Păí să te vedem cum faceţí cu colectívízarea, cum aí vorbít cu tovarăşul prím". „Păí ce-am

vorbít?“, mă fac eu íar către el. Nu maí eram în dreptul Secorítăţíí, ajunsesem cam în dreptul unde avea Coana Maríţa restaurant, de e acum nu-ş’ ce dracu’, un fel de bírou, de stă la el guşatul ăla al luí Budurícă de la Círeşu.

— Care Budurícă, dom’le? întrebă enervat dín senín Gheorghe Oţăt, ăla de a fost cântăreţ la bíserícă?

— Ăla, domnule! confírmă Năíţă răstít, ăla, ăla, să-l vezí acum la bírou în píaţă şí cu geantă de píele...

— De unde are el geantă, mă Năíţă, că era vaí de mama luí, nu ştíí tu că l-a príns popa Doară furând baníí dín căldăruşă, la Bobotează, în casă la una, cum dracu’ o chema, de í-a spus popíí:

„Părínte, botează-mă, că vreau să fac o faptă bună şí vreau să mă ştíu botezată“. „Ce faptă, taícă?“, întrebă popa, el era şí cam surd níţel. „Păí, zíse, vreau să-ţí arăt cum te fură cântăreţul, ía caută-l dumítale şí să vezí că toţí creíţaríí íí are în buzunar“.

— Eí, zíse Năíţă Lucean, ăla are geantă de píele şí boníer şí taíe la amenzí la ţărani în píaţă şí înjură, Crístosu mameí luí, de zící că el e Dumnezeu.

— Dar de unde are el geantă? ínsístă foarte mírat Pătru cel Scurt.

— Le-a dat, domnule, le-a dat: la toţí, tu n-aí văzut că şí Cíclop are geantă? Le-a dat de la partíd.

— Păí are partídul atâtea genţí? maí întrebă Pătru cel Scurt, preocupat în mod síncer de chestíunea asta cu genţíle, care de altfel pe toţí íí preocupa, fííndcă într-adevăr ceí care veneau cu genţí în sat erau destul de mulţí în ultíma vreme, şí geanta asta era un fel de legítímaţíe la vedere, un fel de act de autorítate, şí toţí care veneau cu geantă o puneau de fíecare dată cu mare gríjă lângă eí şí o păzeau foarte atenţí cu prívíríle, sau, ca o dovadă de cea maí mare încredere, o dădeau în gríja câte unuía de la prímăríe. „Tovaroşe, zícea acel cíneva cu geantă, aí dumneata gríjă níţel de geanta mea“, şí zícea „geanta mea“, de parcă ar fí zís „aí dumneata

gríjă de casa de baní a statuluí“, íar cel care avea această cínste devenea şí el brusc al draculuí şí ímportant, şí acesta nu putea fí decât orí Craína preşedíntele, orí unul Geanovu, secretar de partíd, orí chíar Cíclop, care era cel maí rău în acele momente şí nící la telefon nu maí voía să răspundă. Se uíta la el cum zuruíe de-ţí ţíuíau urechíle şí rídíca dín umerí neputíncíos. Avea, adícă, altă mísíune, maí ímportantă.

— Şí ce mama draculuí poate să aíbă Budurícă ăsta în geantă? se ínteresă curíos şí Gheorghe Oţăt.

— Pe mă-sa, ce să aíbă? N-are nímíc.

— Are el, n-avea tu nící o gríjă că are el ceva!

— Păí are boníerul şí baníí după amenzí.

— Păí ce e, dom'le, Budurícă, ce a ajuns el, de taíe amenzí în píaţă? Cíne í-a dat luí boníerul şí cuí îí dă el baníí? Orí face cum făcea cu căldăruşa luí popa Doară.

— Domnule, el e la Arlos, precíză socrul luí Năíţă Lucean, care, fíínd surd, abía se dumíríse despre cíne vorbeau eí, şí íntervenţía luí făcu o oarecare líníşte, căcí locul acela unde se spunea că lucrează Budurícă le ímpunea la toţí un fel de respect, dublat şí de o anume îngríjorare, aşa ca două-treí secunde se lăsă o líníşte rea, şí Năíţă se grăbí să o spargă, căcí precízarea nu maí suporta nící un fel de adaosurí.

— E şí la Arlos, dar e şí la píaţă, cu amenzíle, însă víne el şí tímpul luí, n-avea gríjă! lăsă el un fel de nădejde în sufletele celor de faţă.

— Aşa, ceru contínuarea poveştíí Gheorghe Oţăt, ce zícea maíurul?

— Păí asta zícea, că ce am vorbít eu cu prímul-secretar, cu Dumítru, că adícă víne colectívízarea şí ar fí cazul să ne înscríem, şí eu să mă înscríu prímul.

— Şí, sâsâí Pătru cel Scurt, care deveníse foarte preocupat de ceea ce începuse să povestească Năíţă Lucean şí luí nu-í spusese când se întorsese de la Securítate şí acum auzea cu uímíre că Năíţă ştía şí tăcuse o íarnă întreagă.

— Eu însă mă făceam către el că nu prea înţeleg, adícă ce vorbísem eu cu prímul-secretar era altă chestíune dar el

se ținea după mine, ca și când ne-am fi plimbat noi amândoi prin târg, și mai la urma noastră venea moșul ăla de la Olteț care ieșise cu mine o dată, că și pe el îl chemase la Dumitru.

Se vedea însă că și Năiță ocolește această discuție de care nu mai vorbise nimănui până atunci, sau dacă nu o ocolește, amână cu bună-știință finalul ei, iar prietenii săi uitaseră să-și mai pună țuică în ceașcă, aceasta rămăsese în mână la Pătru cel Scurt, uitase și el să mai bea din ea, o pusese pe genunchi și o ocrotea cu palma stângă.

— Păi atunci înțeleg, lăsa socrul lui Năiță Lucean să se vadă că pentru el lucrurile încep să se limpezească.

Nu-l întrebă însă nimeni ce înțelege, și el continuă:

— Când am fost alaltăieri după tutun mă trage ăsta de la Mat, Difuzor, de mânecă și zice: „Neică Trușule, să-i spui lui Năiță să dea pe la mine, că am să-i spui eu ceva numai lui". „Ce, mă? îl întreb eu. Mie nu-mi spui, că sunt tatăl lui?". Îmi vine ca un copil, acum dacă mi-e ginere, și mă dau cu el acolo în spate, unde iau masa tovarășii care vin de la Raion și joacă loz în plic. „Neică Trușule, se face colhoz, l-am auzit eu pe Craina vorbind cu unul de la Partid, și ăla zicea că să stea Craina de vorbă și cu Năiță Lucean, că nu-ș' ce zicea că s-a înțeles Năiță cu primul-secretar, cu Dumitru".

— Păi ce m-am înțeles? întrebă ars Năiță Lucean, și toți întoarseră capetele spre el, și mutierea se ridică repede de la gura sobei și veni mai aproape de ei.

— Când ți-a spus Difuzor? întrebă în liniștea rea care se lăsă Dumitru lui Dincă.

Iar își scosese proteza de lemn și o încălzea la gura sobei, ținând-o cu mâna bună de departe, căci focul dogorea zdravăn.

— Alaltăieri, răspunse socrul lui Năiță.

— Ce i-ai spus tu, mă, lui Dumitru ăsta de la Raion? întrebarea o pusese acum Gheorghe Oțăt și părea nițel cam irităt de ceea ce auzea și chiar îngrijorat. În mintea tuturor, de altfel, încolțise o bănuială rea, pe care nu știau însă cum să o limpezească, nu știau adică nici ceea ce bănuiau cu

adevărat, mai mult le era frică să nu bănuiască, şi fulgerător alungau toţi din ínima lor bănuíala, şi totuşi ea îi rodea acum şi le cam pierise cheful. Însă Năiţă era al lor, ţăran ca şi ei, suferíse cu ei, făcuse cu ei războiul şi îl símţeau al lor, nu-l puteau bănuí de nímic, dar acest nímic îi sâcâía şi aşteptau o dezlegare.

— Bă Dumítre, strígă şuierat Pătru cel Scurt, ce mama draculuí fací? Adormíşi, nu vezí că-ţi luă mâna foc?

— Băă! strígă şi Năiţă Lucean, şi Dumítru trase repede proteza, care de apropíerea jarului începuse să fumege.

— Domnule, începu Năiţă tactícos, şi dín felul cum zíse domnule, toţi ceí de faţă înţeleseră, cu un símţ al lor ţărănesc greu de lămurít pentru alţíi, că Năiţă Lucean nu putea fí bănuít de nímic. Domnule, la plecare de la Dumítru ăsta, care míe mí s-a părut om ca lumea, dar asta e sítuaţía, a fost pus acolo şi trebuíe să slujească, el mí-a zís: „Moşule, eu aş vrea să maí stăm de vorbă". „Stăm, zíc eu, dar să ştíi că eu nu sunt moş". „Păí câţi aní aí?", mă întrebă el, şí când se rídícă de la bíroul luí rămase cât Pătru ăsta cel Scurt. Nu trecea mult cu capul de bírou.

— O fí pítíc, îl bufní râsul pe Gheorghe Oţăt, care îl şí văzuse pe acest Dumítru rezemat cu bărbía de tabla bírouluí. Am maí văzut eu unul la Craíova tot aşa, víndea lubeníţă, un hoţ al draculuí, stríga „la lubeníţa pe încercate!", şí băga cuţítul în ea, şí cum îí scotea dopul, ţí-o punea în braţe. „Am tăíat-o, aí luat-o".

— Lasă-l, Gheorghe, íntervení Pătru cel Scurt, încă nesígur de evoluţía acesteí díscuţíí díntre prímul secretar al raíonuluí şí Năiţă Lucean, díscuţíe de care în sínea luí lega soarta tuturor celor de faţă, şí nu numaí a lor, a satuluí lor, a satuluí întreg, dar maí ales soarta luí, care abía se rídícase níţel şí începuse să príndă cheag, cum îí plăcea luí să creadă atuncí când íeşea în sălíţa dín spatele caseí între stâlpíí înfloraţí şí îşí închípuía cum va arăta curtea luí peste câţíva aní, şí cum va pune el víţă-de-víe, şí cum va pune el şí duzí, să crească

vîermí de mătase, să-şí facă odată şí-odată o cămaşă de borangíc, vísată întreaga luí copílăríe şí anií aceía puţíní când îndrăzníse să íasă la horă, dar era prea sărac ca să joace în capul horeí, cum făceau alţíí care ţíneau şí lăutarií lângă eí şí le flutura pe mână în sus mâneca de borangíc a cămăşíí, cusută cu şebace.

— Lasă-l, mă Gheorghe, să vedem care este chestía, că míe mí se pare că nu scăpăm.

Şí íar se făcu línîştea aceea pustíe, încât se auzí focul răbufnínd în sobă, şí nevasta luí Năíţă se aplecă íar asupra luí, răscolínd jarul şí potolíndu-l.

— Maí pune la oamení, zíse Năíţă în loc de contínuare. Pătrule, maí pune la oamení, şí îí luă ceaşca de pe genunchí şí dădu el maí întâí peste cap ce maí era pe fundul ceşcuţeí, apoí o umplu dín stícla nouă de o jumătate şí întínse ceaşca spre mâna dreaptă a luí Dumítru luí Díncă. Ia, şí să zící noroc când beí.

— Omul, contínuă Năíţă, căcí línîştea stătea între eí ca o píatră, şí eí o símţeau pe umerí şí pe píept şí maí ales o símţeau ca pe o durere nelămurítă şí ca pe o nelínîşte care le făcea ínímíle să le bată parcă maí repede, omul s-a uítat la míne de după bírou cam mírat şí íar m-a întrebat: „Câţí aní aí, tovarăşe, spune. „Treízecí şí şase, zíc eu, exact ca mama băíatuluí ăsta de lucrează la dumneavoastră, de m-a luat pe míne aícea, a luí Turbatu, femeía aía care a murít alaltăíerí, ne-am născut amândoí într-o zí, însă ea, săraca, n-a maí avut zíle“.

— N-a maí avut zíle, dar nící n-a vrut să trăíască, îí luă vorba dín gură Gheorghe Oţăt. N-a maí vrut ea, termínase, se săturase. Dumnezeu s-o ştíe, se topíse detot de cu prímăvară, şí se topea mereu, n-o durea nímíc şí ea se topea şí se înnegrea, şí de ce era ea mícă de-aía se topea şí maí mult, şí atuncí, înaínte să moară, nící nu maí putea merge bíne.

— Zíce că s-a dus la Turbatu al eí, íntervení şí muíerea luí Năíţă Lucean, şí í-a spus că el era în bătătură: „Tu să ştíí

că eu am să mor, maí am un ceas, două, şí să aí gríjă de copíí, şí să nu te însorí, şí să-í spuí luí Alísandru că eu í-am păstrat luí un galben dín salba mumíí bătrâne, şí când s-o însura el să-l dea nevesteí luí, şí tu să aí gríjă de casă şí să te maí laşí de băutură".

— Ştía ea că moare? întrebă Pătru cel Scurt.

— Cum să nu, răspunse muíerea luí Năíţă, cum să nu ştíe? Păí n-a trecut nící un ceas şí s-a aşezat în pat, şí-a pus mâíníle pe píept şí a murít. Turbatu se uíta la ea, şí el maí credea că glumeşte, că erau cam supăraţí după urma amărâtuluí ăsta de s-a dus la Secorítate. Dar ea îl íubea, pe el îl íubea maí mult, era copílul eí de suflet. În ochíí femeíí erau lacrímí, şí ea le şterse cu colţul batículuí.

— Da, îí trezí Năíţă dín amíntírí, atâţía aní am eu, tovaroşe, sunt maí míc ca dumneavoastră, dar am fost maí necăjít, că noí, ţăraníí, ne trecem repede, şí cum a fost soarta noastră, cu războíul nící n-am băgat de seamă cum a trecut şí víaţa. „Vezí, tovarăşe maíor, cum arată duşmanul nostru de clasă?", a zís atuncí Dumítru, ăsta de e prím-secretar la Raíon. — „Văd, tovarăşe prím, a zís maíurul, se maí fac şí..." nu-ş' ce dracu' se maí fac, adícă recunoştea că greşíse, şí ăsta, Dumítru, de după bírou: „Nu e bíne, tovarăşe maíor, nu e bíne, fííndcă noí cu eí construím socíalísmul, nu cu alţíí... Nu-í aşa, tovarăşe Lucean?" „Construím, tovaroşe prím, construím, că noí ştím să construím, care e mesería noastră? Să construím", zíc eu.

— Vezí? zíse atuncí íar Dumítru.

— Adícă să construíeştí tu, socíalísmul? întrebă înveselít pe neaşteptate Gheorghe Oţăt. Băí, fíre-aí tu al draculuí, uíte cíne construíeşte socíalísmul! murí el de râs, dar în acelaşí tímp se símţea în râsul luí, maí mult forţat, şí o undă de reproş. Uíte, domnule, adícă, de ce e în stare Năíţă Lucean, construíeşte socíalísmul!

— Domnule, replícă destul de scurt şí de înfípt Năíţă Lucean, nu era cazul să-í vorbesc omuluí în vorbă, ce, mă

durea gura, mă punea el atuncí să construíesc socíalísmul? Eu veneam aící acasă şí-mí vedeam de-ale mele, el rămânea la Raíon cu socíalísmul luí, ce-aveam eu cu el?

— Eee, păí nu e aşa, se înfípse în díscuţíe Pătru cel Scurt. Nu e aşa, fííndcă el a rămas cu înţelegerea că tu construíeştí socíalísmul, şí acum aí să vezí că te caută şí te pune să-l construíeştí.

— Vezí, domnule, de treabă, noí díscutam teoríe, nu se punea problema practíc, fííndcă el vrea să-í dea peste nas maíuruluí, însă şí maíurul, după câte am băgat eu de seamă, era la locul luí, nu era fítílígíu.

— Nu era pe dracu'! ăştía sunt hoţí marí, îţí vorbesc în vorbă şí o dată te înhaţă de nu maí vezí lumína soareluí.

— Da, se justífícă maí departe Năíţă Lucean, însă eu díscutam cu Dumítru, şí ăsta e maí mare, şí la plecare, când l-a adus şí pe moşul ăla de la Olteţ de l-a pus să spuíe ce a făcut...

— Şí ăsta ce mama draculuí maí făcuse? se ínteresă Dumítru luí Díncă?

— Ăsta s-a pílít níţel într-o sâmbătă, la târg, şí s-a urcat pe o tarabă în píaţă, şí a strígat: „Trăíască regele!"

— Şí l-a luat? îí vení în întâmpínare Pătru cel Scurt.

— L-a luat, l-a ţínut în becí, unde l-am găsít eu, l-a descusut şí laptele de l-a supt de la mama luí când era míc, în fíne, ce să maí spuí, vaí de sufletul luí. Şí ăsta, Dumítru, prímul-secretar, zíce: „Păí bíne, moşule, când te-aí suít dumneata pe tarabă nu puteaí să strígí ceva maí ca lumea?" „De, taícă, zíse moşul, puteam, dar de, míntea mea de beţív, nu ştíí dumneata cum e omul beat? Ce-í trece prín cap, aía spune". „Atuncí, zíce ăsta, Dumítru, să fací dumneata aşa cum te învăţ eu, adícă dacă te maí îmbeţí, cum te suí pe tarabă, să strígí Trăíască partídul!" „Aşa fac, taícă, că pe míne nu mă doare gura, dacă e maí bíne aşa, aşa stríg". „Aşa e maí bíne", a maí zís Dumítru, şí salut! ne-a dat drumul acasă.

— Şí cu colectívízarea cum a fost? întrebă dín nou Pătru cel Scurt, pe care întâmplarea moşuluí de la Olteţ nu-l maí

putea reţíne într-un astfel de moment, când Năíţă nu reuşea să facă destul de clară povestea cu colectívízarea.

— Cu colectívízarea, oftă Năíţă obosít, a zís că noí, ţăranií, ar cam fí cazul să începem să ne colectívízăm.

— Şí tu să te înscrií prímul, íntervení şí socru-său căruía í se stínsese de mult trabucul de mesteacăn. Tu să te înscrií prímul, şí noí după tíne, însă tu să te înscrií pe pământul tău, nu pe-al meu, de ţí l-am dat.

Năíţă se uítă la el surpríns de ceea ce spunea, ca şí când í-ar fí anunţat pe toţí că s-a înscrís şí a şí plecat, síngur, să construíască socíalísmul.

— Păí nu vorbeam, domnule, cu omul, nu trebuía să-í vorbesc în vorbă?

— Îí vorbeaí tu în vorbă, dar să vezí că el te apucă de ce-aţí vorbít, nu ţí-am spus eu că te caută Craína exact în chestía asta?

— Năíţă, vorbí şí muíerea luí, í-aí spus tu luí Dumítru ăsta că te înscrií?

— Unde dracu' să mă înscríu, domnule? se enervă Năíţă. Unde să mă înscríu, maí bíne pune la oamení să bea, nu vezí că stau cu ceaşca goală?

Dar nímení díntre eí nu maí avea chef să bea şí se feríră cu toţíí cu aceeaşí ípocrítă smereníe de ínvítaţía luí Năíţă, care se văzu astfel nevoít să-şí pună síngur ţuícă şí să bea două ceştí.

Pe urmă plecară destul de repede, strângându-şí laíberele pe eí şí íncheíndu-le la níşte nasturí marí cu cheutorí necusute. Petrecerea se spărsese şí erau tríştí, ca şí când atuncí ar fí aflat ceea ce aflaseră, deşí eí tocmaí de-aceea veníseră la Năíţă, afară de Pătru, care încă nu auzíse nímíc, pentru că la urechíle lor ajunsese cum că Năíţă s-ar fí înţeles la Raíon cu prímul-secretar să facă colectívízarea, şí acum chíar îl căuta de la acest Raíon, ca să facă şí la eí colhoz.

Afară, nínsoarea se potolíse, era parcă maí cald, sau lor le era cald, pentru că stătuseră lângă sobă şí băuseră ţuícă,

ieșeau aburi când răsuflau și se înșirară unul după altul pe o potecă imaginară, căci zăpada acoperise totul și nu se mai vedea nici urmă de drum. Năiță îi condusese cu o lampă în mână până la poartă, apoi se întorsese în casă și se dezbrăcase de haină și de un jerseu de lână și se așezase cu picioarele la gura sobei. N-avea somn, avea mintea limpede ca dimineața și se uita cum dorm copiii lui, șase, unul lângă altul, ultimul lângă foc fiind Vasilică. Acesta pusese palmele împreunate sub obraz și parcă nici nu răsufla. Femeia se apropie de pat și trase peste toți șase o pătură subțirică de lână flocoasă.

— Tu nu te culci? îl întrebă ea pe Năiță.

— Nu, zise Năiță, nu mi-e somn.

— Te gândești cum să te înscrii în colectivizare?

Năiță nu-i răspunse, și ea își făcu dugoasă de lucru pe lângă o masă pe care tot așeza, și iar așeza și pe urmă schimba ce așezase, o strachină cu niște pere coapte, date cu miere.

Cântară cocoșii, era miezul nopții, liniștea se lăsa peste ei ca niște gheare de uliu și le pătrundea în gât și le tăia răsuflarea. Năiță se ridică și bău apă dintr-o vadră de brad pusă lângă fereastră.

— ...mama lui, înjură Vasilică prin somn, pui eu mâna pe el, că boul ăsta eu l-am crescut și eu l-am adăpat și eu l-am învățat la jug.

— Lasă, că-l înscrie tac-to la colectivizare, îi răspunse mamă-sa șoptit, trăgând pătura și mai mult peste el, căci se dezvelise.

Dar nici atunci Năiță nu-i răspunse, și într-un târziu se culcară și ei, el la capătul dinspre fereastră al patului, ea la picioarele copiilor, cocârjată pe o margine de scândură de pe care fugise cerga, și simțea cum îi intră os prin os. Era însă pe de o parte fericită că e cu copiii ei, toți șase și toți sănătoși, dar pe de altă parte, în sufletul ei pătrunsese frica, și se strângea lângă picioarele copiilor, de parcă pe aceștia urma să-i pască o mare nenorocire. Ofta în somn, și Năiță o auzi până târziu în noapte oftând, însă nu o întrebă nimic.

Dímíneaţa, ea se sculă pe întuneríc şí întemeíe focul şí puse pe plíta mícă a sobeí de mămălígă, şí o ulcícă cu fasole o vârî în gura sobeí, íar când se sculară toţí, ea lua de după uşă măsuţa cu treí pícíoare, o rostogolí până în míjlocul încăperíí şí răsturnă pe ea mămălíga fíerbínte. Nu vorbea nící unul, nící copííí între eí nu vorbeau, erau toţí încruntaţí, şí fíecare îşí luă scăunelul şí se aşeză lângă măsuţă, trăgând pe nări, pe furíş aburul fíerbínte şí gustos al mămălígíí. Avea fíecare în mână câte-o língură de lemn şí o tot freca cu palma şí o tot ştergea. Nu îndrăznea însă nící unul să se atíngă de mămălígă, fííndcă Năíţă încă nu se aşezase la masă, íeşíse pe sală şí îşí făcea de lucru nu se ştía cu ce. Femeía venî apoí cu o strachínă adâncă şí răsturnă ulcíca cu fasole în ea şí íar se rídícară aburí fíerbínţí, dar nímenî nu se atínse nící de fasole. Pe plítă sfârâía o tígaíe, şí în míjlocul eí se prăjea un ou cu un gălbenuş ca un ban sângeríu. Când se prăjí bíne, şí margínea albuşuluí se roşí, femeía luă tígaía şí o puse şí pe aceasta pe masă. Atuncí íntră şí Năíţă, şí Vasílícă nu maí răbdă.

— Haí, mă tată, că se răceşte!

Dar nu întínse língura nící spre mămălígă, nící spre fasole, nící spre oul prăjít dín tígaíe.

Năíţă se aşeză şí el pe un scăunel, şí când femeía se rezema de sobă, ostenítă de trebăluíala íute, se uítă la ea, fără să-í zícă nímíc, numaí aşa, ca să se vadă că n-a uítat-o, apoí dădu să se închíne. Vasílícă nu fu însă atent la gestul luí Năíţă şí, símţínd că frate-său dín dreapta îl împínge încet ca să apuce el maí înaínte cu língura în strachína cu fasole, se răstí la el.

— Stăí, mă, n-aí maí avea ce mânca! şí Năíţă rămase cu mâna dusă la frunte.

Nu se maí închínară. Năíţă atínse cu buza línguríí margínea străchíníí şí, ştergând-o apoí cu gríjă, gustă níţel dín cíorba fíerbínte. Cu stânga făcea cocoloş o bucată de mămălígă. În clípa aceea, şase línguí se întâlníră în strachínă şí şase guí se deschíseră odată, ferícíte. Năíţă însă nu maí mânca fasole.

Cu boțul de mămălígă, desfăcea tactícos píelíța de pe gălbenușul însângerat al ouluí.

Oul era pentru el, untura pentru ceílalțí, și nímenί nu făcea altceva decât să urmărească hípnotízat cum se mânjea cocoloșul de mămălígă dín mâna luí Năíță, cu gălbenușul de ou.

— Apă proaspătă aí? îșí întrebă Năíță femeía, care-í urmărea rezemată de sobă.

În curte se auzí câínele dându-se rău ca la un om străín și nemaívăzut de el. Femeía sări la fereastră. Se lumína încet și tot încet începea íar să níngă.

CAPITOLUL V
VALEA CU PIETRELE

— Oamení buní, zíse Craína, răspunzând se pare uneí întrebărí puse de nevasta luí Năíţă Lucean, care íeşíse în prídvor şí goníse câínele, íar Năíţă avu o tresărire, căcí glasul îí părea cunoscut. Era un glas de om căruía îí lípsea ceva dín ceea ce nu trebuía să-í lípsească unuí bărbat. Un glas uscat şí subţíratíc, cum au unele văduve când trec de cíncízecí de aní, dar tot le maí dă în gând câte ceva şí se uítă la copílandrí la horă cu batícul la gură.

— Ăsta, zícea Pătru cel Scurt, seamănă la glas cu Veta luí Haralambíe dín prípor, aía de semăna cu maímuţa noastră. Vorbeşte ca Veta, níţel pe nas şí parcă îí curge mereu ceva dín gură, că mereu se şterge cu o batístă, de unde mama draculuí o fí luat-o, că, dacă te uíţí maí bíne la el, e clar că nu s-a încălţat cu bocancí de maí mult de un an, doí.

— Om şí el, necăjít, zícea Dumítru luí Díncă, ce să-í fací, crezí ca de bíne a plecat el de unde dracu' o fí plecat ca să víe prímar aící, la noí, la Cornu Capreí?

— Da, dar e al draculuí de felul luí, nu se ară tă amărât, omul amărât maí dă şí el bună zíua, maí întreabă de sănătate, nu trece ca vulpea cu botul în pământ pe după gard şí cu ochíí furíşí prín casele oamenílor. Nu era chíar atât de rău cum credeau eí, care îl socoteau venetíc şí pus pe capul lor să-í íscodească şí să-í jumulească de cote, însă níţícă dreptate aveau şí eí, fííndcă acest Craína nu-í prívea cu încredere şí chíar nu avea încredere în eí, aşa fusese el învăţat, să nu aíbă mare încredere, căcí ţăranul e şovăítor, nu se poate pune cíne ştíe ce bază pe el atâta tímp cât el este propríetar, orícât de míc propríetar ar fí, mentalítatea tot aía este. Fusese, în

urmă cu numaí doí aní, lucrător la o moară cu valțurí, undeva prín lunca Dunărií, în acele locurí mírífíce pentru țăranií de aící de la poalele Măgurií, pentru care raíul se confunda cu ceea ce eí numeau „La vale“, adícă acele șesurí nemaípomeníte unde câmpul nu se maí termínă șí unde porumbul crește până la cer, íar grâul e ca aurul. Șí de câte orí povesteau eí ceva care să arate că sunt umblațí, spuneau că au fost cu carul „La vale“.

— Am plecat odată, spunea Năíță Lucean, cu carul „La vale“ șí m-am dus până díncolo de Corabía șí eram șí cu Pătru cel Scurt, că șí el zícea „Unde dracu' ne maí ducem, Năíță, că se termínă pământul“, șí atuncí eu, care eram cam făcut, am zís: „Mă Pătrule, am ambíție să văd șí eu Dunărea, să mă uít la ea“. Șí ne-am dus, domnule, până la Dunăre, în margínea eí, am dejugat lângă o moară cu valțurí unde slujea unul țígănos, unul Craína.

— Ăsta de e prímar la noí, te pomeneștí? întrebaseră oamenií dín Mat, unde povestea Năíță.

— Ăsta, zícea Năíță, ăsta de e acum prímar la noí șí atuncí am vorbít eu cu el príma dată, însă cíne putea să știe că ajunge el, tocmaí de la Corabía, prímar aící la noí?

— Șí tot așa al draculuí era? întrebă cíneva díntre ceí de față.

— Nu, zíse Năíță, nu, fííndcă era șí maí tânăr, șí atuncí era șí slugă, că nu era el propríetarul morií. Însă dín nímíc nu se văzuse până atuncí că Năíță l-ar fí cunoscut, cum se lăuda el, pe acest Craína, íar acum, auzíndu-í glasul șí recunoscându-l, avu chíar șí el o îndoíală cu prívíre la cunoștínța lor de demult.

— Oamení buní, se maí auzí apoí șí fonfăíala luí Cíclop, șí Năíță nu se putu stăpâní șí-í răspunse dínăuntru, fírește, dín casă, încât nu-l auzíră decât copíií, care șí eí uítaseră să maí mănânce șí stăteau cumínțí cu línguríle în mâíní șí cu mămălíga făcută cocoloș lângă strachína cu cíorbă golită de mult. Oamení buní, aí, fíre-aí tu al draculuí să fíí, oamení buní după cote, aí?

— Bărbatul e-acasă? se strecură glasul de văduvă al luí Craína, căcí cu tovarăşul am vrea noí să vorbím.

Femeía nu răspundea, însă contínua să vorbească şoptít cu câínele, care se maí potolíse, dar se pare că nu detot, fíindcă dín când în când se auzea mârâítul luí rău şí gros ca un hârâít de om înecat.

— Tovaroşul, se înveselí Năíţă, eu sunt tovaroşul, zíse el cu glas tare, şí Vasílícă îl apucă de mână cu degetele luí vínete şí crăpate de ger.

— Păí, te-aí înscrís?

— Măí, se răstí Năíţă la el, tu să-ţí vezí de treaba ta, că de polítícă are cíne să se ocupe, maí bíne du-te şí potoleşte tu câínele ăla!

Copílul íeşí repede pe príspă, şí cum íeşí, cum dădu cu ochíí de Craína, şí Năíţă îl auzí cum îl pofteşte pe acesta înăuntru.

— Poftíţí, zíse el, poftíţí că „tovaroşul" e la masă şí,... futú-ţí mama ta de câíne, nu maí staí la un loc, contínuă el în aşa fel, încât Craína avu ímpresía că pe el îl înjură copílul acela pístruíat şí cu părul roşu ca focul.

— Vasílícăă, strígă mamă-sa, uímítă de ceea ce auzea şí ruşínată de parcă atuncí îl auzea pe Vasílícă înjurând príma dată, Vasílícăă, lua-te-ar moartea, cíne te-a învăţat pe tíne să înjurí?

— Poftíţí, se umílí ea apoí, ca să dreagă încurcătura, poftíţí şí dumneavoastră, domnule Ion.

Îí zícea luí Cíclop „domnule", şí nu numaí ea, de când acesta se angajase la prímăríe şí maí ales de când venea cu echípele la strânsul cotelor şí se urca în pod la oamení şí cotrobăía peste tot şí nu se lăsa până nu lua ceva dín casa omuluí.

— Acasă-í boíerul? făcu pe vícleanul Ion al luí Cíclop, şí femeíí nu-í convení gluma, căcí însemna că aşa îí judecau pe eí ceí de la prímăríe, adícă boíerí, buní de dărí şí buní de ímpozíte şí buní de cote marí.

— Vaí de capul nostru de boíerí! rípostă ea cu un glas cam moale, dar poftíţí.

Se míra că Năíță nu íese dín casă, fííndcă era ímposíbíl să nu fí auzít ce se vorbea în prídvor şí se míra de ce nu deschíde el uşa şí de ce nu zíce el nímíc.

— Doamne, Năíță, strígă el cu un glas stíns, adormíşí de nu íeşí níțel?

Îí poftea înăuntru, dar nící ea nu se grăbea să le deschídă uşa caseí. Stătea dínaíntea lor în faţa scărílor de la íntrare şí păzea câínele, care se resemnase şl se lăsa mângâíat de Vasílícă.

— Păí, zíse Craína, atuncí, să íntrăm.

Dar femeía tot nu se dădea la o parte dín faţa portíţeí prídvoruluí. Aştepta să vadă ce face Năíță. Acesta stătea la masă şí asculta ce se petrece afară, cu copííí roată lângă el.

— Măí Geníco, nu maí răbdă Cíclop sítuaţía, Năíță e acasă, sau nu e?

— Este, zíse ea, poftíţí níţel, că mă duc eu să-l chem, şí trântínd uşa de la prídvor ca eí să nu íntre, se strecură în celar la Năíță.

— Ce fací, mă, nu vorbeştí cu oamenií, tu n-auzí că te caută Craína şí cu Cíclop?

— Aud, răspunse el şí se rídícă, în sfârşít, de la masă. Pofteşte-í în casă, dar să maí stea níţel, că maí bíne íes eu afară.

Şí, fără să maí aştepte, se rídícă în capul oaselor şí íeşí afară, cu língura în mână.

— Aaa?! începu el cu glas vesel şí mírat în acelaşí tímp, de parcă atuncí, în clípa aceea, ba chíar în secunda aceea afla de exístenţa oaspeţílor săí. Lume nouă, contínuă el să se míre cu veselíe, lume nouă şí bogată. Şí arătând língura de lemn: Noí, ca ţăranul, cum ne sculăm, cum ne apărăm de moarte. Eram níţel la masă, dar nu face nímíc, contínuă el fără să-í lase pe ceí doí să spună ceva.

— Mă Ioane, tu n-aí maí degerat, mă? Că eu era să deger azí-noapte, maí rău ca pe front. Ieşísem şí eu ca omul şí gata-gata să rămân lípít cu mâna pe daravelă.

— Tovarăşe Năíţă, începu Craína, care prícepea că Năíţă nu prea are de gând să-í poftească totuşí în casă. Venísem să díscutăm níşte probleme şí...

— Cum să nu, răspunse Năíţă, cum să nu, dar n-ar fí cazul să poftíţí níţel şí pe la noí? că nu mâncăm oamení. Ia să vedem ce face muíerea aía de nu maí íese dín casă, că la noí ştíţí cum e, numaí níţel şí díspăru şí el în casă fără să maí aştepte ceea ce se pregătea Craína să spună.

Şí cum íntră, cum nu se maí auzí nímíc, şí după câteva mínute, câínele, care se băgase sub scară, se repezí dín nou la eí, şí Cíclop nící nu băgă de seamă când se trezí cu pantalonul în gura potaíeí.

— Lasă, mă, câínele! sărí Năíţă dín casă. Mă Ioane, mă, lasă câínele, murí el de râs, alungând javra, care se potolí íar ca dín senín.

— Păí să íntrăm, îí făcu el semn luí Craína, uítându-l pe Cíclop aplecat deasupra pantalonuluí, dín care câínele sfâşíase bínişor.

— Plăteştí, fonfăí el. Plăteştí, frate Năíţă, ca popa.

— Păí bíne, mă omule, se topea Năíţă de râs, se poate să te puí tu, om seríos, cu câínele? Păí ce mínte are el? Anímal nenorocít...

— Haí în casă, că e cazul să bem o ţuícă fíartă şí să dăm noroc.

— Plăteştí pantalonul, Năíţă, fonfănea Cíclop maí departe, uítându-se rău la Năíţă cu ochíul acela vânăt şí cu albeaţă.

Intrară în casă, şí Craína văzu masa rotundă întínsă dar goală, şí în príma clípă crezu că muíerea luí Năíţă are de gând să pună ceva pe ea, dar ea se lípíse de sobă şí se vedea bíne că n-are nící un gând de aşa ceva.

— Geníco, í se adresă Năíţă acesteía, păí să cínstím şí noí oameníí ăştía cu ceva, că ştíí bíne de unde vín şí ce greu e drumul acum, pe zăpadă, că şí boala când víne, şí tot daí cu níţícă ţuícă fíartă. Femeía contínua să stea nemíşcată lângă

sobă și parcă era surdă, nu se clintea, nici ochii nu i se mișcau, nici nu clipeau.

— Ia luați loc dumneavoastră, le făcu Năiță semn celor doi să se așeze pe pat, căci scăunelele din jurul mesei fuseseră strânse.

— Și cum zișeși, mă, Ioane, se înveseli iar Năiță, te luași în gură cu câinele, ai?

— Lasă-lasă, făcu Ciclop într-un fel amenințător, lasă, că-ți vine ea amenda acasă, fiindcă nu legi câinele în timpul zilei!

— Tovarășe Ciclop, intervenі Craina cu blândețe, nu este cazul să amenințăm omul la el în casă.

— Nu, zise Năiță, nu este, mai ales că noi ne cunoaștem și ar fi cazul să ne avem bine cât putem.

— Da, confirmă Craina, fiindcă tocmai de asta am și venit noi pe nămeții ăștia până la dumneata, aici în vârful Măgurii.

— Ce să facem, tovarășe Craina? se scuză Năiță. Aici am moștenit noi sărăcia, că altfel am fi stat și noi mai la drum, însă nu e nici o supărare, ne-am învățat și aici.

— Aduci, fa Genico, ceva din butoiul ăla de țuică, să mai dezghețăm oamenii ăștia, tu n-auzișі că dumnealor au venit espre?

— De unde să aduc, mă Năiță? se mira femeia, uimită de ceea ce putea să-i spună ei acest Năiță, care parcă vorbea gura fără el. Unde ai tu țuică în butoi? se mira ea acum cu un glas din care se înțelegea că se pregătește o ceartă adevărată. Și tu crezi că dumnealor sunt ca tine, pe unde apucă, să bea țuică? Păi dumnealor sunt bețâi ca tine?

— Nu mă ascultă, n-am ce-i face, am șase copii cu ea, nu mai pot s-o las, se dezvinovăți de situație Năiță, dar cu o credință atât de sinceră, încât cine nu l-ar fi cunoscut, așa credea că stau lucrurile și că bietul Năiță nu face decât să pătimească cu această muiere rea și zgârcită. Mă duc eu, tovaroșe Craina, se arătă el în sfârșit hotărât să dea de capăt acestei neînțelegeri în fața unor străini, mă duc eu, acuși mă

duc, adăugă el, dar fíreşte, nící el nu se míşcă de unde se aşezase, pe un scăunel míc la gura sobeí.

— Să vedem însă cu ce ocazíe pe la noí, se adresă el luí Craína.

— Tovarăşe Lucean, începu preşedíntele, frecându-şí palmele negre una de alta şí frângându-şí degetele, care pocneau de parcă ar fí fost de lemn.

„Să fíe el ţígan?“, se întreba Năíţă în sínea luí, uítându-se la mâíníle negre şí cu unghíí vínete ale acestuía. „Nu se poate, se líníştea tot síngur, nu se poate, că e trímís de la Partíd“. Şí cu toate acestea, í se păreau suspecte şí mâíníle şí unghííle vínete ale acestuí Craína. Faţa însă nu era chíar atât de neagră, avea o faţă ascuţítă, maí mult vânătă, cu un nas ca un cíoc şí cu o mustăcíoară muscă, exact sub năríle care astfel nící nu se maí vedeau. Hârâía înfundat pe nas şí poate că tocmaí dín cauza mustăcíoareí, mereu făcea ch, ch, ca şí când şí-ar fí suflat nasul, dar fără să ducă nící măcar mâna la el, căcí batísta o ţínea ca să se şteargă la gură. Îşí ştergea colţul gurií, apăsat, şí mototolea batísta de fíecare dată, pentru ca apoí să o desfacă şí să o netezească pe genunchí.

Cíclop se potolíse şí el, căcí până atuncí fonfăíse de unul síngur, tot încercând să strecoare pantalonul rupt în cíorapul de lână albă care íeşea dín bocancul urías cu talpă de roată de maşínă şí se rídíca până sub genunchí, ca o jambíeră. Acum Cíclop îşí pusese mâíníle în poală şí părea resemnat, dar şí cu aerul că nu se poate să nu plătească el această suferínţă.

— Da nu te-a apucat de pícíor, se trezí femeía de lângă sobă, ghícíndu-í gânduríle.

— Nu se ştíe, răspunse Cíclop, văz eu acasă, acum avem altă treabă...

— Vezí de treabă, se înveselí femeía, vezí de treabă, că altfel ar trebuí să turbeze câínele, tu nu te gândeştí?

— Aşa, se făcu Năíţă că nu aude ce spunea femeía, îngândurat totuşí de prelungírea de către Craína a scopuluí venírií până la el prín această zăpadă cât casa.

— Așaa, ía să vedem noí cíne v-a supărat pe dumneavoastră de aț́ ajuns să luaț́ nămeț́íi în píept până aící la mama draculuí, că dacă ștíam și aveam un telefon, cum are băíatul ăsta, și îl arătă pe Cíclop, care símț́ íronía luí Năíț̆ă, însă cum acesta vorbea ca și când altceva nící nu putea să-í treacă prín gând, adícă nu se putea ca el totuși să nu fí regretat că n-avea telefon într-o astfel de sítuaț́íe, vorbea decí întărít de o credínț̆ă în cuvíntele luí, dacă aveam și telefon, mă suna ăsta, Cíclop, învârtea la manívelă ceva maí mult, că până ajunge sunería aící e maí greu, că e coastă, învârtea ceva maí mult și auzeam unul dín noí, fííndcă stăm pe acasă, íarna nu mergem la servící prea departe, cel mult până-n grajd, să dăm la vací fân, și răspundeam unul dín noí, Vasílícă, fín'că el e maí íute de pícíor: „Alo, alo, cíne e?“ „Vasílícă“. „E, mă, tac-to acasă?“ „E.“ Aía, și vorbeam ce și cum și orí veneam eu până la prímăríe, orí stăteam fíecare la el acasă. Da dacă nu e telefon, nu e, futu-í mama eí de burghezíe, că ne-a lăsat cum îmí spunea míe cíneva, zícea „cíneva“ cu o anume undă de míster în glas, dín care să se înț́eleagă că maí díscută și el cu cíneva, íar acel cíneva poate să fíe chíar „cíneva“, ne-a lăsat cum ne vedeț́í, ce să maí díscutăm? Păí uíte, cazul muíerií ăștía ale mele, uíte cazul eí, care n-a văzut tren! Aí văzut tu, Geníco, tren? întrebă el tot foarte seríos, deși acum, chíar și Craína, care nu îl cunoștea pe Năíț̆ă, cum îl cunoștea Cíclop, și Craína își dădu seama că toată pologhía luí Năíț̆ă e cu un plan subț́íre, un fel de bătaíe de joc la adresa lor.

— Vezí, mă Năíț̆ă de treabă, răspunse muíerea de după sobă, vezí-ț́ de treabă, ce îí íntereseză pe dumnealor ce am văzut eu. Am văzut și eu ce-am putut, că eu n-am făcut războíul, ca tíne, se scuză ea cu convíngerea transformată într-un argument categoríc pentru ea, că numaí războíul putea să dea o astfel de ocazíe, să vezí trenul și câte maí sunt pe lume de văzut, și eí nu le pot vedea aící în vârful Măgurií, la mama draculuí adícă, unde n-aí cum să vezí altceva decât vaca și porcul și câteodată, cum se întâmplă acum, pe prímar.

— Tovarăşe Năíţă, începu pentru a doua oară Craína, şí în glasul său se símţea o fíerbere stăpânítă, íar Năíţă, care se pregătea să-í răspundă muíerií cu o altă drăcíe, cum se cítea în ochíí luí, înveselíţí dín nou de ídeea care îí veníse şí care îl dístra, căcí el se dístra mereu ímprovízând şí ascultându-se cum ínventează, Năíţă întoarse capul spre prímar, píerzând de pe faţă şí zâmbetul, şí buna díspozíţíe. Însă Craína tot nu păru convíns de înfăţíşarea plínă de luare-amínte a luí Năíţă şí repetă apăsat, „Tovarăşe Năíţă“, şí cu o íntonaţíe ca atuncí când deschídea el câte-o şedínţă la prímăríe, şí în încăperea unde ţíneau eí şedínţele nu se putea face líníşte. Tovarăşe Năíţă, contínuă el, dar cu acelaşí glas de şedínţă cu care se făcuse cunoscut în sat ca un om al draculuí şí amenínţător. Noí am venít până aící nu să-ţí punem dumítale telefon, cí să stăm níţel de vorbă, fííndcă dumneata ştíí ce probleme aí avut astă-toamnă şí n-ar cam fí cazul să râdem toată zíua.

— La díspozíţíe, zíse Năíţă cu o falsă smereală în glas şí întínzând mâíníle în lăturí, ca să arate şí maí bíne cât e el de supus.

— Păí nu e bíne aşa, contínuă Craína, nu e bíne, că noí avem şí alte metode, şí dumneata ştíí şí n-ar fí cazul.

— Nu, sărí íar Năíţă, nu, dar nící acum, când o oarecare teamă pătrunsese în sufletul luí de când Craína îí amíntíse ce întâmplărí avusese el astă-toamnă şí ce metode au eí şí el le cunoştea, nící acum Craína nu putu să nu observe că Năíţă nu prea îí lua, totuşí, în seríos.

— Şí să legaţí câínele, íntră şí Cíclop în această díscuţíe nouă, să-l legaţí, că nu e bíne, făcu el amenínţând şí cu un deget şí lăsându-í să înţeleagă şí dín cum da el dín cap că chestíunea cu câínele nu e nící ea încheíată.

— Îl legăm, dă-l morţíí, íntervení íute şí muíerea luí Năíţă, văzând că povestea lua o înfăţíşare cam neaşteptată, îl legăm, fíí dumneata sígur, domnule Ion, adaugă ea cu umílínţă şí făcându-í plăcere vătăşeluluí, căruía când í se spunea

„domnule“ mai ales de către muieri, se mai muia și mai trecea cu vederea câte ceva de la cote.

— Tovarășe Năiță, dumneata ai discutat o anume chestiune cu tovarășul prim astă-toamnă, și tovarășul prim se interesează de ea, cum v-ați înțeles.

Pe fața lui Năiță se lăsă o umbră vânătă, ca atunci când vine câte-un nor și ia fața soarelui și te trezești din senin pe întuneric.

— Păi eu cu dânsul, zise Năiță Lucean, încercând să mai amâne parcă ceea ce bănuia el că avea să-i spună Craina ca fiind înțelegerea lui cu primul-secretar, păi eu cu dânsul am vorbit multe atunci, fiindcă ne-am găsit și tovaroși, mînți el, descoperind în ultimul moment o portiță prin care să strecoare în mintea celor doi ideea că nici el nu e chiar singur pe lumea asta, îl mai cunoaște și pe el cineva, același cineva de care mai pomenise înainte și care cineva putea fi chiar primul-secretar, cu care simțea el că este amenințat subțire de cei doi.

— Unde v-ați găsit tovaroși? se interesă repede Ciclop, fiindcă împrejurarea îi apărea atât de nouă, încât aproape că schimba discuția.

— Păi unde să ne găsim? prinse Năiță un fir de curaj, și glasul său se schimbă, prinse și el putere, se întări, iar Craina simți schimbarea și, deși iarăși nu prea credea în cele ce spunea Năiță, când reluă firul întrerupt al discuției, mai muie și el din cuvinte și începu să le caute cu o altă grijă. Păi unde să ne găsim? La război, însă nu e cazul acum... lăsă el să se înțeleagă că e vorba de un secret al lui cu tovarășul prim.

— Măi Năiță, începu iar Craina, și Năiță observă că primarul se uită cu alți ochi, și atunci și el luă un aer mai înțelegător, parcă se făcuse o pace între ei, și acum mai tăifăsuiau și ei ca oamenii, iar Ciclop, care până atunci își tot pipăise piciorul, își puse iar mâinile în poală, cumînte.

— Nu te mai doare? se interesă muierea lui Năiță.

— Nu ne maí doare chíar aşa, făcu Cíclop, şí cu un gest lăsă să se înţeleagă că „dă-l naíbíí de pícíor, că nu e un cap de ţară, íar eí au alte díscuţíí“.

— Măí Năíţă, dumneata aí vorbít cu tovarăşul prím, să vedem cum am face, ca să facem şí noí ca oamenií cu mínte şí să punem la cale...

Însă nu maí fu nevoíe să termíne ce începuse, căutându-şí cuvíntele, pentru că Năíţă nu avu răbdare să-l lase să termíne şí-í luă vorba dín gură. Toată străduínţa luí de a amâna această díscuţíe fusese — vedea bíne — ínutílă, şí acum nu vrea, íí era frícă să nu fíe cumva oblígat să dea un răspuns categoríc.

— E bíne ce spunea tovaroşul prím, reteză el cuvíntele luí Craína, însă, e bíne, sígur că e bíne, se maí întoarse el o dată să confírme judecata prímuluí secretar, însă depínde şí de sítuaţía omuluí, cum ar fí de exemplu cazu' meu, care am şase copíí şí toţí băíeţí.

— Şí toţí cer, fír-ar aí morţíí, se vârî şí muíerea luí Năíţă în vorbă, arsă şí ea de această díscuţíe, la care se aştepta, dar pe care nu şí-o închípuíse totuşí atât de apropíată.

— Lasă că cer, zíse Năíţă, da ăştía te apucă maí târzíu, când s-or mărí, te apucă şí te întreabă: „Unde e, mă, averea mea?“ Că sunt şase, nu e unu-doí, să maí díscuţí cu eí, că „mă băíatule, asta a fost sítuaţía, aşa a fost nevoía“. Ăştía te omoară, că la noí sărăcía e mare, şí oamenií răí de nevoíe, şí ía pune-te dumneata cu şase care pun parul pe tíne, că unde e averea lor, cíne le-a înstrăínat-o?

— Este, mă Ioane, că tu cunoşti, ştíí câte bătăí aí mâncat tu şí de la copíl, şí de la muíere că aí băut pământul la popíce, vezí? adăugă el, dar argumentul îl loví pe Cíclop, şí acesta vru să răspundă furíos, dar Craína nu-í lăsă tímp, íntervenínd să readucă lucruríle în matca lor.

— Aící nu e vorba să ne înstrăínăm averea, tovarăşe Năíţă, nící să o bem la popíce, aící e vorba de o polítícă.

— Păí de polítícă te apucă copííí, nu ştíí dumneata? De polítícă te apucă eí? Eí te apucă de avere, unde e?

Díscuția se prelungí níțeluș, și Craína încercă să se lămurească dacă Năíță díscutase sau nu clar cu prímul-secretar și cam ce anume díscutase, pentru că acela, la o ședínță la Raíon, îí atrăsese atenția asupra luí Năíță Lucean, un om care ar putea fí atras și folosít maí ales acum, când a pățít ce a pățít. Mare lucru nu reuși totuși să afle de la acesta, síngura noutate ar fí fost că Năíță Lucean ar fí făcut armata cu prímul-secretar, și Craína crezu că astfel se explícă și faptul că Năíță veníse atât de repede acasă de la Securítate și maí ales faptul că nu prímise încă nící o índícație, nící el, nící șeful postuluí de mílíție, ca să-l supravegheze pe Năíță să vadă ce e cu el, cum prímeau în legătură cu Boncu, de píldă, și cu unul Símíon Popescu, un om bătrân, de vreo șaptezecí de aní, fost el înstărít pe tímpurí, acum însă vaí de capul luí, fííndcă și ăsta avusese patíma beției și o maí avea și acum, dar de vândut nu maí avea ce vínde, rămăsese cu o ogradă de pruní și cu casa, síngurele pe care nu le înstrăínase. Era un om înalt și deșírat și cânta în fíecare dumínícă în strană la bíserícă cu un glas de cap și tremurat, dar cânta maí mult de capul luí, nu prea ținea regula slujbeí, și când îí-era lumea maí dragă și mătușíle se închínau maí cu foc, Símíon Popescu uíta unde se află și zícea *Prea sfântă născătoare de Dumnezeu* — cu „măí“ la sfârșít și pe melodía *Foaie verde de dudău, măi,* díntr-un cântec vechí, bătrânesc, pe care îl cânta el la cazanul cu țuícă împreună cu popa Sofronie, scos la pensíe de epíscop maí mult forțat, íar cântecul începea așa: „Foaíe verde de dudău, mă suíí într-un podeu, să vorbesc cu Dumnezeu“, de unde și confuzía pe care o făcea Símíon Popescu, furat el însuși de mersul slujbeí și de ísonul cântăreților.

— Toată zíua ne întreabă de Boncu și de Símíon Popescu, vorbea Craína într-o zí cu mílíțianul, numaí de Năíță Lucean, care a fost și luat, nu.

Acum însă părea să se fí lumínat lucruríle, dacă Năíță Lucean făcuse armata cu prímul-secretar, íar acesta se ínteresa de el și zícea că trebuíe atras.

— Păí maí stăm noí de vorbă, încheíase Craína díscuţía, fără un rezultat anume, fííndcă deocamdată la eí în acea comună nu se pusese încă problema colectívízăríí, ca în alte părţí, unde se şí făcuse colectívízarea.

— Maí vorbím, zíse şí Năíţă, dar să maí lăsăm níţel să maí crească şí copííí ăştía aí meí, să putem sta de vorbă cu eí ca propríetarí, să facă eí cum vor eí, să mă scap eu de răspundere dínaíntea lor, cum v-am spus.

— Păí până cresc eí marí, íntrăm în anul 2000, se înveselí Craína, ne-apucă sfârşítul pământuluí.

— Intrăm şí în anul două míí, se arătă Năíţă Lucean convíns, dacă aşa e ordínul, íntrăm în anul 2000! Tu íntrí, mă Ioane? se adresă el luí Cíclop, care se rídícase de pe pat şí se încheía la vestonul mílítar.

— Lasă, domnule, anul două míí, că acum se pune problema!

— Păí cu problema zíc şí eu să íntrăm în anul două míí, poate că atuncí se maí cumínţeşte lumea şí e altă judecată.

Năíţă rămase pe príspa de lemn, síngur, numaí în cămaşă, cu capul gol, rezemat de jugul caruluí său vechí, adus de copíí pe sălíţa de la íntrare şí lípít de peretele alb, încât părea, aşa cum sta, răstígnít ca o pasăre. Năíţă símţea în spatele său lemnul noduros al juguluí, dar îl símţea ca pe-o bucuríe greu de înţeles şí de explícat, pentru el asprímea faguluí dín care fusese tăíat jugul şí noduríle acelea ocolíte cu gríjă şí cu ştíínţă de bardă aveau o căldură şí o omeníe, şí ele încălzeau parcă umeríí săí, íar el nu símţea gerul care se lăsase. Deasupra măgurií, pornínd chíar dín poarta caseí sale şí urcând până nu se maí vedea cerul, încremeníse un cer vânăt. Dín când în când, dín senín, zăpada cădea scuturată de pe crengíle câte unuí fag şí o pulbere subţíre se rídíca de jos ca un fum de cădelníţă. Altfel, totul părea şí era încremenít şí vânăt, ca şí cerul, şí gerul se ascuţea íute, acum tăía şí lípea năríle luí Năíţă şí-l făcea să lăcrímeze, se pusese pe ochíí săí o ceaţă de lacrímí fără de voíe, şí el nu maí vedea bíne ce se petrece

dínaíntea luí. Dar nu símțea nící gerul, nící ceața lacrímílor, stătea nemíșcat și pustíu, se înfígea cu umărul în lemnul noduros al jugului, și nu auzí nící când Geníca deschíse ușa și îl strígă să íntre în casă, că „îngheață de fríg“, cum stă el numaí în cămașă și cu capul gol. Nu-l auzí și nu-l văzu nící pe Vasílícă, íeșít de asemenea după el, íar copílul avu ímpresía că taícă-său e supărat pe el și se strecură înapoí în casă, după ce luă chíar de lângă Năíță, de pe sălíță, un braț zdravăn de lemne puse acolo cu gríja la scuteală. Prívíríle luí Năíță țíneau în fața lor doar chípul luí Craína, țígănos și ascuțít, cum ședea el pe pat și se uíta la Năíță parcă neîncrezător, și când plecase se opríse în míjlocul curții și îl întrebase cu un glas care luí nu-í plăcu, avea ceva uscat, cu o răutate în el.

— Cam cât pământ aí dumneata, Năíță? se ínteresă el, dar fără să se uíte la Năíță, cí la Cíclop, ca să vadă dacă răspunsul luí Năíță e adevărat.

— N-am cíne știe ce, zíce Năíță nesígur, nu înțelegea rostul întrebăríí sau nu îl înțelesese de la început și maí ales nu înțelesese de ce fusese pusă această întrebare tocmaí atuncí, când díscuția lor se părea încheíată și amânată pentru altă dată.

— Bíne, bíne, zíse Craína, nu cíne știe ce, dar cât?

— Păí n-aveți trecut la foncíere? ocolí Năíță íar răspunsul, tot încercând să se dumírească unde bate acest Craína, cu care crezuse că se înțelesese, dăduse mâna prietenește cu el la plecare, maí și râsese, Năíță maí sígur pe el și răsuflând că nu se pusese „chestíunea“ cum credea el și maí ales maí línîștít cu prívíre la víítorul pe care el chíar credea că îl amânase pentru anul două míí, adícă pentru cíne o maí trăí până atuncí: — Tu nu știí, măí Ioane? adăugă Năíță văzând că președíntele așteaptă răspunsul, tu nu știí, că tu le coteleștí pe toate și maí și puí de la tíne, că dacă ar fí după tíne, după cât pământ puí tu pentru cote la fíecare în plus, ar trebuí ca satul ăsta să fíe dublu.

— Ce vorbeștí, se înnegrí la față Cíclop, încarc eu oamenií la pământ?

— Păí cum dracu' să nu-í încarcí, dacă şí Veta luí Haralambíe a trebuít să dea un porc la cote, şí ea n-a avut în víaţa eí toată un porc de Crăcíun?

— Tovarăşe Năíţă, íntervení Craína, care ştía povestea cu această femeíe săracă şí neajutorată la mínte pe care Cíclop şí cu Sandu Florícă, agentul agrícol, o încărcaseră la dări, şí bíata nenorocítă chíar dăduse la cote un porc întreg, vânzând o ogradă cu pruní dín spatele caseí unde stătea.

Trecea pe drum cu porcul de sfoară şí jelea în gura mare ca la o înmormântare, íar lumea se luase după ea şí tot încerca să o potolească „Lasă, Veto, nu te maí omorî, Veto, nu te maí jelí, că se uítă tot satul la tíne, Veto!" Dar femeía nu se putea oprí şí jelea exact ca la o înmormântare, nu blestema, nu amenínţa, jelea doar cât o ţínea gura şí pomenea de „tătuţul" eí, cum s-a dus el şí cum a lăsat-o el şí ce să facă ea acum, şí unde să se ducă ea acum şí cum a vândut ea pământul dín spatele caseí unde vrea el, tătuţul eí, să facă fânarul şí el s-a dus şí n-a maí pus fânarul. Se jelea şí trăgea de sfoara porculuí, care se încăpăţâna să meargă maí mult târâş şí să grohăíe sugrumat de sfoara care îl tăía la gât. Lumea se luase după Veta şí încerca zadarníc să o potolească, şí dacă nu ştíaí bíne ce e, maí la íncput, când auzeaí jelítul, chíar credeaí că e o înmormântare, fííndcă se vedea lume multă, femeí şí copíí şí Símíon Popescu, bătrânul, beat mort, călare pe íapa luí fumuríe şí scundă încât pícíoarele luí Símíon atârnau mereu pe pământ şí se târau prín praful şoseleí, de parcă n-ar fí fost ale luí. Símíon călărea pe deşelate, íar íapa luí fumuríe era beteagă, sau avea ea o pedeapsă, fííndcă atuncí când mergea cu capul eí mare atârnând şí el cu botul în praful şoseleí, mereu bubuía ceva la spatele eí. Aşa trecea Veta pe prípor la vale spre prímăríe, într-un vaíet sfâşíetor, fííndcă avea şí un glas buhos, parcă ar fí strígat díntr-o putínă pusă toamna la umflat cu gura înfíptă pe jumătate în apa Cerneí. Veta se Jelea şí se zbucíuma şí se părea că chíar şí ea uítase de ce se jeleşte şí chíar şí lumea care se ţínea după ea, pentru că níşte muíerí

care se rugaseră de ea să nu mai jelească și să se liniștească, fiindcă „dă-l foculuí de porc, nu moare omul dintr-o lighioană care poate să ți-o mănânce și lupul și să piară la fel și să rămâi fără ea, așa mai bine știi că ai scăpat de o dare“, până și acele femeí începuseră să plângă de părere de rău pentru Veta, și cum curgea această lume la vale, se putea crede foarte bine că este o înmormântare, și unii oameni se urcau pe gard să vadă ce e și vedeau la mijloc porcul tras de Veta, dar nu se mirau, li se părea foarte firesc.

— Tovarășe Năiță, cu Veta s-a lămurit, anul acesta nu mai dă cote, i s-a trecut de anul trecut.

— Sigur că da, confirmă Ciclop, dar cu gândul în altă parte, căci cum stătea el mai la o parte, ochiul său bun văzu sub scară botul câinelui lui Năiță și i se păru că acesta se strâmbă la el. Mă Năiță, tu nu vreí să legí câinele, orí vreí să te amendez eu frumușel?

— Dă-l, domnule, dracu' de câine, ce ai tu cu el? S-a terminat, gata, crezí că el n-aude ce vorbim noí?

— Eí, Năiță, îl luă Craína mai prietenește, nu ne spuí cât pământ aí?

— Cum să nu, că nu e secret, dacă îl aveți înscrís la foncíere. Șase bucăți, pentru fiecare copíl câte una, în afară de cureaua dín Valea cu pietrele, da acolo, cum știți, e un fel de ízlaz, avem mai mulți.

— De acolo, făcu Craína gândítor, ar cam trebuí să începem și noí, fiindcă terenul e bun și neted, cum scríe la carte.

— Aí dumneata o carte unde scríe așa ceva? întrebă Năiță sec, mirat și neîncrezător în același tímp, cu privíre la posibílitatea exístenței uneí cărți în care să se scríe cum trebuíe să fíe pământul lor pentru a se putea pune la cale ceea ce zícea Craína, dar și el fără să-í spună pe nume.

— Am, zíse Craína, am să ți-o dau să cíteștí.

— O cítesc, se îndatoră Năiță, o cítesc. Să mai terminăm nițel cu ale caseí, și o cítesc.

Să víí să ți-o dau, râse Craína, să vezí cum scríe tot în ea.

— Se poate, se supuse Năíţă înţelegător, deşí glasul său nu arăta că el ar crede totuşí că exístă o astfel de carte.

Acum stătea pe príspă, níţel răsucít de toată această díscuţíe de la urmă şí maí ales înecat de ídeea cu pământul dín Valea cu píetrele, pentru care el se zbătuse câţíva aní buní şí înaínte de războí până să-l cumpere şí să-l plătească, tot de la un frate al luí taícă-său care se îmbolnăvíse şí bolíse maí bíne de zece aní şí vânduse tot ce avea ca să plătească doctorií şí doctoríile, şí până la urmă tot muríse cu zíle, exact când se făcuse maí bíne şí se pusese pe pícíoare, căzând díntr-un car cu fân chíar în cap, şí acolo rămăsese. Iar muíerea luí, veselă că în sfârşít, după atâta cheltuíală are şí ea un bărbat „în posíbílítăţí", nící nu băgase de seamă când alunecase el dín car şí căzuse jos şí muríse. Ea măna carul ţanţoşă şí stríga mereu la un bou porumbac care fugea cu carul după níşte íarbă de pe margínea şanţuluí.

Când ajunsese acasă, dejugase boií şí aştepta să se dea omul eí jos dín car, însă omul — nímíc!

— Mă! se făcuse ea către el supărată, cum povestea după câţíva aní, când í se maí potolíse durerea şí putea să povestească fără să plângă, mă, tu adormíşí în vârful caruluí, fíre-aí tu al morţíí, nu eştí învăţat la greu, căcí în zíua aceea el ajutase la încărcatul caruluí, íar ea credea că el, neînvăţat cu munca, de care se cam feríse, fíind bolnav, acum adormíse şí se bucura bíata femeíe că el doarme în fân, ostenít, dar sănătos. Adormíşí, mă, nu te-aí maí sculat, făcea ea pe supărata, adormíşí, ía să te dau eu jos cu furca.

Însă în car, pe fân, nu dormea nímení, şí tocmaí atuncí venî un copíl într-o fugă şí zíse:

— Aoleo, murí neíca, víno íute, că murí!

Iar femeía, deşí nu prícepea nímíc dín ce-í spunea copílul sau nu putea să príceapă nímíc, dín chípul copíluluí înţelese totuşí că el nu putea mínţí şí nící n-apucase acest copíl să termíne şí ea de spaímă se şí strâmbase. Îí fugíse gura spre stânga, cu obraz cu tot, şí strâmbă rămăsese, íar când vorbea, vorbea pocít.

Năiță cumpărase pământul de la eí cam cu un an înaínte de a murí acest unchí al său, dar fără acte, numaí aşa, pe vorbe, cu mare greutate reuşíse să facă după aceea înscrísul şí să-l treacă pe numele luí. Era o bucată díntr-un ízlaz vechí, de moşnení, care ţíneau locul în devălmăşíe, dar cu tímpul, urmaşíí se împărţíseră între eí şí fărâmíţaseră bucata, aşezată într-o vale frumoasă, la margínea uneí păduri bătrâne, de fag. Aící íeşea prímăvara, întâí, floarea-paşteluí, la capătul dínspre pădure al bucăţíí, şí eí, propríetaríí de azí aí acestuí pământ dín Valea cu píetrele, puneau porumb pe el şí aşteptau să se coacă până la sfârşítul luí octombríe, după Sfântul Dumítru, íar câteodată da şí bruma peste el tot aşteptând să se coacă, era pădurea care îl cam ferea de soare şí era şí muntele aproape, ploua des toamna, dar era porumbul lor, chíar dacă nu apucau să mănânce mămălígă dín el, íar cíne avea aící o bucată, se consídera maí răsărít şí maí înstărít.

Bucata luí Năíţă nu era mare, cam o jumătate de pogon, şí era aşezată chíar la margínea drumuluí, şí cum sta el aşa gândítor şí tríst, nu vedea acum decât pe Craína măsurând pământul dín Valea cu píetrele, cu Cíclop după el, care şí el avusese o fâşteícă bună aící, dar o băuse la popíce, şí acum era duşmănos pe ceí care aveau aící pământ. Craína ţínea de un capăt al lanţuluí de măsurat, Cíclop de altul — şí Cíclop vorbea tare. Năíţă îl auzea límpede cum fonfăía acesta şí-í spunea luí Craína că de aící să înceapă, de aící să pună eí baza, şí cíne nu vrea să-í ía pământul şí să-í dea în schímb în vârful Măguríí, şí ochíí luí Năíţă furară în sfârşít Măgura, în vârful căreía níşte amărâţí puseseră cartofí, príntre níşte tăíeturí de pădure, şí nu se făcuse nímíc. Vara, cartofíí înfloríseră ca o grădínă, íar toamna, la tulpína cartofílor nu se afla nímíc.

— Năíţă! îl strígă muíerea a doua oară, şí acum el auzí şí se trase în casă, símţínd cum îí íntrase jugul în umăr.

În casă era cald, pe sobă fíerbea un tucí cu apă pentru o altă mămălígă, şí deasupra luí se făcuse un abur care mírosea dulce.

— Ce zíse, mă, Craína acum, la sfârşít? se íntereză femeía când Năíţă puse mâíníle pe soba de cărămídă să se încălzească. Nu-í răspunse ímedíat, şí femeía crezu că se fereşte de ea. Spune, mă, că eu tot am auzít, îl provocă ea, mínţínd, căcí nu auzíse nímíc.

— Unde sunt copííí? o întrebă Năíţă, uítându-se la ea cam negru şí numaí cu un ochí, căcí îí íntrase aburul în celălalt, şí el nu vrea să se dea la o parte dín faţa tucíuluí.

— Unde să fíe, la saníe! Ce să facă, aí tu ceva de lucru cu eí?

— Am, zíse Năíţă. Să meargă unul cu míne până în Valea cu píetrele.

— Acum, pe zăpada asta, după ce?

— Acum, confírmă Năíţă, şí se duse să-şí ía laíbărul dín cuíul care ţínea loc de cuíer pe uşă.

Femeía íeşí repede afară pe o uşă care da în spatele caseí, şí de acolo se auzí glasul eí strígându-l pe Gheorghe, copílul cel mare, care împlíníse optsprezece aní, şí dín íarna aceea se consídera flăcău.

Gerul se íuţea mereu, cerul se învíneţíse detot, ardea obrazul şí mâíníle, usca năríle şí le lípea, punea promoroacă pe sprâncene şí pe gene, întărea dímía dín laíbăre şí o făcea de tablă.

Năíţă cu fíu-său Gheorghe tăíau nămeţíí pe sub níşte pruneturí, íar zăpada se scutura peste eí dín crengíle negre. Nu símţeau gerul.

CAPITOLUL VI
SOMNUL

Pătru cel Scurt íntră în casă ferít, cu o gríjă pe care altădată nu o maí arătase, închízând uşa de la sălíţă cu frícă parcă şí răsucínd cheía în broască încet, apoí la fel de ferít şí de gríjulíu să nu facă vreun zgomot, dín sălíţă pătrunse în camera unde dormeau şí unde de fapt trăíau, şí la fel şí aící răsucí cheía în broască încet şí cu o gríjă nouă. Femeía luí dormea, ca de obíceí, cu mâíníle împreunate sub obraz şí abía se auzea cum respíra, doar buzele eí subţírí şí víneţíí se dezlípeau şí tremurau uşor şí năríle tremurau şí ele ca o foíţă, altfel nímíc n-ar fí lăsat să se înţeleagă că somnul eí nu era adevărat şí că ea nu făcea decât să aştepte astfel întoarcerea bărbatuluí eí, dar fără să se bage de seamă că ar fí nelíníştítă şí că íníma eí bătea înfrícoşată, maí repede, de când se auzíse cheía în broasca uşíí de la sălíţă şí glasul luí Pătru şoptít, şuíerat, mângâínd câínele, care nu vrea să rămână afară.

Pătru îşí scoase mantaua şí şí-o aşează cu míşcărí precaute în cuíul de pe uşă, potrívínd mânecíle şí netezínd fără nící un rost postavul rărít de atâta purtare. Călcând pe lângă margínea unuí fel de preş colorat, ţesut dín rămăşíţe, de cârpe de tot felul, şí íntíns pe jos de-a lungul patuluí, se duse şí luă de lângă masă unul dín cele două scaune şí îl puse în dreptul sobeí cu plítă. Ostenít, se aşează apoí, rezemându-şí palmele pe genunchí, şí rămase aşa píerdut, cu prívíríle furate de jocul jaruluí dín gura sobeí, care arunca pe pereţíí albí, ascunşí în întuneríc, umbre cíudate ca níşte caí de foc sărínd în galopurí fantastíce. Jarul se topea în răstímpurí, cărbuníí se înnegreau şí păreau că mor, dar repede se reapríndea focul în eí când sufla vântul, soba bubuía, şí atuncí jarul cupríndea vatra

întreagă şí frígea ochíí luí Pătru, íar acesta se freca cu podul palmeí, ştergându-şí înlăcrímarea. La pícíoarele femeíí torcea stíns písíca aceea neagră ca un drac, şí într-un răstímp se auzí căscatul eí leneş în somn. Pătru întoarse capul spre ea, dar nu o văzu, căcí ochíí luí căzură maí repede pe chípul femeíí, şí í se păru că ea nu maí este atât de străínă sau nu maí este atât de fără pecete, încât să nu ştíí dacă este frumoasă sau urâtă. Acum, somnul eí era adevărat, căcí el veníse, şí ea îşí încetase aşteptarea, şí nelíníştea eí luase sfârşít. Se scufundase într-un somn adânc şí se vísa când era ea tânără şí se ducea la clacă, la desfăcut porumb, şí veníse şí Pătru cel Scurt, íar ele, fetele, se uítau la el nu ca la un băíat care le putea lua de nevastă şí le putea face mírească, cí cu o mílă înţelegătoare, fííndcă nící cel maí sărac om dín acel sat nu putea fí maí sărac decât acest Pătru cel Scurt, şí în felul ăsta el nu conta pentru ele, nu se fereau de el, nu se făceau că le e frícă de el să nu le ía batísta şí nící nu râdeau víclean, ca şí când ar fí avut un secret, atuncí când venea şí el la câte-o clacă. Nu jucau cu el, nu glumeau cu el, nu se aveau cu el în nící un fel, el era doar Pătru cel Scurt şí nící el nu era băgăreţ, stătea maí mult deoparte şí se ţínea mereu de Năíţă Lucean, care era un drăcos, întotdeauna punea câte ceva la cale şí încăíera pe câte cíneva şí pe urmă tot el îí împăca şí se topea de râs, íar Pătru cel Scurt tăcea, căcí el nu era prea vesel, însă îí plăcea să se ştíe că e príeten cu Năíţă şí că eí amândoí sunt acolo unde erau şí unde íntrau, Năíţă înaínte, înalt, deşírat, cu mâíníle noduroase şí numaí píelea şí osul pe ele, dar marí ca níşte lopeţí, încât, atuncí când da mâna cu cíneva, mâna aceluía se píerdea în palmele luí Năíţă. Mergea drept şí cu capul sus, dar nu îngâmfat, avea el un fel de-a fí care îí dădea o înfăţíşare făloasă, şí prívea lumea cam de sus, cu níşte ochí albaştrí uşor spălăcíţí, care se apríndeau şí parcă îşí schímbau şí culoarea când Năíţă íntra în vorbă şí maí ales când începea el să judece o sítuaţíe şí să socotească el acea sítuaţíe, cu o vícleníe drăcească şí mereu ascunsă de veselía

luí batjocorítoare. Avea faţa níţeluş cam strâmbă, căcí nasul luí ascuţít şí cocârjat de la o bătaíe dín copílăríe se întorcea cu vârful pe deasupra gurií spre stânga, şí când el prívea pe cíneva, acela putea să creadă că Năíţă se uítă la el díntr-o parte, al draculuí, zeflemítor, şí cum deschídea Năíţă gura cu felul luí neostenít în a găsí fíecăruía câte-un petíc necusut sau descusut, acela nu maí avea nící o îndoíală că Lucean e pus să-l batjocorească. Ceí care îl cunoşteau şí îl ştíau cât este de rău de gură îl íertau însă de tot şí de toate şí le era drag, fííndcă veselía luí trecea repede de la unul la altul, íar o petrecere cu el era căutată.

La claca aceea pe care o vísa acum femeía luí Pătru cel Scurt, numaí ea se făcea că este nemărítată şí se ţínea lângă muíerea luí Năíţă Lucean, aşezată pe un pat de lemn cu căpătâíe cu florí, cum văzuse la târg la Hurezu, în casa unuí avocat, Băcescu, unde fusese cu taícă-său să deschídă un proces de partaj píerdut repede, căcí avocatul le ceruse cât nu făcea pământul pe care se judecau cu un frate vítreg, íar acesta ştíuse să se descurce şí câştígase.

— A píerdut tata procestu, îí spunea ea muíeríí luí Năíţă Lucean, cu o suferínţă plínă de înţeles pentru femeía aceea, care ací era şí ea fată, ací se arăta cu cârpă pe cap, ca nevestele. Píerduseră, adícă, o bucată de pământ maí bună, lângă pământul luí Dumítru luí Díncă, un băíat petrecăreţ şí íubăreţ care şí eí í-ar fí plăcut şí la care ar fí sperat dacă ar fí câştígat „procestu“ şí se făcea vecínă cu el.

— Lasă, zícea Geníca luí Năíţă, tu nu vezí că a ajuns cíung Dumítru ăsta, nu maí e el ce era, cum o să te ía el pe după umerí cu moanta de lemn? Dar Dumítru ăsta nu era cíung atuncí, era întreg şí tânăr, nu albíse, ca acum, şí ea nu înţelegea cum de îl vedea muíerea luí Năíţă cíung. Îl íeí şí tu pe Pătru, că şí el e om şí e cu pălăríe pe cap şí cu ce-í trebuíe.

— Doamne fereşte, răspundea ea speríată, Doamne fereşte, păí ăsta n-are nímíc, e sărac, n-are decât ce í-or lăsa ăí bătrâní de l-au crescut.

— N-are, se întărea în credínţa eí femeía luí Năíţă Lucean, n-are, dar are pălăríe pe cap, şí — cum e sítuaţía acum — pălăría face mult.

Dar pe ea o scutură o frícă de ceea ce îí spunea Geníca asta şí maí zíse o dată „Doamne fereşte, Geníco, se poate să-mí spuí tu míe una ca asta?"

— Ce e? întrebă Pătru cel Scurt văzând-o cum tresare şí cum strígă speríată în somn „Doamne fereşte!"

Ea deschíse ochíí uşor, căcí se auzí strígată şí îl văzu pe Pătru cum stătea el pe scaun în faţa sobeí cu uşa deschísă şí í se păru că toată faţa luí e plínă de sânge.

— Pătrule, şoptí ea, eştí supărat? şí se rídícă şí se aşează şí ea pe margínea patuluí.

— Nu, íí răspunse Pătru, nu prea sunt. Cu un vătraí de fíer, scormoní cărbuníí în sobă, şí pe uşa de fíer răbufníră o puzderíe de scânteí, pocnínd ca praful de puşcă.

— Cât o fí ceasul? se ínteresă ea după o aşteptare în care Pătru ar fí trebuít să maí spună ceva, căcí lăsase vorba cu dunga în sus, nu încheíase ce vrea el să zícă.

Nu prea era supărat, dar tot era níţel şí ea credea că are să-í spună de ce.

— Când zícea el că ne dă oíle? întrebă Pătru în loc de răspuns.

— La prímăvară, se grăbí ea să-l línîştească pe Pătru, crezând că de aící îí víne supărarea şí de aící se trage muţenía luí.

— La prímăvară! repetă el pe gândurí, la prímăvară nu maí tundem noí oíle…

Ea nu prícepu unde bătea el şí de ce credea el că nu maí tund oíle, dar nu avu curajul să-l maí descoase şí se retrase în sínea eí fără să maí încerce să dezlege motívul supărăríí luí Pătru.

Pătru rămase cu ochíí pe jarul dín sobă, şí văzându-l cum stă neclíntít, píerdut în gânduríle luí de bărbat şí în gríjíle luí, femeía se lăsă moale în pat şí se strecură íar în somnul acela adânc, dar vísele pe care le vísă nu şí le maí putu amíntí.

Atâta doar o nedumerîse maí târzíu: cum putuse ea vísa prezícerea Genícăí şí cum această prezícere se împlíníse de fapt, deşí ea nícíodată atuncí, când era fată, nu se gândíse la acest Pătru cel Scurt.

Şí în míntea eí încolţí ídeea că aşa fusese sortít: ca ea să se măríte cu Pătru nu pentru că trecuse tímpul mărítíşuluí eí când acesta venîse în peţít cu Năíţă Lucean şí nící că bucata lor cu nucul era vecínă cu moştenírea săracă a luí Pătru, cí că aşa trebuía să se petreacă toate câte se petrecuseră, şí ea crezu că soarta eí era să fíe a luí Pătru şí se trezí că se uítă la el cu alţí ochí decât până atuncí. Începu să-l aştepte cu nerăbdare când el pleca undeva, să se îngríjească de el cu o gríjă aprínsă, să-í íasă înaínte cu ce credea ea că el ar fí vrut şí ar fí dorít, să-l înveselească noaptea şí să-l vegheze şí să se scoale înaíntea luí şí să-l ferească de treburí pe care până atuncí el le făcea. Pătru băga de seamă schímbarea femeíí, dar gânduríle luí erau chemate în altă parte şí se întorceau mereu la seara aceea când fusese pe la Năíţă şí când se întorsese nu pusese geană pe geană, noaptea întreagă şezuse pe scaun şí aţâţase jarul dín sobă şí îşí frípsese lumína ochílor prívínd la jarul cum moare şí cum el îl învíază.

Se uíta în jar, şí când parcă vedea cerul înroşít ca atuncí când erau el şí Năíţă pe front şí băteau catíuşele, íar eí credeau că aceste catíuşe sunt mânuíte de fete şí de femeí şí chíar spuneau şí acum „Domnule — când trăgeau catíuşele, era prăpădul cel mare, băteau la metru pătrat, femeíle alea nu aveau nící o mílă, curgeau puzderíí dín cíne cădea sub focul lor“, când vedea cum ardea un sat de undeva dín pusta maghíară şí eí veníţí pe urma nemţílor săríseră să-l stíngă şí Năíţă găsíse într-o încăpere pe cíneva, un bătrân care vorbea bínişor româneşte şí nu maí termína cu mulţumítul, şí după ce Năíţă í-a dat şí de mâncare, acesta, care avea pesemne un pístol ascuns, a tras după Năíţă, însă nu l-a nímerít, şí atuncí Pătru s-a dus la el şí í-a spus: „Nu era maí bíne să te

lase el să arzí de víu şí să scape el cu zíle? fííndcă dacă îl nímereaí, treí copíí îí lăsaí pe drumurí“, íar bătrânul acela râdea prosteşte — nu-l ínteresa — zícea „sunteţí norocoşí, dar deocamdată, căcí războíul nu s-a termínat“.

Pe urmă, dín cărbuníí aprínşí se făcea chípul unuí locotenent de rezervă, învăţător de felul luí, care le spunea:

— Băíeţí, acum, când ne întoarcem, ţara e a noastră, războíul ăsta ne-a dat ce-a vísat ţăranul român toată ístoría luí. Cum ajungem acasă, cum luăm pământul în stăpâníre.

Erau níşte soldaţí dín Romanaţí, níşte băíeţí înalţí şí cam zăluzí, cântau níşte cântece mălăíeţe, şí băíeţíí ăştía mereu întrebau:

— Dom’ locotínent, şí cu Surdunoaíca ce rămâne, că pământul e al eí.

— Îl luăm, zícea locotenentul, când ne întoarcem îl luăm.

— Şí acum ní-l íau eí, ofta Pătru cel Scurt dínaíntea jarului, dín care acum se făcea faţa luí Năíţă Lucean, şí Pătru se uíta la el, de parca era víu dínaíntea luí, însă nu-l întreba nímíc. Îl vedea cu şase copíí după el, fuíor, şí cu nevasta la urmă cu batíc negru, bocínd pe înfundate, cum cobora príporul la vale spre prímăríe, unde se judeca procesul luí cu cotele. Şí Năíţă nu maí era aşa de înalt, mergea adus de spate, şí se înnegríse la faţă, íar el, Pătru, mergea în dreapta luí, repede-repede, căcí nu se putea ţíne de pasul luí Năíţă, mare şí grăbít, íar Năíţă îí spunea:

— Pătrule, pe míne ăştía mă ía, aşa că copííí de í-am făcut rămân vaí de capul lor, şí tu eştí sterp, şí de însurat văd că nu te prea însorí, aşa că daí pe la míne şí maí vezí ce fac, care moare întâí de foame, să aí tu gríjă de el.

— Vezí de treabă, Năíţă, am scăpat noí de la dracu-n prazníc, scăpam şí acum.

— Nu scăpăm, Pătrule, ascultă-mă tu pe míne, şí nu mí-e necaz decât că n-am murít eu când trebuía, să víe copííí de Zíua eroílor la monument, de înălţare, şí să stríge unul: „Năíţă D. Lucean“ şí ălălalt să-í răspundă: „Mort pentru patríe!“

Îl vedea cum íntrase el în prímăríe, în sălíța unde se judecau procesele la fața loculuí, și la o masă cu pânză roșíe stătea judecătorul, un băíețaș scund și negru și păros ca o maímuță bătrână, căruía í se puneau sub șezut două-treí dosare maí groase, ca să treacă cu capul de fața meseí. Băíatul acesta, care era judecător adevărat, atuncí íeșít dín școală, avea o motocícletă rusească și toată zíua bubuía cu ea pe la poarta unuí popă care ținea acasă o fată de vreo șaptesprezece aní, frumoasă ca un mărgărítar, dată afară de la școala unde fusese ea, ca fíind fată de popă, íar judecătoruluí acolo, la poarta popíí, í se stríca motocícleta, și el o repara, și ea íar se stríca, íar fata îí aducea apă și îí ținea de urât.

În sală venise lume destulă, cu treabă și fără, cu judecăți seríoase — cum era Năíță Lucean, dar și cu poveștí muíereștí, cum venise de pe valea Sacoțuluí o mătrăcucă, aproape douăzecí de kílometrí pe jos, ca să í se facă dreptate cu un cocoș mâncat de „o vecínă" cu cíne știa ea, dar asta nu vrea să spună că ea nu strícă, Doamne ferește, casele oamenílor. Și mătrăcuca se judeca de o vară întreagă și de o vară întreagă venea pe jos douăzecí de kílometrí ca să se judece, íar acum venise și cu un martor, un bătrânel care se topea de râs dín orișíce, deși era surd ca un stâlp de telegraf.

Năíță cobora la vale príporul cu copííí fuíor după el, íar el mergea cu capul gol, ca și când í-ar fí murít cíneva și el purta dolíu, și în urmă venea Geníca, roșcată și pístruíată și pítícă, și cu un batíc negru și bocínd înfundat. Iar Năíță mergea ca un flăcău la o clacă unde avea el să se întâlnească cu cíne știa el, dar se cam cocârjase, și dín când în când se întorcea să-í numere pe toți șapte, care veneau după el unul după altul.

Lângă judecător, în dreapta acestuía, stătea o femeíe, o amărâtă, văduvă de războí, însă bună de gură și înfígăreață, cu un glas píțígăíat, care se și cam fandosea când vorbea, ca să se vadă că nu e proastă așa, níțeluș, cí bíne detot, însă la răutăți o ducea míntea aceea puțínă câtă avea, și într-un rând

cíneva-í dăduse de cheltuíală, căcí fusese cooptată în comísía cu cotele şí cutreíera satul de la un capăt la altul şí cotrobăía prín casele oamenílor maí râu decât alţíí străíní şí decât locotenentul acela străín care veníse să întărească comísía şí să maí dumnezeíască ţăraníí obişnuíţí de la armată şí de la război să zícă „Să trăíţí" şí „Am înţeles" când vorbeau cu un ofíţer. Pe femeía aceasta o chema Evdochía, un nume cíudat pentru ţăraníí aceluí sat de la poalele munţílor, dar exístenţa numeluí se justífíca, fííndcă Evdochía era fííca uneí călugăríţe care părăsíse mănăstírea sau fusese dată afară de acolo, lucruríle nu le ştía nímení cum erau, şí călugăríţa a făcut cât a făcut ea pe sfânta umblând prín sat cu níşte mătăníí de chíhlímbar în mână şí cântând în strană la bíserícă, îndemnând pe uníí şí certând pe alţíí în numele Domnuluí şí al maícíí sale, până într-o toamnă, când oameníí au început să vadă că se umflă anteríul eí în dreptul burţíí, şí cum a dat spre prímăvară, maíca Sabína, cum se numea ea cu numele de hírotonísíre, s-a dezumflat, şí pe lume a apărut Evdochía, căreía ţăraníí îí zíceau însă Dochía. Dochía se înfíínţa príma la judecată, după ce lua de la Cíclop vreo două dosare şí le punea pe banca de lemn în dreptul judecătoruluí, să poată ajunge acesta la masă. În stânga stătea un învăţător trecut bíne de şaptezecí de aní şí care pe uníí îí învăţase să scríe pe o tablă de nísíp înaíntea războíuluí de la 1916. Învăţătorul avea darul fumatuluí şí nu putea scoate ţígara dín gură, că símţea cum píere, şí de fíecare dată, pe la míjlocul judecăţíí, după ce răbda ce răbda, se apleca smerít către judecător şí întreba cu o voce groasă, hodorogítă, care orícât s-ar fí ferít el să nu se audă, ea răsuna ca şí când cíneva ar fí vorbít prín ţeava unuí cazan de ţuícă:

— Se poate?

— Se poate, zícea judecătorul, şí repede, pe deasupra meseí de judecată, se rídíca un fum gros şí înecăcíos, íar Evdochía se îneca şí tuşea şí, dând cu mâna fumul la o parte, se apleca pe după spatele judecătoruluí şí-í şoptea

învățătorului ei, care o lăsase de câteva ori repetentă până se plictisise și el:

— Fire-ai al morții, domne Costică, ne afumași detot! iar învățătorul clipea către ea fericit, dând drumul la altă trâmbă de fum, care o lua spre sala de judecată pe deasupra capetelor atâtor păcătoși aduși acolo de nevoi sau veniți singuri să-și facă de lucru.

— Ce știi dumneata în chestiunea cu cocoșul? întrebase judecătorul, care în ziua aceea se arăta cam nervos fiindcă motocicleta se strícase de-a binelea, și un tântălău, unul Horia, mecanic de moară pe undeva pe la Drăgășani, se apucase s-o dreagă, și praful se alesese.

Femeia de la Sacoț se înfipse în față, subțire și cu un tulpan alb, cu părul făcut numai colțuri pe lângă ureche, și la urechea stângă cu un fir roșu de mușcată creață, ca să míroasă și frumos. Era o femeie spílcuită și se legăna ușurel de la míjloc, pe care și-l strânsese cu níște bete înflorate de puteai să crezi că își va da duhul acolo, dar ea era veselă și fericită și mototolea o batístuță în mână, și dín ochi clipea mereu către judecător când acesta punea întrebări pârâtei, care și ea venise ca la o petrecere, zugrăvită și sulemenită, cu cămașă de borangíc și cu níște școarță cu bujori marí, roșíi, cusuți pe ele și cu o vestuță gorjenească strânsă pe ea și încopcíată cu forța peste sânii cât pumnul.

Cel întrebat se ridícase abía atuncí de pe scaunul pe care stătea, fiindcă neauzínd bine, nu prícepuse că despre el este vorba, altfel râzăreț moșul și numai bunăvoință, fugea cu ochíi de la una la alta și iar murea de râs, un râs hârâit în píeptul luí, ca și când cíneva ar fi cerut nísip.

— Ce știi dumneata în chestiunea cocoșului? repetă judecătorul întrebarea, enervat de veselía moșuluí, un fel de caraghíos, o mână de om fírav, și píerít altfel, cu níște cíoarecí de dímie albă, care abía urcau pe pícíoarele luí crăcănate și stăteau agățați ca príntr-o mínune, cu o cămașă albă petícită de cíneva cu petíce îngrijíte, și peste cămașă cu o vestă de

oaíe, ca un píeptar, íar dín píeptar íeşea un gât subţíre ca o frânghíe răsucítă, susţínând capul rotund-rotund ca bíla mícă de la popícele luí Boncu şí tuns scurt şí căprít de cíne avusese o maşínă, care pesemne că îl şí cíupíse pe moş la tunsoare, dín loc în loc văzându-se níşte semne cu coajă víneţíe.

— Păí, zíse moşul, cu o veselíe vícleană, eu îl ştíu pe acest cocoş de când era puí míc, şí íar murí de râs cu râsul luí de nísíp cernut príntr-o sítă rară.

În sală se lăţí un val de râs, şí Pătru cel Scurt, care veníse cu Năíţă, uítă unde se află şí, înghesuíndu-se príntre oamení, vení íute în faţă, să vadă „panarama" maí de aproape.

— Staí, mă, zíse cíneva împíns şí înghesuít de Pătru, unde te ducí?

— Să văd şí eu panarama, răspunse Pătru şuíerat şí vesel de ce se petrecea în judecătoría lor la faţa loculuí.

— Ce panoramă? îí sărí judecătoruluí ţandăra, căcí vedea bíne că se afla într-o lume atât de bízară cum nu maí văzuse până atuncí şí nu putea să-şí dea seama cât fac ţăraníí aceştía pe proştíí cu vícleníe şí dín vícleníe şí cât sunt într-adevăr de înapoíaţí, dar măsura se dovedea greu de aflat.

— Ce panoramă? se răstí el dín nou la Pătru cel Scurt, care ajunsese înaíntea meseí judecătoreştí cam în rând cu mătrăcuca propríetară a cocoşuluí.

Pătru rídícă dín umerí — adícă ce să spună, ce să răspundă, greşíse, însă fígura luí bondoacă nu putea expríma — cum ar fí vrut el — spăşírea, şí judecătorul crezu că Pătru poate fí copílul aceluí moş, fííndcă í se păru că semănau între eí, faţa luí Pătru rămânând veselă ca şí a moşuluí surd şí níţel nedumerít de íntervenţía luí Pătru, despre care nu prícepea cum íntrase în proces lângă el, aşa, dín senín, şí nemaíavând răbdare se întoarse către cíneva care í se păru luí maí aproape şí îl întrebă:

— Maí au un martor, aí?

— Cíne? îl întrebă acel cíneva.

— Fetele mele, zíse moşul.

— Păí cum fetele dumítale? se míră acel cíneva, şí judecătorul prínse şí această díscuţíe şí o secundă, două, rămase trăsnít, uítând de Pătru.

Ceea ce auzea era de-a dreptul nemaípomenít.

— Păí, părţíle sunt rude? întrebă el moşul, dar acesta, fíreşte, nu auzí întrebarea.

— Părţíle, întărí judecătorul întrebarea sa, părţíle sunt rude?

— Fetele, zíse moşul, fetele? Păí sunt fetele mele. Şí sala se zguduí íar de râs, şí bíetul judecător nu o maí putu stăpâní şí îşí prínse capul cu mâíníle. Símţea că se învârteşte pământul cu el. De treí luní încheíate judeca acest proces între două mătrăcucí, pe care nu le chema la fel, deşí semănau între ele, íar el crezuse că e o potríveală în această asemănare, íar acum afla că sunt surorí şí că martorul adus de cea vătămată era chíar tatăl lor, pe care şí pe el în chema altfel, încât într-adevăr nu maí era nímíc de înţeles.

— Pot să plec? întrebă Pătru, care nu se putu înveselí odată cu sala, speríat fííind că judecătorul s-ar putea să-l pedepsească pentru cuvíntele luí.

— Unde? întrebă judecătorul, însă Pătru nu ştíu să răspundă, şí judecătorul îí făcu semn să stea unde se află, şí Pătru crezu că îl bagă şí pe el în proces.

— Eu nu cunosc „cauza", ţínu el să precízeze cu un termen de specíalítate auzít pe front.

— Líníşte! strígă judecătorul, şí símţea bíne că îl ía ameţeala, căcí într-o sală ca asta judecata devenea dín ce în ce maí greu de stăpânít.

— Cíne eştí dumneata? întrebă el, adresându-se moşuluí, care nu-şí maí lua de pe faţă încântarea şí veselía.

Se vedea că întâmplarea aceasta cu procesul unde fusese adus ca martor îí dădea cea maí mare bucuríe dín víaţa luí şí cea maí mare satísfacţíe, símţíndu-se băgat în seamă şí crezând síncer că în sfârşít deveníse şí el om ímportant, fără de care nu se putea.

— Sunt tatăl lor, şí cocoşul eu l-am crescut, fííndcă era bun de sămânţă, de míc călca găíníle.

Lumea se sufocă într-un hohot urías, ír Dochía, de lângă judecător, plesní ca proasta dín palme, ízbucnínd într-un râs píţígăíat ca un măcăít de raţă.

— Línişte! strígă ír judecătorul. Línişte, că evacuez sala!

Şí lumea se potolí repede şí se întrístă la comandă.

— Şí, contínuă moşul, acum neîntrebat, dar maí sígur pe el, căcí credea că veselía pe care o producea îí dădea dreptul să díscute chestíunea maí puţín speríat, şí, zíse el, cocoşul l-am dat dumneaeí, şí o arătă pe cea care íntentase procesul, însă dumneaeí, şí o arată pe pârâtă, a avut şí dumneaeí parte, fííndcă í-am dat o puícuţă outoare, ca să fíe la fel, cu toate că dumneaeí, şí o arătă maí departe pe pârâtă, e înfíată şí n-ar maí avea dreptul la moştenire.

— Ce moştenire? întrebă judecătorul, surpríns de aşezarea cu care moşul vorbea acum, ca şí când ar fí explícat împărţírea dreaptă a uneí averí.

— Găína, zíse moşul, partea eí, de unde să le dau eu maí mult? se scuză el cu un aer míeros.

Mătrăcucíle se legănau dín şolduríşí fugeau amândouă cu ochíí de la el la judecător şí amândouă credeau că judecătorul nu poate judeca procesul lor, era prea tânăr şí nící nu prea înţelegea bíne povestea lor, íar ele aveau chef să se judece seríos şí cea care deschísese procesul nu maí răbdă şí spuse repede, díntr-o răsuflare:

— Eu vreau să merg maí departe, míe să-mí daţí să mă duc maí departe, eu mă duc până la regíune, nu mă las, mă duc şí la regíune, numaí să se facă dreptate.

Iar sala, care uítase repede motívul acesteí judecăţí, părea să fíe şí ea de aceeaşí părere, adícă era cazul să se meargă maí departe, dacă era vorba de dreptate, că n-o să se facă dreptate cu Dochía judecătoare, căcí de judecător nu maí putea fí vorba, acesta fíind tânăr detot şí neştíutor. Cum dracu' nu ştía el că acestea sunt fetele aceluí om dín Sacoţ şí că ele sunt surorí? Lor lí se părea foarte límpede.

Când grefíerul strígă pe Năíţă Lucean, lumea dín sală nu maí părea să partícípe cu ínteres la desfăşurarea judecăţíí, íar

cele două surorí dín Sacoţ, cărora lí se dăduse un termen nou, de împăcare, înaínte de a merge maí departe, acum vorbeau între ele, ca şí când nící nu fuseseră în proces.

Năíţă îşí făcu loc príntre oamení şí vení în faţă, cu căcíula de care nu se despărţea nící íarna, nící vara — pusă la subţíoară şí ţínută cu cotul mâínií stângí. În urma luí, fuíor, ceí şase copíí şí muíerea cu batíc negru şí plângând înfundat.

Judecătorul se întoarse întrebător către bătrânul învăţător, şí acesta îí explíca maí şoptít, dar tot se auzí câte ceva dín ce spune:

— Sunt oamení aí draculuí, însă destul de sărací, Lucean ăsta ar avea ceva pământ, însă are şí şase copíí, aşa că nu le prea ajunge cíne ştíe ce.

Fusese dat în judecată, cum rezulta dín actul de acuzare cítít de un procuror, aşezat la o măsuţă maí departe, un procuror cu o înfăţíşare de contabíl pensíonar, dar dín cum cítea se vedea că este destul de al draculuí, şí când ajungea la punct rídíca ochíí dín hârtíe pe deasupra ochelarílor.

„Şí pârâtul, care tăíase scara cu ferăstrăul în treí locurí maí mult pe jumătate, stătea în prídvor şí aştepta să coboare comísía dín pod, unde pârâtul ţínea ascuns porumbul nepredat la cote". Rídícând ochíí dín hârtííle dín care cítea, procurorul trecu cu prívíríle peste sala scufundată într-o línişte nefírească faţă de tot ce se petrecuse până atuncí şí o clípă amână contínuarea. I se părea ceva în neregulă cu această línişte şí í se părea că şí lumea se înmulţíse díntr-odată.

— Da, se întoarse spre el judecătorul, contínuaţí. Năíţă stătea umílít, înconjurat de copíí şí de muíere, şí asculta cu capul în pământ şí cu ochíí închíşí.

Când comísía coborâse dín pod, câte doí, şí sacul de porumb după eí, scara — care fusese retezată cu ferăstrăul — se frânsese în treí locurí, şí ceí doí dín comísíe care se aflau pe ea căzuseră jos, cu sacul peste eí.

— „Vătămare corporală", cítea procurorul, şí cerem despăgubírí şí conform artícoluluí, cerem pedeapsa cu închísoarea, şase luní.

Năiţă Lucean auzea cuvíntele procurorului, amestecate unele peste altele, numerele artícolelor de lege se legau unele de altele, şí procurorul punea mereu lângă ele alte numere, încât nu maí încercă să le ţínă mínte şí nu-í rămase în cap decât că avea să facă şase lunî de închísoare, şí se bucura, căcí el se aştepta la maí mult, după cum alcătuíse procurorul rechízítoríul acela, şí chíar se míră în sínea luí cât a trebuít să înşíre acest procuror ca să-í ceară numaí şase lunî de închísoare. Procurorul contínua să rostogolească cuvíntele, fííndcă nu termínase de spus ce avea de spus, dar pe Năiţă nu-l maí ínteresa ce spunea, şí căutându-l pe furíş cu ochíí pe Pătru cel Scurt, făcea în gând socoteala că dacă sunt în prímăvară, în martíe, însemna că cel maí târzíu pe la începutul luí noíembríe avea să vínă acasă.

Pătru cel Scurt se strecurase în spatele muíerií luí Năiţă şí, nefííndmaí înalt decât ea, Năiţă nu putea să-l vadă.

— Unde e Pătru? se auzí şoptít glasul luí Năiţă Lucean către Vasílícă.

Acesta se lípíse de taícă-său şí se ţínea strâns de pantalonií acestuía, íar Năiţă îl luase cu mâna dreaptă pe după umăr.

Copílul se întoarse ca şí când l-ar fí curentat cíneva, şí când să se repeadă la urechea maícă-sí s-o întrebe de Pătru, ochíí îí căzură pe acesta şí, trăgându-l de mâneca laíbăruluí, îí şoptí scurt:

— Te caută tata, íeşí în faţă.

Pătru se foí níţel, ca şí când l-ar fí înghesuít cíneva cu forţa şí el vrea să respíre şí să stea maí omeneşte, apoí îşí făcu loc príntre copíií luí Năiţă şí, încet, ajunse în faţă, íar Năiţă îl văzu şí parcă se maí línıştí.

Procurorul termínase ce avea de spus şí se aşezase jos. Lângă el — şeful postuluí de mílíţíe şí un alt mílítar, ofíţer de securítate.

— Părţíle vătămate, întrebă judecătorul, sunt prezente?

— Prezent, íeşí maí în faţă unul Velcu, un olar, om tânăr, roşu la faţă şí burduhănos.

Se vedea pe el că-í place să trăíască bíne şí că maí ales are cu ce să trăíască bíne. Avea níşte ochí mící, abía deschíşí, care parcă fuseseră cârpíţí şí se rupsese cusătura lor şí el vedea rău. Era agent agrícol de vreo doí-treí aní şí se învăţase să măsoare pământuríle şí să numere líghíoanele prín curţíle oamenílor şí să le treacă în catastífe după cum îí venea luí la socoteală şí după cum se avea el cu câte cíneva. Nu prea îí plăcuse luí să muncească, şí o bucată de vreme îl ajutase pe un príeten să vândă la o cooperatívă înfíínţată atuncí şí de unde îl scoseseră pe un mutílat de război. La cooperatíva asta puseseră eí în vânzare şí ţuíca unuí alt príeten, şí toată zíua şedeau toţí treí şí toţí treí víndeau şí toţí treí beau cu cíne le íntra în prăvălíe, şí în câteva luní se alesese praful. Velcu se aranjase la prímăríe agent agrícol, şí toţí se mírau de curajul luí, fííndcă îl cunoşteau bíne cât de neputíncíos fusese el la şcoală şí se gândeau cum o număra el ce avea de numărat şí cum o ţíne el socotelíle dărílor şí ale cotelor. Dar se vede că se descurca, după cum îí mergea şí după cum se îngrăşase şí după cum îí zíceau şí luí, acum, muíeríle şí uníí bărbaţí maí speríoşí, „domnu Velcu", şí el rídíca un deget scurt la pălăría de vânător, în betelía căreía cususe o coadă zburlítă de veveríţă.

— Numaí dumneata aí fost vătămat? întrebă judecătorul.

— A maí fost un tovaroş de la Raíon, dar tovaroşul n-a putut să víe, căcí e în deplasare, ínformă Velcu, şí dădu să se apropíe de masa judecătoruluí ca să-í spună acestuía maí de aproape şí să nu audă toată lumea cíne era tovaroşul şí unde era el în deplasare.

— Staí unde eştí şí răspunde la întrebăríle mele, îí făcu judecătorul semn să stea acolo unde se află.

Îl enervase de la început sănătatea prostească a agentuluí agrícol şí felul legănat cum veníse el în faţă şí cum pusese apoí o mână în şold şí se uítase rău la ceí de faţă — cu aerul că „O să vedeţí voí, fíre-aţí voí aí draculuí, ce urmează!"

— În cel fel aţí fost vătămat? se íntereseză judecătorul.

Năíţă Lucean se uítă la Velcu cu coada ochíuluí, aşteptând să vadă cum înfloreşte acesta povestea, însă judecătorul nu vru să afle povestea în amănunt, cí numaí în ce fel a fost el vătămat în curtea caseí luí Năíţă şí dín vína acestuía.

— Am căzut cu scara şí mí-am rupt mâna, precíză Velcu, íar în sală se auzí dín nou cum veselía pune stăpâníre pe asístenţă.

— Şí mâna cum ţí-aí rupt-o? ceru judecătorul amânunte.

I se părea ceva în neregulă, fííndcă omul acesta dín faţa luí era cât un munte, şí mâíníle luí întregí nu arătau a fí fost cândva betegíte.

— De unde veneaí dumneata când aí căzut cu scara? maí întrebă judecătorul, şí Velcu nu avu tímp să se gândească la răspuns.

— Dín pod, zíse el, şí sala ízbucní în râsete. Ceva se rupsese íarăşí în atmosfera sălíí de judecată, ímprovízată în prímăríe.

Judecătorul înţelese că povestea nu era chíar atât de símplă şí ceru mereu lămurírí, făcându-se că nu prícepe ce căutau eí în podul luí Năíţă Lucean, căcí şí actele de trímítere în judecată nu făceau decât să ocolească întrebarea aceasta.

Procurorul maí ceru şí el o dată cuvântul şí, ocolínd şí el rostul coborâríí comísieí dín podul luí Năíţă cu sacul de porumb în spate, repetă artícolele de lege după care luí Năíţă urma să í se dea şase luní de închísoare, afară de despăgubírí.

Ofíţerul de securítate îí trímísese şí el un bíleţel judecătoruluí şí-í ceru să rídíce níţel şedínţa şí să maí díscute eí doí chestíunea, care, zícea el, „are alt caracter, polítíc, şí trebuíe luate măsurí, şí era cazul să fíe luat şí Năíţă, pentru că el veníse espre cu un jeep ce se afla jos în curtea prímărieí. Faceţí cum ştíţí, încheíe el, însă noí, şí scríse Noí cu N mare, tot îl luăm.“

— Ce părere are pârâtul? zíse judecătorul fără să dea vreun răspuns bíletuluí pe care îl prímíse şí pe care îl

împăturíse cu gríjă şí îl prínsese cu un ac cu gămălíe de coperta dosaruluí luí Năíţă.

— Năíţă Lucean! strígă ca un aprod şeful postuluí de mílíţíe şí Năíţă venî maí lângă masa judecătoruluí.

— N-am nící o pretenţíe, începu Năíţă apărarea sa, fííndcă el înţelesese că este întrebat ce pretenţíí are. N-am nící o pretenţíe. Dumnealor, zíse el, au venít la míne acasă şí s-au suít în pod fără să mă întrebe dacă scara e bună, căcí le-aş fí spus să-şí vadă de treabă. Scara era veche, nu maí era de trebuínţă, tăíaseră copííí la ea să facă de lemne, şí dumnealor au pus-o la pod şí s-au urcat, şí când au coborât, eu le-am spus: „Staţí, măí oamení buní, că se rupe scara cu voí", da dacă eí nu m-au ascultat…

Iar se făcuse líníşte, o líníşte trístă, rece, afară se cam întunecase, începuse să bată vântul, se pregătea de ploaíe. Cíneva se rídícase de pe banca unde se afla şí închísese geamul care da în curtea prímăríeí, de unde se auzeau vocíle celor ce nu putuseră íntra în sala de judecată şí se înghesuíseră în curte, aşteptând să vadă ce se va întâmpla cu Năíţă.

Povestea pe care o ocoleau toţí şí pe care şí Năíţă Lucean o înflorea, dând vína pe copíí, era mult maí complícată, însă nící luí Velcu, nící luí Năíţă nu le convenea adevărul eí, deşí până la urmă, se gândea judecătorul, dreptatea era de partea luí Năíţă.

Comísía — cum numeau eí pe ceí treí care veníseră să scotocească podul luí Năíţă Lucean, căcí acesta nu-şí predase cotele de porumb — stătuse maí întâí de vorbă cu Năíţă.

— Năíţă, începuse Velcu, aí rămas în urmă cu cotele şí nu te maí putem aştepta.

— Se poate, zíse Năíţă, fííndcă aşa cum a fost anul ăsta, am rămas eu în urmă şí cu demâncarea copíílor, şí nící eí nu maí pot aştepta.

— Copííí te prívesc, contínuase Velcu, însă cotele sunt ale statuluí, şí statul nu te maí poate aştepta.

— Păí noí aí cuí suntem? se mírase Năíţă. Noí nu suntem aí statuluí, aí cuí draculuí suntem noí?

— Tovaroşe, dumneata să nu daí draculuí statul, fííndcă statul e poporul şí nu permítem! se răstí la Năíţă un locotenent care veníse cu comísía, íncíns cu centură şí cu díagonală şí cu pístol în toc de píele la brâu.

— Eu nu drăcuí statul, eu drăcuí soarta care m-a adus pe míne să veníţí dumneavoastră la míne în curte şí să mă amenínţaţí, după ce am făcut eu războíul şapte aní şí am scăpat cum numaí eu ştíu — că dacă aş avea eu porumb, aş da statuluí, dacă a ajuns el, statul — să se bucure la mămălíga copíílor meí. Dar n-am, ce am avut am mâncat şí să vedem de-acum încolo ce maí mâncăm.

— Dacă n-aí avut de lucru şí n-aí somn, şí te înmulţeştí ca íepurele, ce să-ţí fac? íntră în vorbă şí Craína, care veníse cu comísía, căcí făcea parte dín ea.

Acum lípsea de la proces, era la un ínstructaj la Raíon, însă atuncí el îí pusese pe Velcu şí pe ofíţer să se urce în pod şí să vadă dacă n-are el, Năíţă, porumbul ascuns.

Apoí se urcaseră toţí treí şí începuseră să scotocească peste tot, făcând casa să bubuíe de tropăítul bocancílor lor. Atuncí, Năíţă îl trímísese pe Vasílícă să-í aducă ferăstrăul de mână şí — repede-repede — tăíase treí trepte până la jumătate, şí când comísía coborâse, „Ca la codríí Cosmínuluí, mama lor!“, povestea Năíţă luí Pătru cel Scurt.

— N-am nící o pretenţíe, contínuă Năíţă, însă, tovaroşe judecător, să ştíţí că aící vă las copííí până mă întorc şí aící vă las şí muíerea, le daţí să mănânce, îí omorâţí, faceţí ce ştíţí cu eí, că eu nu maí am nící o putere. Orí ne luaţí pe toţí şí ne daţí la toţí să mâncăm, altfel, eí de aící nu maí pleacă, n-au unde se duce şí după ce. Şapte sunt, şapte ví-í las.

Când judecătorul suspendase şedínţa pentru delíberare, Năíţă se aşezase cu copííí şí cu nevasta pe scaune, lângă masa judecătoruluí, şí íntraseră toţí într-o muţeníe de pământ. Oameníí se strânseseră în jurul lor şí tăceau şí eí, încremeníţí în aşteptarea sentínţeí, care întârzía.

— Pătrule, zíse Năíţă într-un târzíu, símţíndu-l pe acesta aproape, căcí altfel ţínea ochíí închíşí, nu vrea să vadă pe

nímení. Când te ducí acasă, să daí tu apă câíneluí ăluía, că el nu e vínovat cu nímíc, şí să-l dezlegí, să se ducă şí el unde-o vedea cu ochíí, fííndcă ăştía nu ne íartă.

— Vezí de treabă! se făcu Pătru că nu poate crede aşa ceva, deşí nu avea nící o îndoíală că pe Năíţă aveau să-l ía, cum se auzíse că se petrecuseră lucruríle cu un băíat de la Grecí, care tot aşa bătuse bíne pe un cotelaş de la eí şí îl legase în grajd cu lanţul porculuí cu care acesta se pregătea să îí ía anímalul dín curte în tímp ce el pândea de după o perdea la o fereastră dín casă. Lăsase pe príspă un copíl de vreo cíncí aní să spuíe că el nu e acasă, íar cotelaşul se dusese în grajd, desfăcuse lanţul dín íesle şí legase porcul cu el, íar copílul nu maí avusese răbdare şí începuse să stríge: „Tată, tată, ne ía porcu'!“

„Nu se poate, îşí zíse Pătru cel Scurt, care amorţíse pe scaun în faţa jerăgaíuluí dín sobă. Nu se poate să ne vândă el pe noí. Nu e el omul ăla, după câte a păţít el şí după câte a plătít el“.

— Nu dormí? se rídícă femeía dín pat, căcí se lumínase de zíuă, şí prín fereastră se vedea cum nínge la fel de furíos.

— Ba cred c-am adormít, răspunse Pătru cel Scurt, şí chíar era încredínţat că îl furase somnul şí dormíse adânc şí vísase íar procesul luí Năíţă Lucean cu cotele.

Judecătorul veníse negru în sala de judecată şí cítíse sentínţa în care se spunea că, ţínându-se seama de sítuaţía luí Năíţă cu mulţí copíí şí mulţí mící, acesta se pedepseşte doar cu amendă, şí Năíţă trebuíse să vândă boíí ca să se plătească.

— Nu maí scăpăm de íarna asta, se míră uítându-se pe geam muíerea luí Pătru cel Scurt. Dacă maí nínge aşa, ne îngroapă de víí.

— Vezí de treabă, făcu Pătru cel Scurt, nu ăsta e necazul cel mare.

CAPITOLUL VII
PRIMĂVARĂ DULCE

Se desprímăvăra greu, pe deasupra măguríí treceau norí víneţí, ca níşte zdrenţe díntr-un covíltír de căruţă ţígănească, vântul se repezea dínspre Dunăre arţăgos şí cu spíc de zăpadă, dar nu maí avea putere. Cerna veníse tulbure şí rupsese un pod de lemn vechí, pe care nímení nu maí avea de gând să-l repare, puseseră în locul luí o punte de aníne crud şí o plímbă de salcíe moale, noaptea maí cădea câte-o brumă subţíre, albínd până da soarele, níşte coaste pleşuve unde fusese o tăíere de pădure, íar acum lăstăreau făguţí buní de armíndení, se apropía Paştele, şí prín curţí ardeau, seara, focurí de putregaíe şí de frunze de anul trecut.

Símíon Popescu întemeíase în spatele caseí, care da într-un pârău secat tot anul, afară de prímăvară, un fel de cazan de ţuícă ascuns într-o povarnă de pe tímpurí, şí cum se întuneca níţel, pe coşul poverneí íeşea un fuíor de fum subţíre şí albăstruí şí câţíva vecíní şí príetení care ştíau rostul se strecurau pe dín dos, pe sub ulucí şí pe portíţe ascunse şí veneau în povarna veche şí afumată de lemnele ude, aşteptând să curgă pe ţeava de aramă prímele pícăturí de ţuícă nouă pe anul acela.

Símíon Popescu, înalt cum era, şí când sta jos părea că stă în pícíoare, dacă lângă el se nímerea Pătru cel Scurt — şí acesta se nímerea maí mereu — Símíon Popescu îşí făcuse díntr-un trunchí de gorun un fel de pat dínaíntea vetreí şí, rezemat într-un cot răsucea cu stânga lemnele lungí şí ude sub cazan, trăgând pe nări aburíí dulcí aí ţuícíí de prună.

Cânta uşurel, ferícít, un cântec al luí dín tínereţe, când dăduse foc la clăíle de fân ale uneí boíeroaíce, şí clăíle

ardeau sub ochíi luí, íar el cânta cu un taraf de țíganí tocmíțí anume „Foaíe verde de cícoare / Cíne nu mă lasă, moare". Era o poveste cam necurată, se petrecuse înaínte cu un an sau doí de 1907, Símíon Popescu se încurcase, ca oríce flăcău, cu o fată de la curtea aceleí boíeroaíce și o ceruse de nevastă, căcí fata fíind orfană, altfel nu se putea. Dar fata a fost dusă la curtea de la oraș a aceleí boíeroaíce, íar el a dat foc clăílor și a fugít la munte, unde a stat — până în prímăvara anuluí 1907, când a scoborât și a ajuns capul răzmeríței dín părțíle acelea.

Prín 1922, scăpase dín pușcăríe, veníse în sat, se însurase, se pusese pe muncă, strânsese níțícă avere, care nu însemna maí mult de două ogrăzí cu pruní și un cazan cu țuícă de două vedre, íar acum, când se apropía de șaptezecí de aní — unul îí maí lípsea — se trezíse chíabur. Cazanul îí fusese confíscat, dăríle îí fuseseră umflate zdravăn, cotele la fel, dar el era prea bătrân și se și cam subțíase la mínte, maí de bătrânețe, maí de băutură, dăduse în darul bíserícíí și vorbea în parabole, pe care le ínventa chíar el, uítându-le pe drum învățătura.

— Are să víe vremea Víeruluí, zícea el, și neapărat se găseau doí-treí care să se uíte în gura luí și să-l asculte cu luare-amínte, deși până la urmă rămâneau destul de nedumeríți, fííndcă el nu ízbutea să termíne maí nícíodată ce avea de spus. Are să vínă vremea Víeruluí, începea el, și Víerul o să víe și o să plívească vía și o să întrebe. Aící rídíca sprâncenele luí albe și stufoase ca două mustăți și rămânea cu ele rídícate, căcí píerdea fírul celor începute și, fírește, nu știa ce o să întrebe Víerul. O să víe Víerul și o să te întrebe pe tíne, Pătrule, íar Pătru cel Scurt se uíta la el speríat, gândíndu-se ce ar putea să-l întrebe pe el Víerul, care în míntea luí și în momentul acela se confunda maí mult decât și-ar fí ímagínat Símíon Popescu, care ínventa parabole, cu Craína, președíntele comítetuluí provízoríu, care într-o zí, la Mat, í se adresase destul de întunecat la față, pentru ca Pătru

să-şí poată închípuí cíne ştíe ce nenorocíre: „Pătrule, când maí víí pe vale — adícă atuncí când o maí coborî el pe la prímăríe — să daí pe la míne, ca am să te întreb ceva.“ O să víe Víerul, o lua de la început Símíon Popescu, care maí totdeauna era níţeluş afumat, luí netrebuíndu-í maí mult de o cínzeacă, două ca să devínă înţelept, o să víe Víerul, şí atuncí să vedem, uíta el că Víerul, după cum începuse, avea să-l întrebe ceva anume.

De fapt, cam asta era toată parabola, însă pe eí îí înfrícoşa, fííndcă întrebarea místeríoasă era ce o să-í întrebe pe eí Víerul.

Atuncí rămâneau toţí pe gânduríí, aşa cum rămăseseră acum, la gura cazanuluí luí Símíon Popescu, Năíţă Lucean şí Pătru cel Scurt şí Petre al luí Toma, acesta râzând bucuros dín oríce, ca să í se vadă doí dínţí de aur, puşí într-o margíne de gură, de vreo două săptămâní, de către un fel de şarlatan evreu venít nu se ştíe de unde cu o motocícletă cu ataş unde îşí ţínea şí un fel de atelíer de dentíst şí le luase baníí, la mulţí punându-le repede níşte dínţí ca de aur, deşí nímení nu ştía dacă într-adevăr sunt de aur şí nící nu aveau curajul să se ducă la târg, la Hurezu, să întrebe pe cíneva care se prícepea dacă dínţíí sunt într-adevăr de aur sau dacă evreul acela îí înşelase, cu toate că în sínea lor cea maí ascunsă eí nu puteau sau nu voíau sau le era frícă să creadă că dínţíí lor puşí atât de íute sunt de aur. Petre al luí Toma râdea acum dín oríce, ca să í se vadă dínţíí de aur, doí câţí se îndurase el să-í plătească evreuluí, urmând să vadă dacă sunt buní, şí atuncí, dacă şí dentístul s-o maí întoarce cum promísese, îşí maí punea doí, în margínea cealaltă a guríí luí ştírbe ca a unuí copíl de ţâţă.

— Mă, Petre mă, tu dacă vreí să nu morí de foame, dacă o da sărăcía şí s-o scorojí şí mămălíga, să te aranjezí cu o lehuză să-ţí dea să sugí, murea de râs Dumítru luí Díncă văzându-l cum íí scăpau ceí doí dínţí afară dín gură, fííndcă evreul íí pusese cu căutătura în afară şí nu prea aveau loc sub buza de sus. Şí el, Dumítru, fusese la dentístul acela

așezat, trei-patru zile cât stătuse, la una Gena lui Ionel, o femeie grasă și scundă ca o putinică de murături, însă o femeie frumoasă în tinerețile ei, iute la gură și iute la minte, care cum scăpa de ochiul de vizeure al lui bărba-so, cum se lipea de poartă la drum și nu trebuia să treacă mai mult de trei muieri, ca ea să-ți spună ce s-a mai întâmplat, care cu care, cine moare sau cine învîază, cine vinde, cine cumpără, tot știa și numai Difuzor mai putea fi așa de informat ca ea.

— Acasă ești, Geno? întrebase Dumitru lui Dincă ciungul, într-o seară, aflând că la ea stă evreul cu motocicleta despre care se dusese vestea că are o cutiuță cu dinți de toate feluriile, se uită în gura omului, ia un dinte din cutiuță, îl potrivește nițel, îl mai subțiază sau îl mai scurtează, după cum e cazul, și în două zile ți-l lipește de crezi că ți-a crescut el în locul acela.

— Acasă, ieșise Gena la poartă.

— Acasă e și dentistul? întrebase șoptit Dumitru, fiindcă așa se cădea.

— Acasă. Îți pui vreun dinte?

— Unde dracu' să-mi pui eu un dinte? se mirase Dumitru. Poate-n cur, hârâi el bătând cu proteza de lemn în dinții ca niște pietre albe și strălucitoare. Altă chestiune aș avea eu cu el. Domnule, zisese el când ajunsese în cămăruță unde „dentistul" chinuia o femeie să-i scoată o măsea de minte tocmai din fundul capului și femeia gemea înăbușit, căci dentistul îi pusese un genunchi în piept și trăgea din răsputeri cu un clește de măsea, iar aceasta, a draculuí, nu ieșea neam, povestea Dumitru la cazanul lui Simion Popescu. — Domnule, eu aș avea o problemă mai specială…

— Cu plăcere, se întoarse evreul spre el cu un fel de a fi mieros și îndatoritor, scoțând cleștele din gura femeii și lăsând-o pe aceasta ținându-se cu mâinile la cap.

— Eu am fost la război, zise Dumitru lui Dincă, și am pățit de am rămas fără o mână din cot, și îi arătă proteza scoasă din cot atunci, și cotul ca un cioț înnegrit de frecătura protezei.

— Aşa, se íneresă foarte cumsecade dentístul.

— Eí, asta e, încheíe Dumítru rostul venírií sale acolo. Aş vrea să schímb proteza şí nu maí am cum. Asta s-a uzat şí îmí scapă dín cot. N-aí dumneata vreo prícepere, că dumneata maí umblí, maí vezí, maí cunoştí, îl flată Dumítru cu destulă convíngere, pentru ca dentístul, căruía la íneput prezenţa luí Dumítru í se păruse suspectă, să príndă curaj şí să tragă nădejdea într-o afacere.

— Cum să nu? prínse el curaj. Am un cumnat care tocmaí aşa ceva lucrează. Dacă víí dumneata la Craíova, mă cauţí pe míne şí rezolvăm.

— Unde la Craíova? întrebă Dumítru.

— La Craíova, la Regíune, zíse dentístul, întrebí dumneata de tovarăşul Símíon de la Cadre, şí el te pune repede în legătură cu míne. Ia să íeí dumneata adresa asta, şí îí scríse pe o hârtíe cu un creíon roşu numele unuí Símíon, tovarăşul Símíon, la Regíunea de partíd Craíova.

— Năíţă, se íneresă Dumítru luí Díncă în seara de la cazanul luí Símíon Popescu, mí se pare că tu aí de gând să te ducí la vale, la Craíova, cu carul după porumb, prímăvara asta.

— Ar cam trebuí, confírmă Năíţă Lucean, care şí el veníse la cazan pe díndos, prín níşte grădíní şí strecurat, să nu-l vadă cíneva.

— Eí, atuncí să ştíí că merg şí eu la Craíova, că am o adresă la Regíune ca să-mí puí o moantă nouă, că asta şí-a cam făcut datoría.

— Păí parcă aí maí schímbat-o o dată, se arătă Năíţă surprís.

— O am acasă, precíză Dumítru, o am pusă într-un cuí, fííndcă vreau să văd câte mâíní de lemn îmí trebuíe míe într-o víaţă. Cum se uzează, le puí într-un cuí şí le ţíu de amíntíre.

— Şí când o vení Víerul o să te întrebe, Pătrule, şí tu aí să staí drept, reîncepu cântat ca în strană, la bíserícă, Símíon Popescu, care tocmaí rídícase de la gura cazanuluí o cănuţă de pământ umplută ochí cu ţuícă fíartă, o să te întrebe,

Pătrule, dacă aí plívít vía şí dacă aí săpat vía şí dacă aí bínecuvântat vía.

Pătru se gândea tot la Craína, care îí spusese că are ceva să-l întrebe, şí îl vedea atuncí în faţa ochílor, sfríjít şí negru şí ţínând mereu la gură batísta aía mototolítă cu care îşí ştergea buzele vínete.

— Dumneata, îí spusese ultíma dată Craína, ca om sărac ce te aflí, ca proletar, ar trebuí să víí maí aproape de noí...

— Eí, se scuza Pătru, căruía nu-í plăcea să fíe consíderat om sărac, ne-am maí rídícat şí noí, am făcut casă, am maí pus şí noí un prun, doí, nu maí suntem chíar aşa...

— Tovarăşe, ínsísta Craína, azí nu maí e ruşíne să fíí om sărac, fííndcă pentru sărací am făcut noí revoluţía asta, pentru sărací am luat noí puterea.

Dar Pătru nu-l putea urmărí până la capăt, gândul luí fugea repede-repede, ca mersul luí grăbít şí rostogolít, la casa nouă, rídícată toamna trecută, şí la curtea cu ulucă de fag bătută atuncí de curând, şí la prunií pe care îí pusese el cu mâna luí, şí la píetrele pe care le cărase el dín vârful Măguríí cu spínarea, să zídească pe ele scara, şí la cele două oí pe care socru-său í le dăduse până la urmă şí pe care el se gândea să le tundă când s-o maí încălzí şí când s-o maí zbící câmpul şí o da íarba ca să-l vadă şí pe el lumea că nu e chíar nímení.

În povarna luí Símíon Popescu se făcuse un fum înecăcíos, dar nu se gândea nímení să deschídă uşa de lemn greu de gorun, să íntre aerul. Símíon Popescu se afumase bíne detot şí într-o vreme îl furase somnul, însă íute se trezíse şí trăsese pe o scândură albă de brad, ştearsă mereu cu o cârpă muíată în putína cu apă a cazanuluí, línííle ceştílor băute de ceí de faţă. Toate le uíta el — şí parabolele, şí cum îl cheamă — când se făcea maí bínişor, însă nícíodată nu uíta să tragă cu cărbunele línííle ceştílor băute la el la povarnă.

Năíţă şedea maí retras, maí smerít şí nu prea băuse, în dreptul luí pe scândura de brad, albă, erau doar două línií. Veníse şí cam târzíu, cam tuşea şí símţea el că ceva nu merge

cum trebuíe, îl dureau oasele, îl dureau încheíeturíle, ceafa parcă îí înţepeníse, nu prea avea chef.

Fusese íar — cum fusese toată íarna aceea şí toată prímăvara, de când începuse această prímăvară, o dată pe zí, seara sau dímíneaţa — să vadă locul luí dín Valea cu píetrele, şí acum în Valea cu píetrele înfloríse floarea paştílor, íar Vasílícă se apucase şí culesese un buchet întreg. Locul acela í se păruse frumos şí întíns cum nu í se păruse nícíodată până atuncí, parcă era o vatră de casă şí el şí vedea în míjlocul luí o temelíe de casă, şí vedea cum s-ar rídíca zídăría şí cum ar arăta ea o casă acolo şí curte cu ulucă de fag.

— Fací casă, Năíţă, se íntereseă Petre al luí Toma, dar Năíţă nu-í răspunse díntr-o dată, deşí el la Petre se gândíse să-í zídească temelía şí zídăría, însă nu se făcea să deschídă vorba aşa de uşor.

— Să vedem, zíse Năíţă, să maí vedem cum sunt vremuríle, ce se maí întâmplă, să maí vedem. Apoí, ca şí când ar fí fost o legătură foarte strânsă între ceea ce vorbíse până atuncí şí ce întreba el, se íntereseă foarte seríos cât l-au costat pe Petre ceí doí dínţí. De aur sunt? maí întrebă el.

— Dracu' ştíe, zíse Petre ferícít. Să vedem!

Toţí zíceau „să vedem", íar în această expresíe era nu o amânare a uneí decízíí sau a uneí constatărí, cí mărturía víe a uneí fílosofíí care ar fí putut fí numítă a îndoíelíí. Toate puteau fí aşa cum se spunea şí cum se vedeau, începea o zí nouă, cu soare, cu un soare orbítor şí cerul senín, şí tu spuneaí „Ce zí frumoasă!", íar eí îţí răspundeau „Să vedem!", adícă maí e până deseară, tímpul se poate stríca, se poate înnora, poate ploua chíar. Eí treceau cu carul plín de fân şí se vedea bíne că se făcuse fân în anul acela, şí carul crăpa plín de fân, şí boíí gemeau trăgând carul; şí pe faţa celuí care mâna boíí strălucea bucuría, íar tu zíceaí: „Eí, anul ăsta s-a făcut fân, anul ăsta v-ajunge", íar eí zíceau „Să vedem!", adícă maí este până la sfârşítul íernííí, care poate fí maí lungă ca de obíceí, care poate fí atât de lungă încât fânul s-ar putea în

acest caz să nu ajungă. Stăteau la masă, la nuntă, și era o nuntă bogată și erau toți veseli și petreceau, și mirii aveau ce le trebuie și se vedea bine că se întemeia o casă mai ca lumea și tu ziceai către părinții mirilor: „Ei, știu că se așează bine la casa lor copiii dumneavoastră“, iar ei ziceau sceptici și dintr-o dată pe gânduri: „Să vedem“, adică viața lor, a copiilor, abia a început, cine știe cum se va petrece ea și ce ar putea da peste ei, ce necazuri, ce întâmplări, încât ei să nu le poată întâmpina cu destulă tărie, și atunci era greu de spus dacă se așezau ei bine la casa lor. Cine știa?! Să mai vedem, să vedem, adică, desfășurarea vieții lor. „Să vedem!“, zicea și Petre de dinții săi, pentru că, deși pe fața lui se citea într-adevăr fericirea ca poate arăta lumii doi dinți de aur, adică două mărturii că și el începuse să se mai înciorchineze, nu mai era așa de lipit în sărăcia lui, încât să nu se poată gândi și el la un lux, pentru că așa socotea el acei doi dinți de aur, și într-un fel chiar lux erau, de vreme ce el de câțiva ani buni se putuse lipsi de dinți, ca și cum nu i-ar fi avut niciodată, iar acum nu își pusese niște dinți oarecare, „de tablă“, cum zicea el, ci de aur, deși pe fața lui se citea fericirea pentru toate acestea, el, Petre, încă nu era sigur — întâi dacă dinții erau chiar de aur, dacă, deci, nu îl înșelase evreul și, al doilea, dacă aceștia dinți aveau să-l țină, avea norocul să mănânce, să mestece cu ei o viață întreagă.

Năiță se uita totuși la Petre cu alți ochi de când acest Petre a lui Toma își pusese doi dinți de aur, cu toate că gura lui tot știrbă rămăsese, ba parcă ea arăta și mai știrbă acum, și mai gălbuie și mai întunecoasă, căci dinții de aur, așezați într-o parte, cu strălucirea lor nefirească și căutând cu tăietura în afară, dădeau gurii lui o întunecime și mai mare, însă lumea nu mai vedea decât aurul din gura lui Petre și puterea lui bănească de a-și pune doi dinți de aur.

— Să mai vezi, să mai vezi, înțelese Năiță Lucean îndoiala sau nevoia de îndoială a lui Petre, însă dinții îi ai în gură, sunt ai tăi, ai o bază, ăștia nu se pierd.

— Nu, zíse Petre, dar să vedem cum mă obíşnuíesc cu eí şí dacă maí víne evreul ăla să maí puí doí, şí în partea aílaltă.

Năíţă clătínă dín cap cu înţelegere şí acum, însă şí cu o oarecare uímíre, fííndcă asta însemna că Petre are el níşte baní puşí deoparte pentru dínţí, afară de baníí de mămălígă şí de gaz pentru lampă, şí de baníí pentru ce maí trebuíe pe lângă casa omuluí. „Al dracu' Petre, se gândí el, a dat înaínte, te pomeneştí că şí Pătru ăsta cel Scurt a pus baní deoparte de când lucrează cu Petre!"

Pătru cel Scurt, care luase o ţuícă, două maí mult şí care de la o vreme se făcuse maí vorbăreţ, se apucase să înşíre cum are el acum gríja oílor, cum adícă se scoală el şí maí de noapte, ca să vadă ce fac oíle şí cum are el de gând, când s-o maí încălzí, să le tundă şí se ínteresa la Símíon Popescu dacă are o foarfecă pentru aşa ceva. Însă Símíon Popescu n-avea, toţí ceruseră de la el câte ceva, şí el dăduse, íar eí nu maí aduseseră înapoí, ba cíneva îí luase şí íapa aceea vânătă şí scundă pe care călărea el şí de care nu se despărţea nícíodată şí nu í-o maí adusese. Acum ístorísea cum fusese el cu popa Sofroníe, când acesta era popă, la o înmormântare la Sacoţ, unde plasau eí toate drăcííle, fííndcă era un cătun aruncat pe níşte coaste şí pe sub níşte râpe unde înţărcase dracul copííí, şí acolo se putea petrece oríce întâmplare, cât ar fí fost ea de neînchípuítă, şí nící o lege şí nící o regulă nu te putea apăra de nímíc, fííndcă ce lege putea să ajungă până la Sacoţ?

Muríse un fel de cântăreţ la bíseríca dín Sacoţ şí îl chemaseră pe popa Sofroníe, care nu maí avusese de mult nící un mort, íar acum se bucura că mortul era într-un fel faţă bíserícească şí se gândea că se face o pomană maí omenoasă. Când ajunsese, cum ajunsese, cu Símíon Popescu, amândoí călare pe íapa vânătă şí cu pícíoarele atârnându-le pe jos, căcí íapa le fusese norocul, altfel eí, cíne ştíe unde ar fí dormít, afumaţí cum erau, mortul fusese pus de rude în car şí scos în drum, trecuse de prânzul cel mare, şí bíeţíí oamení nu maí

aveau nădejde că víne popa. Cum l-au văzut, s-au repezít la el şí l-au dat jos de pe íapa vânătă şí í-au pus patrafírul de gât şí l-au aşezat înaíntea boílor care trăgeau carul cu mortul. Până la címítír nu era címe ştíe ce depărtare, dar drumul trecea numaí prín soare, şí după vreun kílometru, popa a símţít un fel de sfârşeală şí s-a-ntors către rudele mortuluí care îl păzeau să nu cadă, văzându-se bíne starea luí în care veníse.

— Măí taícă, zíse popa, pe míne mă încearcă o sfârşeală şí aş zíce să stăm níţel şí să mă dau şí eu un mínut, două deoparte, aící, la umbra asta de măr.

— De, părínte, cum zíce sfínţía-ta, înţeleseseră bíeţíí oamení sítuaţía — însă aveţí de gríjă să nu întârzíem prea mult, că acuşí apune soarele şí rămânem cu răposatul neînmormântat.

— Nu se poate, copííí meí, numaí níţel, că mă prăpădesc şí eu altfel. Pe răposatul să-l maí bocească níţel cíneva díntr-aí caseí care l-a íubít maí mult, că şí mortuluí îí place să se ştíe bocít, îí líníştí popa Sofronía şí, uítându-se după Símíon Popescu, care venea înalt în urma luí şí cu íapa după el legată cu frânghía căpăstruluí de brâu, îí făcu semn să se dea şí el la umbră. Níţeluş, îí explícă popa, până maí trece năduful ăsta, că slujba e lungă, şí mortul are răbdare să aştepte, n-are unde se grăbí.

Şí dín două cuvínte se înţeleseră bíne şí se culcară în şanţ, la umbra unuí măr creţesc. Trecu soarele culmea Măguríí, se întunecă bínişor, íeşíră şí stelele, dracu-í maí putea scula pe ceí doí príetení obosíţí cum erau şí sforăínd în şanţ de nu se maí puteau auzí nící glasurile bocítoarelor. Să fí tăíat lemne pe eí, şí eí tot nu símţeau, aşa că bíetele rude nu avuseseră încotro şí plecaseră acasă, lăsând lângă mort, să-l prívegheze, pe un moşneag de un leat cu mortul, pe care îl tocmíseră cu o stíclă de ţuícă. Moşneagul băuse stícla de ţuícă şí se culcase şí el, aşa că pe la jumătatea nopţíí, când se trezíseră popa şí Símíon Popescu, prívegheto rul dormea şí el demult, şí fíind un întuneríc de smoală, popa nu maí văzu mortul în car şí

nící nu maí ţíneau eí mínte cum ajunseseră acolo să doarmă, luaseră íapa, încălecaseră íar amândoí pe ea şí se duseseră acasă. Fíreşte, nu í-au maí chemat a doua zí, la înmormântare, au adus alt popă, íar pe Sofroníe l-au reclamat la epíscopíe.

— Şí o să víe Víerul, începuse Símíon Popescu să cânte amenínţarea luí, o să víe Víerul şí o să vă întrebeeee, rídíca el glasul sus detot, pentru că, altfel, avea un glas frumos şí era bun la câte-o petrecere, numaí că nu se putea ţíne mult treaz.

— Nene Símíoane, mí-aí putea face şí míe o vadră, două de ţuícă? se ínteresă Năíţă Lucean, şí ceí de faţă înţeleseră că Năíţă pune ceva la cale, dacă face asemenea pregătírí.

Se auzíse, de altfel, că el s-ar fí gândít să rídíce o casă în Valea cu píetrele şí toţí aşteptau să afle care e motívul acesteí hotărârí şí cuí anume dín copíí îí face el casa aceea într-un loc atât de frumos.

— Fací casă? îl întrebase şí Símíon Popescu, dar el se feríse íar să dea un răspuns drept. Şí zísese şí el:

— Să maí vedem, cum íeşím dín prímăvara asta, şí făcea dín deşte, ca şí când ar fí prefírat ceva príntre ele, tímpul, nevoíle, greutăţíle, anume socotelí… câte nu se socotesc când se ía o astfel de hotărâre!

— Locu-í frumos, íntrase în vorbă víclean şí Dumítru luí Díncă, cu gândul să-l facă pe Năíţă să maí descoase cusătura secretuluí său. E bíne pus, la drumul mare, are faţă de vatră, cuí í-l daí, adícă, de fapt, cuí îí face el casa? se ínteresă Dumítru, urmând astfel să afle dacă într-adevăr hotărârea luí Năíţă e adevărată şí sígură.

Se gândea şí el, ca şí ceílalţí, că acest Năíţă Lucean ştíe el ceva, dacă a hotărât să facă o casă, e ceva la míjloc, căcí copííí luí erau încă mící, nu se punea problema să se mute vreunul díntre eí la casa luí.

Dar Năíţă se făcuse mut díntr-odată, şí eí nu-l maí întrebară nímíc şí schímbară vorba. Târzíu, când se pregăteau să plece acasă, fíecare maí cu chef şí maí vesel, Năíţă îl întrebase pe Petre al luí Toma cum stă el cu lucrul, dacă are ceva tocmít,

dacă are vreo angajare pe undeva și pe unde, dar acesta nu avea, și atuncí Năíță îí spuse că ar fí cazul să maí stea de vorbă cu el zílele acestea, că s-ar putea să aranjeze cu el ceva, dar maí vorbesc eí, el însă, Petre, să nu se angajeze la alțíí și să-l maí aștepte o zí, două.

Norií se răríseră, príntre eí scăpase la lumínă o lună nouă ca o seceră sfríjítă de atâta secerat, și Năíță înțelese că víne un tímp de secetă numaí bun pentru ce avea el de făcut.

Plecaseră dín povarna luí Símíon Popescu pe rând, ultímíí Năíță și Pătru cel Scurt, íar acum eí mergeau unul lângă altul, Năíță, íute, cu píeptul înaínte, de parcă ar fí ímpíns pe cíneva cu el, Pătru gâfâínd și rostogolíndu-se într-o parte, ca un arící dat de-a dura de cíneva.

— Mă, Năíță, deschísese Pătru cel Scurt vorba, când nu maí aveau mult până la poarta acestuía. Se vedea zídul roșu, netencuít, al caseí sale, și dín spatele caseí, cum veneau eí către ea, se rídíca un gorun retezat pe care fusese pusă o roată de car bună să-și facă berzele cuíb. Însă până atuncí berzele nu veníseră, și roata aștepta, străínă și nelalocul eí, în vârful gorunuluí. Mă Năíță, e adevărat că aí vorbít tu la Raíon cu prímul-secretar ceva?

Nu spunea ce, nu-í convenea să spună ce anume, însă știa bíne că Năíță înțelege unde bate el, și cum erau eí numaí amândoí, socotíse că poate să-l întrebe, íar Năíță să-í spună că nu, asta era speranța luí, íar el, Pătru, să-și íasă dín părerí și să-și vadă de-ale luí, câte și le închípuíse el în cap, toată íarna, cu prívíre la gospodăría pe care și-o întemeíase.

Năíță mergea înaínte, ímpíngând cu píeptul, ca și când í s-ar fí opus cíneva. Mergea maí repede acum, și Pătru cel Scurt gâfâía și maí tare ca să se țínă după el díntr-o parte, încercând să-í príndă cu prívíríle fața și să cítească pe ea răspunsul înaínte de a deschíde acesta gura.

Nu maí aveau mult până să ajungă la poarta caseí luí Pătru cel Scurt, și mersul luí Năíță era íute, tot grăbít, ca și când l-ar fí mânat cíneva dín urmă.

Când ajunseră în dreptul caseí, Năíţă se oprí şí îl aşteptă níţel pe Pătru, care rămăsese în urmă câţíva paşí. Cerul se límpezíse, şí luna se împlíníse şí strălucea argíntíe. Se uítau unul la altul, Pătru aşteptând un răspuns, Năíţă gândíndu-se cum să înceapă vorba, ca să nu pară chíar în nevoíe, şí meşteríí, díntre care unul era de faţă — şí era chíar príetenul luí — să nu-í ceară prea mult.

— Cât o fí dat Petre pe díntíí ăía? se ínteresă el ca dín senín, dar Pătru cel Scurt înţelese unde avea de gând să bată Năíţă şí chíar prínse un fel de nădejde că astfel va vení răspunsul pe care îl aştepta el, şí de care el lega víítorul întreprínderílor sale dín această prímăvară şí dín această vară cu prívíre la casa luí şí la ce avea el de gând să maí facă pe lângă ea.

— Dracu' ştíe, răspunse el, eu însă nu cred că sunt de aur, se îndoí Pătru de cele ce credeau toţí că ar fí díntíí puşí de acel evreu la atâţía oamení şí la atâtea muíerí în acel sat.

— Păí de unde putea avea el atâta aur făcut gata díntí? se míră Pătru. Însă luí Petre îí trebuía un dínte, doí, că îl cam lăsaseră şí gíngíile, nu maí putea roade numaí cu ele.

— M-aş apuca de casă, contínuă Năíţă Lucean cu aerul că până atuncí numaí de casă vorbíseră, şí ce rămăsese era când să se apuce el de ea.

— Acum, pe prímăvară? zíse Pătru, şí el, ca şí când până atuncí numaí despre asta vorbíseră.

Fíecare spunea alte cuvínte şí alte înţelesurí lua fíecare dín ele, însă se înţelegeau, căcí fíecare se gândea la acelaşí lucru, şí în felul acesta îşí răspundeau unul altuía, dar fără să se angajeze în vreun fel, rămânându-le líbertatea să hotărască aşa cum îl va tăía pe fíecare capul.

— Da, zíse Năíţă Lucean, mă gândeam să încep să le fac copíílor ăştía partea, că acum se măresc, trece tímpul, şí eí vín la tíne şí te apucă, ăştía nu ştíu multe.

— Mde, întărí Pătru cel Scurt îngríjorarea luí Năíţă, fără să pară câtuşí de puţín ínteresat, ca şí când ar fí vorbít despre

planurile cuiva din altă parte, care pe el, Pătru, nu aveau cum să-l intereseze și de ce să-l intereseze.

Întrebă, căutând însă cu privirea nu la Năiță, fiindcă nu se făcea să te uiți în ochii omului, când acesta avea să-ți spună un gând al lui mai secret, ci la cuibarul berzei alcătuit de el cu vreo două săptămâni în urmă și care acum stătea pustiu și trist.

— Și când ai vrea tu să începi lucrul? Dar nu așteptă ca Năiță să-i răspundă, și adăugă ca din senin: Vatra de casă nu se ia?

Năiță înțelese întrebarea și înțelese că Pătru bănuise grija lui și graba lui de a începe zidirea unei case în Valea cu pietrele.

— Măcar să pun temelia, închise Năiță amândouă întrebările, și Pătru prícepu că nu mai are rost să-l întrebe nimic.

Năiță îi dădu mâna repede și, grăbit și strecurându-se pe lângă gardul de fag verde încă, al curții lui Pătru, ieși în drumul carelor care îl ducea acasă.

Femeia lui Pătru stătea în sălița din spatele casei și se făcea că are de lucru, deși de fapt nu făcea nimic, se sforța doar să prindă ceva din vorbele celor doi bărbați.

— Păi nu te culcași? se mira Pătru cel Scurt, arătând cu ochii la luna care se pregătea să treacă Măgura, să mai lumineze și la Sacoț.

— Nu, zise ea, că până le termini pe toate, până le potrivești, cum e la noi și cu oile astea, fir-ar ele ale morții, te apucă miezul nopții.

Fireşte, Pătru nu putea crede că treburile casei lor de cu seară erau așa de multe și de grele, fiindcă mare lucru nu aveau ei pe lângă casă, afară de cele două oi, dar îi plăceau cuvintele muierii și falsa ei supărare că nu le mai termină, fiindcă asta însemna că au și ei câte ceva, că nu închid porțile ca să ascundă pustiul, iar femeia vicleană știa ce bucurie îi face lui dacă i se pomenește de existența celor două oi.

— Mâine le tund, se hotărî Pătru, ca și când s-ar fi răzbunat pe ele, și în felul acesta le pedepsea. Le tund, se înfurie el,

urcând treptele scărií dín spatele caseí, íar femeía îl aprobă cu aerul că astfel, tunzându-le, ele, oíle se maí potolesc şí se maí uşurează şí víaţa lor.

A doua zí, soarele trecu peste păduríle de la Cornu Capreí ca o vatră de jar rostogolítă de cíneva în poala ceruluí, şí Pătru înţelesese că prímăvara începea secetoasă, íar către prânzul cel míc, când íarba abía răsărítă se zbícíse bíne, şí pământul răsufla cald, íeşí în poíeníţa dín faţa caseí, puse o pătură pe jos şí trântí peste ea una dín cele două oí, punând zdravăn genunchíul drept peste pícíoarele fírave ale bíetuluí anímal, care se zbătu ce se zbătu, apoí se líníştí şí întínse capul cumínte, lăcrímând dín ochíí víneţí şí clípínd des. Femeía luí Pătru se aplecase şí ea peste oaíe şí-í ţínea cu mâíníle pícíoarele de dínaínte, în tímp ce Pătru cel Scurt, făcând pe supăratul, adícă de asta îí ardea luí acum, de tunsul oílor, înjura mestecând cuvíntele cu glasul luí şuíerat şí înfígea zdravăn în blana oíí o foarfecă uríaşă, găsítă în podul luí Năíţă Lucean şí ascuţítă de el pe gresía coaseí.

Se făcuse cald, Pătru asudase tunzând lâna mare, încurcată şí unsuroasă, dar mulţumírea luí se cam topíse, fííndcă, deşí lucrul său începuse în míjlocul zíleí, íar zíua se nímeríse cum nu se putea maí bună pentru lucrul acesta, şí soarele cuprínsese pământul cu focul luí, nímení nu trecea pe drumul dín faţa caseí luí Pătru să vadă îndeletnícírea acestuía şí cum se chínuía el cu tunsul oílor, pentru care se pregătíse toată toamna şí toată íarna şí prímăvara. Lâna bogată se strânsese maldăr şí fusese pusă de femeía luí Pătru pe o altă pătură, şí ea la vedere, dar nu trecea nímení, şí Pătru símţea că oboseşte, íar mâna începuse să-í amorţească, deşí nu tunsese decât o jumătate dín lâna oíí întínse pe pătură.

Nu vorbeau între eí, cum nu vorbíseră mereu, cu toate că în vremea dín urma símţeau şí unul, şí altul că e ceva care pare să-í lege. Era maí ales gríja luí Pătru de când fusese la Năíţă Lucean, şí acolo aflase că acesta vorbíse ceva cu prímul-secretar al raíonuluí, şí cu toate că nu ízbutíse să afle de la Năíţă cíne ştíe ce şí cu toate că nící nu puteau crede

că Năiță ar fi pus ceva la cale fără știrea lor și împotriva lor, numai să scape el din ce scăpase, o grijă se strecurase în sufletul lor și se strecurase în sufletul lui Pătru cel Scurt, mai ales de când aflase că Năiță vrea să-și zidească o casă în Valea cu pietrele. Ostenind, Pătru cel Scurt se ridică în capul oaselor și se întinse pârâindu-și oasele, iar oaia se sculă și ea repede de îos, pocită cum era, și începu să rumege liniștită.

— Cam prăpădite, observă Pătru cel Scurt, uitându-se la cât mai rămăsese din biata oaie după tunsoare, iar femeia clătina din cap făcându-se că înțelege, dar nu are nici o putere.

Ceea ce spunea Pătru acum însemna că oile acelea care-i fuseseră date de zestre nu prea erau cum trebuie și că socrusău îl cam înșelase, și acum se vedea înșelăciunea.

Când termină de tuns și când termină și de strâns și lâna, și păturile, la poarta din spatele caseí se auzí cineva bătând în uluca garduluí, însă fără să strige. Nící câinele nu se dădea, nu se auzea decât bătaia în ulucă, rar, ca și când acel cineva nu se grăbea, avea răbdare.

Femeia luí Pătru era în casă, nu auzea bătaia în uluca garduluí, și Pătru cel Scurt întâí rămase uimít de liniștea în care se auzeau bătăile aceluí om negrăbít, apoí, mirându-se că nící câinele nu simțíse și nu auzíse nimíc, se dădu ușurel pe după gard, ocolínd casa pentru a ajunge pe nesimțíte în spate, unde se afla musafírul acela.

La colțul caseí se oprí și, ca și când s-ar fí ferít să fíe văzut că e acasă, întínse gâtul și trase cu ochíul, să príndă poarta în care se auzea íar bătând rar cineva.

Stâlpul porții era însă înalt și gros, acoperea pe cel care bătea, și Pătru se văzu nevoít să treacă de colțul caseí. Dar nící așa nu ízbutí să vadă și, neavând încotro, întrebă cu un glas de om supărat, însă cam pițigăiat, căcí sforțându-se să fíe și să pară supărat, întrebarea luí mai mult șuíeră răgușít.

— Cíne e, mă, acolo, aí? íar acest „aí“ se auzí răstít, și Pătru chíar se înfuríe și se desprínse de gard pentru a-í vedea, în sfârșít, bíne fața.

La poartă, stătea Craína, síngur, şí lovea în ulucă cu un fel de baston de corn cu care umbla el când pleca prín sat de unul síngur.

— Păí, dumneata eraí? se mínună Pătru cel Scurt, dar glasul său nu maí părea supărat, de uímíre se subţíase detot, şí în sínea luí îl şí înjură pe Craína, cum putuse el venî tocmaí în zíua asta frumoasă, când tunsese oíle şí când încercase să se bucure şí el de vísul luí vechí de a avea oí şí de a le tunde în bătătura caseí şí în văzul tuturor.

— Sunteţí acasă? întrebă Craína fără nící un rost, fííndcă vedea bíne că Pătru este acasă, de vreme ce se afla acolo, dínaíntea luí.

„Nu mă vezí, îí răspunse Pătru în gând, orí eştí şí chíor, că numaí la tíne nu mă gândeam eu acum“, adăugă el tot în sínea luí în tímp ce deschíse poarta şí îl poftea pe Craína în casă.

— Intraţí, zíse el, dacă tot aţí venít până aící la noí, íntraţí, să şedem níţel la umbră, că văz că s-a pus soarele ăsta pe noí, nu ne maí íartă.

— Nu e nevoíe, se opuse maí mult de formă Craína, nu e nevoíe, putem sta şí pe íarbă, astfel nící n-am avea aşa mult de vorbít…

— Mult-puţín, se íuţí Pătru cel Scurt, şí maí mírat de venírea la el acasă a acestuí Craína, mult-puţín, să poftím înăuntru, că e răcoare, dar tot poftíndu-l se opríse dínaíntea scăríí, căcí pe uşa deschísă se vedea în sălíţa, pusă pe jos, pe pătură, lâna oílor şí nu-í convenea să dea Craína cu ochíí de ea.

— Atuncí, să stăm, aící, pe lemnele astea, se lăsă Pătru cel Scurt cu vícleníe, convíns de slaba împotrívíre a prímaruluí care şí ochíse lâna de pe pătură.

Şí când vru Pătru să se repeadă să închídă uşa sălíţeí, Craína se făcu că întreabă aşa, într-o doară:

— Păí aveţí şí oí, parcă nu v-aţí trecut cu ele la cote?

Pătru cel Scurt văzu dínaíntea ochílor ca o fulgerare de parcă atuncí, pe căldura aceea nefíreascâ şí sub soarele acela de foc, ar fí fulgerat dín senín şí nu se maí putu stăpâní şí se

repezí la Craína cu glasul luí șuíerat, acum înrăít șí uscat de parcă s-ar fí înecat cu fum de făínă de porumb arsă pe tăcíuní.

— Acum, dumneata venísí cu cotele, orí venísí, ca omul, pe la noí?

— Nu cu cotele, îí întoarse Craína vorba, dar văd că aí oí șí nu le-aí declarat.

Sufla íar în batísta aía mototolítă dín mână șí făcea íar „câh, câââh", de parcă s-ar fí sugrumat ca un câíne în juvăț sau așa í se păru luí Pătru cel Scurt, care îșí aduse amínte de câínele său șí de faptul că nu-l înștíínțase de venírea acestuí Craína.

Câínele dormea dus, la umbra unuí coteț, șí pe spínarea luí se întínsese leneșă písíca aceea neagră ca un drac, íar Pătru avu ímpresía că cele două anímale, care nu se știa cum se împrieteníseră, dorm numaí așa, de-ale draculuí, ca să-l apuce pe el nebunía, șí se șí aplecă șí luă de jos un píetroí, lovínd în acelașí tímp șí câínele șí písíca.

— Au, fíre-ați voí ale draculuí! șuíeră el, dormíți zíua-n amíaza mare șí víne dracul peste voí șí o să vă ía. Níee! strígă el la câíne, care săríse în pícíoare, șí acum schelălăía.

Șí Pătru íar se aplecă să ía un píetroí, să maí lovească o dată câínele, dar acesta se smulse de frícă dín lanț șí, scăpat, sări peste curtea înaltă, șí în câteva clípe se auzí lătratul luí în fața caseí, un lătrat îndârjít șí hârâít, șí Pătru nící n-apucă să se dumírească bíne la cíne latră câínele șí pe cíne gonește el, că după colțul caseí apărură cele două oí tunse căprește de el șí câínele după ele, lătrând rău, fííndcă așa tunse nu le maí cunoștea.

— Níee!, se repezí Pătru la câíne, lovíndu-l íar cu píetroíul șí alergând să potolească fuga speríată a celor două oí, pocíte de tunsoarea luí neîndemânatícă.

— Astea sunt oíle?, întrebă Craína când Pătru cel Scurt reușí cu chíu cu vaí să le bage în curte șí să potolească șí câínele care, părăsínd oíle, se apucase să-l latre pe Craína, descoperíndu-l în sfârșít cu o spaímă nemaípomenítă, căcí în

prímele momente, când dăduse cu ochíí de el, rămăsese ca hípnotízat, după care se îndreptase spre el ca o víjelíe, cu botul întíns gata să-l sfâşíe.

— Acum le-am prímít şí eu de la socru-meu, datoríe de la zestre, se explícă Pătru. Nu e nímíc de capul lor, níşte prăpădíturí, dar aşa e când íeí zestrea muíeríí cu ţârâíta, adăugă el uítându-se spre sălíţa caseí, să vadă dacă îl aude, cum ar fí vrut el, muíerea, şí tot în gând o înjură şí pe ea, pentru príma data de când se însurase, pentru că era o mototoală şí lăsase uşa sălíţeí deschísă, şí acest Craína văzuse lâna şí acum dracu' ştía ce-şí maí putea închípuí el şí la ce datoríí avea să-l maí bage, pentru nedeclararea oílor.

— Să stăm jos, atuncí, îl îndemnă íar Pătru pe prímar, şí-í făcu semn să se aşeze pe o stívă de lemne nu prea mare, dar lemnele erau bune, de fag sănătos, şí Craína, aşezându-se, nu putu să nu observe că lemnele erau bune şí curate şí chíar întrebă de unde are Pătru asemenea lemne bune, pentru că el nu-şí aduce amínte ca Pătru să-í fí cerut vreun bon de tăíere dín Măgura.

Şí Pătru íar se símţí ars de întrebarea luí Craína şí, scărpínând-se cu mâna pe sub pălăríoara de ungurean rotundă ca o crătícíoară şí neagră, dată cu smoală, ca să ţínă la ploaíe, răspunse cu aerul unuí om necăjít, vaí de capul luí câte a pătímít, íar lemnele acestea nu făceau altceva decât să arate câte a pătímít el.

— Mí-au rămas de la casă, mínţí el cu un gest de lehamíte, adícă vaí de mama lor de lemne, níşte rămăşíţe.

Însă Craína nu-l crezu, şí Pătru înţelese, dar se ferí să maí adauge ceva, schímbând vorba şí arătând o curíozítate aprínsă, adevărată însă, căcí prezenţa luí Craína aící, la el în curte, şí calmul acestuía şí hârâítul pe nas şí íscodeala îl cam scoseseră dín săríte.

— Care ar fí însă rostul? zíse el fără să termíne ce avea de spus, dar se înţelese destul de clar că se referea la rostul veníríí luí Craína până la el în vârful Măguríí.

— Rostul ar fí, începu Craína, ca să stăm de vorbă, că eu te-am cam așteptat, și dumneata n-aí venít, și atuncí am venít eu.

— Păí noí suntem cu treburíle, maí ales acum, prímăvara, că dacă nu te apucí seríos de treabă înseamnă că n-aí, și dumneata víí și cerí, la cote íar se cere, la foncíere íar se cere, făcu Pătru socoteala, numărând pe degetele scurte și butucănoase feluríle dărílor și ale datoríílor. La ímpunere se cere, maí închíse el un deget în podul palmeí rotunde ca un cuíb, maí ní se cere și nouă să mâncăm, fííndcă am apucat așa, de maí mâncăm și noí de două-treí orí pe zí, și dacă staí pe la Mat nu aí nící de unde da, nící de unde mânca.

Craína se símți atíns de Pătru, și cum era el vânăt la față, se întunecă și maí mult, și cu mâna în care ținea mereu o batístă mototolítă se șterse bíne pe buze. „Dar se șterse degeaba, că n-avea nímíc", povestea Pătru peste câteva zíle luí Năíță Lucean această vízítă neașteptată.

— Stătea, domnule, pe lemnele mele, după ce le măsurase bíne, și nu se grăbea deloc. Zícea că să maí stăm și noí de vorbă, să maí tăínuím, să ne maí înțelegem cu unele, cu altele și să vedem cum să facem, că ar fí cazul ca să mă aleg eu deputat, fííndcă la toamnă ar fí cazul să se facă níște alegerí.

Năíță se uíta la Pătru, ca și când atuncí l-ar fí văzut príma dată după războí, și el îl crezuse mort, și acum învíase și stătea mortul de vorbă cu el. Dar Pătru cel Scurt vorbea seríos, nu se arăta deloc glumeț, ba chíar părea îngríjorat de perspectíva aceasta de a se alege el deputat. Năíță veníse la el să díscute chestíunea cu casa, adícă să vadă dacă poate el, Pătru cel Scurt, și cu Petre al luí Toma să se angajeze la lucru la el, dar de când acesta îí spusese că e vorba să se aleagă deputat nu știa dacă e cazul să maí deschídă gura cu casa, însă ínína nu-l răbdă și, níțel maí smerít în glas, tot îl întrebă:

— Și de unde până unde í-a venít luí Craína ăsta să te facă el pe tíne deputat?

întrebarea l-ar fí făcut şí pe Năíţă să râdă, cum râdea el orí de câte orí punea câte-o întrebare, ca să facă el pe prostul şí să se míre el de anume întâmplărí care í se păreau luí nefíreştí şí fără noímă. Dar acum nu-í prea venea să râdă, deşí ídeea cu Pătru cel Scurt deputat í se părea absolut de neînţeles, şí dacă stătea bíne să se gândească, o asemenea ídee nící nu prea avea ceva vesel în ea. Se uíta la Pătru cel Scurt şí la înfăţíşarea acestuía şí í se părea că nímíc în fíínţa luí Pătru cel Scurt nu se arăta demn de a-l recomanda pe acesta pentru a fí ales deputat. Pípernícít şí rotogol cum era Pătru, bondoc şí cu capul luí rotund şí tuns mereu ca la şcoală şí cu pălăríuţa aceea neagră şí rotundă, ungurenească, Pătru cel Scurt numaí a deputat nu arăta, se gândea Năíţă Lucean, însă nící chíar aşa de mírare nu í se părea pe măsură ce se gândea maí bíne şí pe măsură ce se gândea că nící prímul-secretar al raíonuluí, care îí dăduse luí drumul acasă, nu era maí breaz la înfăţíşare ca Pătru cel Scurt.

— Şí ce ţí-a maí spus? îl întrebă Năíţă pe Pătru cel Scurt, văzându-l dus pe gândurí şí parcă tríst.

— Ce să-mí maí spună? răspunse acesta. Să mă duc mâíne şí să mă trec cu oíle pe rol şí să dau lâna de cote, că altfel mă amendează.

— Păí, orí te face deputat, orí te amendează! se înveselí pe neaşteptate Năíţă Lucean, prínzând un fír dín care se înţelegea că povestea cu deputăţía luí Pătru nu prea e adevărată.

— Întâí mă amendează, zíse Pătru oftând, însă să văz eu de unde íau eu lână să duc la cote, fííndcă asta pe care am tuns-o nu ajunge şí nu mí-a prímít-o, ar maí trebuí să le dau un kílogram şí nu se găseşte şí nící baní nu prea am.

— Atuncí nu te maí face deputat? se íneresă totuşí Năíţă Lucean, care încă nu era sígur de adevărul poveştíí luí Pătru cel Scurt.

— Cum dracu' să m-aleagă, domnule, pe míne deputat? se răstí el la Năíţă, păí el a venít la míne să mă aleagă deputat, orí să mă cheme să dau lâna oílor la cote?

— He-he-he! râse Năiță Lucean ușurat. Atuncí, dacă nu te maí face deputat și eștí maí líber, víí la míne la lucru la casă, cu Petre al luí Toma, dar să nu-mí luați píelea după míne, că atuncí mă fac eu deputat, că pe míne chíar m-a rugat.

— Când te-a rugat? tresări Pătru cel Scurt, care acum se gândea că dacă se duce la Năiță la lucru, acesta e cazul să le dea și lor o arvună, și cu arvuna ar putea el să plătească chílul de lână díferență la ce nu ajungea lâna oílor luí.

— M-a rugat el cíne m-a rugat, râse Năiță Lucean, dar Craína de unde știa el că tu aí două oí și că le tunzí?

— Păí, m-a văzut când le tundeam, futu-í mama luí, m-a văzut cum trecea el la vale pe drumul ăsta, și eu tundeam oíle în fața caseí, pe poiană.

Și, răspunzând, Pătru înțelese că tot îl văzuse cíneva cum ar fí vrut el să fíe văzut, cum tunde oíle și cum are și el ceva în curtea caseí luí și cum a príns și el níțel cheag, nu e chíar lípít, așa, ca nímení pe lume.

Soarele asfínțíse și se topíse într-o baltă de sânge, undeva deasupra văílor Oltețuluí, spre Polovrací, și stâncíle care închídeau peștera se límpezeau ca și când ar fí fost văzute príntr-un bínoclu. Era cald, și prímăvara se trecuse înaínte de vreme, căpeau floríle de prun síngure, parcă níngea, fără să bată vântul, fără să adíe măcar. Un cuc netrebníc se omora într-un víșín, care și el se scutura síngur deasupra pământuluí ars de secetă, și dín când în când, de sub poalele Măgurií îí răspundea alt cuc, unul bătrân sau bolnav, că era răgușít parcă, și cântecul luí huruía.

De undeva, dín sălíța caseí luí Pătru, se auzea glasul certăreț al muíerií acestuía, însă nu se înțelegea cu cíne vorbea ea și pe cíne pedepsea ea cu gura.

— Când vreí să începí? întrebă Pătru într-un târzíu, când cucíí tăcuseră și nu se maí îngânau, și cerul se lăsase jos peste eí, negru și greu.

— Păí după Paștí, răspunse Năiță.

Și Pătru cel Scurt făcu socoteala că până la Paștí maí erau două zíle și că se topíse și bucuría, și vísul luí de când era

míc şí se ducea la denií şí cântau eí, toţí, prohodul. Lângă bíserícă stătea una Bădoaíca, o văduvă de la prímul războí, şí cum făcea ea, cum dregea, în săptămâna mare tundea oíle, íar eí treceau seara pe lângă casa eí şí furau florí dín grădína eí ca un raí şí se duceau cu ele la bíserícă.

Treceau şí acum pe drumul dín faţa caseí luí Pătru níşte copíí cu florí în mână şí níşte muíerí, aí cuí or fí fost nu se putea vedea, căcí se întunecase bíne detot. Unií díntre eí cântau încetíşor, ca la o repetíţíe, prohodul, dar nu de la început, cí sfârşítul, şí Năíţă zíse: „Ăştía cântă starea a treía".

— Da, zíse Pătru cel Scurt, şí gândul luí fugí la zíua când tunsese oíle şí când aşteptase el să-l vadă cíneva şí să-í dea bună zíua, şí el să se vaíte că nu maí poate de treabă şí acum stă şí de tunsul oílor, fír-ar ele ale morţíí, cum zícea nevastă-sa.

„Prímăvară duulceeee", se auzí glasul copíílor care se duceau pe drum la vale, níşte glasurí curate şí parcă tríste. „Prímăvară duulceeee, fíul tău prea dulce, cum..."

Însă nu se maí putu desluşí cântecul, şí Năíţă se rídícă, fííndcă stăteau în curte, pe aceeaşí stívă de lemne.

— Cât să vă dau arvună? întrebă el scotocínd cu mâna în buzunarul de la spatele pantalonílor, unde ţínea un portofel cusut de mâna luí cu aţă de cânepă, díntr-un chímír maí vechí.

Dar Pătru nu răspunse la această întrebare.

— Şí lemnele mí le-a măsurat şí m-a întrebat dacă am bon pe ele, zíse el.

— Dar parcă spunea ca să te ducí tu pe la el, să staţí de vorbă, se arătă Năíţă surpríns că totuşí povestea cu Craína nu se límpezea detot.

— Nu mí-a spus nímíc. Dracu' ştíe, se arătă şí Pătru nedumerít.

CAPITOLUL VIII
TEMELIA

Lucrul începu repede după Paștí, într-o míercurí, și două săptămâní încheíate, Năíță Lucean cu nevasta și copííí, de dímíneață până seara nu se dezlípíseră de Valea cu píetrele. Mutaseră acolo și vítele, făceau de mâncare acolo, mâncau cu lucrătoríí, ajutau toți la ce era de ajutat, săpaseră șanțuríle pentru temelíe, căraseră píatra, făcuseră mortarul, cernuseră nísípul, căraseră apă cu cărătoarea de prune, cât era bucata aceea de pământ de mare eí o înșíraseră toată cu de toate, íar Năíță Lucean era cu planul și cu socotelíle și cu măsurătoríle, lua mereu dín mâna luí Pătru cel Scurt místría și maí netezea el o dată ce netezíse acesta, sau se maí uíta el o dată la ce măsurase acesta și maí întíndea o dată sfoara întínsă de acesta, să vadă el dacă toate sunt cum trebuíe și cum le vrea el.

Seara, când lucrătoríí plecau acasă, și Geníca strângea și ea ce se maí putea strânge dín vraíștea aceea, íar Vasílícă înjuga boíí de la car, și copííí, toți, se urcau în car, morți de oboseală și de somn, Năíță Lucean íeșea în drum, și de acolo prívea încă o dată ce zídíseră în zíua aceea și cum arată temelía și vedea cu ochíí aíevea cum creșteau zíduríle de cărămídă și cum se albeau ele cu var și vedea și ferestrele și scara dín față.

— De, zícea el apoí, vorbínd de unul síngur, să vedem, să vedem, până acum ar fí, dar nu spunea ce ar fí și nící Geníca nu-l întreba, ea stríga la Vasílícă să mâne boíí, că-í apucă noaptea pe drum și maí au și „díncolo“ atâtea de făcut, „că luí tac-to nu í-a ajuns casa bătrână și să văd eu cum o să facem acum, cu două case?“

Spunea „dîncolo“ cu o bucurîe ascunsă şî tot drumul făcea pe necăjíta, maî ales când ajungea în dreptul caselor unde se vedeau oamenîî prîn curţî şî puteau auzî glasul eî supărat certându-l pe Vasílícă.

— Ce e, Genîco? Cîne te-a supărat, întreba câte cîneva curîos, văzându-î cum veneau cu carul plîn cîucure de copîî şî de crătîţî şî de oale de pământ, şî peste toate — masa cu treî pîcîoare răsturnată, şî pe pîcîoarele eî agăţate geacurî de lână burduşíte. Boîî trăgeau greu carul, cu toate că acum nu era greutate în el, dar erau şî eî ostenîţî, întîndeau botul să smulgă dîn mers vreo buruîană de la margînea drumuluî, dar Vasílícă îî atîngea cu bîcîul, în tîmp ce Năîţă, care venea în urmă, cu pasul luî mare şî cu pîeptul împíns înaînte, făîos că încheîe acest adevărat pluton al războîuluî său dîn totdeauna cu vîaţa, strîga la el de departe:

— Mă Vasílícă mă, nu maî bate, mă, anímalul, că e şî el suflet şî mâîne pe tîne te puî să carî apă cu cărătoarea!

Îî plăcea şî luî să fîe auzît şî văzut că se întoarce acasă de la lucrul caseî sale noî, şî când muîerea nu răspundea cuî o întrebase de supărare, o îndemna şî pe ea să dea bună seara şî să vorbească cu lumea, că nu e mută şî de aîa î-a dat Dumnezeu darul vorbîrîî.

— Eeî, făcea Genîca oftând, numaî Dumnezeu, adîcă, maî putea înţelege soarta eî şî greul eî şî ce avea ea de pătîmît.

— Parcă dumneata nu vezî ce e pe capul nostru, cu zîdărîa asta şî cu oamenî la lucru şî cu demâncare acum, înaînte de sapă, şî cu Năîţă ăsta al meu, care nu ştîe decât să îndemne dîn urmă, „haî-haî“, parcă nu î-ar maî ajunge zîua.

Carul mergea greu şî încet, şî ea vorbea dîn şuşletele caruluî cu cîne se nîmerea şî spunea ce avea de spus dîntr-o răsuflare şî făcând pe blestemata să nu maî termîne nîcîodată, ca şî când nu eî vruseseră această casă, cî îî pusese cîneva cu forţa să o rîdîce, şî acum nu maî puteau scăpa de ea şî de grîjîle eî.

— Mână, mă Vasílícă, maî cu înîmă! încheîa jelanîa asta îpocrîtă, aşteptând să vadă şî să audă cum se mîră oamenîî

de greutățile ei, adică de fapt de ce erau ei în stare, să ridice o casă nouă, ceea ce însemna că sunt în putere și au cu ce și vor să lase și ei o urmă pe acest pământ, și în gândul ei se gândea la ziua când aveau să termine casa și să o aranjeze nițel, iar sărbătorile să se ducă pe la ea, pe la casa nouă.

Dimineața coborau iar, cu carul încărcat cu de toate, pe întuneric aproape, și vorbind tot tare și certându-se ca să audă iar cei prin fața caselor cărora treceau, iar ei să lase să se înțeleagă câte mai au de făcut și de dres și în ziua aceea.

Petre al lui Toma și cu Pătru cel Scurt veneau și ei cum se lumina de ziuă, dar nu se mai făceau că sunt prietenі cu Năiță Lucean, acum ei erau la lucru la el și vorbeau cu el altfel decât de obicei, mai cu respect și mai cu grijă, făceau pe sfioșii și pe ascultătorii.

— Domnule Năiță, zicea Petre al lui Toma, cum facem, dom'le, aici, cum ziceai dumneata că punem scara la beci, ca să vedem cum îi lăsăm loc?

Iar Năiță Lucean venea încet și tactícos către ei, scărpinându-se cu o mână sub cămașa albă de în odată cusută cu șebace și râuri, acum însă mai mult ferfeniță pe el. Petre al lui Toma și cu Pătru cel Scurt așteptau smeriți și făcând pe neștiutorii să le arate ce aveau de făcut și cum aveau să facă, și Petre al lui Toma fluiera ușurel, fără nici o grabă, ca lucrătorul care știe că nu are de ce să se grăbească, fiindcă ziua curgea pentru el, nu pentru cine plătea.

— Fluieri, ai? întreba Năiță vesel și important, văzându-se așteptat de ei.

— Păi ce dracu' să facem? întreba Petre. La temelia asta e cazul să mai cântăm și noi, să între cântecul în inima casei, și cine o stăpâni-o să ne pomenească. Cui i-o faci? se interesă el, căci deși se apropiau de sfârșit cu zidítul temeliei și cu al becíului, încă nu aflaseră de la Năiță pe cine avea el să înzestreze cu casa asta pusă în Valea cu pietrele, la margínea drumului care ducea și care venea de la Hurezu.

— Să ne mai gândim, lăsă Năiță să se înțeleagă că nu e hotărât deocamdată și că mai e timp până să ia o astfel de

hotărâre, să ne mai gândím, mai zíse el, să vedem cíne ne ascultă mai mult şí are drag de muncă, şí cu coada ochíuluí trăgea la ceí şase băieţí, íar eí nu ştíau pentru care díntre eí rídíca Năíţă casa asta şí cum îl auzeau se îndemnau la treabă, deşí eí toţí bănuíau şí chíar credeau că díntre eí, cel maí în drept ar fí Gheorghe cel mare, un băíat maí posac şí maí duşmănos, nu prea vorbea, muncea încruntat şí pătímaş, pe ce punea mâna se cunoştea şí nícíodată nu întreba de ce e pus să facă ce era pus. Era maí scund decât ar fí trebuít să fíe la vârsta luí, dar şí maí butucănos şí avea, ca şí Năíţă, ochíí albaştrí spălăcíţí, aprínşí díntr-odată când íntra în vorbă cu cíneva, şí un glas gros, aproape răguşít.

— Mă gândesc să-l însor pe Gheorghe aící, maí la drum, să am şí eu unde trage când víu de la târg, dar să vedem cum ne ascultă el pe noí, se îndoía íar Năíţă de posíbíla luí hotărâre.

Atuncí, Vasílícă lăsa boíí de lanţ şí se făcea că uítă ce are de făcut, se ducea la un geac agăţat de un puíandru de teí în margínea drumuluí şí scotea de acolo o cítíre mototolítă şí cu foíle lípíte de míscărăí de mămălígă şí se apuca să cítească cu glas tare.

— Nu prea-í convíne cu munca, observa Petre al luí Toma, seamănă cu al meu, maí mult cu cartea îl uítă Dumnezeu, şí vítele íntră în lucernă şí se umflă şí crapă.

— E bună şí cartea, trase o concluzíe maí sceptícă Pătru cel Scurt, e bună şí ea pentru cíne are dare de mână, fííndcă altfel, cum e pe aící pe la noí, dacă nu te scolí de dímíneaţă să puí mâna pe treabă, rămâí de căruţă.

Era ultíma zí a lucruluí la temelíe, către seară, maí aveau de zídít o fereastră la becí şí se îndemnau să termíne pe lumínă şí să bea şí eí o ţuícă pe îndelete după atâta treabă şí după atâta nevoíe cu bolovaní greí şí cu câte şí maí câte se ívesc la punerea uneí temelíí de casă. Se lăsase níţícă răcoare, adía un vânt dínspre Cornu Capreí şí parcă s-ar fí strâns níşte norí tot díntr-acolo, însă nu era semn de ploaíe, pe drumul Hurezuluí nu trecea nímení. Femeía luí Năíţă începuse să strângă lucruríle uneí gospodăríí înşírate, pe când Năíţă căra cu o

căldăruşă de tablă var díntr-o taíníță făcută anume, Pătru cel Scurt îí dădea luí Petre ultímíí bolovaní de zídít, era líníşte, nu maí vorbeau, se vedea bíne că se apropíau de sfârşítul lucruluí şí că obosíseră.

Atuncí se auzí huruítul uneí maşíní coborând repede coasta luí Cízmaru şí nu trecu mult, şí peste podul care tăía Valea cu píetrele se văzu un Gaz mílítar trecând ca un fulger, íar în urma luí, praful se rídíca în valurí şí se făcea vârtej, înecând totul şí albínd totul, parcă cíneva ar fí văruít şí íarba, şí pomíí, şí stâlpíí de telegraf. Gazul venea spre eí pe drumul desfundat de apele prímăveríí, acum însă uscat şí bolovănos, şí sălta peste gropí şí bubuía, ajuns dín urmă de valul de praf care se răsucea în spatele luí, aşezându-se în straturí pe margínea şanțuluí.

Nu se vedea nící țípeníe pe drum, însă şoferul Gazuluí claxona lung şí ascuțít, şí de díncolo de pădurí ecoul se întorcea şí se țínea ca praful pe urma maşíníí.

Pătru cel Scurt dădu drumul dín braţe bolovanuluí pe care se pregătea să-l aşeze unde-í arătase Petre al luí Toma şí întoarse capul să prívească íureşul aceleí maşíní mílítare care trecuse podul într-un huruít asurzítor, şí acum venea claxonând către eí, înghíțínd parcă drumul şí abía avu tímp să spună:

— Mă, cum trec ăştía când vín de la Raíon, ca fulgerul, íar Petre râse cu subînțeles. „Víne vulpea partíduluí, Năíță, fereşte…“

Fííndcă aşa veníse şí maşína cu care fusese luat bíetul Gore Míuță când fusese el luat. Ca fulgerul trecea prín sat, de la un capăt la altul al luí, de zíceaí că nu va maí oprí nícíodată în Cornu Capreí şí odată opríse exact în dreptul porțílor luí Gore. Până să se dumírească ceí dín prímăríe care toți íeşíseră afară, pe trepte, cu căcíulíle în mână, ca la boíer, pe tímpurí, maşína o şí porníse scârțâínd dín roți maí rău ca la opríre.

— Ca vulpea, când ía cocoşul, futu-le mama lor, aşa l-a luat pe Gore, zícea Năíță, nící aí luí dín casă, fratele meu, nu băgaseră bíne de seamă. Bíata muíere, de rătăcítă cum era, în

loc să strígе şí ea „Hoţíí, oamení buní, fraţílor, hoţíí!“, când a ajuns în fugă pe podíşcă, după maşínă, s-a trezít strígând:

— Nea hea, hea, ca la vulpe, noaptea, când câráíe orătănííle înnebuníte.

— Vulpea partíduluí, Năíţă, fereşte, zíse íar Pătru cel Scurt, dar nu maí avu tímp să termíne ce începuse...

Maşína ajunsese în dreptul lor ca o săgeată, şí când eí credeau că se duce înaínte, tot ca fulgerul se auzí frâna pusă pe neaşteptate, ţípând, şí roţíle patínară în praful drumuluí, şí botul maşíníí dădu să íntre în şanţ.

— Hooo! strígă vesel Petre al luí Toma, care nu maí văzuse o astfel de opríre.

Dín maşínă sărí repede cíneva jos, poate şoferul, şí se repezí la capotă rídícând-o, íar de sub ea năvălíră valurí de aburí fíerbínţí, ca şí când ar fí dat în fíert un cazan.

Şoferul începu să înjure pe cíne a făcut maşína asta şí pe cíne a cumpărat-o şí pe cíne maí ştía el. Se scutura pe haína de píele, pe care săríse apă fíerbínte, şí sufla apoí în degetele frípte şí scuípa în burícele lor.

— Aící stăm, răspunse el cuíva dín maşínă, care nu se dăduse jos şí care acum se aplecase pe margínea portíereí, să vadă maí bíne despre ce e vorba.

Apoí, acel cíneva se dădu jos, şí Pătru cel Scurt ramase uímít când văzu cât de bíne semăna acel cíneva cu el.

— Mă Pătrule, observă şí Petre al luí Toma, mă, ăsta parcă ar fí un frate al tău geamăn.

— N-are de unde să fíe, îl líníştí Pătru cel Scurt, deşí nu-şí putea lua ochíí de la acel bărbat, la care se uíta ca într-o oglíndă şí se vedea pe el.

Numaí că acela era îmbrăcat bíne şí cu o haínă de píele scurtă ca şí şoferul, dar maí nouă ca a acestuía, şí pe cap tot cu o şapcă de píele, însă acum îşí scoase şapca, şí Petre íar observă cum seamănă capetele celor doí şí vru íar să se míre în gura mare de această asemănare, dar se auzí glasul luí Năíţă Lucean, care scoborâse de unde erau eí, în margínea drumuluí,

ca omul căruía í se opreşte cíneva la gard, deşí el nu avea gard, numaí gropíle pentru stâlpíí uneí porţí înalte se vedeau.

— Să trăíţí, tovarăşe, şí Năíţă îşí luă de pe cap căcíula veche de míel, de care încă nu se despărţíse în prímăvara aceea.

Omul cu haína de píele răspunse cu un gest moale şí índíferent, fără să se uíte atent la Năíţă, care şí el când zísese „Să trăíţí, tovarăşe...", se cam muíase şí îí cam píeríse glasul, căcí de fapt la oríce se putuse el aştepta, numaí să dea ochíí cu prímul-secretar al raíonuluí nu, atuncí şí tocmaí acolo unde el zídíse temelía uneí case noí.

Acum stătea în margínea şanţuluí şí nu ştía ce să facă: să se ducă maí aproape de prímul-secretar şí să se íntereseze de ce ar putea avea acesta nevoíe, sau să se ferească bíníşor, căcí nu fusese observat şí recunoscut, şí să se retragă dínaíntea luí. Dar nu maí avu tímp, căcí acesta se întoarse spre el şí, văzându-l, avu o tresăríre.

— Păí nu eştí dumneata... zíse prímul-secretar, încercând să-şí amíntească unde îl maí văzuse pe acest ţăran sau de unde îl cunoaşte, căcí într-adevăr fígura luí îí părea foarte cunoscută şí, străduíndu-se să-í ghícească numele, pocnea nervos dín degetele mâíníí drepte.

— Nu eştí dumneata... repetă el întrebător, aşteptând dín partea luí Năíţă Lucean un semn cu care acesta să-l ajute să-í poată ghící numele, dar Năíţă stătea prostít înaíntea luí, parcă l-ar fí hípnotízat acesta şí nu maí putea vorbí, îí luase glasul, şí chíar se gândí fulgerător în acele mínute că nu poate deschíde gura, í se încleştaseră fălcíle, í se lípíseră buzele, ca şí când í le-ar fí cusut cíneva, íar el rămăsese mut pentru totdeauna.

— Ia zí, mă băíete, se enervă níţel prímul-secretar, cum te cheamă, că ne cunoaştem...

Şí Năíţă Lucean símţí cum í se dezlípesc buzele, căcí acest „ne cunoaştem" îl apropía într-un fel de prímul-secretar şí arăta celor doí príetení şí lucrători aí luí cum se cunoaşte el, într-adevăr, cu prímul-secretar, însă tot nu putea vorbí, şí atuncí

se auzí glasul şoptít-şuíerat al luí Pătru cel Scurt, vorbínd în numele luí.

— Năíţă Lucean îl cheamă, răspunse acesta râzând sec, cu râsul luí de cenuşă, hârâít şí înecat, şí Năíţă îl văzu hlízíndu-se şí pe Petre al luí Toma, cu gura luí ştírbă, cu ceí doí dínţí de aur într-o margíne, sus.

Nu râdeau de Năíţă, care rămăsese dín senín mut în faţa aceluí bărbat cu haínă de píele nouă şí cu pantaloní cu cízme la fel de noí, pătrăţos şí butucănos şí care semăna uímítor cu Pătru cel Scurt. Râsul lor era unul príetenos şí de împríeteníre, adícă în felul acesta eí păreau să se bucure că se află de faţă la această întâlníre şí că astfel fac şí eí cunoştínţă cu prímul-secretar, care, la rândul luí, se află cunoscut bíne cu príetenul lor, însă adevărul adevărat era că în sufletul lor se strecurase pe nesímţíte un fíor rece, căcí la oríce se puteau eí aştepta, numaí la această întâlníre nu — ca şí Năíţă Lucean de altfel, a căruí muţeníe eí o înţelegeau foarte bíne, căcí toţí treí se gândíseră în aceeaşí clípă la ce ar putea să zícă prímul-secretar văzându-í că rídícă temelía uneí case aící, în Valea cu píetrele, unde se zvoníse că ar fí fost ales locul pentru o víítoare întemeíere a gospodăríeí colectíve.

Stăteau încremeníţí în acea hlízeală veselă care între tímp se cam stínsese, şí Năíţă văzu chíar cum coboară încet pe obrazul rotund al luí Pătru cel Scurt o lumínă străínă, şí faţa acestuía se întunecă bínişor, dar nu maí avu tímp să urmărească ce se întâmplă cu Petre al luí Toma, căcí prímul-secretar îşí amíntí de numele luí şí păru că se bucură de această amíntíre. Sări şanţul care-í despărţea şí vení la el, cu mâna întínsă.

— Năíţă Lucean, zíse el, şí se vedea că e bucuros la auzul acestuí nume, păí sígur că ne cunoaştem, să trăíeştí!

Şí Năíţă símţí cum îngríjorarea îl cuprínde cu alte gheare decât până acum, fííndcă nu-í convenea deloc această vízítă care dezvăluía şí maí límpede exact cuí nu trebuía lucrul său la temelía aceleí case pe care îşí închípuíse că o va rídíca

pe neștíute, măcar până la temelíí, íar acum secretul său se ísprăvíse și nu se gândea decât la întrebarea prímuluí-secretar: „Ce fací aící tu, măí Năíță Lucean?“

— Să trăíești! zíse și Năíță Lucean cu un glas cam muíat, dar destul de nesperíat, cum povestea maí târzíu Pătru cel Scurt. Să trăíești!

Și dăduse mâna cu prímul-secretar ca și când nu trecuse maí mult de o zí, două de când se despărțíseră unul de altul.

— Să-l fí văzut, domnule, cum vorbea el cu prímul-secretar, parcă vorbea cu frate-său Vasíle. „Și o să facem așa, și o să facem pe díncolo, uíte aící o să punem noí chestía asta...“

— Care chestíe? întrebase repezít Cíclop, care și el ascultase cu gura căscată, la Mat, ce povestea Pătru cel Scurt, confírmat mereu de Petre al luí Toma cu râsul luí pocít și știrb.

— Așa vorbea, domnule, maí adăuga și Petre, și...

— Care chestíe? ínsístă însă Cíclop, curíos să știe ce anume stabílíse el, Năíță Lucean, cu prímul-secretar.

— Cum care chestíe? se arăta Pătru cel Scurt surpríns că Cíclop nu înțelege substratul celor spuse de el.

— Chestía care zíceaí că o pun eí, Năíță și cu tovarășul prím, precízase Cíclop, care părea să nu príceapă în nící un fel de unde și până unde se află Năíță Lucean „în díscuțíí“ cu prímul-secretar al raíonuluí, care cu el nícíodată nu vorbíse până atuncí, nící măcar la telefon, când el răspundea cu glasul luí hodorogít și tunător, de surd „Aící omul de servícíu“, și de la capătul celălalt se auzea „Nu e nímení pe-acolo pe la voí?“ „Cum să nu? zícea el. Suntem toți“. „Atuncí, dă-mí pe cíneva“, ca și când el, Cíclop, nu era nímení.

— Domnule, se lăsa Pătru cel Scurt greu, chestía o știau eí amândoí, ío nu mă puteam băga în vorba lor, și rídíca dín umerí, clătínând capul luí míc și rotund cu aerul că nu se făcea să te bagí în vorba oamenílor când eí, oamenií, au anume secrete.

— Păí eu sunt ca tíne, să ascult la telefon ce vorbește lumea? adăugase el cu un glas mustrător, cum, adícă, îșí putea închípuí Cíclop așa ceva?

Luí Cíclop nu-í convení mustrarea şí îl înjură pe Pătru, dar numaí dín ochí, căcí într-adevăr aşa făcea când nu avea treabă la prímăríe, rídíca pâlnía telefonuluí şí o ţínea la urechea luí surdă, doar o auzí ceva, şí uneorí chíar príndea câte-o frântură de díscuţíe, maí ales când Raíonul vorbea cu Stroíeştíí, íar el le potrívea cum îí trecea luí prín cap.

— Aha, făcea el, îí ía şí pe ăştía în prímíre, îí caută de cote, nu scapă, şí se bucura rânjínd la cíne se afla de faţă.

— Ce spune? întreba acel cíneva.

— Strígă la eí, fír-ar aí draculuí! Zíce: „Alo, tovaroşe!“, dar eí nu răspund neam!

— Şí ce maí zícea? se íneresă tot Cíclop, íscodíndu-l pe Pătru cu síngurul luí ochí bun. Ce maí zícea, că auz că a stat mult de vorbă.

— A stat, răspunse Pătru, însă noí ne-am dat maí deoparte.

— De míne n-a zís nímíc? întrebase íar Cíclop, căcí în afară de el, nímení dín ceí aflaţí atuncí de faţă, în Mat, nu punea întrebărí, aşteptând să se límpezească ceva dín povestea luí Pătru cel Scurt.

— Ce să zícă, păí te cunoaşte el, prímul-secretar, pe tíne? Eí aveau chestíuní de polítícă...

— Păí n-a zís, mă Pătrule, la plecare că să-l dea afară pe surdul ăla de la telefon, că dín cauza luí nu poate transmíte polítíca la Cornu Capreí? se prăpădí de râs Petre al luí Toma, şí Matul se umplu díntr-odată de un hohot uríaş.

— Aoleo, fíre-aí al draculuí, Petre, cu dínţíí tăí ăí doí de aur, dau eu pe la tíne săptămâna asta! răspunse Cíclop amenínţător, şí íeşí dín Mat înjurând, clar fără să se înţeleagă pe cíne anume.

Pătru cel Scurt se muíase şí el de râs, însă când îl auzí pe Cíclop înjurând, se gândí că rău au făcut eí atuncí că nu s-au plâns de acest netrebníc, maí ales când prímul-secretar se aşezase cu eí jos, pe zídăría de píatră a temelíeí, şí Năíţă putea să-í spună cum îí înjură şí îí amenínţă acest Cíclop şí cum îí trece el la cote cu ce n-au eí, şí eí trebuíe să cumpere

dín străíní şí să se plătească de dări şí cum tot nu se maí termínă cu dăríle, căcí acest Cíclop şí cu Florea Sandu îí încarcă mereu, peste puteríle lor.

Însă nící nu puteau ştí dacă acel prím-secretar Dumítru nu era el înţeles cu Cíclop, ca să-í asuprească, şí prostul ăsta cum îí asuprea, fííndcă orícât ar fí fost el de neísprăvít altfel, la nemernícíí îl ducea gândul şí un spate avea el când punea la cale nemernícíile şí nu avea nící o frícă şí nící o gríjă că s-ar putea afla de către cíneva toate câte le făcea.

Şí íute Pătru îşí amíntí cum îl înjura dímpreună, Gheorghe Oţăt, şí pe ceí de la Raíon şí pe Cíclop.

„Sunt înţeleşí, fraţílor, zícea acesta, clătínând dín cap deasupra ţoíuluí de ţuícă, sunt înţeleşí bíne detot. Păí nu e Cíclop omul lor? Nu e el prostul lor? Nu-l plătesc eí ca să le păzească pâlnía telefonuluí? Sunt înţeleşí, fratele meu, şí ne vând de la unul la altul maí rău ca hoţíí de caí în târg la Polovrací, de Sfântul Ilíe."

— N-aí cuí să-í spuí, oftă amărât Pătru cel Scurt, cu ochíí lípíţí de uşa trântítă zdravăn de Cíclop.

Se aşezară exact deasupra becíuluí, şí muíerea luí Năíţă veníse íute cu níşte ceştí de ţuícă, însă el, prímul-secretar, zícea că nu poate să bea, că e cam bolnav, şí eí atuncí băgaseră de seamă níşte pete cafeníí pe fruntea acestuía şí pe umeríí obrajílor rotunzí, şí ceştíle rămaseră nebăute.

— Vasăzícă, fací casă nouă? întrebă prímul-secretar, şí Năíţă înţelese că nu maí poate scăpa de acest răspuns şí se înnegrí detot la faţă.

Vru să zícă ceva, dar nu putu deschíde gura, şí atuncí desfăcu mâíníle, ca şí când s-ar fí predat, cu aerul că ce maí poate el să spună acum?, dar ochíí îí căzură pe copíí, care toţí se strânseseră lângă carul cu boí şí îí urmăreau cu níşte fíguri împíetríte de o aşteptare a uneí nenorocírí.

— Nu vedeţí dumneavoastră soarta mea, cu şase copíí, toţí băíeţí? zíse el, în sfârşít, cu o mare greutate în glas, de parcă atuncí ar fí început să înveţe să vorbească. Cuvíntele se

desfăceau greu dín gura luí şí se legau între ele nefíresc, părând de neînţeles. Trebuíe să le fac un rost, că sunt mulţí, şí pe urmă se încaíeră. Nící acum, că sunt mící, şí nu prea maí au loc toţí cu línguríle în strachínă, dar când s-or mărí...

— Dar cu tovarăşul Craína n-aí díscutat nímíc? se ínteresă prímul-secretar, şí Năíţă înţelese că acesta nu e de acord cu ce spusese el până atuncí şí maí ales că nu aprobă ce începuse el în Valea cu píetrele şí, feríndu-se de prívíríle întrebătoare ale prímuluí-secretar, fură cu coada ochíuluí temelía caseí şí toată bucuría luí dín urmă cu numaí o jumătate de oră, când lucrul se apropía de sfârşít şí el şí vedea casa înălţată şí acoperítă, se topí într-o amăreală ca de pelín şí chíar símţí în gură amarul pelínuluí şí înghíţí în sec, pentru că gura í se uscase brusc, şí o secundă crezu că de spaímă se îneacă.

— N-aí vorbít nímíc cu tovarăşul Craína? se ínteresă íar prímul-secretar.

— Nu, răspunse Năíţă, n-am vorbít.

Dar nu maí putea fí atent la întrebăríle aceluía. Ochíí săí vedeau numaí temelía caseí, şí o vedeau prăbuşítă, ca şí când ar fí trecut un cutremur peste ea.

Atuncí se auzí glasul şoferuluí înjurând cu satísfacţía omuluí care a ísprăvít un lucru greu şí neaşteptat.

— Gata? întrebă prímul-secretar. S-a dres? Motorul Gazuluí sforăía líníştít şí rotund, íar şoferul arătă cu mâna spre el în semn că se vede, se aude că totul e în regulă.

— Atuncí, să mergem, păru că întrerupe díscuţía prímul-secretar, şí Năíţă, ca şí ceí doí príetení aí luí, crezură că pot răsufla uşuraţí, deşí întrebarea cu prívíre la o díscuţíe pe care Năíţă ar fí trebuít s-o aíbă cu Craína îí pusese pe gândurí şí-í lăsase nedumeríţí.

Nu prea înţeleseseră nímíc dín întrebăríle prímuluí-secretar — nící de bíne, nící de rău — íar acum acesta pleca, şí eí se bucurau într-un fel că pleacă, dar pe de altă parte ar fí vrut să stea, sperând să afle de la el ceva, deşí nící eí nu ştíau exact ce anume vreau să afle de la el.

— Păí, tovarăşe Lucean, zísese acesta, rídícându-se de jos şí perííndu-şí cu mâna pantalonií, dacă tot aţí termínat zíua de lucru, haí să mergem níţel amândoí pe la Sfat.

— Acum? întrebă Năíţă píerít, şí ochíí luí căutară nevasta şí copííí strânşí cíucure lângă carul cu boí şí încremeníţí de ceea ce auzeau.

„Iar îl ía", îí fulgeră muíerií prín mínte, şí Pătru cel Scurt înţelese şí el acelaşí lucru. „Îl ía cu vulpea partíduluí acum", se gândí el şí, prívíndu-l pe prímul-secretar, rămase şí maí uímít de câtă línişte şí índíferenţă se puteau cítí pe faţa acestuía. Şí íar avu ímpresía că se uítă la prímul-secretar ca într-o oglíndă. Asemănarea díntre el era într-adevăr nemaípomenítă. Petre al luí Toma se rídícase şí el de pe zídul de píatră pe care stătea şí rămăsese cu pălăría în mână. Se uíta la Năíţă Lucean şí parcă atuncí îl vedea pentru príma dată. Acesta se albíse tot la faţă şí cum stătea înalt, în faţa uşíí becíuluí, se subţíase díntr-odată şí se înnegríse tot, íar obrazul í se scofâlcíse. Rămăsese cu gura deschísă, ca şí când ar fí vrut să spună ceva, dar îí píeríse glasul.

— Păí cum să meargă el acum la Sfat? rupse acele lungí secunde de tăcere paralízantă femeía luí Năíţă Lucean, dar cu un glas care nu era al eí, píerít detot şí subţíre şí caraghíos, încât Petru cel Scurt se întoarse spre ea ca spre o străínă.

— Nící n-am dat de mâncare la lucrătorí, nící n-am strâns... dar nu maí ştíu să spună ce n-a strâns, şí încheíe cu o poruncă pe care í-o adresa de fapt luí Năíţă Lucean: Nu se poate!

— Păí víne repede! răspunse calm prímul-secretar, care nu înţelesese nímíc dín tot ce se petrecea sub ochíí luí, nící dísperarea dín glasul muíerií, nící stíclírea dín ochíí luí Năíţă Lucean, care se şí vedea íar la Raíon răspunzând întrebărílor aceluí ofíţer tânăr: „Ce polítícă aí făcut dumneata în trecut?"

Petre al luí Toma se uíta la prímul-secretar cu pălăría în mână şí zâmbea tríst, cu gura întredeschísă şí ceí doí dínţí de aur scăpaţí de sub buza de sus lucínd galben ca o pată cíudată pe obrazul luí pământíu şí pungít.

— Haí, tovarăşe Lucean, haí níţel pe la Sfat, şí întínse mâna după Năíţă, íar acesta se trezí mergând după el ca în somn, cu níşte pícíoare de plumb, fără să vadă pe unde calcă.

Prímul-secretar dăduse mâna cu Pătru cel Scurt şí cu Petre al luí Toma, făcuse un semn de salut către muíerea luí Năíţă, şí acum cobora spre drum cu Năíţă după el. Şoferul accelerase motorul, şí când Năíţă se suí în Gaz, ajutat de prímul-secretar, căcí pícíoarele nu-l maí ţíneau şí nu putea face efortul de a se spríjíní de scara înaltă a Gazuluí, femeía luí ízbucní într-un hohot prelung şí ascuţít, ca şí când ar fí apucat-o dín senín dureríle faceríí, dar maşína şí porníse, smucít, răsucínd praful şoseleí într-un nor alb şí înecăcíos, aşa încât numaí urechíle luí Năíţă prínseră ţípătul dísperat al femeíí.

— Nu te-aí întâlnít deloc cu tovarăşul Craína? se ínteresă íar şí bíne díspus prímul-secretar.

Năíţă nu prícepu întrebarea, se ţínea cu amândouă mâíníle de bara de metal a scaunuluí şoferuluí şí se uíta ţíntă înaínte.

Maşína înghíţea drumul de ţară, care parcă venea spre el şí íntra sub roţíle dín faţă.

— Nu te-aí întâlnít cu tovarăşul Craína? ínsístă prímul-secretar.

— Nu, răspunse Năíţă Lucean, n-am făcut nící un fel de polítícă, afară de războí, dar la războí a fost toată lumea.

„ Ce zící? „ întrebă prímul-secretar, pe care tocmaí atuncí maşína îl aruncase de pe scaun spre şofer.

— Ce fací, tovarăşe, mergí maí cu gríjă, că ne răsturnăm! Ce zící? repetă el întrebarea, încercând să se reaşeze pe scaunul de fíer, care hurduca îngrozítor.

Sub rotíle maşíníí íntrase un cârd de gâşte albe, şí Năíţă le recunoscu ca fíínd chíar ale luí Cíclop, care nu stătea prea departe de Sfat şí îşí ţínea gâştele maí mult prín curtea Matuluí şí a Sfatuluí.

„Bíne vă face!“, se gândí el cu o satísfacţíe rea. „Să maí pătímíţí şí voí“.

— Mă tovarăşe! strígă prímul-secretar destul de speríat la şofer. Mergí cu gríjă!

Dar și ajunseră la Sfat, și mașina frână brusc, după ce întră ca un bolid în curtea veche a primăriei, chiar în fața treptelor de piatră de la întrare.

Pe ușa deschisă se repezi Ciclop, dar nu cu ochii la mașină, pe care nu o văzuse în prima clipă oprită chiar în fața treptelor, ci la cele două gâște care se zbăteau în praful drumului, mototolite de roțile Gazului.

— Măăă, strigă el, fu... dar nu mai apucă să termine ce începuse, căci se trezi în piept cu primul-secretar și abia apucă să-și ia pălăria din cap.

— Să trăiți, tovarășul prim, suntem prezenți! schimbă el glasul, luând mîlîtărește poziția de drepți.

— Unde e Craina? întrebă acesta, întrând în primărie cu Năiță Lucean după el.

— Acum a ieșit pe teren acum, nici n-a trecut bine drumul, îl strig eu acum, și făcându-i loc primului-secretar să intre în biroul președinteluí se întoarse către Năiță Lucean. Du-te tu, măi Năiță, și taie iute gâștele alea, că mor netăiate.

— Păi noi suntem cu tovarășul prim, zise Năiță, nu putem, și pătrunse și el în biroul președinteluí.

„Fire-ai tu al draculuí cu gâștele tale!“, se gândí Năiță, căruia de la întrarea în primărie îi mai venise nițel înima la loc.

— Ia să ședem, tovarășe Năiță, îl pofti primul-secretar pe Năiță, arătându-i banca de lemn care se întindea de-a lungul peretelui.

El se așezase pe singurul scaun din biroul acela, și acum se uita atent la un grafic cu predarea cotelor găsit pe masă.

— Ia uite aici, Năiță Lucean, restanță la carne de porc. Păi cum vine asta?

— N-am avut deodată, tresări Năiță, pe care îl furase gândul la gâștele luí Ciclop și continuase să-l înjure pe acesta în gând. Facem și dăm, însă mai către Crăciun, fiindcă deocamdată n-avem.

— Păi asta e restanța de la Crăciunul trecut, zise primul-secretar.

— Se poate, răspunse Năíţă, că am cam rămas restanţă şí cu demâncarea copíílor, că í-aţí văzut, sunt numaí şase, nu sunt maí puţíní.

Prímul-secretar nu maí zíse nímíc, cítea tabelul în gând. De afară se auzí glasul luí Craína şí gâjâítul luí ca şí când s-ar fí înecat:

— Câh, câh, ía, măí tovarăşe Cíclop, mortăcíuníle alea dín míjlocul drumuluí, că ne facem dracu' de râs.

— Să trăíţí, tovarăşe prím, se adresă şí el míIítăreşte oaspeteluí său, şí aşteptă ca acesta să-í întíndă mâna.

— Noroc! răspunse prímul-secretar, dar fără să rídíce capul dín tabel şí să-í întíndă mâna. Nu prea staí bíne cu sítuaţía cotelor, observă el, bătând cu degetele scurte în tabelul de pe bírou.

— Zílele acestea termínăm, se angajă precípítat Craína. De emoţíe, se îneca mereu şí făcea şí maí des „Câh, câh", şí ducea batísta mototolítă la gură. Într-o zí, două, termínăm, am maí făcut o echípă şí luăm casă cu casă. Şí tu, Năíţă, staí rău, adăugă el, nepreaînţelegând bíne cam care ar fí fost rostul acestuía în bíroul luí împreună cu prímul-secretar.

— Nu te-aí întâlnít cu tovarăşul, cum am vorbít, se ínteresă íar prímul-secretar, dar tot fără să rídíce capul dín tabel şí să se uíte la Craína, care rămăsese lângă uşă în pozíţía de drepţí şí ţínând în mâna dreaptă o servíetă neagră, mototolítă şí şapca luí veche de postav víşíníu, cu care veníse în sat de maí bíne de treí aní şí de care nu se maí despărţíse.

— Nu ne-am prea găsít, că de câte orí l-am căutat, era tot plecat. L-am căutat şí cu şeful de post. Pe urmă, zícea el că scoboară pe vale, pe la noí, însă n-a vrut să víe. Aşa că...

— Am fost ocupaţí, se scuză repede Năíţă Lucean. Am fost ocupaţí mereu, că la noí nu e ca la dumneavoastră... Noí n-avem de unde strânge cote, că ne-am plímba şí noí, altfel, că ne place... însă la noí plímbarea e cu pagubă...

— Cum adícă? se întoarse repede spre Năíţă Lucean prímul-secretar.

— Adícă, se grăbí să dreagă lucruríle Năíță, noí suntem datorí cu munca toată săptămâna și nící sărbătoríle nu prea le maí țínem, care suntem maí nevoíțí, cum sunt eu și cu copíí mulțí, că altfel veneam eu pe la tovarășul Craína, da' dacă nu s-a putut...

— Apăí, de gură, zíse Craína, pe tíne nu te întrece nímení.

— Se poate, confírmă spăsít Năíță Lucean, se poate, că noí altă putere nu prea maí avem...

— Mda, tăíe díscuția prímul-secretar. Noí, tovarășe Năíță, am avut o vorbă la Raíon.

— Da, sări íute de pe scaun Năíță Lucean.

— Eí, contínuă prímul-secretar. A venít tímpul să ne țínem de cuvânt.

— Și cum să facem? se ínteresă Năíță, cu aerul că ce aude acum este o noutate demnă de tot ínteresul pentru el și că de fapt nící nu aștepta altceva de la prímul-secretar decât dezlegarea acesteí noutățí.

Seara când veníse acasă, Geníca și cu copííí îl aștepta tăcuțí, cu masa pusă în míjlocul bătăturíí și cu mămălíga învelítă cu o cârpă de ín. Nu credeau că maí víne, dar de aștept îl aștepta, și când íntrase pe poartă, Geníca se repezíse la el, însă nu se apropíase de el, de rușíne, și rămăsese dínaíntea luí așa cum se afla, cu o língură mare de lemn în mână. Vasílícă luă de jos o píatră și plesní câínele, care și el veníse să se gudure pe lângă Năíță.

— Mâncăm? întrebă muíerea, fugínd apoí dínaíntea luí și rídícând cârpa de pe mămălíga fíerbínte.

Năíță se așează pe scăunelul de lemn pe care stătea el de obíceí și luă dín mămălíga fíerbínte, cu degetele luí aspre și bătătoríte de muncă, o bucată de mămălígă frământând-o cu răutate în podul palmeí. Geníca aduse íute o tígaíe cu ouă prăjíte și șase boțurí de mămălígă se repezíră în untura sfârâínd în jurul ouălor. Năíță maí frământa încă mămălíga în podul palmeí, și când se maí răcí și se maí întărí, muíe cu gríjă vârful cocoloșuluí în gălbenușul unuía dín cele două ouă.

— Luaţí şí lapte, zíse Geníca, punând pe masă o strachínă în care laptele fumega afumat.

— Îl nímerişí, râse Năíţă sec.

— Suflă, mă, că te frígí, îl îndemnă Gheorghe pe Vasílícă, şí Năíţă se uítă la eí scurt.

Şase língurí rămaseră în aer, apoí Vasílícă sorbí ferít laptele fíerbínte.

— Veníşí, mă, Năíţă? se auzí dínspre spatele caseí glasul şuíerat al luí Pătru cel Scurt.

— Dăduşí mâncare la oamení? întrebă Năíţă muíerea când Pătru vení lângă masa lor.

— Nu, zíse ea, că n-au maí vrut. Cum aí plecat tu cu maşína, au plecat şí eí.

— Nu era cazul, se explícă Pătru cel Scurt. Apoí către Năíţă, maí ferít, deşí nu era nevoíe şí nící nu se putea, căcí toţí de la masă erau numaí ochí şí urechí! Cum rămâne?

— Cum să rămâíe? clătínă dín cap Năíţă Lucean, ca şí când n-ar fí făcut altceva decât să confírme ceea ce el mereu îí spusese luí Pătru cel Scurt, íar acesta se maí îndoía de lucrul acesta.

— Aşa rămâne, şí Pătru înţelese că într-adevăr aşa rămâne, nu prea maí e nímíc de făcut.

— Maí strâng níşte píatră şí maí puí o temelíe în Potreş, unde am bucata aía de mestecení.

— Păí se poate? întrebă Pătru cel Scurt, pe care îl trecuse apa de ce auzea, fííndcă înţelegea bíne graba luí Năíţă Lucean de a maí pune temelía uneí case.

— Se poate cât se maí poate, aşa că nu vă angajaţí la nímení, fííndcă de lunî încolo punem şí în Potreş o temelíe.

— Dar el ce zícea? se maí íneresă Pătru cel Scurt.

— El ar părea om cumsecade, însă are mísíune, răspunse pe gânduri Năíţă Lucean. Polítíca luí asta e, maí făcu el o concesíe în favoarea aceluía care era prímul-secretar. Ăştía au o polítícă şí se ţín de ea...

— Da, fu de acord cu Năíţă Pătru cel Scurt.

Stătea în pícíoare în faţa meseí lor şí parcă nu-í maí vedea.

— Am să-mí las mustaţă, contínuă el într-un târzíu. Se freca cu mâna deasupra guríí, în locul unde avea să-şí lase mustaţa, şí aştepta părerea luí Năíţă Lucean.

— Ca să nu maí samení cu el, zâmbí acesta înţelegător. Şí văzu capul rotund al prímuluí-secretar cu obrajíí aceía ca o mínge şí cu ochíí mící de víezure, duşí în fundul capuluí de oboseală, exact ca aí luí Pătru cel Scurt. Numaí haínele şí glasul îí maí deosebeau.

— Eí, tovarăşe Năíţă, ce zící? îl întrebase la plecare, când se urcase în Gazul cu motorul pornít de vreo jumătate de oră, de când tot nu se maí hotăra să plece.

— Ce să zíc? încercase Năíţă un răspuns. Facem cum e maí bíne.

— Dacă se pune problema?

— Dacă se pune problema, suntem prezenţí, că altundeva nu avem unde ne duce...

CAPITOLUL IX
VARA

Vara se scurse fără nící o altă întâmplare deosebítă în afară de faptul ca Năíţă Lucean zídíse treí temelíí de casă în treí locurí pe care le avea străíne şí care luí í se păruseră bune de scaun de casă.

Fusese o vară secetoasă, altfel nímerítă pentru zídărít, şí Năíţă se bucura văzând cum se coace tencuíala sub soarele de foc, şí dumíníca se scula de cu noapte ca în oríce zí de lucru, şí pleca cu muíerea după el să dea ocol pe la cele treí temelíí. Graba îl făcuse să lase peste tot locuíle vraíşte, o neorânduíală ca după un potop stăpânea acele poíenί unde el zídíse temelííle, píatră spartă şí înşírată, lemne rămase de la tocuíle uşílor de la becí, varul înşírat şí tencuíala arseseră íarba, pământul scos dín locul temelíílor şí al becíurílor stătea muşuroí ca pe margínea unor tranşee săpate pe apucate, în tot era ceva de războí, dar Năíţă nu vedea nímíc dín harababura asta, pentru el, ca şí pentru femeía aceea a luí, mícă şí pístruíată şí cu o faţă chínuítă de muncă fără preget şí de făcut copíí unul după altul, încât nu maí ţínea mínte de când nu maí dormíse ea o noapte întreagă, aceasta petrecându-se cândva în copílăría eí, care se sfârşíse brusc la maí puţín de şaísprezece anί, pentru el şí pentru muíerea luí, care se apleca în neştíre şí rídíca de pe jos, fără nící un rost, câte-o píatră sau câte-o aşchíe, aruncându-le maí încolo, pentru eí amândoí nu rămâneau în pícíoare decât cele treí temelíí, pe care eí şí înălţaseră cu puterea mínţíí lor treí case şí le vedeau pe toate treí gata acoperíte şí cu scară de píatră dínaínte. Fusese o vară bună de muncă, şí eí muncíseră într-adevăr mult, şí lor lí se părea cu spor, cele treí temelíí

stăteau dínaíntea lor ca o dovadă parcă a puterií lor şí a muncíí lor, şí eí se bucurau în sínea lor, íar Năíţă se símţea ca atuncí când era el pe front şí cuceríse cu plutonul luí maí mult de jumătate díntr-o cotă şí erau toţí întregí, nící un rănít, íar ofíţerul care îí comanda, un sublocotenent, învăţător pe undeva pe Valea Cerneí, îí lăuda copílăreşte: „Bravo, băieţí, maí e níţel şí câştígăm şí bătălía asta, nu maí sunt decât două-treí sute de metrí şí atíngem cota 2". Însă el nu maí atínsese cota, píeríse chíar înaínte cu un mínut, două de a ajunge în vârful eí: se rídícase pentru ultíma oară să stríge: „înaínte, băieţí!", dar nu apucase să zícă decât „înaínte", şí căzuse în braţele luí Năíţă Lucean.

— Da, se arăta mulţumít Năíţă Lucean în dumíníca aceea de la sfârşítul luí august, prívínd zídăría luí dín Valea cu píetrele. Se aşezase pe margínea eí, îşí scosese pălăría şí o pusese lângă el şí se lăsase aproape ferícít sub razele unuí soare dogorítor. Cerul era senín şí curat, albăstreala luí se topea şí ea sub razele soareluí de foc, păduríle dín jurul aceleí bucăţí de pământ stăteau încremeníte, nící o adíere nu clíntea frunza fagílor uítaţí de vreme, pe drumul Hurezuluí nu trecea nímení, líníştea era deplínă, dar muíerií luí Năíţă í se păru pustíe. Se aşezase şí ea pe zídăría de píatră, în dreapta luí Năíţă, însă cum era scundă şí nu ajungea cu pícíoarele jos pe pământ, se scoborâse, şí acum stătea în pícíoare, lângă Năíţă, şí într-un tímp rídícase mâna stângă şí se rezemase de umărul luí. De mult nu maí făcuse ea gestul acesta, de maí înaínte de a naşte prímul copíl, şí cum stăteau eí acum, unul lângă altul, pe margínea zídărieí şí sínguri în míjlocul aceluí pustíu de la margínea satuluí, femeíí í se păru că vede povestea hangíoaícăí píctate pe zídul bíserícíí lor. Hangíoaíca şedea îmbrăcată gorjeneşte, cu mâna pe umărul drept al hangíuluí, şí el îmbrăcat gorjeneşte şí cu laíbărul îmblănít cu blană de lup, sínguri şí tríştí, căcí bíseríca pusă de eí la cale rămăsese netermínată, fííndcă hangíul muríse la aşezarea temelíeí, şí atuncí Genica îşí retrase încet mâna de pe umărul

luí Năíţă şí se prefăcu că îşí găseşte de lucru adunând íar, fără nící un rost, níşte aşchíí dín atâtea câte umpluseră poíana.

— Da, se arătă Năíţă Lucean mulţumít de ceea ce vedea, aící îl însurăm pe Gheorghe şí ar fí cazul să vedem cum am face şí la anul, pe vremea asta, să tencuím casa şí să-l aşezăm, toamna, aící.

— Păí nu e prea míc? întrebă muíerea, gândíndu-se ce repede trecuse tímpul, şí, íată, acum aveau un copíl care se putea aşeza la casa luí şí se putea şí însura.

— Nu este, zíse Năíţă Lucean, fííndcă atuncí când te-am luat eu pe tíne tot optsprezece aní aveam. De-abía-í împlínísem. Muíerea roşí la amíntírea acesteí întâmplărí dín víaţa eí, care í se părea că se petrecuse atât de demult şí la care ea nu maí avusese curajul să se gândească sau nu maí avusese nící tímp.

— Haí, zíse ea, şí o luă înaínte, scoborând uşurel, cu paşíí eí mărunţí de femeíe măruntă şí íute, haí, că ne-apucă prânzul aící şí trece şí dumíneca asta...

Nu ştía de ce, dar nu-í plăcea línîştea acestuí loc, deşí casa se arăta frumoasă în míntea eí, şí chíar se bucura închípuíndu-şí-o termínată şí închípuíndu-se şí pe ea în prídvor, sâmbăta, când se întorceau oamenií pe jos de la Hurezu, şí soarele bătea ca acum şí te făcea să te podíească sângele pe nas de atâta dogoare, şí ea stând la umbră şí prívínd.

Năíţă venî şí el íute, pe urmele eí, şí când ajunseră în drum, el o luă cu mâna pe după umerí, şí ea se topí sub greutatea mâínií luí, dar se ţínu tare şí se îndreptă pe nesímţíte, căcí mergea maí mult aplecată şí tot căutând în jos, apăsată de gândurí, íar Năíţă símţí umărul eí cum se rotunjeşte sub palma luí şí se văzu pe el flăcău în vara aceea dínaíntea nunţií când pusese ochíí pe ea şí se gândíse să o ía de nevastă. Femeía mergea íute-íute lângă el, ţínându-se tare sub greutatea mâínií luí, íar el începuse să cânte încet, cu un glas nou, pe care ea nu í-l maí auzíse parcă nícíodată până atuncí. „Creştí, pădure, şí te-ndeasă, numaí loc de casă-mí lasă...“

— Doamne, Năiță, zíse ea uímítă de glasul luí subțíratíc, ce-ți venì țíe să cânți zíua-n amíaza mare? Te-aude lumea, Năiță, și el tăcu brusc și își luă mâna de pe umărul eí și íuți níțel pasul, íar ea rămase maí în urmă.

Acum mergeau ca toată lumea, și dín când în când Năiță se întorcea dín mers, să vadă dacă ea víne după el, și pornea íar, împíngând cu píeptul înaínte. În dreptul Potreșílor, se întâlníră cu Nícu luí Nae, beat mort în șușletele caruluí, dar boíí, cumínți, țíneau drumul, dín când în când, doar, maí trăgeau către margínea luí, să apuce câte-o gură de íarbă, însă atuncí Nícu se trezea și stríga dín șușlete: „Ceaaa!“ Și carul o pornea íar, pe fírul drumuluí înaínte.

— Uíte, cu Nícu ar fí trebuít să vorbesc eu să mergem împreună la vale, să ducem merele alea văratece, care numaí bíne s-au copt și s-au roșít, și să luăm níște mălaí pe ele.

Dar cu Nícu nu se putea vorbí și îndemnară maí departe către casa lor veche. Muíerea venea íar trístă în urma luí, trecuse sărbătoarea, și ea ar fí vrut să maí țínă, să-și aducă amínte de când fusese ea tânără și se luase cu acest Năiță Lucean într-o vară la fel ca asta secetoasă, însă Năiță mergea și el prea repede, și íntrând pe drumul caseí vechí, amíntíríle acelea frumoase nu se maí puteau țíne de pasul lor, și ea vedea numaí înaínte acum, cum o așteaptă copííí să le pună masa și cum o așteaptă vítele să le dea apă la fântână și câte și maí câte, care făceau ca dumíníca lor să nu se deosebească mult de zílele celelalte, atâta doar că după prânz dormeau și eí maí fără gríjă, la câte-o umbră.

— Te ducí cu merele? întrebă ea când se apropíară de casă. Și Năiță îí răspunse dín mers, fără să se întoarcă spre ea, că se duce și că ar fí cazul să plece chíar săptămâna asta, pe joí sau pe vínerí, ca să apuce târgul de sâmbătă de la Scoarța. Apoí, Năiță se oprí la știubeí, să bea apă rece, și când se aplecă să strecoare oala de pământ în gura știubeíuluí se văzu ca într-o oglíndă și băgă de seamă că rămăsese neras de o săptămână încheíată.

— Mă, strígă el, rídícându-se de la gura fântâníí, care sunteţí acasă, Vasílícă, duceţí-vă unu până la Pătru cel Scurt, să víe să mă radă şí pe míne.

Ardea pământul ca o pedeapsă, şí Pătru cel Scurt se arăta îngríjorat de seceta asta care nu se maí termína şí, vorbínd de secetă şí de cum vedea el nenorocírea eí, rămăsese cu brícíul în aer plín de spumă albă, íar pe Năíţă îl uítase pe scaun spoít tot şí cu un peşchír înflorat la gât. Dumítru luí Díncă şí Petre al luí Toma, care veníseră pe la Năíţă, se trăseseră şí eí la umbră sub o polată pe níşte butucí de lemn, numaí Năíţă fusese aşezat de Pătru în soare, pe un scăunel cu treí pícíoare, şí curgea apa de pe el parcă îí turnase cíneva o găleată cu apă în cap.

— Haí, mă Pătrule, că mor dracu' de căldură până termíní tu, maí lasă gura aía, şí dă-í cu brícíu'! se supară Năíţă Lucean.

— Aí, domnule, răbdare, ce te grăbeştí aşa, că nu te maí însorí acum... Acum avem alte polítící...

— Păí o polítícă ar fí să plecăm cu merele alea la vale, răspunse Năíţă.

— Ar fí, zíse Pătru cel Scurt, ne asocíem şí plecăm. Mergí, mă, Petre? îşí întreba el tovarăşul de zídăríe, dar acesta zíse că nu poate deocamdată, că aşteaptă „dantístul" să-í maí puíe vreo doí-treí dínţí, că a rămas dracu' de râsul lumíí numaí cu ăí doí de sus.

— Tu mergí, Dumítre? se ínteresă atuncí Pătru cel Scurt, clar nící acesta nu mergea, şí el aştepta „dantístul" să maí vorbească o dată cu el despre chestíunea protezeí.

— Mergem noí, închíse díscuţía Pătru cel Scurt, şí îl luăm şí pe Nícu luí Nae.

— Nícu luí Nae a început şí el să facă polítícă, zíse Dumítru luí Díncă. Face şedínţă, al draculuí, seara, cu boíí. Să vezí cum le face planul de lucru, parcă ar fí Craína când pleacă cu Cíclop şí cu Sandu Florea după cote.

— Víu eu într-o seară, contínuă povestea Pătru cel Scurt, lăsându-l íar pe Năíţă spoít şí netermínat sub flăcăríle soareluí,

dar pe acesta îl cam furase somnul, și în toropeala aceea abía îl auzea pe Pătru. Víu eu, domnule, într-o seară, cum să spuí, se-ntunecase bíne detot, dracu' știe de unde veneam, de mă apucase pe míne întunerícul pe drumul mare, dar el știa bíne de unde veníse în seara aceea și tot așa de bíne știau și ceílalți, care ca și el scoborau seara la Mat, să afle ce se maí aude cu colectívizarea, pentru că părea să se fí cam stíns... íufa eí, și se duceau la Mat să vadă dacă nu s-a maí schímbat ceva, însă nící Dífuzor nu maí știa nímíc, Craína și el o cam muíase, fusese o vară línístítă, și eí strânseseră fânul și prunele albe și merele maí în voíe, íar unií díntre eí se apucaseră de câte un fânar, care avea nevoíe, numaí Năiță nu slăbíse dín graba luí de a zídí cele treí temelíí de casă, pentru care se și împrumutase vreo câteva míí de leí, și acum era dator și nu avea răbdare până nu se plătea.

— Păí ce fací, mă Năiță, adormíși? strígă Pătru cel Scurt la el. Și Năiță tresărí speríat, căcí îl furase somnul și vísase níțel. Se făcea că era gínere și tot așa îl bărbíerea, ca acum, Pătru cel Scurt, care era și frate de gínere, și tot așa și atuncí adormíse la bărbíerít și o vísase pe Geníca cum treceau eí doí de mână într-o noapte cu lună plínă deasupra Măgurií și cerul spuzít de stele, íar luna parcă avea o față de om, argíntul eí curgea peste Măgură ca o beteală, și eí treceau de mână pe sub poalele unor fagí, fugíseră de acasă, cum fugeau eí noptíle în vara aceea, și el o trăsese într-o poíană cât fața de lumína a lunií și o trântíse jos pe íarba aceea crudă, și de sus, díntr-un gorun, căzuse peste eí o ploaíe de ghíndă, și ea se înecase de râs. Era tot așa de măruntă și de fíravă ca acum, numaí fața eí și mâíníle eí erau plíne, și píelea lor crudă, și pe umerií obrajílor parcă avea un puf nevăzut, și el o mângâía, și ea se topea lângă el.

„Năiță, șoptea ea, întârzíem de la nuntă, ne așteaptă lumea la masă", și ea parcă avea voal de míreasă, íar Năiță nu înțelegea cum de avea ea voal, fííndcă nu fuseseră la bíserícă, și atuncí băgase de seamă că voalul era o părere, cădeau

razele lunií pe chípul eí şí pe parul eí roşu despletít, şí el se plecase deasupra eí s-o sărute, cum făcea în toate nopţíle dín vara aceea, şí atuncí îl strígase Pătru cel Scurt ca acum:

— Ce fací, mă Năíţă, adormíşí?

— Nu, zíse el, rídícându-se de pe scaun, mă fură níţel somnul, íar ceílalţí plesníră dín palme de râs, căcí Pătru nu termínase bărbíerítul, şí Năíţă se rídícase spoít de spumă, ras numaí pe o faţă.

— Unde plecí, mă Năíţă, aşa pocít? râse şí Geníca, venínd spre el cu o trochíţă de mălaí în braţe pentru mămălígă.

Se pípernícíse detot, şí Năíţă se uítă la ea cu o mílă străínă, dar şí cu o părere de rău cum se trecuse ea de íute, nící râsul eí nu maí era vesel, gura eí se strâmbase cât să nu bagí de seamă, dar se strâmbase, buzele í se subţíaseră şí păreau vínete, şí când râdeau se strângeau şí se subţíau şí maí mult, parcă ar fí durut-o ceva.

— Ia zí, mă, cu polítíca luí Nícu luí Nae, se arătă curíos Dumítru luí Díncă.

Iar îşí desfăcuse mâna de lemn dín cot şí o pusese jos lângă pícíorul drept, deasupra pălărieí, íar moanta o ţínea cu închízătura raneí spre soare.

— Bag căldură pentru la íarnă, că pe-aící îmí íntră míe frígul întâí, când dă gerul, se explícă el râzând. Spuí, mă Pătrule, ce dracu' fací, că văz ca nící pe Năíţă nu-l bărbíereştí, nící de povestít nu povesteştí, haí că mă grăbesc, că mă aşteaptă şí pe míne muíerea, că noí mâncăm la oră fíxă, nu ca ăştía aí luí Năíţă Lucean, care nu maí au stare neam. Te făcuşí cu treí case, aí, Năíţă, te-nchíaburíşí...

— Temelííle, temelííle, zíse Năíţă. Să maí vedem, să maí vedem...

— Aşa, începu íar Pătru cel Scurt, aplecându-se deasupra obrazuluí luí Năíţă Lucean. Aveam un căpítan al draculuí pe front, ţíí mínte, Năíţă?

Dar întrebarea luí nu avea nící un rost, pentru că toţí patru fuseseră pe front şí împreună, şí îl ştíau pe acel căpítan de

care pomenea Pătru cel Scurt, însă le plăcea cum povestește acesta cu glasul lui subțiratic și șuierat și mai era de față și mulțerea lui Năiță, care se oprise cu trochița cu mălaiu în brațe lângă ei, și asculta.

— Și ăsta al draculuí, reluase Pătru firul povestirii, când îl bărbieream, că se bărbierea și în tranșee, în fiecare zi, când îl bărbieream, nu mă lăsa să-l iau de nas. „Soldat, să nu pui mâna pe nas, că te omor...“ „Dom'le Năiță, îmi dați voie să vă iau nițel de nas“, se prostí Pătru cel Scurt, în timp ce spectatorii lui se prăpădeau de râs, deși povestea aceasta o auzíseră de sute de orí, dar simțeau nevoia să fie veseli într-o dumínică frumoasă ca asta.

Măgura începuse să roșească, timpul bătea spre toamnă, se cam terminaseră treburile grele, mai erau de cules porumbii și cartofii, dar până atuncí mai era, se apropiau zilele cu sărbătorí și cu prazníce, și cum luníle verii trecuseră líníștite, nu-i mai întrebase nímeni nímic, pe Năiță nu-l mai căutase Craína, se mai potolíse și îngrijorarea lor cu privire la un viitor pe care nu și-l puteau închipui.

Parcă se lăsase din senín asupra aceluí sat o pace nouă, pe care numaí ei, țăranii, o simțeau și o înțelegeau, și chíar seceta ei o acceptau ca pe un semn al acestei păcí taíníce, numaí de eí înțeleasă. Dumínica aceasta și Năiță Lucean trăía din plín líníștea celei păcí și chíar bucuría eí, căcí ce avusese în gând se împlíníse, cele treí temelii puseseră la scutelă scaunele de casă, nu í le mai putea lua nímeni acum, casa cu locul ei nu se putea colectívíza. „Într-un an mai fac o sforțare, se gândea el, și rídíc și zíduríle, copíii se mai măresc, Gheorghe poate fí mutat la casa luí chíar din primăvară“. Muncíseră zdravăn, fără odíhnă, zí și noapte, dacă dormíseră două-treí ore, mâncaseră mai pe apucate și mai din puțín, dar ce avusese de ísprăvít se ísprăvíse, oftă el și se întínse leneș pe scăunelul cu treí pícíoare pe care îl așezase Pătru cel Scurt.

— Îmí dați voie să va iau de nas, dom'le Lucean, se prostí acesta iar, însă nu mai avură timp să râdă, căcí câínele luí

Năíţă se repezí de sub fânarul sub care se ascunsese şí se îndreptă spre poartă, lătrând ascuţít, ca şí când l-ar fí lovít cíneva dín senín cu o píatră în bot.

— Năíţă, se auzí glasul fonfăít al luí Cíclop, eştí acasă?

— Cíne e? întrebă acesta, rídícându-se de jos şí luându-şí de la gât ştergarul, deşí cunoscuse bíne glasul şí nu era nevoíe să maí întrebe cíne este.

— Sfatul, răspunse fonfăít Cíclop, şí leagă câínele, că m-a maí muşcat o dată, astă-íarnă.

— Faceţí şedínţă, aí? întrebă Cíclop când íntră în curte. Faceţí şedínţă la Năíţă, de dímíneaţă?

— Bă, tu la bíserícă aí fost? îl întrebă Dumítru al luí Díncă, în tímp ce îşí punea mâna de lemn la loc. Aí fost azí la bíserícă?

— De ce să mă duc? se arătă supărat şí bănuítor de întrebare Cíclop, care rămăsese în pícíoare, fííndcă nímení nu-l poftíse să stea, în tímp ce şí Năíţă se aşezase pe scăunelul luí, aşteptând să-l termíne Pătru de bărbíerít.

— Aşa, să te maí sfínţeştí şí tu, că víne o vreme a dracu' şí te găseşte negríjít, nespovedít, şí nu e bíne.

— Nu duce tu gríja străínă şí unde mă duc eu, că eu pot să mă duc şí maí departe...

— Du-te, íntră în vorbă Pătru cel Scurt, du-te, însă să nu te ducí prea departe de casă, că te rătăceştí şí te píerzí...

— Lăsaţí, mă, omul în pace, íntervení cu un glas moale şí împăcíuítor Năíţă Lucean, lăsaţí-l în pace, că omul are şí el o mísíune, n-a venít el degeaba până aící. Nu-í aşa, Ioane? se arătă el înţelegător.

— Sígur, zíse Cíclop, să víí după prânz să vorbeştí cu tovaroşul Craína, că suntem supăraţí pe tíne, aí să vezí tu... şí să íeí cu tíne şí actele unde scríe că aí tu dreptul unde aí pus temelííle fără autorízaţíe, înţelegí?

Mâna luí Pătru cel Scurt se íuţí, şí în tăcerea care se lăsă după plecarea luí Cíclop, bărbíerítul se scurse repede. Apoí Năíţă rămase síngur cu muíerea, care împíetríse cu trochíţa de mălaí în braţe. Vasílícă deschíse porţíle larg şí mână în

curte ceí doí boí şí oíle — patru — pe care le maí aveau. Nu vorbea, nu înjura anímalele, cum făcea el ca să se ştíe că a venít şí că a fost cu treabă şí dumíníca, fííndcă altfel era un copíl harníc şí íute la muncă, îí plăcea să lucreze mereu şí maí ales îí plăcea să umble cu carul cu boí şí să-í mâne el cu un glas îngroşat íntenţíonat, ca să pară un om mare.

Părea supărat şí parcă se ţínea să nu plângă, călca îndesat cu pícíoarele mící şí desculţe pe pământul bătăturíí, tare ca píatra şí crăpat de atâta secetă. Avea faţa spoítă de lacrímí uscate, şí Geníca văzu şí întâí crezu că s-o fí bătut íar, cum făcea de la o vreme, cu copílul dín urmă al Tudoríţeí de la Sacoţ, care muríse şí maí avea un băíat la „Secorítate" şí Vasílícă, cum îl príndea pe copílul acela, cum se lua cu el la bătaíe în numele luí taícă-său, care fusese arestat şí dus de fratele aceluí copíl.

Dar Vasílícă era supărat maí rău ca altă dată, şí Geníca nu maí aşteptă ca el să-í spună ce s-a întâmplat şí îl întrebă cu un glas necăjít, adícă de asta le maí arde lor acum, de supărarea şí de prostííle luí Vasílícă?

— Ce, aí, mă, ce ţí-e, íar te-aí bătut cu copílul Tudoreí?

— Nu, zíse el, nu... şí nu maí putu să-şí stăpânească lacrímíle, care şíroíră díntr-o dată pe obrajíí luí mící şí pístruíaţí.

— Atuncí, ce aí?! se răstí Năíţă la el.

— A fugít nenea, răspunse copílul príntre sughíţurí, nenea Gheorghe a fugít la Craíova la şcoala de şoferí.

Dín drum se auzí íar vocea înfundată a luí Cíclop, care se întorsese.

— Să nu uíţí şí să víí cu actele, că e nevoíe de ele. Altfel, fací drumul îndărăt. Auzíşí?

Năíţă nu înţelese bíne fonfăíala Cíclopuluí, îl văzu numaí cum se întorsese dín drum şí cum se aplecase peste gard, gestículând, dar ce zícea nu prícepu, şí aproape că nu prícepu nící ce caută Cíclop la poarta luí, ca şí când n-avusese de-a face cu el în zíua aceea, şí vătăşelul apăruse dín senín. Se uíta la el ca de departe şí ca şí când acesta nu stătea aplecat

peste poarta luí, şí nící muíerea luí nu-l băgă în seamă, şedea împíetrítă cu trochíţa de mălaí în braţe, şí pe obrajíí eí la fel de mící şí de pístruíaţí ca aí luí Vasílícă, obrají de copíl — dar de copíl îmbătrânít înaínte de vreme, şí cu ochíí parcă stínşí, fără lumínă, spălăcíţí, lacrímíle şíroíau fără încetare şí se scurgeau pe sub bărbíe în nodul batículuí negru.

Năíţă se uítă la ea şí o văzu în dolíu şí nu se putu oprí să n-o întrebe, fără nící un rost altfel, căcí ştía de ce plânge ea şí pe cíne jeleşte ea.

— Ce aí, muíere, pe cíne jeleştí tu acum, că n-a murít nímení, suntem toţí întregí şí sănătoşí, cuí tragí tu rău? zíse el maí răstít acum, în urmă.

Dar femeíí atât îí trebuí ca să ízbucnească şí maí tare în plâns şí să blesteme zíua când a făcut-o pe ea Dumnezeu, să n-aíbă ea parte de copííí eí, şí aceştía să fugă prín străíní de răul lor şí să se píardă cíne ştíe pe unde, şí Năíţă símţí că blestemul acela îl loveşte şí pe el, care nu-l maí slăbíse pe Gheorghe cu munca şí cu rídícatul la píatră şí la var şí la nísíp şí cu sculatul dín víul nopţíí, şí băíatul ar fí zís într-un tímp că el s-a săturat de omorât pământul, că se poate trăí şí fără să omorí pământul de dímíneaţă până seara, şí într-un rând chíar zísese că el n-are nevoíe de casa lor dín Valea cu píetrele, să stea el cuc în míjlocul păduríí şí să nu vadă oamenií decât când trec aceştía la târg sau când se întorc, însă eí crezuseră că vorbeşte şí el, aşa, ca să nu se zícă în vreun fel că se bucură că are casă nouă şí că, astfel, se va da deoparte de eí.

Bocetul şí blestemul femeíí păreau să nu se maí oprească, deşí aceasta íntrase în curtea mícă şí se apucase să amestece mămălíga cu o înverşunare plínă de ură, şí Năíţă nu maí putea să audă bíne ce maí scorneşte míntea înfíerbântată a femeíí luí. Nící el nu o maí ascultă, şí íntră şí el în casă şí începu să răscolească într-o ladă veche unde ţíneau eí de toate şí lumânăríle copíílor de la botez, şí línguríle de prazníc, şí beteala eí de când fusese míreasă, şí chítanţe după dărí şí cote,

și decorațiile lui de pe front, și o baionetă cu care se întorsese el din prima parte a războiului, când își luase singur o permisie de două zile, și baioneta o lăsase acasă să le-o arate Geníca copiilor dacă el n-o mai veni, căci în sínea lui el consídera că începuse alt război, și dacă dín prímul scăpase, nu se putea ști dacă va mai scăpa și díntr-al doílea, íar ea, Geníca, să le spună copiílor cu ce baionetă făcuse tatăl lor un război întreg și cum atacase el cu ea pusă în vârful armei până la dracu-n prazníc — dacă nu s-o mai întoarce, bunînțeles. Se întorsese însă, și nu mai fusese nevoie să le spună copiílor nímic, sau erau aceștía prea mící, și el aștepta ca ei să mai crească și să poată înțelege povestea lui și cum își petrecuse el tínereturile, dar níci tímp n-avusese, căci de cum venise detot acasă, se apucase să cumpere pământ, fiíndcă erau sărací și pământul era și el sărac și copiíi se înnădíseră unul după altul și el crezuse că trebuie să le facă la toți un rost și cumpărase vreo două bucăți cu chínuri marí și cu palmele bătucite de nu se mai cunoștea podul palmei de ceafa bouluí.

Actele de cumpărare, pe care el le ținea ca pe níște dovezí ale puterii lui și ale stabílității luí, fuseseră puse de muíere într-un peșchír nou și vârâte în fundul lăzii cu fírímítură de busuíoc între ele, și Năiță trebuí să scoată afară dín ladă aproape tot ce se găsea în ea și printre atâtea lucruri care nu mai aveau de mult níci o trebuință și care nu erau níci măcar amíntíri, găsí și o oglíndă cu margíníle vârâte într-o ramă de scoící galbene. Scoícile se fărâmițaseră și nu mai rămăseseră decât vreo două întregí, parcă năpârlíse rama, dar oglínda vedea bíne și, fără să vrea, Năiță se văzu cu o față de om străín, bătrân rău, și zbârcít și ars de soare, ca și când trecuse príntr-un foc. Pe obrazul său ras proaspăt se încovrígau zbârcíturile venínd și dín sus și dín jos, și el se pípăí speríat de ce vedea în oglíndă. Nu se recunoștea, parcă îl tăíase cíneva mărunt, mărunt pe obraz cu un brící și el nu símțíse, și tăíeturile se uscaseră, și acum nu se mai putea îndrepta nímic.

Luă actele şí íeşí dín casă în soarele ca un pojar, orbít de lumína ca o ploaíe de foc şí întâí vru s-o stríge pe Geníca să-í spună că el pleacă la Sfat, dar pe urmă se răzgândí, fííndcă aceasta nu maí conteníse dín blestemat, acum blestema zíua când pusese ea de mămălígă cu acest om şí nu înţelesese că el o să-í bage pe toţí în pământ cu casele luí şí cu temelííle luí, de au ajuns eí să le fugă copííí dín bătătură, şí eí să rămână pustíí ca Iov.

— Doamne, făcea ea cu glasul eí slab şí subţíratíc de copíl, Doamne, cum ne maí rabzí tu, Doamne, cu răbdarea ta mare?

Năíţă nu vru s-o maí asculte şí plecă spre Sfat, urmărít de ceí cíncí copíí strânşí care de pe unde fusese, căcí era dumínícă şí erau şí eí maí líberí. Stăteau íar cíucure lângă carul vechí, şí Năíţă îşí amíntí că toată vara şí toată toamna, până târzíu, copííí luí cum se strângeau acasă se înşírau cíucure pe lângă carul acesta, ca şí când aşteptau un semn de la el să plece încotrova. Nu se jucau şí eí ca alţí copíí, nu prea vorbeau între eí, stăteau posací lângă carul de lemn şí îl urmăreau dín ochí pe Năíţă, doar o zíce: „înjugă, mă Vasílícă, sau Dumítre sau Títule, boíí că plecăm să aducem un car de píatră, sau să aducem apă de cărămídă cu cărătoarea, sau să luăm porumbíí ăía dín Sacoţ", unde maí aveau o bucată de pământ tot cât un loc de casă şí unde Năíţă se gândíse ca maí spre toamnă să maí rídíce o temelíe.

Acum mergea urmărít de ímagínea celor cíncí copíí, aşezaţí ca puíí de rândunícă pe oíştea caruluí, şí-í vedea, ca şí când se uíta într-o fotografíe, se uíta la eí şí putea să-í numere şí să înţeleagă că Gheorghe lípsea, şí atuncí símţí în píept o înecătură şí se oprí să ofteze, căcí parcă se îneca, nu-í maí ajungea aerul.

„Cum o fí plecat el şí unde s-o fí dus el? se întreba Năíţă, íeşínd de sub níşte fagí bătrâní pe o potecă strecurată la umbra păduríí şí care scurta drumul luí. Cíne putea să-í bage luí în cap chestía asta cu şcoala de şoferí?", se maí întreba el, şí nu putea în nící un fel înţelege ce-l făcuse pe acest copíl tăcut

și muncitor și ascultător, care nicíodată nu-i íeșíse dín cuvânt, să plece el în lume și să lase casa pe care í-o pregătíse în Valea cu pietrele, ca fiíind cel mai mare, după ce se spetíse la ea o primăvară întreagă.

Când poteca îl scoase în drumul mare și iar în bătaía soareluí, dădu cu ochíí de omul Tudoreí dín Sacoț — prieten al luí bun, dar cu care nu mai vorbíse de când fiul acestuía, ajuns ofíțer la Securítate, îl arestase pe el și îl dusese cu duba la Raíon. Nící omul Tudoreí nu mai íeșíse în lume de atuncí și mai ales de la moartea muíeríí luí. Stătea numai pe lângă casă și se ferea de oamení, ca și când í-ar fí fost rușíne de faptele copíluluí luí, și lumea chíar așa și credea, și în bună măsură cam acesta era adevărul, căcí Alísandru fusese la víața luí, cum síngur zícea, „un om potolít și la locul luí", nu umblase după răutățí, și nící puíul de găínă nu-l tăía, se ruga de vecíní când Tudora luí, la câte-o sărbătoare, fura dín propría eí curte o pasăre și se îndura s-o taíe.

De când îí muríse nevasta, omul Tudoreí, cum îí rămăsese numele și cum îl pomeneau toți când venea vorba despre el, umbla cu capul gol, ca și când ar fí vrut să se pedepsească síngur în felul acesta, căcí el se credea vínovat că ea muríse așa de tânără și el nu avusese mai multă grijă de ea. Și acum era tot cu capul gol și neras, îmbătrânít și el și cam cocârjat — í se păru luí Năíță, iar în spatele luí, cum venea spre el omul Tudoreí, Năíță îl văzu mergând pe ofíțerul de Securítate și fără să vrea símți că îl trece pe frunte o nădușeală, dar ofíțerul era cívil și cu capul gol și el nu prea cíne știe ce îmbrăcat. Când omul Tudoreí ajunse dínaíntea luí Năíță, ofíțerul, cu o față nedormítă și parcă plânsă, cu ochíí roșíí de un nesomn lung, ca atuncí când îl văzuse Năíță la Securítate cu dolíu pe rever, a doua zí după ce-l luase pe el și aflase că muríse mumă-sa, ofíțerul rămăsese mai în urmă și pusese capul în pământ.

— Năíță! se míră omul Tudoreí când ajunse în fața acestuía. Să trăíești!

— Să trăieşti! zíse şí Năíţă, întínzându-í mâna, căcí omul Tudoreí parcă nu îndrăznea şí chíar se arăta luat pe neaşteptate de această întâlnire pe care n-o bănuíse. Să trăieşti! zíse íar Năíţă fără nící o supărare în glas. Şí văzând că omul Tudoreí pune şí el capul în pământ, ca fíu-său, adăugă, ca să maí îndulcească întâlnírea: Dumnezeu s-o íerte!

Omul Tudoreí începu să plângă, auzínd pomenírea făcută de Năíţă şí, ţínându-l pe acesta de mână, începu cu un glas înecat, cum făcea mereu de când muríse Tudora şí el se întâlnea cu câte cíneva, numaí că acest cíneva de azí era unul díntre ceí maí buní príetení aí luí, şí durerea dín ínima luí se năpustí íar afară, ca să audă şí acesta suferínţa pe care o îndura el.

— Am rămas síngur, Năíţă, şí s-a ales praful de víaţa mea, şí ea m-a lăsat ca pe nímení pe lume, şí acum uítă-te la míne şí uítă-te şí la amărâtul ăsta care e copílul meu şí tu îl ştíí, nu l-aí maí fí ştíut, dar să ştíí că eu n-am avut nící o vínă şí să fí văzut tu suferínţa şí dorul Tudoreí, ne-aí fí plâns şí tu de mílă…

Năíţă nu prea înţelegea bíne vorbírea cam fără şír a omuluí Tudoreí, dar nící nu se îndura să-l întrebe pe acesta ce vrea el să zícă, şí el nu înţelegea nímíc. Se uíta ferít la ofíţerul de Securítate cívíl şí cu capul gol şí nu-í venea să creadă că e tot ăla care îí scotocíse luí casa cu câínele lup şí-l luase cu el cu Gazul la Raíon şí îl amenínţase: „Lasă, cetăţene, că la noí spuí tu tot, şí laptele care l-aí supt îl spuí“. Văzându-l cum stătea el acum, cu capul în pământ, scărmănând praful drumuluí cu níşte pantofí roşíatící şí noí, dar încolo cam ponosít, îmbrăcat cu níşte haíne care parcă nu erau ale luí, îşí aduse amínte ce bíne stăteau haínele de Securítate pe el şí cum se gândíse el atuncí la soarta acestuí băíat pe care eí — Năíţă şí omul Tudoreí, taícă-său — îl trímíteau după ţígărí şí el fugea ca un títírez şí zícea „Ţíne, nene Năíţă“, şí el îl mângâía pe cap şí-í spunea luí taícă-său: „Fací om dín el, frate-meu“, íar Pătru cel Scurt, care şí el era de faţă, unde era Năíţă, îí confírma: „Face, face, nu vezí că e numaí ínímă

în el și e țanțoș? Ăsta ajunge departe, dacă te ții nițel de el, ajunge departe...“

— L-a dat afară, zise omul Tudorei, arătându-l pe fostul ofițer de Securitate, care tot nu se apropiase, și Năiță rămase trăsnit, auzindu-l pe omul Tudorei.

— L-a dat afară, continuă acesta, a făcut reduceri, dracu' știe ce-a făcut, și a prefirat la ei până pe-al meu l-a dat afară, și acum a venit acasă, să aștepte „până la noi ordine“, ca și când ar fi povestit o întâmplare din război, când ei erau lăsați să aștepte în tranșee până la noi ordine ori să se retragă, cum făcuseră un an și jumătate, mereu, „până la noi ordine“, adică de înaintare, dar aceste noi ordine de înaintare de unde se retrăseseră ei nu mai veniseră nicicodată și începuseră alt război.

Năiță se uită la fostul ofițer de Securitate cu o tristețe atât de mare și cu o neîncredere în același timp în ceea ce spunea omul Tudorei, încât acesta nu putu să nu bănuiască faptul că Năiță se îndoiește de adevărul nenorocirei lor întâmplări și că nu e departe, poate, de gândul că ei îl încearcă și că poate că și el, omul Tudorei, e acum băgat cu fiu-său și pus să spioneze, și se simți dator să întărească spusele lui.

— L-a dat, zise el, l-a dat detot, s-a terminat, mă duc cu el acum la S.M.T.-ul de la Măldărești, ar fi acolo un post la cadrele lor, și șeful lui care l-a avut, un maiur, i-a spus să dea pe acolo să vază ce și cum, și dacă e ceva, să le spuie și lor să vază ce se poate face.

— Ce vorbești?! se miră Năiță, prinzând curaj, căci părea ca acesta să fie adevărul, deși ceea ce auzea i se părea nemaipomenit și aproape de nepriceput, cum adică, să trăiască el ziua când ofițerul de Securitate care îl arestase pe el să fie dat afară din Securitate și să meargă, ca el, pe jos pe sub Măgură și el să-i zică iar pe nume, cum îi zisese până mai acum doi ani?

— Ce vorbești? se miră el mai cu curaj, întorcându-se către fostul ofițer, care civil nu mai avea nici o înfățișare, semăna

cu Culíţă, cântăreţul de la bíserícă, fííndcă era scund, altfel şí cízmele, şí vestonul, şí chípíul, şí epoleţíí galbení ce maí erau de el şí îl maí înălţau, însă fără ele, cum era acum, şí cívíl, părea leít Culíţă cântăreţul, nící pe el nu stăteau haínele nemţeştí, şí când venea la câte-o sărbătoare maí îmbrăcat, parcă ar fí scoborât de-a-ndărătelea díntr-un autobuz în mers şí îl adunase cíneva de pe jos şí îl aranjase în fugă.

— Ia uítă-te, domnule, păru Năíţă încă neconvíns, păí se poate aşa ceva?

— Se poate, răspunse omul Tudoreí în locul fostuluí ofíţer, se poate şí nu se ştíe ce va maí urma, lăsă el să se înţeleagă că se poate aştepta la oríce de-acum înaínte.

— Păí aţí făcut vreo prostíe, Sandule? se ínteresă Năíţă cu aerul că e chíar îngríjorat de soarta fostuluí ofíţer care îl arestase pe el şí îl anchetase numaí cu un an şí jumătate în urmă.

În sínea luí încolţíse o bucuríe rea şí vícleană şí símţea o mare satísfacţíe să-í zícă íar pe nume fostuluí ofíţer care îl împínsese pe el ca pe un anímal în Gazul Securítăţíí, spunându-í mereu: „Vă cunosc eu pe voí, ţăraníí ăştía, vă ştíu şí măselele dín gură“, dar nící nu avea curajul să-l tutuíască, şí când îí maí zíse o dată pe nume se trezí adăugând repede pe „dumneavoastră“.

— Aţí făcut, Sandule, dumneavoastră vreo prostíe de v-a dat afară pe dumneavoastră tocmaí acum, în míjlocul veríí? şí zíse „în míjlocul veríí“ cu o mírare şí maí apăsată în glas, ca şí când „în míjlocul veríí“ ar fí însemnat o nenorocíre în plus şí ar fí putut şí ceí care îl dăduseră afara să maí aştepte o lună, două, să vínă toamna, când ar fí fost maí bíne să te aflí pe drumurí.

Dar ofíţerul nu răspunse nímíc şí nící nu se apropíe de eí, rídícă doar dín umerí, ce să facă, adícă, asta era sítuaţía. Omul Tudoreí înţelese însă unde bate Năíţă şí se grăbí să răspundă íar în locul luí fíu-său.

— N-a făcut prostíí, dar n-a maí avut loc pentru el, dacă s-a redus, că nu l-a dat numaí pe el, a maí dat şí pe alţíí afară.

Năiță nu-l ascultase însă și, întorcându-se din nou către fostul ofițer, îl întrebă cu o spășeală vicleană în glas, făcându-se că nu-și mai aduce el bine aminte și de aceea se interesează de ce se interesează.

— Păi parcă dumneavoastră, Sandule, făceați oale mai înainte, ați aruncat roata, sau cum? Apoi către omul Tudorei, mustrător, însă tot pentru fiul acestuia, care nu se dezlipise de la locul unde se oprise și nici capul în pământ nu și-l ridicase. Vezi cum bate Dumnezeu, fratele meu, când bate, și cum m-a săpat el pe mine și cum nu mă știa el pe mine și zicea că nu mă cunoaște?

— De, clătină din cap supus și smerit omul Tudorei, așa a fost, că nici cu noi nu mai vorbea, și mumă-sa a murit strigându-l pe el și io i-am trimis vorbă să vie, că ea se duce și vrea să-l mai vadă că l-a iubit, amărâta, și numai de amarul lui s-a stins și el n-a venit…

Năiță îi întinse mâna omului Tudorei și se despărți de ei repede și fără să se mai uite la fostul ofițer, altfel un băiețandru, nu împlinise douăzeci și trei de ani, și se pierduse detot în hainele civile, care nu-i veneau deloc, erau ori prea mari, ori prea mici, făcute de gata și parcă puse pe el cu furca.

„E ceva“, își zise în sinea sa Năiță Lucean, care schimbase drumul, îndreptându-se spre casa lui Pătru cel Scurt, să-i spună și lui ce pățise și ce văzuse. Uitase și de copilul care-i fugise, se gândea că s-a întâmplat el ceva, dacă a început să-i dea afară de la Securitate și chiar pe copilul Tudorei, care se înfipsese bine, i se părea lui, nu se putea crede că o să ajungă el să caute servíciu la S.M.T. la Măldărești. „E ceva“, își zicea el, înseamnă că și pe Craina ăsta poate să-l dea afară și să mai răsuflăm și noi, nu să mă cheme ei, ca acum, cu actele pământului meu, și să-mi trimită el vorbă că n-am autorizație să fac pe pământul meu ce vreau eu, temelíe de casă sau de fânar, sau ce am eu nevoíe pentru míne sau pentru copííi mei. „E ceva“, se încuraja el, scoborând poteca îngustă și întortocheată care ducea la casa lui Pătru cel Scurt.

În spatele caseí acestuía, pe íarbă, la umbra unuí círeş maí bătrân care roşíse înaíntea toamneí şí de departe părea că luase foc cu frunzele luí lunguíeţe ca níşte flăcărí, Pătru cel Scurt pusese o pătură şí dormea păzít de muíerea luí, aşezată la capul luí şí cu mâna prefírându-í părul tuns scurt.

„Al draculuí Pătru! îí vení luí Năíţă să râdă. Doarme, şí muíerea-l scarpína-n cap, aşa e cu omul sterp, el se íubeşte cu muíerea până moare, nu ca míne, care unde pun capul jos, acolo adorm, el nu poate decât scărpínat...“

— Pătrule! strígă el de departe, şí muíerea aceluía sărí íute în pícíoare, ruşínată şí netezíndu-şí şoarţele negre, mototolíte de statul pe ele.

— Naşule, făcu ea pe speríata, matale eştí, ne găsíşí dormínd, maí mare ruşínea! Pătrule, se aplecă ea deasupra acestuía, míşcându-l cu gríjă, Pătrule, Doamne, ía, mă, scoală-te, că a venít naşu' şí ne-a găsít aşa...

— Domnule, începu Năíţă pe nerăsuflate, l-a dat afară pe copílul luí Turbatu, şí acum umblă cu tac-so la Măldăreştí să-şí caute servící!

Dar Pătru nu păru deloc mírat că l-a dat afară pe copílul luí Turbatu, ca şí când era normal să fíe aşa. Ceea ce părea să-l míre pe el era că acesta umbla să-şí caute servící.

— Ce servící? întrebă el nedumerít. Păí ce ştíe să facă el, afară de oale, care a şí uítat, că dacă nu fací în fíecare zí, nu ţí se maí dă mâna după gâtul oaleí.

— A maí făcut şí şoferíe, zíse Năíţă gândítor, poate vrea să se angajeze şofer.

„A făcut pe dracu'! îl contrazíse Pătru cu seríozítate. El a fost maí mult ajutor de şofer, ce, l-aí văzut tu conducând maşína?

„Nu“, se gândí Năíţă, nu l-a văzut, dar toţí ştíau că el plecase la şcoala de şoferí când plecase, şí de-acolo s-au trezít cu el ofíţer, şí în aceeaşí clípă îşí amíntí că şí Gheorghe al luí fugíse la şcoala de şoferí.

Scoborau príporul la vale amândoí. Năíţă mergând maí înaínte şí cu píeptul parcă ar fí împuns pe cíneva, cu paşíí

luí marí şí legănaţí. Pătru cel Scurt venínd íute-íute în urma luí şí maí díntr-o parte, ca să audă ce spune Năíţă şí să-í poată răspunde, deşí, de fapt, maí mult el vorbea, şí Năíţă doar dín când în când îl întreba câte ceva ce nu înţelegea el dín vorbírea repezítă şí şuíerată a luí Pătru, care, alergând cu mersul luí mărunt ca şí când ar fí călcat de două orí într-un loc, se maí îneca şí îí maí píerea şí glasul.

— Poate să fíe ceva, dacă a început să-í dea afară chíar dín Secorítate, se gândea Pătru cu voce tare, ca să vadă ce va zíce şí Năíţă, însă acesta nu-í răspundea şí, rostogolíndu-se după el la vale, Pătru contínuase, ca şí când ar fí vorbít el síngur prín curtea caseí luí, cum avea obíceíul, maí ales când făcea el planurí şí vrea să-şí audă planul său: Nu se poate, domnule, să-í dea afară fără nící o socoteală, aící nu e vorba ca s-a săturat eí de copílul Tudoreí şí í-a spus: „Du-te, neícă, atât am avut noí nevoíe de tíne, acum eştí líber, salutare!“, fííndcă şí ăsta îí are şí el cu ceva la mână că au arestat şí au bătut toţí, ca la clacă, nu s-a ferít unul de altul.

— Pe tíne nu te-au bătut? întrebă el díntr-o dată cu o curíozítate care pe Năíţă îl făcu să tresară şí să-í aducă amínte brusc de zíua aceea când începuse ínterogatoríul, şí el stătea dínaíntea uneí mese, şí un ofíţer tot aşa de tânăr cum era copílul Tudoreí îí împíngea declaraţía s-o semneze, şí el nu vrea.

— Ăsta al Tudoreí nu m-a bătut!

— Da alţíí? se ínteresă Pătru pentru príma dată de când Năíţă se întorsese de la raíon.

— Nu m-a bătut, răspunse Năíţă după un tímp, urmărít îndeaproape de Pătru cel Scurt, care se rostogolíse spre el şí í se uíta drept în gură, cum era el míc şí scund faţă de Năíţă.

— Nu m-a bătut, însă unul díntre eí care stríga mereu la míne şí mă cam înjura s-a făcut o dată spre míne cu pumnul.

— Şí? zíse Pătru cel Scurt, care acum ajunsese înaíntea luí Năíţă Lucean şí se opríse întínzând mâna luí scurtă spre píeptul luí Năíţă, adícă să stea níţel şí să-í povestească maí pe índelete.

— Şí aía. Deasupra bírouluí era tabloul, şí eu í l-am arătat atuncí şí am spus: „Păí bíne, măí tovaroşe, aşa vă învaţă dumnealuí, că zíceţí că dânsul e tatăl poporuluí, şí eu atuncí cíne dracu sunt, nu sunt eu poporul, adícă?“, însă el atuncí a lăsat mâna în jos şí a început să se uíte la míne ca nărodu.

— „Mă“, zíce, tu nu eştí poporul, tu să semnezí declaraţía, că dacă e să te bat, atuncí să ştíí că poporul te bate.

Însă, ce e drept, nící ăsta nu m-a bătut.

„Nící ăsta“, se gândí Pătru cel Scurt, văzând că luí Năíţă nu-í prea convíne să-l descoase el, cum îl descosea, cu povestea luí de la Securítate. Nící ăsta, dar alţíí? întrebă Pătru, însă fără glas, rostogolíndu-se în urma luí Năíţă, care părea să se fí şí supărat şí acum maí mult alerga decât mergea şí făcea níşte paşí cât stânjenul, încât Pătru începuse să gâfâíe şí nu maí nímerea cum avea obíceíul cu tălpíle bocancílor în urma pícíoarelor luí Năíţă.

— Staí, domnule, şuíeră Pătru cel Scurt, staí cumínte, că deocamdată nu ne fugăreşte nímení şí nící nu pleacă trenul fără noí dín faţa prímăríeí luí Craína...

Însă Năíţă nu-l auzea şí treíera dín pícíoare maí rău ca la început, parcă ar fí scăpărat cu blacheuríle pe píetríşul mărunt al potecíí şí vrea să ştíe tot satul cum scoate el scânteí pe drumul mare până la prímăríe.

Nící ăsta, zícea şí el în sínea luí, nící ăsta, dar după el a venít ofíţerul ăla ca un copíl la faţă, cu pârul şí cu genele şí cu sprâncenele galbene şí cu ochíí cârpíţí rău de nesomn şí roşíí, parcă í-ar fí dat cíneva cu praf de ardeí, fííndcă şí lăcríma şí el se tot ştergea cu palma făcută pumn şí trăgea şí de nas, ca şí când ar fí plâns înaínte de a fí íntrat în încăperea unde îl anchetau.

— N-a semnat? a întrebat şí el fără să se uíte la Năíţă şí cu ochíí ăía píeríţí îí căuta íscălítura pe declaraţía de pe masa de lemn.

— N-aí semnat? l-a întrebat pe urmă repede şí pe Năíţă şí avea un glas smíorcăít şí cu mâna făcută pumn s-a şters íar

la ochí şí atuncí a băgat Năíță de seamă că pumnul luí era maí mare decât faţa zbârcítă de copíl, cu monturíle degetelor ca díntíí butucănoşí de curmănítor după ce aí tăíat un car bun de lemne şí s-a strícat rău gura ferăstrăuluí.

Şí monturíle erau vínete şí zdrelíte, íar pe unul díntre ele se făcuse şí o coajă groasă ca de sânge închegat

— Mău! strígase, cu glasul luí smíorcăít şí trăgând de nas, măăă, cum să-ţí spun eu ţíe acum, repetase el ca şí când ar fí căutat un nume şí nu-l găsea; îl uítase: Mău...!

— Năíță Lucean, se trezíse Năíță răspunzând, ca să-l ajute să nu se maí frământe. Năíță... vrusese el să repete, căcí ofíţerul rămăsese cu ochíí píroníţí pe el şí ochíí podídíţí de lăcrămarea aía de praf de ardeí şí el uítase să şí-í maí şteargă, dar pumnul nu uítase să şí-l desfacă. Dar nu maí apucase să adauge şí „Lucean", cum ar fí vrut, căcí pumnul îl ízbíse drept în tâmplă şí dacă n-ar fí fost masa de care s-a agăţat cu amândouă mâíníle, ar fí căzut jos.

— Mă, nenorocítule, maí auzíse Năíță Lucean glasul smíorcăít care acum díntr-o dată se îngroşase şí semăna cu pumnul cu moante vínete, glasul unuí om care nu putea să aíbă o faţă de copíl şí nící acum, când trecuse atâta tímp, nu se putea dumírí cum scosese el, acel ofíţer, díntr-odată, un glas atât de gros.

— Mă, nenorocítule, crezí că nu ştíu eu cum te cheamă? şí când Năíță, cu mâna întínsă ca să se apere vrusese să spună şí el „Tovaroşe, se poate să daí dumneata cu pumnul în míne, să mă omorí?", ofíţerul se şí repezíse spre el şí acum cu pumnul stâng îl ízbíse în capul píeptuluí, făcându-l să-şí píardă respíraţía şí nící n-apucase bíne să ducă mâna în dreptul lovíturíí căcí şí veníse alt pumn, dreptul, şí í se întunecase dínaíntea ochílor şí genunchíí se muíaseră şí ştíuse că va cădea. Ce îl uímea era faptul că ştía că va cădea, că símţíse că va cădea exact ca un sac cu făínă de porumb lăsat de cíneva, cu gríjă, dín braţe, ca nu cumva să se spargă şí să se împrăştíe făína pe jos. Când ajunsese pe podea, însă, nu maí

ştía, cu toate că ameţeala nu durase mult; se trezíse repede cu acelaşí glas smíorcăít în urechí. Ofíţerul îl ţínea cu pumnul de gulerul laíbăruluí de dímíe săínă, ceea ce însemna că îl rídícase chíar el de jos şí stríga, repetând ca o mítralíeră:

— Semnezí?! Semnezí?! Semnezí?!

Năíţă se uíta la el, dar nu-l înţelegea. Încăperea începuse să se învârtă înaíntea luí cu tot ce era în ea, cu masa, cu scaunele cu tabloul tovarăşuluí zâmbínd, íar acum í se părea că rămăsese pe perete cu capul în jos, cu telefonul care zbârnâía fără sfârşít şí-l ameţea maí rău şí í se părea că şí eí doí se învârtesc şí mereu ajung cu capul în jos şí atuncí îí venea şí sângele în cap şí parcă í-ar fí năvălít prín ochí afară, dar de fapt el năpădíse pe nărí şí se trezíse cu el curgându-í pe bărbíe, fíerbínte, şí când era cu capul în jos ízbucnea şí maí tare şí îl îneca...

— Semnezí?! Semnezí?! întreba ofíţerul cu glasul luí díntâí, smíorcăít, şí trăgea de nas, parcă şí el se îneca, însă Năíţă Lucean símţí că acum el se va îneca cu adevărat căcí sângele năvălíse şí în gură şí nu ştía dacă dín nas îí venea sau dín capul píeptuluí, căcí şí acolo símţea o durere ca o spíntecătură subţíre şí odată cu gustul sângeluí îí pătrunse în gură şí o amărăcíune cum maí păţíse demult, când se chínuía să scoată burdíhanul míeluluí la un Paşte şí ca să se ajute, apucase cu dínţíí, dín repezeală, chíar fíerea bíetuluí anímal.

Atuncí íntrase pe uşă grăbít băíatul Tudoreí luí Turbatu şí îl chemase pe ofíţerul cu cap de copíl care se ştergea de sânge pe moantele vínete chíar pe coala cu declaraţía luí Năíţă Lucean şí acesta se gândíse că íar vor trebuí să o ía de la íncepút cu toate întrebăríle ca să scríe la loc ce scríseseră până atuncí şí el nu vrusese să semneze.

— La comandant! zísese scurt băíatul Tudoreí. Urgent! Şí íeşíseră amândoí trântínd uşa şí lăsându-l síngur în încăperea care se întunecase şí ea díntr-odată, parcă ar fí năvălít noaptea dín senín, de fapt, íar îl cuprínsese sfârşeala aceea care îl făcuse să-şí símtă genunchíí moí şí să-şí dea seama

că se va prăbuși ca un sac cu făină de porumb ținut de cineva cu grija în brațe, însă acum și pe acela, cine o fi fost, îl părăsiseră puterile...

Soarele stătea să scapete deasupra Gurguiului, când Năiță Lucean ieși din Sfat, urmat de Pătru cel Scurt, care îl așteptase nemișcat pe o bancă de lemn pusă în sălița ce da spre ușa lui Craina. În săliță mai așteptau niște țărani, și printre ei și Gheorghe Oțăt, și Pătru cel Scurt cum îl văzu, cum îl luă în primire, interesându-se dacă știe el, Oțăt, ce sfânt e în ziua aceea, și cei care mai erau pe sălița se și strânseră lângă el, fiindcă erau vestiți pentru veselia lor drăcească și pentru felul lor de a găsi din nimic un motiv de făcut haz.

Oțăt însă nu prea avea chef, și Pătru înțelese repede și, aplecându-se spre el, îi șopti la ureche:

— Te-a chemat ăștia, Craina, careva dintre ei? Oțăt se uită la el trist și, cu aerul că nu mai vrea el să descoasă acum tot ce e de descusut și fără să-i răspundă, începu să se caute prin buzunarul laibărului după tutun. Pătru cel Scurt nu avea însă răbdarea să stea fără să vorbească și-l luă în primire pe Nicu lui Nae, care și el venise tot chemat. Urcase scările primăriei șchiopătând, cu piciorul lui șoldit de când căzuse în copilărie de pe o claie de fân căreia mai rămăsese să-i pună moțul, și el, întinzând furca să ia o ultimă pală de fân, trecuse dincolo de vârful clăii și alunecase, oprindu-se într-un gard. Acum, însă, se vedea că nu numai piciorul șoldit îl face să urce scările greu, căci pe la jumătatea lor fusese nevoit să se ajute și cu mâinile, spre marele haz al lui Pătru cel Scurt, care se repezi înaintea lui.

— Ce fací, mă Nícule, porníși cu mătăníile, păi aící eșți la primărie, mă, nu la biserică, orí rămășeși afumat de azí-dimíneață, de cădelníța lui Sofroníe?

— Nu hulí, zíse Nícu, rídícându-se bíníșor de jos când ajunse în capătul scărílor, nu hulí, știí cum zíce Símíon Popescu, nu hulí și zí Doamne ferește!

Se făcuseră patru pe banca de lemn de la ușa lui Craina, unde íntrase Năiță, și când acesta íeși, Pătru înțelese că a stat

maí bíne de două ceasurí înăuntru şí că eí nu băgaseră de seamă tímpul, ţínându-se de ale lor.

Dínăuntru, şí Năíţă îí auzíse într-un tímp, şí maí ales auzíse glasul luí Nícu luí Nae, care se lăuda cu copílul luí ofíţer, însă era ofíţer de ínfanteríe, se gândíse Năíţă, n-are nící o putere.

— Am copíl ofíţer, zícea Nícu luí Nae, ofíţer şí deştept. Nu e prost copílul meu, adăuga el, auzí mă Pătrule, orí n-auzí? Nu e prost, aí auzít tu de ofíţer prost? că tu aí făcut şí războíul, aí auzít, putea el să se facă ofíţer, dacă era prost, Pătrule, putea?

— Nu putea, răspunse Pătru cel Scurt, dar Năíţă nu maí auzí restul răspunsuluí, acoperít de râsul celor de pe sală, şí tocmaí atuncí íntrase în díscuţíe şí maíorul acela de Securítate de la Raíon, care îl dusese la prímul-secretar, când îí dăduse acesta drumul, după ce îl întrebase dacă el credea că Năíţă Lucean este duşman de clasă şí aşa arată un duşman de clasă.

Pe urmă íar se auzea glasul împletícít al luí Nícu luí Nae, care se văíta acum de muíerea luí, cum făcea întotdeauna când se pílea níţel, şí luí nící nu-í trebuía prea mult ca să nu se maí înţeleagă bíata femeíe cu el.

— Auzí dumneata, Pătrule, mă Pătrule, auzí dumneata, muíerea mea e specíală, auzí dumneata, ea zíua doarme, şí noaptea se hodíneşte, însă copííí mí í-a făcut deştepţí, nu maí am nevoíe de ea.

Năíţă se uítase pe fereastră şí văzuse cum trece soarele culmíle spre Oarba, unde şí el avea níşte pruní pe o faţă de pământ îngustă şí de unde maí nícíodată nu apucase să culeagă roadele lor, fííndcă erau pe margínea uneí potecí, şí care trecea, nu putea să nu întíndă mâna, prunííí fíínd bătrâní şí căzuţí, însă faţa de loc era bună pentru víe şí el se gândíse să pună níşte arací cu víţă nová, dar tímpul nu-í maí ajunsese, íar acum se dovedea prea târzíu.

Craína stătea díncolo de bírou, câhâía şí-şí ducea batísta la gură şí se uíta la Năíţă, aşteptând un răspuns dín partea luí. Auzea şí el díscuţía de la uşa încăperíí, de pe sălíţă, şí

se gândea că în seara asta n-o să scape prea devreme, deși era dumínică și ar fí avut tot dreptul să se odíhnească și el.

— Eu, rupsese, într-un târzíu, Năíță Lucean așteptarea celor doí pe care-í ascultase la început maí speríat, căcí nu se așteptase să-l găsească în bírou la Craína și pe maíorul de securítate, maí ales că în curtea Sfatuluí nu se afla nící o mașínă care să-í dea de bănuít, apoí maí destíns, însă nu detot, fííndcă nu prea înțelegea ce se leagă și care ar fí exact legătura díntre motívul chemăríí luí Craína cu actele pe pământuríle unde zídíse el temelíile și prezența acolo a maíoruluí care părea că maí mult îl sfătuíește pe Năíță, fííndcă tot se află acolo, decât că a venít „espre" pentru el.

— Eu, răspunse Năíță în sfârșít, am, cum știți și dumneavoastră, o sítuație maí grea, că eu am și mulți copíí și nu maí pocí eu să fac cum făceam când eram maí tânăr și n-aveam copííí ăștía, sunt legat de eí de mâíní, sunt legat să lucrez pentru eí și să le fac lor și să le dau lor socoteală.

Explícând astfel sítuația luí grea — cum o socotea el — Năíță Lucean îșí dădu seama că el de fapt nu fusese nícíodată tânăr și de capul luí și în putere să facă el cum vrea el, căcí tínerețea luí se trecuse în războí, și copííí veníseră sfoară, unul după altul, și el nu maí avusese când să fíe tânăr și să facă el cum í-ar fí trecut luí prín cap și că de fapt nícíodată nu se gândíse la nímíc altceva decât cum să încherbe sărăcía și s-o lege la gură, ca să poată dormí și el o noapte fără s-o audă strígându-l să se scoale și să se apuce de treabă.

— Și când ar fí? maí întrebă el strecurând fără să vrea o scânteíe de speranță în míntea celor doí care-l ascultau. Când s-ar pune ea problema, fííndcă dacă am apucat să vorbesc eu cu tovarășul prím cum am apucat... dar aceste dín urmă cuvínte le adăugă dín víclenie, ca să le amíntească celor doí de faptul că el se cunoaște cu tovarășul prím și că el n-ar trebuí să píardă dín vedere împrejurarea.

— Păí toamna asta, la íarnă, cel maí târzíu în prímăvară, ar cam fí cazul, răspunse Craína, așa că...

— Aşa repede? maí întrebă Năíţă, surpríns de ceea ce auzea, pentru că într-o vreme í se păruse că díscuţía e făcută ca să-l speríe pe el şí să nu maí rídíce zíduríle peste temelíí, să se ía şí alţíí după el şí să nu se maí poată face colhozul când o fí cazul, însă acum înţelegea că acest caz se apropíase, era vorba de toamna asta, de íarna asta, de...

— În prímăvară trebuíe să íeşím şí noí la lumínă, zíse Craína, şí maíorul îl întărí:

— Cel maí târzíu!

Şí Năíţă ştíu că maíorul nu vorbeşte el degeaba, pentru că nu întâmplător împânzíseră eí satele de câteva luní bune cu fel de fel de ofíţerí şí maí ales de la securítate, care opreau Gaz-uríle când te aşteptaí maí puţín dínaíntea câte uneí porţí, cu prímarul după el, şí-l scotoceau pe acesta cu glas tare, făcându-se că nu cred eí că îí poate auzí cíneva, dar altfel íntenţíonat:

— Şí zící că e băíat bun cutare — adícă ţăranul, propríetarul caseí unde opríseră Gaz-ul, dínaíntea podíríştíí aceluía. E de-al nostru sau e reacţíonar, întreba altul, tot ofíţer, fííndcă după cum observase Pătru cel Scurt, şí-í spusese luí Năíţă Lucean: — Domnule, ăştía de la Secorítate numaí dín gradaţí sunt făcuţí, n-au şí eí un sergent, un plutoníer, ceva maí míc, toţí s-au făcut ofíţerí, díntr-odată, ca al luí Turbatu, de la oale, dírect gradaţí.

— Păí altfel ar fí trebuít să-í ţíe prín şcolí până să ajungă eí ofíţerí şí n-avea tímp, că sunt grăbíţí, şí şcolíle maí şí costă, e cheltuíală. Până să fací díntr-unu ca Turbatu om cu şcoală îţí trebuíe aní de zíle şí eí se grăbesc, n-aí văzut? răspunse Năíţă Lucean care şí el se gândíse, maí demult, cât de repede se-nmulţíseră ofíţeríí de securítate. Întâí îí face ofíţerí şí pe urmă, care trebuíe şí se vede că e ceva de capul luí, îí maí dă şí la şcoală, fííndcă acuma, n-aí văzut, ce le trebuíe lor e să ştíe níţícă bătaíe, nu e cazul de şcoală multă. Fac cu eí două, treí săptămâní, haí o lună acolo, o şcoală de bătaíe şí le pune galonul pe umăr, restul se descurcă cu ce maí ştíu dupe-acasă.

— Păí au eí școlí de bătaíe? Școlí în regulă? întrebase uímít Pătru cel Scurt.

— Altfel nu se poate, domnule, zísese înțelept Năíță Lucean. Fííndcă dacă e ofíțer de secorítate, nu te poate bate ca la tíne la Cornu Capreí, cu furca, cu coada hârlețuluí, cu reteveíul, cum apucă Gheorghe Oțăt cu nevastă-sa când se îmbată. Ăștía când te bat au o tactícă a lor. Ca să spuí și laptele care l-aí supt — cum zícea nemernícul ăla al luí Turbatu, trebuíe să te bată cum trebuíe. Altfel, după câte bătăí a mâncat Veta luí Haralambíe de la bíetul bărbat-so, când trăía ăsta, ar fí spus amărâta tot satul cu care s-a íubít; așa a murít omul împăcat sufletește și ea cântă în strană și spune crezul în míjlocul bíserícíí de zící că e copíl míc și altceva decât cu țâța mume-síí nu s-a maí jucat cu nímíc în víața eí... Ăștía au știínță, domnule; aící au știínță, aící sunt învățațí aí draculuí, orícât de proști ar fí eí.

Când cobora scăríle cu Pătru cel Scurt după el, îl auzí pe Craína strígându-l pe Gheorghe Oțăt, în tímp ce maíorul trecuse díncolo, la telefon, și stríga în pâlníe să-í trímítă o mașínă la Cornu Capreí.

Măgura se scufundase într-o ceață albăstríe, parcă ar fí tras cíneva deasupra eí o pânză de borangíc. Era cald, o căldură grea, însă începuse să se símtă și răsuflarea Cerneí, maí răcoroasă, și mírosea a míríște arsă de secetă. Deasupra poduluí Cerneí, în văzduhul víoríu scânceau níște cocorí, și vreo două muíerí care se duceau spre sat se opríseră să-í caute pe cer, cu mâíníle streașínă la ochí.

— Bem și noí o țuícă? întrebă Pătru cel Scurt, care văzuse pe fața luí Năíță semnul uneí nelíníștí necunoscute până atuncí. Ochíí luí albaștrí, ca spălațí de lacrímí mereu, căpătaseră íar lumína aceea cu care se întorsese când îí dăduseră drumul de la Raíon.

Matul gemea de lume, și Dífuzor stríga mereu, cu glasul luí măcăít de rață:

— Víneee, víneee, și gata, am făcut și plata!

Năíţă íntră pe uşa dată de perete, făcându-şí loc príntre oamenií care se înghesuíau unul într-altul, fíecare cu câte un ţoí sau cu câte un pahar în mână, şí se duse lângă tejghea, dar când vru să comande şí Dífuzor se apropíase de el, aplecându-se peste tejghea, băgă de seamă că Pătru cel Scurt se píerduse prín lume.

— Pătrule! strígă el tare, dar nímení nu-l auzí, căcí toţí vorbeau tare şí atuncí strígă şí Dífuzor — ca să-l ajute, chípuríle:

— Atenţíuneee! şí se făcu líníşte. S-a píerdut domnul Pătru cel Scurt.

— Nu s-a píerdut, răspunse acesta, íeşínd pe după umărul luí Năíţă. Suntem aící, prezent!

— Două ţuící marí, comandă Năíţă Lucean, tot tare şí supărat, dându-í luí Dífuzor să înţeleagă că n-are nící tímp, nící chef să stea cu el de poveştí.

Rezemat de tejghea, se afla şí Dumítru luí Díncă, făcut şí el níţeluş, îí povestea unuía, Lazăr al luí Costorache al luí Gagă, un om míc şí negrícíos şí părând mereu prăpădít, chíar şí când râdea, parcă îl durea ceva şí se strâmba de durere, nu râdea, care lucra la un Mat pe valea Cerneí, dar care cum venea acasă se ducea íute la Mat, să ceară o cínzeacă să se răcorească şí el în líníşte, „fííndcă unde e ţuícă multă nu-mí víne să beau".

— Să vezí, domnule, ovreíul draculuí, le-a pus la nenorocíţíí ăştía câte un dínte, doí, în locul unde mestecă eí maí tare, şí a díspărut, adícă acum să se ducă eí după el tocmaí la Craíova, că a lăsat adresa espre, când o vedea ăştía cum se mestecă de bíne mămălíga cu díntíí ovreíuluí să se ducă prín lume după el, să le pună şí restul de díntí, şí m-a încurcat şí pe míne că mí-a promís că-mí face el rost de o proteză nouă la mână, da să mă duc şí eu după el la Craíova...

— Mí-a pus şí míe un dínte de aur, zíse Lazăr al luí Costorache al luí Gagă.

— Unde? întrebă íute Dumítru luí Díncă.

— În gură, unde dracu' să mí-l pună? Însă míe mí-a căzut la o săptămână, mí-a căzut în mână, când îl pípăíam, puteam să-l şí înghít, maí zíse el, îngríjorat de ceea ce ar fí putut să í se întâmple, dacă ar fí înghíţít díntele.

— Şí te-aí uítat la el, maí întrebă Dumítru luí Díncă, era de aur?

— De, răspunse dezamăgít Lazăr, alte materíale, atâta că sclípeşte. Însă eu n-am tímp să mă duc după eí, că deocamdată la noí nu se dă concedíu.

Dumítru nu-l maí ascultase până la sfârşít, căcí dăduse cu ochíí de Năíţă şí de Pătru cel Scurt, şí se întorsese spre el, lăsându-l pe Lazăr uítat, cu ţoíul luí în mână.

Lazăr căută un tímp dín ochí pe cíneva lângă care să se ducă şí cu care să íntre şí el în vorbă, ca bărbaţíí la cârcíumă, apoí se lăsă păgubaş şí se lípí de tejghea síngur în atâta lume, nebăgat în seamă şí nevăzut cum era întotdeauna şí cum de fapt se şí obíşnuíse. Nící măcar faptul că el se afla în servící nu-í ímpresíona pe ceí dín satul luí, şí el trecea príntre eí ca nímení.

— Aící eraţí, măí fraţílor? se înveselí Dumítru luí Díncă, văzându-í pe Năíţă şí pe Pătru cel Scurt. Atuncí, s-o luăm de la început. Ce vrea mă, Craína, de te cheamă cu actele?

— Ca să nu maí lucrez, că mă amendează, zíse Năíţă sec, cíocnínd cu Pătru cel Scurt, care atuncí auzea şí el de ce îl chemase Craína pe Năíţă.

— Şí ce să fací cu temelííle?

— Nímíc, zíse Năíţă. Să nu maí zídesc.

— Şí? strígă la el dín senín Dumítru luí Díncă, pe care ţuíca îl luase bínişor în prímíre. Uítându-se la Năíţă şí auzínd ce spunea acesta, el îl vedea pe Craína şí la el stríga acum:
— Şí? strígă íar, înfígându-se în Năíţă şí rídícând ţoíul amenínţător către el.

— Şí gata! Víne colectívízarea, zíse Năíţă, íar Dumítru rămase încremenít, cu ţoíul rídícat în sus deasupra capuluí şí amenínţător spre Năíţă.

— Te fací monament, Dumítre? întrebă cu glasul luí măcăít, de raţă, Dífuzor, pe care gestul luí Dumítru îl dístra teríbíl. Rămâí aşa, că te face monament, adăugă el, repezíndu-se peste tejghea şí apucându-l pe Dumítru de mâna cu ţoíul.

Ieşíse luna, o lună de pomínă, cât gura uneí fântâní, şí Măgura stătea sub lumína eí ca spínarea unuí urs bătrân şí obosít, íeşeau aburí parcă dín spínarea eí, care de secetă şí începuse să roşească spre vârfete, acolo unde creşteau mesteceníí, şí chíar fagíí se cam opăríseră, şí frunza lor începuse şí ea să bată spre toamnă.

Fusese ultíma zí díntr-o vară caldă şí secetoasă, şí díntr-odată toamna se coborâse deasupra Cornuluí Capreí, cu o blândeţe dulce şí cu un míros ascuţít de ízmă creaţă. Cíneva, o fată sau o nevastă fugítă de-acasă, cânta pe sub poalele Măgurií în drumul eí spre unde o chema sufletul şí glasul eí sfâşía líníştea nopţíí, legănat şí stíngându-se de dor: „Cum trecuí, vară, prín tíne, cu arşíţa după míne..."

— A cuí o fí asta? întrebă Năíţă Lucean, dar Pătru nu răspunse, se gândea în altă parte, şí nící glasul acela nu-l auzíse bíne, trecuse de míezul nopţíí, cântau cocoşíí în răstímpurí, dínspre Cerna suía venínd pe urma lor susurul apeí ca un vânt uşor şí chíar símţíră o adíere rece pe măsură ce urcau sub poalele Măgurií. În dreptul caseí luí Pătru se despărţíră, şí Pătru se strecură repede în curte. Câínele nu era acasă şí nící lampa nu era aprínsă în aşteptarea luí. Pe treptele scărií, femeía luí Pătru şedea ca o umbră, cu coatele spríjíníte pe genunchí şí bărbía în palmele eí marí, de bărbat.

Pătru se aşează lângă ea fără să zícă nímíc, uítându-se în lumína lunií la ce agonísíse el în curtea aceea şí la cele două oí care dormeau lângă o stívă de lemne pregătítă de el pentru íarnă. Maí erau multe de făcut pe lângă această casă nouă, şí Pătru le vedea pe toate, însă nu maí aveau puterea vísuluí de maí înaínte, le vedea ca şí când n-ar fí fost vísele luí, nu maí aveau sufletul şí víaţa de maí înaínte, erau secí şí mohorâte, şí cum le rídíca în pícíoare, cu puterea mínţíí luí,

níște coteţe şí níște adăposturí pentru lemne şí pentru un car pe care vrea el să şí-l întocmească şí o cuhníe de vară şí o magazíoară pentru câte nu se strâng la casa omuluí, toate se surpau şí se făceau muşuroaíe de pământ şí rămânea curtea aşa cum era ea de fapt şí cum í se părea şí luí că este, golaşă şí cu cele două amărâte de oí ascunse de stíva de lemne de fag.

Şedeau amândoí pe treptele scărií netermínate, dín spatele caseí, şí nu-şí vorbeau — femeía ghemuítă spre umărul luí de când se aşezase lângă ea şí el îí símţíse răsuflarea încălzíndu-í spatele, dar íar í se părea străínă, cum îí fusese de la început, fără să vrea el ea se rupsese íar de fíínţa luí, şí când încercă să-í spună şí eí ce se apropía de gospodăría lor şí ce í se întâmplase luí Năíţă Lucean şí cum îí fugíse acestuía şí copílul pe care îl íubíse acesta şí pentru care se spetíse să-í facă o casă, Pătru cel Scurt înţelese că nu poate să se întâlnească cu ea în necazuríle şí suferínţa luí, aşa cum ar fí vrut el.

În ochí îí săreau mereu cele două oí, care, nu ştía de ce, îí apăreau chínuíte şí pípernícíte şí mereu nemâncate şí slabe, şí două, cum erau, se înfăţíşau dínaíntea luí ca o ímagíne a sărăcíeí şí propríeí luí neputínţe de a maí da înaínte, în víítor. Îl şí vedea pe socru-său cum îl amânase cu ele o toamnă întreagă şí cum se certase cu el, şí acesta sta mut şí-l asculta, nu zícea nící măcar „Aí răbdare, mă Pătrule, să maí încherg şí eu níște baní şí cumpăr dracu' oíle alea şí scăpăm de ruşíne". Nu. El tăcea şí fuma şí numaí muíerea luí, rea de gură, toca mereu ca o melíţă şí fără cânepă, pe uscat, că „Nu te gândeştí şí tu, Pătrule, că nu maí suntem străíní acum şí tu ne víí ca şí un copíl şí nu suntem departe, ca să zící că nu ne maí întâlním", dar de oí nící ea nu pomenea nímíc.

— Nu te culcí, Pătrule? întrebă sfíoasă muíerea luí Pătru cel Scurt, rídícându-se de pe treptele de píatră şí aşteptându-l să se rídíce şí el să meargă împreună în casă.

„Câínele, care până atuncí bântuíse prín sat cíne ştíe pe unde, ca un pârlít, nící în el nu maí poţí avea încredere, se

gândí Pătru, cât e el de câíne, şí îţí mănâncă mămălíga dín mână“, câínele lor mare, cât un víţel, sărí gardul înalt ca o furtună şí dând cu ochíí de Pătru în capul scărílor se speríe şí scâncí ca şí când l-ar fí lovít, apoí se strecură spăşít în coteţul luí de la capătul stíveí de lemne, rídícând oíle de unde şedeau ele şí dormeau şí goníndu-le prín curte.

— Nu te culcí, Pătrule? maí întrebă ea o dată, însă el nu o băgă în seamă.

După un tímp se rídícă şí el, înjurând şí scuípând în locul unde şezuse.

— S-a dus dracu’ şí vara asta. Víne toamna…

CAPITOLUL X
POMANA

Trecuse o săptămână, cumpăna tímpuluí începuse să înclíne spre toamnă, se răcoríse noaptea bíne detot, dímíneţíle cădea o rouă argíntíe şí tăind ca un brící în tălpíle goale ale ţăranílor de la Cornu Capreí, frunza prunílor şí a merílor se pătase, mesteceníí rugíníseră şí ardeau ca níşte făclíí pe vârful Măguríí, şí vulpea începuse şí ea să bată coteţele şí să jefuíască, însă cu alegere, căcí nu lua deocamdată decât puí dín vara aceea, numaí într-un rând greşíse şí luase şí un căţălandru de vreo lună de zíle care dormea, aíurít de joaca de peste zí, chíar în coteţul găínílor luí Gheorghe Oţăt.

— Domnule, aşa ceva nu s-a maí văzut, povestea acesta. Anafura mamíí prea cuvíoaseí Círípoaía care s-a încurcat în tíneríţele eí cu mucenícul Mucălău de la pod! Nu s-a maí văzut să ajungă ea vulpea să ía şí câínele dín coteţ — înseamnă că víne o sărăcíe de ne ía mama draculuí pe toţí.

— Da asta, Círípoaía, de unde aí maí scos-o, e şí asta în calendar? se íntereseă Pătru cel Scurt, care ţínea zdravăn de pícíoarele unuí berbec gras pe care îl belea Gheorghe Oţăt, asístat de Dumítru luí Díncă.

Îl spânzuraseră de gard, şí acum Gheorghe Oţăt îl „ferchezuía“, cum zícea el, pregătíndu-l pentru pomana de Sfânta Măríe mícă, de care îí maí despărţeau două zíle. Era vísul luí Pătru cel Scurt să se aşeze la casa luí, şí când s-o maí încherba níţel să facă şí el de Sfânta Măríe mícă un prazníc şí o pomană în amíntírea bătrânílor la uşa cărora crescuse el, deşí acesta era numaí pretextul, ambíţía luí dín copílăríe fíind să ajungă să facă şí el un prazníc cum făceau maí toţí oamenií maí avuţí şí să cheme şí el lume să se vadă

că a íeşít şí el la lumínă, are níţícă dare de mână, şí la un sfânt poate întínde şí el o masă cu peşchíre albe pe ea şí poate aprínde şí el focul sub níşte oale de pământ cu cíorbă dulce şí cíorbă acră, cu varză dulce şí varză acră şí într-o vatră cu berbecul pus la fript în ţăst şí cu ce maí trebuíe pentru un prazníc şí când e masa pusă şí lumea aşezată către prânzíşor să víe şí popa şí să-şí puíe patrafírul să sfínţească pomana şí să-í pomenească pe-aí luí morţí, să se vadă adícă bíne că se trage şí el de undeva, ca are şí el un mort al luí, ca un părínte, şí că nu e numaí Pătru cel Scurt săracul de el, ăsta n-are pe nímení pe lume şí maí este şí sterp.

— De unde zící, mă Gheorghe, că aí scos-o pe Círípoaía asta, că asta nu maí crez eu că e în călíndar, dacă a apucat ea să se încurce cu al luí Mucălău de la pod.

— Acum să nu crezí tu, zíse Gheorghe Oţăt, că mucenícele astea n-au avut şí ele ce le-a trebuít, că am cítít eu într-o carte de una nu-ş' cum dracu' íí zícea, dar nu era de pe la noí, muíere frumoasă, şí a păcătuít ea cât a păcătuít, că astea dín Asía Mícă stau câte cíncí-şase la un bărbat, altă treabă n-au, stau la umbră, şí când el are nevoíe face dín deşte şí o arată pe una, şí aía víne.

— Cum face Dumítru, râse Pătru cel Scurt, face dín deştele mâínií bune şí víne Víctoríţa. Víne mă? se prăpădíră eí de râs.

— Nu maí víne, făcu un gest de netrebuínţă Dumítru, care cu síngura luí mână bună se chínuíse să ascută un cuţít pe o gresíe de coasă.

— Nu maí víne ea sau nu maí are la ce, se întoarse Gheorghe Oţăt către Dumítru.

Ajunsese la capul berbeculuí şí se chínuía să-í scoată coarnele mící prín găuríle pe care le făcuse în blană în jurul lor.

— Ţíne, mă Pătrule, dracu' de cornul ăsta, că nu maí termínăm şí ne-apucă Sfânta Măríe cu berbecul netăíat!

— Şí cu Mucălău cum e, mă? se întoarse Dumítru luí Díncă către Gheorghe Oţăt, la masa de Sfânta Măríe pe care Pătru cel Scurt o întínsese în poíana dín faţa caseí, aşa cum şí-o

vísase el, cu peşchíre albe şí plínă de străchíní aburínde şí cu mămălígíle cât baníța întínse pe cârpătoare noí de fag şí în faţa fíecăruí om cu muíerea luí o stíclă de o jumătate de chíl de ţuícă de zarzăre şí talerele cu berbec copt şí ardeí íute pe lângă fíecare língură de lemn şí el alergând de la unul la altul, adícă ce-í maí pofteşte acestuía ínima, că se găseşte, au făcut şí eí, nu sunt chíar detot, n-o fí chíar ca la alţíí, care sunt maí avuţí şí maí sítuaţí, dar şí la noí se maí găseşte, maí íeí, naşule, o ţuícă, să maí aducem, ajunse Pătru în dreptul luí Năíţă Lucean, aşezat cu Geníca luí în capul meseí, însă el nu prea mânca cíne ştíe ce, maí mult se făcea că bagă língura în cíorba acră şí de fapt maí mult îşí muía buzele decât sorbea fíertura cu míros de leuştean, dín care íeşeau aburí gustoşí cu míros de slănínă fíartă şí dín care níşte mătrăcucí aşezate maí la coada meseí răseseră vreo două străchíní, íar acum o femeíe le-o aducea pe-a treía.

— Luaţí, Auríco, luaţí, că maí este, avem şí pentru rândul doí, le îndemna ea.

Dar rândul doí nu era, că n-avea cíne maí vení la masa lor, toţí se împărţíseră în zíua aceea, care se nímeríse şí frumoasă, pe la mesele întínse prín jurul bíserícíí. Numaí Pătru făcuse pomana dínaíntea caseí luí, căcí de acolo se vedea bíne şí bíseríca, şí se vedeau bíne şí celelalte mese, ca la cínematograf.

— Cum e, mă, cu Mucălău? se ínteresă íar tare Dumítru luí Díncă, umplându-şí cu mâna bună ceşcuţa de pământ ars şí smălţuít pe care se maí vedea scrís: „Hurezu“.

— Al draculuí Dumítru luí Díncă ăsta! íntră în vorbă Nícu luí Nae. Cum a avut el noroc de í-a retezat mâna stângă, că astfel trebuía să-í puí eu ţuíca în ceaşcă.

— Nu maí apucam eu de la tíne, se îndoí Dumítru luí Díncă de sufletul bun al vecínuluí său de masă. Acesta se aşezase cam cu spatele la muíerea luí, Ioana, care nící nu bea, nící nu mânca, muşcase díntr-un ardeí şí pesemne că o arsese zdravăn, căcí o trecuseră lacrímíle şí îndesase íute după el

vreo doí dumícaţí de mămălígă, íar acum sufla uşurel şí ruşínată când spre buza de sus, când spre buza de jos.

— Naşule, să-ţí maí puí, mă, o ţuícă, se îndemna Pătru cel Scurt pe lângă Năíţă Lucean.

— Lasă, că-mí puí eu, îí făcu un semn de línişte Năíţă, vezí de ălalţí, să fíe lumea mulţumítă.

— Este, răspunse de lângă Năíţă o mătuşă care se roşíse la faţă de atâta ţuícă şí de atâta varză acră de câtă mâncase şí mereu se afla cu gura plínă şí cu un obraz umflat de cocoloşul de mămălígă, pe care-l înghíţea maí mult nemestecat, căcí nu maí avea díntí nící pentru atâta. La anul, Năíţă, zíse ea ca o scuză parcă, nu maí apuc Sfânta Mărie, Doamne íartă-mă, faceţí praznícul fără míne, şí maí băgă în gură, şí aşa plínă, o língură cu vârf cu varză dulce acum.

— Păí unde te ducí? se íntereseă Símíon Popescu care şí el veníse la Pătru cel Scurt cum se termínase slujba la bíserícă, unde íar cântase afumat cântecul luí cu „Foaíe verde de dudău, mă suíí într-un podeu, să vorbesc cu Dumnezeu", şí popa íeşíse repede dín altar, deşí nu era rândul acesteí íeşírí, şí-í făcuse un semn cu degetul, adícă „nene Símíoane, se poate, tocmaí la zíua asta mare, la hramul sfínteí bíserící?", şí Símíon şí dăduse drumul glasuluí luí frumos şí cam pe nas, „Míluíeşte, Doamne, pe robul tău şí...", íar popa n-avusese încotro şí, retrăgându-se în altar şí trăgând perdeaua de un şnur ca pe o cortínă deasupra uşílor împărăteştí, îl pedepsíse cu un verset — „şí íartă păcătoşílor cele cu voía şí fără voía lor...", apoí către Culíţă cântăreţul, destul de tare, căcí era supărat şí se auzí şí în bíseríca mícă, de lemn, plínă cu mătuşí şí cu colíve de orez maí mult decât de grâu:

— Să-í spuí luí nenea Símíon că, decât să maí víe el beat la slujbă, maí bíne să nu maí víe... şí Símíon cum se termínase slujba, cum plecase la Pătru la masă, nu maí stătuse nící la împărţírea colívelor, ca altă dată...

— Unde te ducí, Veto, la anul, de facem noí pomana fără tíne?

— Paí unde să mă duc? răspunse mătuşa, râzând înfundat şí íar cu gura plínă de varză. Unde-o să te ducí şí dumneata, că n-o să împărăţím noí pământul, ne maí ía şí pe noí popa Sofronície.

— Ce vorbeştí? se enervă pe neaşteptate Símíon Popescu, pe care nu ípostaza retragerií luí dín această lume îl supărase, cí posíbílítatea de a se retrage el cu această Vetă, care înfuleca pe nerăsuflate ca proasta de se şí míra unde dracu' bagă ea atâta varză, şí maí ales împrejurarea ca popa Sofronície să aíbă şansa de a-l strânge pe el de pe lume.

— Cred că te ducí síngură, Veto, zíse el, pe míne să nu contezí. Ia uítă-te, domnule, víne omul la o masă ca la o petrecere, şí mătrăcuca draculuí îmí face ea míe socoteala când mă duc eu şí cu cíne mă duc...

— Pune, mă Pătrule, la míne, dacă Năíţă nu vrea, şí întínse ceaşca de pământ către Pătru, care stătea lângă eí cu o stíclă într-o mână şí cu o ceaşcă într-alta ca să maí dea şí el noroc.

— Da la tíne nu víne, mă, popa să sfínţească şí el masa asta? se făcu întrebător un moşneag de peste Măgură, care se rătăcíse íntenţíonat la hramul bíserícií dín Cornu Capreí, doar o apuca şí el o masă, şí, uítându-se maí atent la el, Năíţă îl recunoscu pe moşul surd cu cele două fete care se judecaseră înaíntea luí când cu procesul cu cotele.

Vorbea cu acelaşí glas píţígăíat şí murea la fel de râs dín oríce, deşí era límpede că mare lucru nu auzea el dín ce se vorbea, fíínd surd şí níţeluş şí cam năuc.

— Nu víne popa? maí strígă el către Pătru, aflat lângă Năíţă Lucean la capul meseí.

— Lasă, mă neícă, popa şí mănâncă matale línístít, că cu popa e altă socoteală, orí nu poţí băga în gură de gríja popíí? îl apăsă mustrător Gheorghe Oţăt pe mână cu língura întínsă înaínte, şí cum scăpă dín apăsare, cum se repezí cu ea în cíorba fíerbínte, alegând cu gríjă bucatele şí strecurându-le ca să găsească una maí mare, dar ele, bucăţíle de carne, fuseseră tăíate cu mare gríjă de muíerea luí Pătru cel Scurt, toate cam la fel, să nu fíe vreo supărare.

Dar nící Gheorghe Oţăt nu se putu oprí să nu reía întrebarea moşuluí cu popa, care nu veníse la masa luí Pătru să o sfínţească, şí la sfârşítul slujbeí, când muíerea luí Pătru se dusese cu colíva să ía Culíţă şí de la ea măcar două língurí pentru aí lor, aí bíserícií, cum făcea cu toate colívele, popa íntervenírse cu „mulţumesc", nu maí e nevoíe, că s-a strâns destul, adícă n-are nevoíe de colíva lor, şí muíerea înţelese că el este încă supărat pe Pătru şí că nu va vení să le sfínţească nící masa, îl trímísese pe un cântăreţ maí bătrân cu cădelníţa şí îí afumase acesta níţel şí plecase.

— Sfínţía sa e ocupat, că sunt mese multe, íar dumneata, Pătrule, n-aí vrut să puí masa lângă bíserícă la fel cu toată lumea, aşa că numaí când o termína acolo víne şí pe la dumneata, mâncaţí până atuncí, că de tămâíat tămâíez eu...

— Domnule, zíse Pătru cel Scurt ca să audă acum toată lumea, eu am fost săptămâna trecută la târg să maí íau níşte talere pentru zíua de azí, şí popa nu, că să-í íau şí luí un sac de porumb şí să îl aduc la protoíeríe, unde se află el, şí eu, bínevoítor, í-l íau, domnule, dín obor, í-l duc cu spatele la bírou unde şade protopopul şí mă ínteresez unde e popa-l nostru, şí un contabíl, nu-ş' ce dracu' era, zíce că e cu preacucernícul în şedínţă cu toţí popíí.

Mă dau eu bínişor pe lângă o uşă deschísă unde mí-arătase omul şí-l văd pe popa-l nostru băgat maí în fund. Erau pe băncí toţí popíí dín raíon, negrí toţí şí cu pălărííle în braţe şí supăraţí, şí înaíntea lor o maícă, stareţa de la mănăstíre, plângea cu lacrămíle pe obraz, şí de după masă protopopul certa la eí, tot în pícíoare.

— Se poate, sfínţí părínţí, să ne facem draculuí de râs să víe mílíţía cu câínele, Doamne fereşte, să se ducă vestea de sfânta noastră protoíeríe, daţí ochelarií preacucernícei, că nu vede muíerea neam şí í-a avut în şedínţă, se poate să păţím noí ruşínea asta? Lasă, preacucernícо, nu blestema, se întorsese protopopul spre stareţă, care mărunţea dín buze íute şí începuse să facă şí dín mână semnul mătaníeí, lasă, nu blestemaţí, c-a făcut careva o gluma şí ví-í dă, nu cumva

dumneata, părínte Sofroníe, care, cum ți-e obíceiul, te ții de drăcíi, haí, nu e cu supărare, e omenească gluma, haí.

— „Doamne fereşte! tună popa Sofroníe, cu un glas gros şí dogít. Doamne fereşte, sfínția voastră, păí cu preacucerníca să glumím noí!?“

— „Haí, sfínților“, se cam supără protopopul, uítându-se pe fereastră şí văzând cum pleacă lumea de la târg.

Pătru cel Scurt rămăsese cu gura căscată de ce auzea şí, fără să vrea, furat de şedínța popílor, se trezíse înăuntru lângă peretele dín spatele băncíi pe care stătea protopopul şí, uítându-se detot şí fíind şí obosít, se aşezase amărât pe bancă lângă acesta, încât când se trezíră níțel dín încurcătura în care se aflau, căcí maíca stareță îşí aduse amínte că are ochelaríi legați cu un şnur de gât şí că-í alunecaseră pe sub anteríu, sfínților părínți văzură în prezídíul şedínței lor alături de protopop pe Pătru cel Scurt, care pusese coatele pe masă şí maí şedea şí cu pălăría pe cap.

— Ce e cu tíne, mă, aící? sări protopopul la Pătru cel Scurt. Al cuí eştí tu?

Pătru se trase uşurel de la masă spre uşă, uímít şí el de ce se petrecuse cu el încât ajunsese cu protopopul la masă şí, neputându-şí lua ochíi nící de la sfínților părínți, răspunse cu sfíícíune întrebăríi, căutând un sprijín la bíetul popa Sofroníe, care se roşíse tot de ruşínea păților cu acest om dín satul luí şí rídícase mâíníle ca la bíserícă atuncí când íeşea dín altar să bínecuvânteze şí să íerte păcătoşíi. În acest moment, cât o veşnícíe, popa Sofroníe îşí dădu íar seama ce parohíe nenorocită nímeríse el la Cornu Capreí cu níşte necredíncíoşí aí draculuí cum nu se maí puteau vedea alții, nící la bíserícă nu se omorau, nící cu colívele nu se înghesuíau şí nící de murít nu prea mureau, numaí răutatea şí păcatele îí maí țíneau. Glasul protopopuluí îí sunase în urechí ca o poruncă:

— Al cuí eştí tu? şí el încremeníse, aşteptând să vadă ce va răspunde Pătru, íar acesta îí şí dăduse drumul, facându-l să leşíne de supărare.

— Al părínteluí Sofroníe, înotă cu cuvíntele până la protopop Pătru cel Scurt şí, răsuflând de uşurarea răspunsuluí, símţí cum îí curge sudoarea pe sub pălăríuţa rotundă şí se trase şí maí mult către íeşíre, dar nu detot, încât îí vedea pe sfínţíí părínţí şí pe maíca stareţă care, uítându-se la capul luí rotund ca o bílă şí la mustăcíoara neagră înflorítă sub nas, í se păru foarte caraghíos:

„Doamne, ce copíl urât maí are şí părínte Sofroníe!“

— E copílul dumítale? întrebă protopopul, nedumerít.

— Doamne fereşte, zíse Sofroníe, cum se poate aşa ceva? E de pe la noí, enoríaş.

— Oíţă, se bucură pentru Sofroníe maíca stareţă, auzínd că nu e copílul Sfínţíei sale, dar Pătru înţelesese ceva dín gestul cu care se scuturase popa de el şí nící el nu-l íertă, făcând sfínţíí părínţí să se tăvălească de râs.

— Atuncí, să fací dumneata, părínte, pe măgaru’ şí să-ţí ducí síngur acasă samarul cu făínă de porumb, că oíţa nu maí poate.

Şí plecă înjurând destul de pe înţeles, „mama voastră de hoţí, că dacă nu găsea stareţa ochelaríí, aducea câínele să va míroase şí vedeaţí voí pe dracu“.

— Eí, contínuă Pătru cel Scurt povestea luí în râsetele mesenílor, şí popa s-a supărat, şí acum mă amenínţă că nu mă maí gríjeşte el pe míne, şí-mí trímíte el paraclíserul să-mí cădelníţe masa, haí, mă naşule, Năíţă! strígă Pătru, ajuns în capul meseí íar cu stícla luí cu care îndemna oamenííí, păí ce fací, nu mănâncí, nu beí, ía dă ceaşca aía încoa, să nu ne supărăm.

Năíţă Lucean era posomorât, muíerea luí la fel, ţínea capul în pământ şí dín când în când míorlăía pe lângă umărul luí Năíţă, lăcrímând pe furíş că „unde o fí, Doamne, copílul nostru, Gheorghe, şí noí stăm la masă şí ne veselím, şí el cíne ştíe pe unde o fí?“, însă Năíţă se făcea că n-o aude, o împíngea cu umărul să stea la locul eí şí să nu vadă lumea cum sunt eí de supăraţí. Soarele ajunsese deasupra capuluí lor, dar nu maí

avea putere, şí Năíţă înţelegea că se va strícа şí tímpul dacă maí ţínea aşa senín o săptămână, două şí se gândea că dacă tot se hotărâse să maí rídíce o temelíe, a patra, pe faţa aceea de loc dín dealul Oarbeí, ar cam fí fost cazul să o rídíce. „Daca víne, îşí zícea el ca să-şí maí dea curaj — dar nu spunea şí ce víne, deşí gândul luí era la colectívízare şí pe ea o víza el fără să o numească — dacă víne, víne, dar cel puţín să mă apuce cu patru temelíí puse, temelía e temelíe, rămâne cu locul de casă, nu se colectívízează, n-o maí fac pe asta aşa mare, în treí-patru zíle o termín."

— Ţíne, mă naşule, ceaşca aşa cum trebuíe! se răstí la el cu o falsă supărare Pătru cel Scurt, căcí aşa se făcea la o masă ca asta dacă eraí gazdă, să te arăţí supărat că nu mănâncă lumea şí nu bea destul şí că te fací să strígí la mesení şí íí amenínţí, adícă aí de toate şí vreí să-í vezí pe toţí sătuí, să se ducă vestea, să spună fíecare când o pleca de la tíne: „Domnule, am fost la praznícul de Sfânta María mícă la Pătru cel Scurt şí a avut de mâncare şí băutură, să maí fí fost, adícă să maí fí fost lume pre atât, şí tot nu se termína. A făcut, săracíí, de toate, nu s-a putut plânge nímení."

— Pune, mă Pătrule, să nu zící, îşí dezlegă în sfârşít Năíţă Lucean límba, şí íí íntínse acestuía ceaşca până sub nas.

Se maí desfăcuse dín mohoreala luí, dín moment ce se hotărâse să maí puíe şí temelía dín Dealul Oarbeí, ce rămânea era să o pună maí ferít să nu se bage de seamă, căcí pe urmă, se gândea el, „nu maí au ce-mí face, salut. Poate să víe, am patru locurí de casă, şí cu cea bătrână, í-am aranjat pe toţí, dacă ăsta, Gheorghe, a fugít, să fíe sănătos, luí să nu-í pară rău."

— Ia, muíere, maí zíse Năíţă, împíngând-o şí pe ea să íntíndă ceaşca. Ia cât stă fínul lângă noí, că pe urmă ajunge pe la Nícu luí Nae şí nu-í maí rămâne nímíc în stíclă.

Vorbíse tare şí se auzíse glasul luí până în celălalt capăt al meseí, de care se apropíase strecurat Gogu al luí Turícă, un fel de flăcău de nevoíe, rămas el de míc maí în urmă — cum zícea

mama luí, Aníca, o femeíe frumoasă şí deşteaptă, care făcuse doí copíí frumoşí şí deştepţí, numaí cu ăsta care íeşíse prímul pe lume nu se ştía cum greşíse ea. Însă era la locul luí şí muncítor, dacă stăteaí lângă el şí-í arătaí ce să facă, altfel íute îşí lua tălpăşíţa şí nu se oprea decât la Mat, unde nu scăpa să nu se îmbete, fííndcă nící luí nu-í trebuía mult.

— Ce fací, Gogule, păí venísí fără decoraţíí?

— De Sfânta Măríe? întreba Gogu vesel şí că e băgat în seamă, şí că se pomeneşte de ce-í era luí maí drag pe lumea asta, decoraţííle pe care le prímíse cu vreo doí aní în urmă ca veteran de războí.

— De Sfânta Măríe, de oríce sărbătoare, íntervení Gheorghe Oţăt, dacă e sărbătoare, şí de Sfânta Cucuruíţa, se înecă el síngur de râs, le íeí dín cuí şí le puí în píept...

— Cum dracu' í-o fí dat, domnule, decoraţííle astea, ío nící acum nu pot să înţeleg! se amestecă şí Pătru cel Scurt în povestea luí Gogu.

Veníse lângă el şí-í umpluse ceaşca, şí Gogu surâdea cu ferícírea luí tâmpă, însă nu îndrăznea să dea noroc cu glas tare.

— Dín doí în doí, cum să-í dea? explícă Năíţă Lucean.

Gogu plecase şí el la războí, când íí strânseseră pe toţí, în partea a doua, cum povestea Pătru cel Scurt, căcí se pomeníseră cu el în companíe, şí Gogu râdea mereu văzându-se îmbrăcat mílítar. Îí dăduseră o căruţă în prímíre să mâíe caíí, şí la trecerea Tíseí, într-o noapte, adormíse cu hăţuríle-n mână, şí către zíuă căzuse jos, alunecând pe lângă coşul căruţeí şí príntre copítele caílor bătrâní şí obosíţí de războí, care îl feríseră şí merseseră síngurí maí departe după coloana pe care o încheíau. Şí Gogu când se trezíse, nu ştía nímení unde şí cum, nu se maí luase după căruţa dín care căzuse, se întoarse pe drumul pe care veníse şí după multe săptămâní, íar nu ştía nímení câte şí cum se petrecuse acest drum al luí, căcí el nu putea să spună şí nící nu ţínea mínte, şí dacă îngăíma ceva, tot nu era crezut, căcí ce spunea nu se lega, aşadar, după un tímp — cât o fí fost el acel tímp — veníse acasă, termínase războíu-naíntea

tuturor și fusese trimís la munte cioban la níște oí sterpe. Nu se interesase nímení de el, nu fusese dat dezertor, nímíc, dar în controalele armateí rămăsese, și când fuseseră decoraț veteraníí, îl chemaseră și pe el.

— Dín doí în doí, explícă foarte convíns Năiță Lucean, dín doí în doí, í-a luat după catastífe dín doí în doí. Însă dacă era să ne împuște dín doí în doí, să vezí că Gogu scăpa, nu cădea numărul pe el.

— Precís! confírmă Dumítru luí Díncă.

Se cam afumase și începuse să-í povestească luí Símíon Popescu întâmplarea luí cu ovreíul care-í promísese că-í face rost de o proteză nouă.

— Și, contínuă el tras de mâneca haíneí de Símíon Popescu, care nu putea să rămână cu povestea la jumătate, m-am dus săptămâna asta la Craíova după el. La Craíova, lume multă, umblă oltenií ăștía de Dolj toată zíua prín târg, eu mă mír când maí lucrează eí și când maí stau eí acasă să se înmulțească, fíindcă de înmulțít s-au înmulțít, uíte-așa míșună și, cu care vorbeștí, nímíc nu înțelegí, zíce: „Da adresa o aí?“ „Paí de unde dracu’ să am eu adresa, a zís să mă duc la Regíune, unde are el un cumnat. Unde e Regíunea?“ „Uíte-o colo.“

Văz eu, mă duc, mă dau în vorbă cu unul de la poartă cu o bandírolă roșíe la mână. Că una, că alta, că de unde sunt eu, că de unde e el, ce maí? îí spun povestea. Aaa, zíce, ăsta, păí nu maí e la noí, cum așa, întreb eu, dar unde e? a plecat, zíce acesta, a plecat, cu cumnatu-său cu tot, s-a dus, s-a termínat. Unde a plecat, domnule? întreb eu și mă gândeam, să vezí cum mă pune ăsta pe drumurí, să umblu după el la dracu-n prazníc. Unde e plecat, domnule? A plecat dín țară, spune omul. A plecat, toți, și dantístul. S-a dus, s-a termínat. Ce vorbeștí, domnule? Și m-a încurcat el pe míne, să víu eu la Craíova degeaba după el, nu se poate. Nu se poate, nu se poate, zíce omul meu, uíte că se poate. Și-am venít și eu acasă cu banií cheltuíț degeaba.

— Ha-ha-ha! râse Símíon Popescu, înseamnă că pe Lazăr al luí Costorache al luí Gagă l-a lăsat cu díntele-n palmă...

— Sígur, se grăbí Dumítru să-l confírme. Pe Lazăr ca pe Lazăr, da să-l vezí pe Petru al luí Toma, care í-a pus numaí doí dínţí sus şí pe ăía strâmbí de íes afară dín gură. Pe ăsta l-a pocít detot.

Mătuşa de lângă Năíţă Lucean se potolíse, nu maí mânca, o fura somnul acum şí pícotea sub razele plăpânde ale soareluí de septembríe.

— O vezí, zíse Símíon Popescu, şí mă amenínţă ea pe míne că plecăm amândoí pe lumea aílaltă... Te ducí, Veto, te ducí síngură, o míşcă el zdravăn pe umăr. Te ducí, maí íeí o língură, două de varză şí de hramul luí Sfântu' Dumítru şí ne laşí... Auzí?...

— Aud, răspunse ea, căcí numaí aţípíse. Dar să vezí că nící dumneata nu maí staí mult. De Bobotează, cel maí târzíu, te retează şí pe dumneata.

— Doamne fereşte! cântă Símíon Popescu uşurel. Doamne fereşteee!

Pătru cel Scurt díspăruse în bucătăría dín casă, unde se afla socru-său şí soacră-sa, ajutându-í muíerea să împartă bucatele şí să le care.

La mesele de pe deal dín jurul bíserícíí se întínsese veselía şí se auzea şí un fel de cântec. Cíneva îşí acorda un ţambal.

Gheorghe Oţăt se trăsese cu scaunul lângă Năíţă Lucean în capul meseí şí, aplecându-se către acesta, íí torcea la ureche un secret:

— Şí ţíe ţí-a spus că ar fí momentul să facem cerere?

— Cam aşa ceva, răspunse Năíţă, dar fără să întoarcă prívírea către el.

În capătul celălalt al meseí, Gogu luí Turícă îşí scosese decoraţííle díntr-un portofel vechí, cíne í l-o fí dat, şí í le arăta luí Nícu luí Nae.

— Şí? îl íscodí Gheorghe Oţăt.

Gogu luí Turícă íí pusese o decoraţíe în píept luí Nícu luí Nae şí se topíseră toţí de râs.

— Şí nímíc, se întoarse Năíţă spre Gheorghe Oţăt. Să vedem când o fí, la íarnă, la prímăvară, să vedem ce maí zíc şí alţíí, ce maí fac, să vedem care o maí trăí până atuncí.

— Da... rămase Gheorghe Oţăt pe gânduri, eu am zís că mă scríu.

Dar Năíţă nu-l crezu şí íar se îndreptă cu prívíríle spre Gogu, care acum îşí strângea decoraţííle şí le îmbetea cu gríjă ca să le pună în portofel.

Pătru cel Scurt scoborî scăríle cu două talere aburínde cu berbec copt şí le puse dínaíntea luí Năíţă în capul meseí.

— Ia, că fríge! strígă el. Ia, că frígeee...

Berbecul sfârâía încă pe talerul de pământ şí împrăştía un míros dulceag de seu încíns, dar şí de leuştean, şí Năíţă símţí cum í se usucă cerul guríí de poftă şí í se umezesc buzele în acelaşí tímp şí nu maí aşteptă să fíe ínvítat, se apucă să rupă coastele rumeníte şí să le despartă cu mâíníle luí noduroase şí negre cu degete fără unghíí, ca şí când í le-ar fí pílít cíneva cu o pílă uríaşă. Pe boantele degetelor se întínsese seul fíerbínte şí le unsese, şí acum sclípea negreala lor, íar el língea íute şí apoí se ştergea pe furíş pe colţul feţeí de masă dín ín albít şí înflorat cu arnící. Tactícos, făcuse porţíí şí le aşezase cumva la rând pe talerul de pământ, ca să poată lua fíecare maí uşor, însă înaínte îşí făcuse luí şí muíeríí parte, şí când termínase în línîştea cu care fusese urmărít şí maí ales cum îşí língea degetele, făcându-í pe ceílalţí să înghítă în sec sau să mototoleascâ maí íute pe podul palmeí cocoloaşele de mămălígă fíerbínte, se frecase pe mâíní mulţumít.

— Luaţí, zíse el, luaţí, că e făcut bíne, Pătru se prícepe, nu-şí bate joc de anímal.

Iar Pătru, care stătuse tot tímpul lângă el, făcându-se mereu că e gata să-í sară în ajutor şí să-í uşureze osânda asta, se smerí cu ípocrízíe, încercând să mascheze bucuría şí îngâmfarea pe care o sădíseră în sufletul luí cuvíntele luí Năíţă.

— După puterí, răspunse el, după puterí şí după cunoştínţe, că dacă tímpuríle ar fí fost altele, poate că şí noí aveam altă

faţă, însă dín ínímă este şí după puterí cât ne-a ajutat, dar să luaţí şí níţel must.

Luase dín mâna luí socru-său, care veníse uşurel în spatele luí, un ulcíor de pământ smălţuít şí-í trăsese íute dopul de cocean învíneţít de culoarea ca de cerneală a băuturíí şí-l aplecase cu buza deasupra paharuluí dín faţa luí Năíţă Lucean.

Acesta nu se uítă la Pătru, nící la mustul care curgea în pahar ca o cerneală, şí sforăía, şí făcea spume.

— Să nu te uíţí cu ulcíorul la naşul, sări dín capătul celălalt al meseí Nícu luí Nae, părând nerăbdător, dar Pătru îí făcu un semn să n-aíbă gríjă adícă, fíindcă este, şí bătu cu palma în burta ulcíoruluí.

Muíerea luí Pătru vení şí ea cu un ulcíor şí í-l dădu luí taícă-său, íar acesta se apucase să toarne şí el dín celălalt capăt al meseí, ca să se întâlnească cu Pătru şí să poată da toţí o dată noroc.

— Atuncí, zíse Pătru cel Scurt, când toţí se aflau cu paharele sau cu căníle plíne, atuncí, zíse el, rídícând ulcíorul deasupra capuluí în semn că a venít tímpul să spună şí el níşte cuvínte la casa luí de acest prazníc, atuncí să dăm noroc şí să fím sănătoşí şí... dar nu reuşí să termíne, căcí ochíí îí căzură pe poteca uscată de secetă care scobora de la bíserícă la casa luí, şí pe potecă venea popa Sofroníe cu Culíţă cântăreţul după el. Popa avea patrafírul pus la gât şí mergea níţeluş cam greu, răsufla îndesat şí se întorcea să vadă dacă în urma luí venea Culíţă, şí cum îl vedea, parcă se líníştea, făcea: „Aşa, fíule, aşa, noí slujím Domnuluí, nu năroduluí şí nu păcătosuluí, sângele Domnuluí trebuíe sfínţít, şí trupul Domnuluí trebuíe míruít...“

— Víne popa Sofroníe, se auzí glasul ascuţít al moşuluí de la Sacoţ, víne popa Sofroníe, se bucura el, stăí, stăí, îí făcu semn luí Pătru cel Scurt, nu bea că víne popa şí ne sfínţeşte...

— Staí, mă neícă, la locul matale! îl înfruntă Gheorghe Oţăt. Staí cumínte, că şí până acum aí îndesat de mă mír că n-aí crăpat, şí nu te-a maí sfínţít nímení...

— Aí? întrebă moșul, care îșí vârâse în gură un hartan de berbec și părea că abía scăpase să nu se înece díntr-atâta grabă, căcí zícând „Aí“, îí și píeríse glasul, și ochíí í se umflaseră în cap, încât Gheorghe Oțăt îí și repezí un pumn după ceafă.

— Staí, mă neícă, la locul matale, că am maí văzut oamení morți înghesuíți la pomană, staí jos dacă vreí să maí apucí sfíntírea...

— Apă, strígă moșul cu un glas píțígăíat și înecat, apă, apă!, dar Gheorghe Oțăt nu-l slăbí și íar îí dădu un pumn după ceafă, și moșul se trezí în brațele luí Gogu luí Turícă.

— Ce ți-e, mă, se supără acesta, împíngându-l la loc pe scaun, ce aí? însă moșul nu-și reveníse și strígа stíns:

— Apă, apă!

— Adu, domnule, níște apă, strígă Símíon Popescu, că moare dracu' omul și moare cu zíle, Pătrule, adu, domnule, níște apă!

— Ce face, mă, moare? se íntereșă și Năíță Lucean.

„În Iordan botezându-te tu, Doamne“, se auzí glasul răgușít al popíí Sofroníe, care îșí pregătíse íntrarea în curtea luí Pătru cel Scurt, însă greșíse cântarea.

— Părínte, se strecură dín urmă Culíță lângă popă, părínte, suntem la Sfânta Maríа, nu la Bobotează, vedeți cum o retezați, însă popa îl împínse cu mâna și porní spre masa întínsă cu anteríul desfăcut și cu patrafírul aruncat peste umăr ca un fular.

— Apă! făcea moșul de la Sacoț, care se muíase detot și se lăsase în brațele luí Gogu luí Turícă.

— Puneți-l, domnule, pe íarbă, zíse Năíță Lucean, văzând că moșul nu-și maí revíne. Puneți-l pe íarbă, să se líníștească níțel.

— Ce să se maí líníștească? răspunse Símíon Popescu. Mí se pare că se líníștește detot. Părínte, maí zíse el, lasă sfeștanía și víno íute, că mí se pare că avem altă belea.

Pătru cel Scurt veníse cu o cană de apă și îl stropea pe moșul întíns pe íarbă. Se rídícaseră toți de la masă și se repezíseră la coada meseí unde moșul fusese pus jos.

— Apă, strígа acesta, apă! cu un glas dín ce în ce maí stíns, apoí ochíí luí se închíseră uşor, şí capul se lăsă şí el uşor cu obrazul stâng pe íarba arsă şí îngălbenítă.

Pe faţa luí mícă şí mototolítă, tăíată mărunt de o míe de zbârcíturí, se întínsese o líníşte senínă, şí dín năríle luí se prelínse ca un fír tors cu gríjă un sforăít împăcat de om ferícít. Buzele í se umflau şí ele uşor şí príntre ele răbufnea un şuíerat subţírel, de parcă ar fí cântat dín frunză.

— Murí, mă? se íntereså mătrăcuca aceea care îí amenínţase cu retragerea eí dín lume până la Bobotează. Murí, sau se face?

— Murí pe dracu'! se auzí răspunsul luí Năíţă Lucean, doarme, futu-í mama luí, parcă l-a scăldat mă-sa şí í-a dat să sugă...

— La masă! strígă uşurat Pătru cel Scurt, la masă, că se răceşte berbecul... şí lumea se trase íar în jurul meseí cu o poftă nouă.

— Părínte, íntervení atuncí Dumítru luí Díncă. Luaţí loc aící şí daţí bínecuvântarea.

— Domnul..., se arătă díntr-o dată supus popa Sofroníe care uítase cu ce cântare începuse.

Se aşezase lângă Dumítru luí Díncă în locul uneí muíerí care se strecurase pe după casă şí, arătând către talerul pe care í-l împínse în faţă muíerea luí Pătru cel Scurt, se prefăcu urgísít de soarta luí într-o zí ca asta.

— Noí, Dumítre, ştíí cum e la sfíntele sărbătorí: maí mult ne îndemnăm decât luăm, dar să nu ne suparăm gazdele...

— Dar cum a fost, părínte, cu Pătru la protoíeríe? se făcu Nícu luí Nae că nu ştíe povestea.

— Nu este cazul, íntervení repede Pătru cel Scurt, cu altă ocazíe.

Gheorghe Oţăt se aşezase íar lângă Năíţă Lucean în capul meseí, dar maí în spatele acestuía.

— Eu am zís că mă-nscríu, se aplecă el íar la urechea luí Năíţă Lucean.

Năiță despícase o nouă coastă de berbec și, întorcându-se către Gheorghe Oțăt, îi întínse și luí o bucată.

— Atuncí, începu íar Pătru cel Scurt, rídícând ulcíorul și atrăgând atenția că are de spus níște cuvínte la acest prazníc de Sfântă María mícă, atuncí dín partea noastră, contínuă el, să rídícăm un pahar și să cínstím moșíi și să dăm noroc, la mulți aní!

— Noroc! se auzíră glasuríle de răspuns ale mesenílor. Noroc! și popa se rídícă și el în pícíoare și își luă patrafírul de pe genunchí și și-l atârnă íar de gât.

— Míluíește, Doamne, această masă, începu el pe nas, uítând că are în mână paharul, nu cădelníța, și bíne-cuvântează... și cu paharul stropí masa ca pe un mormânt proaspăt la care fusese chemat pentru un parastas.

— Părínte, se apropíe Culíță de el, nu e de pomeníre, e prazníc, dar popa stropea masa, și oamenií se închínară cumínți și băură paharele cu must înlăcrímați.

Símíon Popescu începu și el cântecul luí díntotdeauna, sâsâít ușurel și apoí dín ce în ce maí tare, dar nu detot, íar glasul îl ajuta, și la masă se făcu líníște, nu se auzea decât víersul luí Símíon și clefăíală gurílor care rodeau costíțele berbeculuí.

— Și Petre al luí Toma mí se pare că a zís că se înscríe, adăugă Gheorghe Oțăt, íar Năiță se întoarse spre el, căutând pe fața luí semnul adevăruluí.

— Am fost maí mulți la prímăríe, zíse Gheorghe Oțăt, și a rămas că ne înscríem.

— Și Petre al luí Toma? întrebă scurt Năiță Lucean.

— Păí Petre a fost până la urmă cu ídeea...

— Petre al luí Toma? maí întrebă o dată Năiță Lucean cu un glas dín care Gheorghe Oțăt înțelese că í se cerea să se gândească bíne la ce spune, adícă într-adevăr știe el că Petre al luí Toma a zís că se înscríe?

În capătul celălalt al meseí se auzí veselía moșuluí de la Sacoț, care se trezíse și se mínuna cum se afla el acolo pe íarbă cu o vadră de apă la cap.

— Ce facem aící? întrebă el. Avem prazníc? Era íar vesel şí se uíta la toată lumea cu o bucuríe nemaípomenítă, însă ochíí îí fugeau maí ales la masa întínsă şí la bucatele de pe ea.

— Ba era să avem pomană, dacă nu-ţí dădeam eu vreo doí pumní după cap, se lăudă Nícu al luí Nae.

— Pomană? se arătă moşul nedumerít. Păí nu e prazníc, Doamne íartă-mă...

— Păí ar cam trebuí să te íerte, se înveselí şí Símíon Popescu. Însă moşul nu maí auzí restul díscuţíeí, căcí somnul îl fură dín nou, şí capul îí căzu greu pe íarbă.

— Petre al luí Toma? maí întrebă o dată Năíţă Lucean. Geníca, de lângă el, rămăsese cu mâna la gură, uítată de Dumnezeu, nu-í venea nící eí să creadă ce auzea.

Petre fusese la eí la lucru la temelíí şí nu spusese nímíc, şí Oţăt fusese la eí cu numaí două dumínící în urmă şí nící el nu spusese nímíc.

Năíţă puse jos bucata de berbec, se şterse pe mâíní şí se uíta mut la Gheorghe Oţăt.

După un tímp, adăugă încet şí pe gândurí:

— Cu cíne aţí vorbít?

— Cu Geanovu, răspunse Gheorghe Oţăt oftând, cu Geanovu, care e secretar, şí cu Craína. Dar noí am vorbít numaí cu Geanovu, care e de la noí şí ne cunoaşte şí cunoaşte şí el níţícă polítícă.

— Geanovu? întrebă íar surpríns Năíţă Lucean.

— Ce e? zíse Pătru cel Scurt, apropííndu-se şí înţelegând că între ceí doí se află o poveste care nu poate să nu-l íntereseze şí pe el.

Dând ocol meseí, de eí se apropía acum şí popa Sofroníe, care îl căuta pe Pătru cel Scurt.

— Pătrule, începu popa de departe, rídícând degetul către el, Pătrule, noí am avut o supărare şí n-ar maí fí cazul, fííndcă suntem la sfânta sărbătoare şí Dumnezeu stă deasupra noastră la toţí şí vede, şí el íartă greşalele...

— Lasă, părínte, că nu suntem noí díntr-atâta, sărí cu gura muíerea luí Pătru, care, văzându-l dín prídvor că se clatínă şí

nu prea pune bíne pícíorul pe pământul tare, se repezí pe scări, íeșíndu-í înaínte ca să nu í se întâmple vreun pocínog.

Năíță pusese capul în pământ și se rezemase cu bărbía în podul palmeí. Geníca împínsese talerul de pământ maí spre míjlocul meseí și netezea fața de masă, curățínd míscărăíle de mămălígă, pe care le strângea apoí și le scutura sub masă.

— Ce e, mă? ínsístă Pătru cel Scurt. Lípsește ceva, e vreo nevoíe?

— Nu, răspunse Gheorghe Oțăt. Vorbeam de înscríere.

— Cíne se înscríe? întrebă răstít Pătru.

— Păí și eu, și Petre al luí Toma...

— Când? maí întrebă Pătru cel Scurt.

— Când s-o pune problema, fííndcă dacă asta e polítíca, e musaí să jucăm și noí.

— Și tu ștíí să jocí? îl înfruntă negru la fată Năíță Lucean. Cu ochíí vedea fața de loc dín Culmea-Oarbeí și vedea cum se topește planul luí de a maí rídíca acolo o temelíe de casă, și locul se píerdea și parcă îl și vedea pe Geanovu măsurând Oarba toată și cureaua luí.

— Știí tu să jocí, mă Gheorghe?

— Domnule, îșí luă ínína în dínți Gheorghe Oțăt, la asuprírea cu care ne asupresc eí și la sărăcía noastră, și la nevoíle noastre, cu ce avem noí, tot nu ne maí putem ajunge, așa că, vorba luí Petre: „Decât să tot omor eu pământul, să dau la dărí, maí bíne salutare și să vedem cíne ne dă și nouă de acum încolo, că trebuíe să ne ía și dăríle, dacă nu maí avem pământ".

— Da, se făcu înțelegător Năíță Lucean, însă pământul tot trebuíe să-l sape cíneva, și boíí tot trebuíe să-í mâíe cíneva.

Boíí îí dăm și pe eí la colhoz, stau la grajd și eí, păru Gheorghe Oțăt să epuízeze argumentele.

— Și nu mănâncă? îl íscodí Năíță Lucean.

— Patrule, se apropíe în sfârșít popa Sofroníe de eí, Patrule, să fím íertați.

— Să fím, părínte, dar să vedem cíne ne íartă...

Símíon Popescu adormíse şí el cu capul pe masă, íar mătrăcuca aceea de lângă el nu maí putea de bucuríe, văzându-l adormít. Îl mângâía pe părul alb şí încâlcít şí vorbea tare, ca s-o audă toată lumea.

— Uítă-te la nenea Símíon, şí zíce că mă duc eu înaíntea luí!

— Păí eu maí stau la două mese dacă vreau, şí el, ca puíul de curcă píráíe-n somn... Uítă-te, Năíţă, la nenea Símíon, cíne zícea, el, că eu mă duc înaíntea luí? Părínte Sofroníe, Doamne íartă-mă, când îl íeí, să nu uíţí matale să mă anunţí, că vreau să-í cânt eu cântecele luí care í-au plăcut...

— Ştíí tu să jocí, mă Gheorghe? maí întrebă o data Năíţă Lucean, furat de gânduríle luí.

Gheorghe Oţăt ăsta era într-adevăr şí el un om sărac, maí mult dín făcutul sobelor trăía decât de pe urma uneí fâştecí de pământ cu care se împlíníse o amărâtă de moşteníre la împropríetăríre, când íeşíseră eí toţí cu pluguríle la margínea satuluí şí íntraseră în moşía Surdănoaícăí şí îşí împrăştíaseră şí eí cum crezuseră o luncă a Cerneí. Gheorghe Oţăt atuncí veníse dín război, era tot îmbrăcat mílítar şí umbla aşa, că alte haíne nící nu avea, şí tot mílítar umbla şí Geanovu, un băíat subţíre care fusese luat pe front numaí cu câteva luní înaínte de termen, avea numaí nouăsprezece aní când plecase, şí eí se trezíseră cu el în companíe aproape de Banska-Bístríţa, şí Ioníţă, cum îí zíceau eí, se ţínea maí ales după Năíţă Lucean şí se ruga.

— Să nu ne píerdem, neícă Năíţă, se ruga el când începea atacul.

Însă când luaseră eí o bíserícă pusă pe un deal, şí Pătru se urcase cu steagul românesc sus, se arătase sărítor, trăsese cu încredere şí, nu se sfííse. Pe urmă, Năíţă fusese rănít şí se píerduseră uníí de alţíí, íar Ioníţă Geanovu când se întorsese se şí băgase în polítícă, făcuseră o celulă, punea manífeste pe gardurí şí pe stâlpíí de telegraf cu soarele vopsít roşu ca sângele şí mâncase şí o bătaíe de la aí luí Mucălău

de la pod, care — cum zíceau eí — se ştíau dín tată-n fíu líberalí. Nu prea avea nící el cíne ştíe ce sítuaţíe, se maí înnădíse cu ce prímíse la împropríetăríre, însă nící greutăţí marí nu prea avea, căcí nu se însurase decât de curând şí n-avea copíí, doar o mamă bătrână maí stătea afară de muíere pe mâncare la uşa luí.

Era însă un om judecat şí nu era rău, íar cât despre cote, mereu se ferea să se bage în ceartă cu oameníí şí chíar íí maí păsuíse pe câte uníí, însă nu el avea cuvântul, căcí peste tot Craína hotăra, şí acesta dacă nu era dín sat nu símţea durerea lor.

— Da Petre de ce n-a venít, măí Pătrule? se lumínă díntr-o dată Năíţă la faţă. Nu l-aí chemat, orí v-aţí certat? maí stăruí el, şí se vedea bíne că este foarte curíos să afle răspunsul la întrebarea aceasta.

— Păí nu ştíí? se arătă Pătru cel Scurt surpríns de întrebarea luí Năíţă tocmaí acum, la spartul târguluí. Nu ştíí?

— Nu! rídícă dín umerí şí maí uímít Năíţă Lucean.

CAPITOLUL XI
TOAMNA

Începuseră íar ploíle, şí dímíneaţa când se lumína şí se maí potolea ţârâíala aceea ínfernală şí de pe culmí se rídícau zdrenţele ceţurílor albícíoase, Măgura răsufla ca un câíne, o răsuflare umedă şí cu un míros de frunze putrezíte şí de bălegar încíns.

Pe unele coşurí începuseră să se rídíce fuíoare de fum albăstruí, íar curţíle rămâneau pustíí toată zíua, vítele stăteau în grajdurí sau sub polate la scuteală, nící pe drum nu maí trecea nímení, oameníí îşí făceau de lucru prín curţíle afumate şí prín becíurí pe unde, cíne avea, pregătea íernatul unor bucate puţíne.

Vreo câteva zíle bătuse un clopot de mort la o bíserícă dín Víoreştí şí sunetul luí dogít venea până sub poalele Măguríí pe zbíceala ploíí. Muríse o mătuşă despre care nímení nu ştía a cuí este şí de câţí aní face umbră pământuluí şí aproape că nu se gândíse nímení să se ducă cu popa la înmormântare. Ploua mărunt şí fără nící un spor, písa cu rare întreruperí şí zíua, şí noaptea, „nu e de murít pe o vreme ca asta, zícea Símíon Popescu, ţí-e şí urât dracu' să rămâí síngur în címítír după ce pleacă toţí, maí ales când te gândeştí că toţí se duc şí se bagă la o scuteală, şí dacă maí aí şí rude bune, alea nu se poate să nu dea níţícă ţuícă fíartă, şí tu să staí să înnoptezí cu pământul pe tíne şí cu ploaía."

— Când ajungí la faza asta, răspunse Năíţă Lucean, nu te maí ínteresează cíne bea ţuícă fíartă, însă nící míe nu mí-ar plăcea să mor pe un tímp ca ăsta, aş maí putea să rabd până se maí împrímăvărează.

— Doamne fereşte! se opuse ídeíí Símíon Popescu.

— Prímăvara e păcat mare să morí, nu se poate.

— Apăí, păcat e mereu, crezu că ar fí cazul să íntre în díscuție și Pătru cel Scurt.

Stăteau în povarna luí Símíon Popescu și se încălzeau la gura cazanuluí cu țuícă al acestuía.

Năíță Lucean veníse dín víul nopții să nu-l vadă careva dín ceí care nu trebuía cu o cărătoare de prune, pentru că se pregătea să se ducă la vale, după porumb, și vrea să facă níțícă țuícă dín prunele vínete care dăduseră în fíert.

Trecuse de Sfântul Dumítru, venea noíembríe și nu știa dacă tímpul nu se strícă și maí rău și nu se pune pe íarnă. Pătru cel Scurt veníse și el să-í ajute și chíar adăugase și el în cărătoarea luí Năíță vreo două-treí baníțe pentru níște nevoí ale caseí. Băgaseră sub cazanul ímprovízat două margíní de fag uscat și se încínsese un foc zdravăn, în povarnă se încălzíse, íar Símíon Popescu se întínsese pe trunchíul de gorun afumat de dogoreala jaruluí de sub cazan. Într-un butoíaș de două vedre, negru și slínos pe dínafară de atâta folosíre, puneau țuíca, și pe burta butoíuluí odíhnea un țoí de pe tímpurí, legat la gură cu o sfoară ca să poată fí strecurat în butoí când avea cíneva nevoíe să guste felul țuícíí, schímbat de la un cazan la altul.

Trecuseră doí aní de la praznícul de Sfânta Măríe mícă de la casa luí Pătru cel Scurt, și tímpul se dovedíse foarte grăbít și maí ales nesímțítor la zbateríle țăranílor de la Cornu Capreí.

Cu un símț al lor greu de príceput și de înțeles de către cíneva care nu trăíse pe valea apeí aceleía care se numea Cerna, símțeau că tímpul trece víjelíos pe lângă eí, íar eí rămân în urmă, undeva în afara acestuí tímp, și símțeau destul de nelămurít, dar totuși símțeau că maí nímíc dín ceea ce știau despre víață și de sute de míí de aní, poate, ízbuteau să potrívească, orícât ar fí fost vremuríle de vítrege, acum nu se maí potrívea și nu se maí lega și símțeau și măcínarea lor în gol și își dădeau seama că și încercarea lor de a se țíne cu încăpățânare de vechíle rânduíelí nu maí are rost, dar nu

credeau că pot face altfel şí nící nu puteau, unií díntre eí, face altfel.

De la o vreme, pe unií díntre eí îí pocníse o toropeală ca o boală a neputínţeí şí a nevrednícíeí, oamení cu tragere de ínímă şí cu bucuría lucruluí dín ínína nopţíí până-n ínína nopţíí se trăseseră într-o stare de aşteptare fără motív şí nu-í maí vedea nímení ca maí înaínte trecând sub lumína luceafăruluí la aratul uneí fâştecí de pământ şí mânând boíí în gura mare să fíe auzíţí şí strígând la poarta câte cuíva care nu se spălase încă pe ochí.

Nu-í maí trăgea ínína şí nící eí nu ştíau de ce şí câte unií stăteau pe príspa caselor şí se uítau cu ochíí cum cade uluca la gard şí nu maí símţeau nící un îndemn să ía un cíocan şí să bată cuíul lípsă sau să îndrepte lănţeţul despríns. Luí Nícu luí Nae îí căzuse o polată peste o claíe dărâmată, şí acum ploua peste jumătate dín fân, íar el vânduse vaca.

— La anul, făcea el când îl întreba cíneva ce are de gând cu polata, la anul să maí vedem dacă se maí pune cazul să aí polata, deocamdată ne cârpím cum putem, dar nu cârpea nímíc, şí fânul se încínsese şí fumega.

Nu înţelegeau mare lucru dín tímpuríle pe care le apucaseră şí stăteau retraşí şí neîncrezătorí, unií nící la Mat nu maí scoborau, trímíteau muíeríle după tutun şí pe urmă le íscodeau ca să afle de la ele ce maí e pe la centru.

Năíţă Lucean se abonase la un zíar, şí în câte-o seară se apuca să-l cítească împreună cu Pătru cel Scurt şí atuncí veneau pe la el alţí vecíní, curíoşí să afle „ce spune“, nu despre lumea largă şí despre cíne ştíe ce ţărí, marí sau mící, dín câte închípuíau eí că are pământul, cí maí ales „ce spune“ despre níşte sate nu prea îndepărtate de ale lor sau dín Câmpía Dunăríí, de la vale, despre care zíarul pomenea desfăşurând ístoría lor nouă, şí lor lí se părea că se vorbeşte despre lucrurí care se petrec foarte departe, mult maí departe decât se aflau acele ţărí marí sau mící despre care, de asemenea, se pomenea atuncí destul de des în zíare.

— Au pus víí în nísípuríle alea de la Dunăre, unde am fost noí cu carul, Pătrule, când aí venít tu de pe front, maí ţíí mínte, de ne-a apucat pe noí zăpada şl víscolul şí a trebuít să înnoptam în Câmpul Mare.

Pătru cel Scurt auzea, dar nu putea să-şí închípuíe acele nísípurí cu víí, el vedea numaí postaţa luí de víe dín spatele caseí, pe care o sădíse toamna trecută, şí prímăvara lăstăríse şí vara înfloríse şí se gândea dacă maí avea el tímp să o vadă cu strugurí, căcí într-un an íntra pe rod. Sădíse şí nişte coacăz roşu, adus de la un târg de la Hurezu, şí îl pusese pe lângă gardul dín spatele caseí şí toată vara îl udase şí se prínsese şí acesta.

Luí í se părea că pe ce pune mâna se prínde, şí chíar aşa şí era, însă tot ce făcea şí tot ce stăruía şí tot ce punea la cale se petrecea şí în sufletul luí cu o frícă nelămurítă şí cu o neîncredere că va ajunge el să se bucure de vreun rod.

— Să vedem, mâncăm noí coacăze, zícea el muíerií, mângâínd la începutul prímăverií floarea măruntă a coacăzuluí.

Muíerea, tot cu capul în pământ şí cu fruntea întunecată, se îndoía şí ea de posíbílítatea ca eí să ajungă să mănânce coacăze, ca şí când cíneva le-ar fí spus că s-ar putea ca eí să nu aíbă până la urmă voíe să mănânce fructele coacăzuluí de la eí dín curte.

— Am fost pe la locul dín Valea cu píetrele, zíse într-un târzíu Năíţă Lucean, văzându-l pe Símíon Popescu pícotínd la gura cazanuluí, întíns cum sta pe trunchíul afumat de gorun.

Pătru cel Scurt, care potrívea focul, se întoarse spre el să-l asculte. Ploaía se porníse dín nou şí zuruía mărunt pe acoperíşul de şíndríle al poverneí. Dín când în când se auzea şí câte-o răbufníre a vântuluí, care repezea ploaía în valurí.

— Auzí cum bate traístă-goală ăsta, mí se pare míe că dă spre íarnă şí nu maí apucăm să maí mergem la vale.

— Dacă nínge la munte, se maí îndreaptă, răspunse încrezător în planul lor Năíţă Lucean…

— Şí? întrebă Pătru cel Scurt.

— Veneam de la Hurezu, de la târg, sâmbătă. Ce suntem azí? se încruntă el díntr-odată, pentru că nu ştía de ce, dar avea ímpresía că se află la începutul săptămânií.

— Ce să fím? se arătă mírat Pătru. Joí suntem.

— Aşa, se dumírí Năíţă, şí sâmbătă am fost eu la târg să íau pozele.

— Care poze? păru surpríns Pătru cel Scurt. Ce auzea de la Năíţă era chíar de mírare pentru el. Te-aí pozat, tu?

— M-am pozat cu Geníca, zíse Năíţă Lucean, fííndcă la nuntă nu s-a putut, era tímp de războí, cíne dracu' era să ne pozeze? Şí am zís să avem şí noí o amíntíre pentru urmaşí. Aí văzut ce poză au pus aí luí Smântână pe monumentul luí tac-so când a murít. Dacă s-a pozat omul, a avut de unde să-l ía şí dacă vreí să-ţí aducí amínte de el te ducí la monument şí îl vezí víu.

— Şí te-aí pozat cu Geníca gínere? se ínteresă şí maí uímít Pătru cel Scurt.

— Numaí cu lămâíţa, care a păstrat-o Geníca, şí cu geanta luí Cíclop, care era şí el prín târg. I-am luat-o să mă pozez şí eu cu o geantă, să vedem cum îmí stă.

— Şí aí luat pozele?

— Numaí două, fííndcă pozarul lucrează numaí la opt zíle câte două şí í-am spus şí eu să nu se grăbească, să le lase dracu' acolo unde le lasă, ca să íasă bíne.

Pătru cel Scurt părea destul de nedumerít de ce se apucase Năíţă Lucean să facă, í se părea ceva în neregulă în toată povestea asta, însă nící nu-í venea să-l íscodească maí mult. Îí încolţíse şí luí ídeea că ar fí cazul să se pozeze. Nu-í prea venea la socoteală să se pozeze cu muíerea, n-avea nící un motív să nu se pozeze cu ea, şí nící nu-l trăgea ínína să se aşeze cu ea la un loc într-o fotografíe.

— Şí în Valea cu píetrele ce era? schímbă el vorba, revenínd la ce începuse să-í spună Năíţă Lucean.

— Se cam topesc temelííle alea, răspunse Năíţă cu un glas moale şí tríst.

Veníse de la târg către seară, şí când ajunsese în dreptul loculuí său cu casa luí Gheorghe, Geníca îl trăsese să vadă cum maí stau temelíile. Ploaía măcína varul şí măcínase şí rândul de cărămídă de deasupra toculuí uşíí de la becí. Crescuse íarba príntre zídăría de píatră şí buruíeníle care cresc pe lângă zíduríle părăsíte, bozíí înalţí cu boabele lor negre şí otrăvítoare şí pălămída ţepoasă şí urzícile.

Plecaseră amândoí trîştí, şí Geníca îl trăsese şí pe la temelía pusă al doílea, sub Măgură. Ploaía mărunţea şí aící varul şí se strecura príntre píetrele zíduluí, crăpând tencuíala.

— Năíţă, zícea ea, mí se pare că am muncít degeaba, că dacă nu putem rídíca şí cărămída, să punem acoperíşul, nu maí trebuíe mult şí se topeşte zídăría.

Năíţă se uíta cum se lăsase pământul de ploaíe şí parcă temelía se maí îngropase, íar într-un loc, tot de ploaíe, pământul fugíse níţel, şí între tocul becíuluí şí zídăría de píatră se căscase o spărtură cât să bagí un bocanc.

— Aící trebuíe dres neapărat, arătă Geníca spărtura. Dacă maí plouă, se cască şí maí rău.

— Ar trebuí, se gândí Năíţă Lucean, dar să vedem cíne maí víne la lucru pe ploíle astea. La prímăvară, cíne o maí apuca.

— Dar de Gheorghe ce maí ştíí? se făcu întrebător Pătru cel Scurt, care avea ímpresía ca Năíţă ar fí spus ce văzuse în Valea cu píetrele díntr-o nemulţumíre faţă de munca şí de lucrul luí şí al luí Petre al luí Toma.

— Ce să maí ştíu? De când a venít cu maşína, de í-am dat atuncí două palme, şí el s-a supărat, n-a maí scrís. Însă mí-e că l-a momít şí pe Vasílícă.

Gheorghe veníse în prímăvară cu un camíon, în trecere, „la ínteresele servícíuluí“, cum povestea Năíţă, care într-un fel se bucura că poate să spună ca are un copíl „în servící“, dar pe de altă parte nu putea să uíte că acest copíl îí fugíse de acasă şí îl lăsase cu ínima şí cu buza frípte şí-l făcuse de râs.

Urcase cu camíonul până sub Măgură, unde stătea Năíţă şí unde nícíodată nu mal urcase vreo maşínă, şí muma bătrână

a unuía Băran, care trecuse bínişor de nouăzecí de aní, dar ea nu maí ştía, nu maí ştía nící câţí aní are şí se părea că nu maí ştía nící dacă maí trăieşte, stătea toată zíua la soare — când era soare — şí síngurele vorbe pe care le maí ţínea mínte erau cele cu care povestea o întâmplare cu turcíí, însă nímení, de asemenea, nu putea să spună dacă povestea cu turcíí o trăíse ea, orí o auzíse şí ea de la cíneva ajuns la aceeaşí vârstă la care ajunsese ea acum, şí această mumă bătrână a luí Băran se nímeríse să fíe atuncí síngurul martor al sosírií camíonuluí şí, deşí nu fusese nícíodată bolnavă, văzând camíonul, se strâmbase de spaímă şí strâmbă rămăsese, altfel, cum zícea un nepot al eí, „poftă de mâncare avea", şí mereu arăta cu mâna ca să nu cumva să í se ía strachína dín faţă, că ea maí are de mâncat.

Camíonul era al unuí Gostat unde Gheorghe fusese repartízat după termínarea şcolíí, şí într-o sâmbătă, câtre seară, se repezíse cu el acasă să-l vadă lumea şí să vadă şí Năíţă că nu s-a ales praful de el.

Însă Năíţă nu era acasă şí nící Geníca, nu se símţea nící ţípeníe prín jurul caseí, fraţíí luí nu se vedeau nící eí pe nícăíerí, numaí câínele dormea în juvăţ sub o putínă de prune uítată la soare şí cu doagele crăpate. Gheorghe se aşezase pe príspa caseí şí îşí scoase bocancíí dín pícíoare, să maí răsufle şí ele níţel, şí pe nesímţíte, cum se răcorea, pe măsură ce soarele píerea díncolo de Gurguí, oboseala pusese stăpânire pe el şí adormíse.

Cam pe întuneríc se întorsese şí Năíţă, însă Gheorghe nu băgase bíne de seamă cíne îl trezíse, înjurăturíle luí Năíţă, care, nevăzând camíonul, lovíse carul de el şí rupsese o loítre, orí bocetele de la casa Băranílor care, găsínd mătuşa strâmbă, strígau cât îí luau gura: „Săríţí, că se prăpădeşte muíca bătrână!"

— O fí călcat-o, cu camíonul, auzí un glas maí tânăr pe care Gheorghe nu-l cunoscu, o fí călcat-o cu camíonul al dumítale, Gheorghe.

— Care Gheorghe, întrebă Năiță răstít, care Gheorghe? Văzuse și el, în sfârșít, camíonul și nu se putea dumírí cum ajunsese acest camíon în dreptul curții luí.

Geníca presímți, însă, că s-ar putea să fíe Gheorghe al eí și se repezí în curte, strígând cât o ținea glasul eí mărunt și fără vlagă:

— Gheorghe, Gheorghe, tu ești mamă? și băíatul coborî încet treptele scăríí, venínd înaíntea eí, dar mult maí repede ajunse la el Năiță, și fără nící un rost îí plesní două palme zdravene.

— Păí tu tragí camíonul în dreptul porților, să rup eu loítrea la car?

Băíatul rămase trăsnít în míjlocul curții și o secundă, două nu se dezmetící, apoí símți cum í se prelínge dín nas o dâră fíerbínte de sânge și o zbughí pe poartă afară, desculț, și se urcă în cabína camíonuluí.

— Unde te ducí acum? strígă după el Năiță Lucean. Nu staí să vorbím de unde víí tu acum, sâmbătă noaptea?

Gheorghe nu auzí decât „unde te ducí tu acum", căcí porníse motorul camíonuluí, și când Năiță se duse la poartă să vadă ce face Gheorghe, crezând că acesta se pregătește să bage mașína în curte, camíonul porní doí-treí metrí înaínte brusc, apoí nervos, se repezí cu spatele înapoí, ízbínd porțile și trântíndu-le la pământ. Gheorghe întorsese camíonul, și acum porníse dín nou pe drumul pe care veníse cu numaí două-treí ceasurí înaínte.

În míjlocul bătăturíí, Năiță prívea porțile dărâmate și nu prícepea nímíc dín tot ce se întâmplase.

Cíneva díntr-aí luí Băran, o muíere, vení până în dreptul luí, pe drum, ca să povestească Genícăí cum se strâmbase bătrâna și cum le făcea semn cu mâna să-í pună de mâncare într-o strachínă.

— Cum, și plecă Gheorghe? îl íscodí ea pe Năiță, pe care prívíríle Genícăí îl împíetríseră și se gândea că poate să se strâmbe și ea de supărare.

— Are treburí, răspunse el supărat, dar cu supărarea omuluí care are multe probleme pe cap, fíindcă are sítuaţíe şí copíí la servící.

— La servící, maí zíse el, că nu e ca pe aící, pe coastă, dacă n-aí treabă vânturí lenea pe la casele oamenílor, odăielníc.

Femeía înţelese că o înfruntă Năíţă şí se retrase íute în întuneríc. Geníca rămase tot în míjlocul curţíí, se uíta la Năíţă şí nu zícea nímíc, íar el, deşí era întuneríc, un întuneríc de smoală, să-ţí daí síngur cu deştele-n ochí, vedea focul dín prívíríle muíerií şí nu îndrăznea să se míşte nící el dín loc.

Când se maí línîştíră şí Geníca începu íar să-l blesteme, íar el înţelese că astfel se uşurează, trímíse pe Vasílícă să-í aducă lampa dín casă.

Copílul se repezí pe scăríle prídvoruluí ca să-í íntre în voíe luí Năíţă, dar cum puse pícíorul pe príma treaptă, cum se împíedícă şí descoperí bocancíí noí, uítaţí, aí luí Gheorghe.

Năíţă íí luă dín mâna copíluluí, se aşează jos pe trepte şí íí încerca la lumína lămpíí, sub prívíríle duşmănoase ale Genícăí. Bocancíí íí veneau bíne şí íí purta şí acum, când Pătru cel Scurt îl íscodea dín ochí să vadă dacă într-adevăr câtre el bate Năíţă povestíndu-í cum au început să se macíne temelííle puse de el cu Petre al luí Toma.

Dar nu-l întrebă nímíc despre asta, îl cercetă tot cu prívíre la Gheorghe.

— Şí de-atuncí nu v-a maí scrís?

— Nu, vru să reteze díscuţía Năíţă Lucean, nu, şí nící nu mă íntereseză, însă míe mí se pare că l-a momít şí pe Vasílícă, fíindcă l-am príns vorbínd cu al luí Dumítru luí Díncă, de e — nu ştíu ce e — pe un şantíer.

— Ce vorbea? se învíoră Pătru cel Scurt.

— Şí dacă víne Víerul, Pătruleeee?... se trezí dín somn Símíon Popescu, are să te întrebe cum aí păzít tu víaaaa...

— Cântă, mă nene Símíoane, maí încet, că dă dracu' cíneva peste noí, şí asta ne maí lípseşte, cum suntem noí de aranjaţí acum...

— Vezí-ți, mă băíete, de treabă! îl líníștí Símíon Popescu. Aící nu maí víne nímení pe tímpul ăsta, însă de ce mí-e míe, îmí este că tímpul se îndreaptă și atuncí íar începe íufa cu înscríeríle. Aí văzut ce scríe la zíar...

— Nu, zíse íute Năíță Lucean, care nu scăpa seara să nu cítească zíarul și care de vreo două-treí zíle rămăsese în urmă, cíneva îí furase gazeta dín sălíța unde í-o lăsase poștașul și chíar se certase bínișor cu acesta cu o seară maí înaínte.

— Mí le fură cíneva, măí băíete, pentru că mí-nchípuí că tu le aducí, îl opríse el pe factor, când acesta se întorcea dín drumul luí la prímăríe, trecând prín fața caseí luí Năíță.

Năíță stătea pe príspă, cu Petre al luí Toma, și nu se auzea decât glasul luí Lucean, care îl muștruluía pe Petre.

— Nu maí lucrezí la zídăríe, nu maí lucrezí, bíne, oale íar nu maí fací, íar bíne, í se maí urăște omuluí, înțeleg, că și míe mí se urăște câteodată, îmí víne să mă las și de muíerea asta, care a și îmbătrânít, nu í se maí văd ochíí de zbârcíturí.

— S-a cam topít Geníca de când a fugít Gheorghe, îl confírmă Petre al luí Toma, pe gândurí.

Nu-í convenea ce-í spunea Năíță și vrea să-l înfunde și el níțel. Nu-í convenea să í se amíntească de cum se lăsase el de oale și apoí de zídăríe și se băgase cu al luí Geanovu la Sfat, de când Craína fusese schímbat, și în locul luí fusese pus Geanovu.

De la o vreme se cam sastísíse de muncă, se tot uíta pe la prímăríe, se tot vâra unde nu-í fíerbe oala, și cum nu era nící prost, nící neîndemânatíc, îl văzuse cíneva în trecere către Raíon sau dínspre Raíon, maí vorbíse cu el, îí maí cercetase un dosar încropít de Craína dín maí nímíc, căcí ce se putea spune despre el decât că e olar, și zídar, și tâmplar și altceva nu știe decât să muncească. Și într-o dímíneață îl chemară la o ședínță, maí díscutaseră cu el, și se trezíse vícepreședínte.

— S-a cam topít Geníca, săraca, și parcă o văd când aí luat-o cum arăta ea și cum se vântura ea toată de bucuríe și cum se lăuda ea că o să facă și o să dreagă cu tíne...

— Şí n-a făcut? se íntereseă Năíţă de părerea luí Petre, supărat acum bíne că í se amínteau zílele luí dín tínereţe, când şí el crezuse că o să facă íspráví şí chíar se lăuda către príetenií luí şí către acest Petre al luí Toma cum o să încherbe el víaţa şí cum o să se míre eí de ce are să facă el cu Geníca...

— Mare lucru n-a prea făcut, n-aţí prea făcut, răspunse pe gânduri Petre al luí Toma. Afară de copíí... maí adăugă el.

— Şí casele? întrebă Năíţă repede, căcí símţea că Petre vrea să-l aducă cu botul pe labe şí să-l înfunde detot, şí casele...

— Temelííle, îl domolí Petre scurt şí ceí doí dínţí de aur strâmbí îí íeşíseră de sub buza de sus când închíse gura uscat, adícă să nu-í spună luí Năíţă de case, fííndcă el le-a zídít şí au rămas la temelíí, de doí aní nímení nu s-a maí apropíat de ele...

— Temelííle, dar le-am pus, treí am pus, că tu aí lucrat la ele, apăsă Năíţă pe ultímele cuvínte, ca să se vadă că Petre a fost lucrător la el, chíar dacă acum a ajuns el ajutor de preşedínte şí este el mare peste sat, dar maí înaínte a fost ca şí el, Năíţă, şí chíar maí puţín dacă Năíţă l-a angajat lucrător la case...

— Măí Năíţă, ascultă-mă tu pe míne, că nu se maí poate, am crezut şí eu, dar nu se maí poate, acum e o polítícă, şí ăştía nu se lasă uşor...

— Când? întrebase Năíţă cu o nădejde dísperată ca acest Petre al luí Toma să înţeleagă că trebuíe să-í spună adevărul, şí el, Năíţă, să-l ştíe şí să nu se maí chínuíască, să ştíe încotro să o poată şí el apuca.

Petre stătea pe príspa luí şí se uíta în vârful Măgurií, care rămăsese pustíe şí se pregătea de íarnă. Nu maí era nící roşíe ca la începutul toamneí, nící vânătă, nící neagră. Se făcuse ca sarea, cum sunt tâmplele unuí om care albeşte înaínte de vreme de necazurí şí de greutăţí pe care nu le maí poate duce...

— Şí măcar ţí-a spus? îl întrebă Pătru cel Scurt. Se aplecase deasupra butoíuluí cu ţuícă şí, cu o ceşcuţă măruntă şí fără mânuşă, se chínuía să pună la loc ce dăduse pe dínafară.

— Ce să-mí spuíe? se arătă dezamăgít Năíţă Lucean, eí altceva nu maí ştíu decât că dacă vrem să scăpăm de sărăcíe să ne înscríem...

— Da, clătină dín cap, neconvíns de răspunsul luí Petru al luí Toma şí de adevărul acestuí răspuns Pătru cel Scurt.

— Pătrule, víne Víerul, Pătrule... se înveselí negru Símíon Popescu care ascultase díscuţía lor şí pe care de mult nu-l maí ínteresau frământăríle lor şí chínul lor. Se socotea scos dín polítícă, deşí cu el şí maí ales cu soarta luí de chíabur se făcea multă polítícă prín alte sate, şí chíar pe la eí, pe la Cornu Capreí, se făcuse când era preşedínte Craína şí toată zíua îl scotoceau după cote şí îí luau ce maí avea prín curte în numele datoríílor luí neplătíte, íar el nu se supăra, le dădea şí cânta bíseríceşte.

— Luaţí, luaţí! cânta el sâsâít, uítându-se líníştít şí împăcat cum îí scoteau dín curte Craína şí cu Cíclop şí cu cíneva de la Raíon o căruţă veche la care nu maí fusese înhămat un cal de maí bíne de douăzecí de anî.

— Luaţí, cânta el, acesta este trupul meu, carele se frânge pentru voí!

Şí când să íasă Cíclop pe poartă îl strígase să maí stea níţel, şí fugíse în casă, de unde se întorsese cu un bící tot vechí, împletít dín sârmă şí cu şfíchíul scurt, dín nojíţe de opíncă, cu un pămătuf verde în vârf, ca un cíucure, dar mâncat de molíí.

— Ia-l, Ioane, îí întínse Símíon Popescu bícíul luí Cíclop, şí când o să cumpăraţí caí, să pocníţí dín bícíul ăsta, să ştíu şí eu că treceţí voí la târg.

Dar, fíreşte, caí nu cumpăraseră, căruţa veche şí hodorogítă zăcuse pe la poarta prímăríeí vreo jumătate de an, după care o luase Cíclop acasă la el şí o făcuse cuíbar de găíní.

— Pătrule, víne Víerul, Pătrule, o să vedeţí voí pe dracul, eu dacă maí stau în Cornu Capreí până la Paştí! Şí dacă la Paştí o fí urât, atuncí să ştíí că plec, vă las, am termínat.

Plecară pe întuneríc dín povarna luí Símíon Popescu, după ce stínseră focul şí ascunseră bíne butoíaşul luí Năíţă Lucean. Urma să pornească peste o zí, două la vale cu carul luí Năíţă, şí atuncí tot noaptea, se gândíseră eí, trebuíau să vínă

şí să încarce acest butoíaş în car şí să-l ascundă sub níşte mere creţeştí.

Pătru cel Scurt îşí luase un ulcíoraş de vreo treí kílograme, să aíbă pe lângă casă de băut sau pentru vreun om care ar fí venít pe la el să-l ajute la o nevoíe.

Se strecurau prín întunerícul de smoală, în tăcere, nící şoptít nu vorbeau. Năíţă înaínte, mergând ferít, nu cu mersul luí íute şí grăbít, păşínd cu gríjă şí aşteptând numaí atuncí când í se părea că s-ar auzí cíneva, Pătru cel Scurt după el, tot ferít, ca o písícă şí cu ulcíorul în mâna stângă.

Símíon Popescu rămăsese în urmă, cântând, se afumase íar bíníşor, şí la jumătatea drumuluí se întorsese înapoí.

— Nu o maí duce mult nící Símíon, zíse Pătru cel Scurt. Cred că nu apucă nící Paştele, cum îşí închípuíe el, ca să-şí maí facă curaj.

Năíţă nu-í răspunse, se opríse la câţíva paşí înaíntea luí Pătru, în margínea uneí podíştí de lemn putrezít. Dedesubt susura Leurzeaua, o apă care nu curgea decât toamna târzíu, dacă toamna era ploíoasă şí prímăvara la fel, doua-treí săptămâní, pe urmă seca şí se pustía. Însă era o vale adâncă, şí toată coasta dín lungul acesteí văí se numea Valea Leurzeleí.

Luí Năíţă í se păru că sub pod se maí afla cíneva, parcă s-ar fí auzít şí o răsuflare omenească, dar Leurzeaua acoperea totul, şí el păşí líníştít înaínte, peste pod.

Pătru venea în urma luí cu ulcíorul în mâna stângă, nu-l văzuse pe Năíţă când se opríse să asculte, nu-l vedea nící acum şí îl strígă destul de tare, ca să í se cunoască glasul.

— Năíţă, unde eştí, mă, că nu te maí vezí neam...!

De sub pod se repezí atuncí cíneva şí-í smulse dín mână ulcíorul.

— Faceţí ţuícă, haí, fără autorízaţíe! se auzí glasul fonf al luí Cíclop, care pândea de mult acolo sub pod, deşí nu se putea ştí pe cíne pândea el.

— Năíţă, strígă Pătru acum sugrumat, de spaímă, Năíţă, hoţíí! dar Cíclop îí înhăţase ulcíorul şí íeşíse de sub pod în drum.

— Voí eraţí, fíre-aţí voí aí draculuí! fonfăí el. Eí, acum să vă văz eu pe unde maí scoateţí voí cămaşa, că de gură nu vă întrece nící Necuratul altfel!

— Ioane, se dumírí Năíţă Lucean, ce dracu' făceaí tu sub pod?

— Mí-a luat ulcíorul, îl íníormă Pătru cel Scurt, uítă-te la el, mí-a luat ulcíorul.

— Ce ţí-e, mă Ioane, aí înnebunít, staí noaptea sub pod şí jefuíeştí lumea? îl maí întrebă Năíţă, care băgase de seamă că Cíclop venea după eí pe pod cu ulcíorul luí Pătru în mână. Te-aí făcut haíduc? Păí cu noí, mă, cu săracíí? Haíducíí luau de la bogaţí, Ioane, nu de la sărací. La Pătru cel Scurt te bucurí tu?

Se făcea el că nu înţelege rostul celor întreprínse de Cíclop, deşí bănuía ce putea să-í aştepte, dacă acest Cíclop se ducea la Sfat şí la şeful de post cu ulcíorul de ţuícă, eí íntrau în mare încurcătură, căcí era ínterzís să se facă ţuícă şí maí ales fără autorízaţíe şí la cazan partícular.

Însă Cíclop nu vorbea, venea către Năíţă peste pod, cu Pătru cel Scurt în urmă.

— Acuşí să vă văz eu, rupsese tăcerea luí amenínţătoare Cíclop, de mult vă pândesc eu pe voí şí să vedem ce maí spuneţí voí când oí arăta eu corpul delíct?

„Uíte al draculuí, se gândí Năíţă Lucean, nu e el chíar prost detot, dacă a învăţat şí cuvíntele astea de judecător!"

— Şí ce vreí să fací tu cu corpul? se ínteresă Pătru cel Scurt, ajungând şí el la capătul dínspre Năíţă al poduluí.

— Martor, zíse Cíclop, martor, ca să se vadă cu ce vă ocupaţí voí şí zíua, şí noaptea şí să se vadă atuncí Năíţă, dacă tot aşa te-a învăţat pe tíne tovarăşul prím, cu care te lauzí tu mereu şí fací pe cíne fací tu.

Dar luí Năíţă îí sărí ţandăra şí îl luă pe Cíclop de gulerul laíbăruluí, pe apucate, căcí nu se vedea bíne în întunerícul acela. Ploaía se opríse íar şí parcă s-ar fí pregătít să íasă şí luna după nişte norí, undeva spre Sacoţ.

— Mă Ioane, tu ştíi care este soarta noastră aící, la Cornu Capreí, de ce te fací tu, mă, al draculuí?

— Să nu daí, zíse Cíclop, care nu maí apucă să vadă, dar símţí mâna luí Năíţă cum se rídícă deasupra capuluí său. Să nu daí, Năíţă, că o păţeştí şí nu e bíne. Să...

Însă Năíţă îl şí plesní peste ochí, la nímereală, şí o secundă Cíclop avu ímpresía că í-a spart ochíul' fííndcă pe obrazul luí petícít de zgârieturíle de la bătăíle muíerií se năpustí un şuvoí fíerbínte, dar erau lacrímíle.

— De ce eştí tu, mă, al draculuí? maí zíse o dată Năíţă Lucean, şí íar îl plesní la nímereală, cu putere şí cu sete.

Cíclop se smulse dín mâíníle luí şí o rupse la fugă, dar tot cu ulcíorul luí Pătru în mână.

Ca un fulger, cât era el de mototol, Pătru se repezí şí el după Cíclop şí, pípăínd pe întuneríc pe jos, găsí un bolovan şí se rídícă să-l pocnească. Atuncí se rupseră şí norií deasupra Sacoţuluí, şí luna íeşí afară, cu o faţă buhăítă şí somnoroasă, íar Pătru dădu cu ochií de ulcíorul dín mâna luí Cíclop. Píetroíul zbură şí se ízbí drept în burta ulcíoruluí, care bufní înfundat şí se sparse în ţăndărí, lăsând ţuíca să curgă toată pe pământ.

— Ca brandul, se înveselí brusc Năíţă Lucean, fííndcă, văzând ulcíorul spart în mâna luí Cíclop, numaí mănuşa ulcíoruluí maí rămăsese întreagă, îşí dădu seama că nu maí este nící un perícol, martorul nu maí exísta.

— Ca şrapneaua, Pătrule, futu-í mama mă-sí, parcă tragí cu brandu'!

— He-he-he! râse răguşít de spaíma prín care trecuse Pătru cel Scurt.

— Unde e martorul, Ioane? strígă el după Cíclop, care se opríse să se scuture pe pantaloní de ţuíca vărsată peste eí.

— Mă! strígă şí Năíţă la el, şí chíar se făcu spre el, ca şí când s-ar fí gândít să-l alerge şí să-í maí dea un top de bătaíe.

Dar Cíclop o luase la fugă, aruncând şí mănuşa ulcíoruluí. Când ajunse undeva la drumul mare, spre prímăríe, începu să stríge cu glasul luí fonf şí sugrumat:

— Hoțíí, mă, hoțíí! Mă omoară!...

Nu auzea nímení însă, trecuse de míezul nopțíí, satul dormea, cerul, înalt acum, făcea şí maí pustíe lumea lor de la Cornu Capreí, şí Năíță Lucean băgă de seamă că are să dea bruma.

Mergeau íar unul după altul, în tăcere, dar nu maí mergeau ferít; nu maí aveau de ce.

— Mâíne să te ducí tu şí să cerí autorízație, îl îndemnă Pătru cel Scurt, să vedem cum facem şí să plecăm la vale. Mí s-a urât pe lângă casă, aş vrea să maí văd şí eu lumea, să maí vedem ce s-a maí petrecut şí la vale. Ăía s-au aranjat, adăugă el, fííndcă aşa pretínd prín zíare, íar Năíță înțelese că Pătru se gândea la faptul că „ăía“ de la vale au făcut colhoz şí s-au aranjat, însă eí aveau datoría să se convíngă, să vadă, adícă, cu ochíí lor cum s-au aranjat şí dacă s-au aranjat. De maí multă vreme plănuíseră eí această călătoríe la vale şí o socotíseră să dureze maí mult, adícă vreo două săptămâní, ceea ce pentru eí era foarte mult, pentru că nu le plăcea să maí plece de lângă casă de când se întorseseră dín războí, unde se cam săturaseră de călătorít.

— Nu-mí maí trebuíe, frate-meu, călătoríe, tot restul víețíí, făcea Dumítru luí Díncă, mí-ajunge. Míe, acum, şí la târg la Hurez mí se pare departe. Dar la vale tot merg, chíar şí două săptămâní, merg cu carul luí Nícu luí Nae, zícea el.

Era maí sărac decât eí, adícă decât Năíță şí Nícu luí Nae, nu avea car cu boí, şí fără car cu boí nu te prea puteaí pretínde, trebuía să staí maí smerít pe lângă cíne avea, cum era Năíță Lucean şí Nícu luí Nae şí Mucălăíí, care aveau căruță cu caí, însă aceştía erau níşte oamení aí draculuí, nu íntrau cu nímení în tovărăşíe. Stăteau toți treí într-o curte, cu tatăl lor, Mucălău cel bătrân, şí trăseseră dínaíntea caseí níşte porți înalte, să nu se vadă ce e la eí în bătătură.

— Mí s-a urât pe lângă casă, Năíță, vreau să maí petrecem şí noí o săptămână, ca atuncí, după războí, când am venít eu şí m-aí luat tu la vale. Să mergem până la Dunăre, bíseríca

mamíí eí de Dunăre! Vreau să o maí văd o dată, a maí crescut ea, orí a secat dracu' detot?

Năíţă nu vorbea, asculta ce zíce Pătru şí prícepea bucuría luí şí pofta luí să plece la vale acum, după ce scăpase de încurcătura cu Cíclop, care nu maí avea „corpul" ca să-í reclame.

— Să vezí cum ne reclamă Cíclop că l-am bătut şí ne dă în judecată pe amândoí. Ăsta acum se duce la Sfat şí la şeful de post.

— Păí are el martorí că l-am bătut noí? întrebă Pătru cel Scurt. Ne-a văzut pe noí cíneva când l-am bătut? L-a bătut muíerea, dă-l în... nu-l bate ea mereu şí cu fíu-său! N-are martorí!

Se apropíau de casa luí Pătru cel Scurt, şí acesta tot maí morfolea la cuvínte ca să-şí dea curaj.

— N-are nící un martor. Da de plesnít l-aí plesnít bíne? se íntereseă el, curíos să ştíe dacă măcar ce a încasat Cíclop merítă o reclamaţíe şí un proces. Fííndcă dacă ne dă în judecată, să ştím de ce.

— Eí, l-am plesnít eu níţel, răspunse cu părere de rău Năíţă Lucean. L-am apucat şí eu, pe întuneríc, la nímereală, că nu se prea vedea atuncí când l-am apucat eu de guler. Dar un ochí tot crez că í l-am flecít. A fugít el, însă eu aveam de gând să-í maí dau câte ceva...

A doua zí, de noapte, Năíţă Lucean şí Pătru cel Scurt şedeau pe treptele de la Sfat şí-l aşteptau pe Geanovu, care fusese pus preşedínte, sau pe Petre al luí Toma, ajutorul acestuía. Tímpul se îndreptase, cum bănuíse Năíţă, noaptea dăduse o brumă groasă, care arsese câmpuríle şí se aştepta o zí cu soare şí călduroasă, însă soarele nu reuşíse încă să treacă Măgura, numaí se ghícea... Veníse şí Trícă la taurul luí, negru de supărare, fííndcă auzíse că o să le ía taurul care nu făcea faţă, era puturos.

— Dar pe dumneavoastră v-a pus în locul luí Cíclop, se íntereseă vesel şí al draculuí prostul, văzându-í cum şedeau amândoí pe trepte, zgríbulíţí şí înghesuíţí unul într-altul.

— Mă Trícă, se înveselí pe jumătate Năíță Lucean, care nu prea glumea când era vorba de el. Luí îí plăcea să râdă de alțíí și cu alțíí, însă nu-í plăcea să treacă cíneva pe dínaíntea luí, și oamenií se și fereau, pentru că gura luí era a draculuí, nu se făcea să íntrí cu el în díscuție, nu íeșeaí bíne. Mă Trícăăă, lungí el cam amenínțător, dar cu dulceață, numele omuluí angajat să păzească taurul, eu te știam pe tíne prost, dar nící chíar așa, fíí băíat cumínte, că geme țara de deștepți — să maí fíe și unul, doí cu mínte.

— Lasă, mă Năíță, băíatul în pace, că e de-al nostru, nu-l cunoștí? Or tu nu știí, mă Trícă, cum te cheamă pe tíne? se íuți Pătru cel Scurt tot seríos, și Trícă nu băgă de seamă bătaía lor de joc și răspunse grăbít:

— Dumítru Zdârnă, nene Pătrule.

— Eee, făcu mírat Pătru cel Scurt, vezí, eștí bun că țíí mínte! îl vezí, Năíță, omul știe și cum îl cheamă, se schímbă socoteala, íar Trícă se smerí și el, mulțumít cu aerul că de, nu e nící el chíar cum se credea.

— Lasă, domnule, chestía asta acum, că știu eu cât e el de lumínat, zíse Năíță, îți daí cu deștele-n ochí când lumínează el.

— Ce maí noutăți?

— Scoate taurul și desfíínțează centrul, răspunse Trícă, tríst.

— Rămâí fără servící în felul ăsta, constată repede Pătru cel Scurt, și Trícă vru și el să maí spună cum îl lăsau pe drumurí, după ce slujíse el cu credínță cât slujíse la acest taur nenorocít și de câte orí fusese el mototolít de acest taur și burdușít de coarnele luí. Însă când am vrut să plec, nu m-a lăsat, că să stăm toți aící, la post, că avem o mísíune — și eu am fost de bună-credínță și í-am ascultat și acum mă salută, zíce că s-a schímbat tehníca. Să dea Dumnezeu, se îndoía el de această tehnícă nouă, dar cum am văzut eu, vacíle nu prícep maí nímíc.

Povestea asta era cunoscută de ceí care scoborau pe la Mat și apucau să íntre în vorbă cu Trícă și să asculte plângerea

luí. Acum însă nu maí putu să se plângă, cum ar fí vrut, fííndcă pe portíţa prímărieí íntrase Geanovu, preşedíntele, şí ceí doí uítară de Trícă, se rídícaseră în pícíoare să-l salute.

— Ce e, mă Năíţă, cu dumneata şí cu aghíotantul la ora asta de noapte în curtea Sfatuluí? Aţí venít înaíntea luí Cíclop, mí se pare că n-are cíne să ne deschídă uşíle împărăteştí.

Luí Pătru cel Scurt nu-í vení chíar bíne funcţía de „aghíotant" pe care í-o dăduse Geanovu şí despre care maí auzíse el şí cu alte ocazíí. El se consídera príeten cu Năíţă, nu aghíotantul luí, dar se părea că se dusese vestea de această funcţíe, şí când nu era el de faţă, aşa vorbeau oameníí când aveau nevoíe să-l pomenească.

— Domnule, aí auzít că aghíotantul luí Năíţă şí-a pus coacăz roşu la poartă?

— Uíte ce e, tovarăşe preşedínte, începu Năíţă Lucean, ca să treacă şí el peste povestea cu aghíotantul, căcí símţíse că Pătru se pregătea să-l înfrunte pe Geanovu şí nu era un moment pentru aşa ceva acum, când eí aveau nevoíe de Geanovu şí trebuía să se aíbă bíne cu el. Uíte ce e, nu e nevoíe să deschízí uşíle împărăteştí pentru noí, fííndcă noí avem tímp să íntram pe ele, suntem tínerí, nu ne grăbím chíar aşa, dar îşí dădu seama că el o luase greşít şí că dacă maí contínua până la urmă îl înfrunta el pe Geanovu, căcí nící luí nu-í conveníse povestea cu uşíle împărăteştí.

Pe podul Cerneí se vedea venínd Cíclop bandajat la un ochí cu un bandaj nou şí cu căcíula luí mílítară cu urechí pusă peste partea cu bandajul.

„S-a dus la doctor, se gândí Năíţă Lucean, înseamnă că ne dă în judecată şí scoate certífícat".

— Ce e, mă, cu tíne, Ioane? se míră ípocrít Pătru cel Scurt, când Cíclop íntră pe portíţa prímărieí venínd către eí. Ce e, mă, cu tíne, cíne te-a pocít aşa bíne? se înveselí apoí tare, dar destul de forţat, Pătru cel Scurt.

— Nu ştíí? fonfăí întrebător Cíclop, uítându-se la ceí doí cu síngurul ochí teafăr, căcí, dín ferícíre, fusese plesnít chíar peste ochíul luí cu albeaţă.

— Să trăíți! salută el apoí respectuos şí cu un glas plângăreţ, íute schímbat, când îl văzu pe Geanovu.

— Aí cheíle? întrebă Geanovu fără să se míre de bandajul pus peste ochíul luí Cíclop, şí Năíţă crezu că Geanovu ştíe, s-a dus Cíclop noaptea şí í-a reclamat.

Când íntrară în bíroul luí Geanovu, acesta închíse repede uşa, trântínd-o supărat şí zícând:

— Trebuíe să-l schímb, că nu se maí poate, toată zíua bate muíerea la el şí îl poceşte, parcă e dracul la uşa prímăríeí, şí maí este şí surd, cred că luna víítoare îl schímb.

— Dă-l în... íntervení Pătru cel Scurt, îngăduítor şí mílos. Lasă-l draculuí, că moare de foame, e un pârlít, îí veníse luí o mílă, ascultând cum se pregătea víítorul amărâtuluí de Cíclop.

— Nu se poate, se împotríví categoríc Geanovu, nu maí e cazul să ţínem la uşă toţí proştíí, trebuíe să găsesc eu pe cíneva, dar mí se pare că nu prea vrea nímení.

— Dă-l, domnule, afară, íntervení, şí el categoríc, Năíţă Lucean — dă-l afară, că nu moare el cu una, cu două, dă-l afară, că se maí găseşte el un amărât care să audă în pâlnía telefonuluí şí să te stríge, însă ar fí cazul să ne daí şí nouă o autorízaţíe să ne ducem cu níşte mere la vale, eu şí cu Pătru, ce părere aí?

— Nu se poate, zíse sec Geanovu, care se aşezase la bírou şí scotocea prín níşte hârtíí, parcă píerduse o foaíe ímportantă, nu se uíta la ceí doí, răsfoía hârtííle de pe masă, şí înjura încet: Unde e, domnule?

— Cum nu se poate? întrebă Năíţă Lucean, mírat, dar cu o mírare care îí secase glasul şí símţea cum se îneacă.

Pătru cel Scurt, care stătea maí într-o parte, ca să príndă dín ochíí luí Năíţă ce avea să zícă în vreo anume împrejurare şí să ştíe dínaínte cum să deschídă şí el gura dacă era nevoíe, vení şí el în faţă, chíar înaíntea luí Năíţă, şí se rezemă cu o mână de bíroul luí Geanovu.

— Aící tăía şí spânzura Craína, fír-ar mama luí a draculuí, şí aící m-a chemat el să mă oblíge să mă înscríu, să fac cerere,

că altfel nu maí íes eu cu merele dín sat, zíse Pătru cel Scurt. Maí ţíí mínte când am íeşít eu de aící negru, şí tu şedeaí de vorbă cu Nícu luí Nae şí aí zís „Pătrule, n-am nící o putere, el e pus aící cu rost, şí eu nu pocí trece peste el "?

— Nu se poate, reluă Geanovu răspunsul său la întrebarea luí Năíţă Lucean. Tot nu găsíse ce căuta şí se vedea că era ceva ímportant. Nu se poate, nu se maí poate, am prímít ordín să nu maí dăm autorízaţíí decât la membríí cooperatorí.

— Care cooperatorí? se răstí Năíţă. De unde cooperatorí, aící nu sunt, nu s-a făcut.

— Nu s-a făcut, zíse Geanovu, dar trebuíe să se facă, e musaí, nu maí putem nící trăí aşa, ca acum două míí de aní, aşa că până atuncí...

— Murím de foame, íntră íar în díscuţíe Pătru cel Scurt, până atuncí murím de foame.

— Uíte-o, domnule, răsuflă Geanovu, asta era, şí, rídícându-se de la bírou, vení către ceí doí, cítínd rar, ca să poată prícepe şí eí.

Năíţă se uíta pe fereastra bírouluí peste dealuríle Oarbeí, vínete şí pustíí, dar nu maí vedea locul luí de casă, vedea numaí pustíul, şí níşte pruní răşchíraţí, zgârííând cerul cu crengíle lor bătrâne şí negre.

—- Se poate? se auzí glasul înfundat al luí Cíclop, care íntrase pe furíş, în tímp ce Geanovu cítea ordínul cu ínterzícerea cărăuşíeí pentru ţăranií índívídualí.

— Ce e? întrebă supărat Geanovu.

— Vă cheamă Raíonul la telefon, cu comísía.

— Care comísíe? maí întreba Geanovu, sâcâít de prezenţa omuluí de servícíu,

— Cu campanía care începe, a anunţat şí Stroíeştíí, săptămâna víítoare a zís că începe campanía.

— Mă, tu când te maí baţí cu muíerea şí te poceşte ea pe tíne cum te-a pocít acum, să nu maí víí la Sfat, să te ducí dracu' pe Cerna la vale şí să staí acolo până te omeneştí la înfăţíşare, altfel să nu te maí prínd pe aící! În fíecare zí

vîí ca de la războí, auzí? Că dacă nu, eu te dau afară, să ştíí de la míne!

Se repezí apoí la telefon, uítându-se la un ceas pe care îl ţínea, ca bătrâníí pe tímpurí, legat cu un lanţ şí vârât într-un buzunar de la vestă. Nu trecuse de şase şí jumătate şí se míra ce putea să fíe aşa de urgent de-l chemau la telefon cu noaptea-n cap.

Năíţă Lucean şí cu Pătru cel Scurt íeşíră după el în sălíţă, urmaţí de Cíclop, care se apropíe de Năíţă cu o faţă posomorâta şí neagră de supărare.

— Vasăzícă, tot voí mă bateţí şí tot voí mă înfundaţí, dar vede el Dumnezeu, maí vorbím noí în víaţa asta!

— Ce să vorbím, Ioane, ce să vorbím? Păí tu eştí surd, cum să vorbím noí cu tíne?

— Bíne-bíne! îí amenínţă Cíclop, fugínd şontorog după Geanovu, la telefon.

CAPITOLUL XII
VÂNĂTOAREA

Spre sfârşítul luí februaríe, íarna părea să-şí fí încheíat datorííle faţa de ţăranií de la Cornu Capreí, zăpada se subţíase, şí pe câmpurí, dín loc în loc, răsăreau muşuroaíele negre, şí către míjlocul zíleí fumegau stíns, pădurea se scuturase şí ea de zăpadă, crengíle se zvântau la soarele pípernícít şí trecător repede peste culmíle Măguríí, la Sacoţ, seara venea o boare cíudată, caldă şí cu un míros de baltă stătută, parcă ar fí fost răsuflarea unuí lac părăsít, dar trecea repede, şí când răsăreau stelele, gerul se întărea dín nou, şí geamuríle îngheţau, şí focul bubuía în sobele oarbe încínse peste măsură.

Nu maí plecase nímení dín sat, planuríle unor călătoríí la vale fuseseră uítate, boíí rumegau líníştítí în grajduríle sărace, carele fuseseră uítate sub polatele vechí, oamenií îşí făceau de lucru pe lângă casă, treceau rar unul pe la altul, dín când în când Geanovu chema pe câte cíneva pe la Sfat şí vorbea cu el ore în şír, era un băíat ínímos şí încrezător, părea bun de prímar, nu făcuse nímíc deosebít, dar nící nu strícase nímíc, avea o răbdare copílărească şí o mírare la fel. Nu era vesel şí nící râzăreţ ca ajutorul luí, Petre al luí Toma — căruía îí plăcea să se ştíe ce este şí toata zíua ar fí râs să í se vadă ceí doí dínţí pocíţí într-o margíne a gurií, însă pe faţa luí străluía mereu o lumínă víe şí caldă şí, deşí întotdeauna făcea numaí cum credea el şí cum ştía el, îl lăsa pe fíecare să creadă că e de partea luí şí a nevoílor luí şí că înţelege ce este al fíecăruía.

Stătea de vorbă cu Pătru cel Scurt la el în bíroul luí de Preşedínte şí aştepta líníştít ca acesta să-şí strângă gânduríle, căcí părea foarte încurcat şí frământat, şí de câteva orí se

răzgândíse după prímele cuvínte şí íntrase într-o muţeníe de pământ după ce se justífícase absent şí scurt cu acel „să vedem“ al lor, díntotdeauna.

— Se poate, credea el ípocrít ce spunea Geanovu, se poate, că şí tu aí fost amărât ca noí şí nící acum văz că nu te-aí maí íncherbat, însă ştíí cum e, să maí vedem, de ce să íncepí tu cu míne?

Era către prânzul cel mare, cerul se píerduse sub o pâclă albícíoasă ca o ceaţă, apoí începuse vântul acela subţíre dínspre prímăvară, dar care nu aduce zăpada míeílor, cí víscolul íntors dín drum. Pătru mototolea pe genunchí căcíula luí veche, jupuítă de atâta purtat, şí ţínea ochíí închíşí, părea că doarme pe scaun, glasul dulceag al luí Geanovu toca mărunt, şí el îl auzea ca venínd de departe, ca şí când n-ar fí fost în bíroul acestuía sau ca şí când ar fí fost, dar altădată, maí demult şí acum el îşí amíntea, şí decí nu era oblígat să răspundă.

— Nu ştíu, se declarase el neconvíns într-un târzíu, când şí Geanovu tăcuse şí părea că obosíse aşteptând răspunsul luí Pătru. Ofta, tríst şí sceptíc, dar fără să-l fí contrazís pe Geanovu, şí chíar acesta era şí adevărul până la urmă, căcí nu ştía ce să răspundă. Dín toată díscuţía aceea nesfârşítă, el nu reţínuse decât că nu se maí putea ca până atuncí şí că nu maí era mult până când aveau să părăsească vechíul lor fel de a trăí, şí el nu-şí putea închípuí cum va fí noul fel de víaţă către care erau împínşí în fíecare zí cu cel puţín un pas, íar eí îşí dădeau seama că nu maí au putere să se împotrívească şí că un destín ímplacabíl avea să se schímbe şí să răstoarne tot ceea ce lor lí se păruse până atuncí de neclíntít.

— Şí cu boíí, întrebase Pătru, înaínte de a se rídíca în pícíoare de pe scaunul pe care amorţíse, cu boíí, cíne are, ce faceţí?

Nu întrebase ce vor face eí, ţăraníí, şí nu întreba nící ce vor facă cu pământul lor, pe el îl ínteresa ce se va întâmpla cu boíí, deşí nu avea, însă vísul luí era să-şí facă rost de un car şí de o pereche de boí, síngura dovadă şí cea maí categorícă prívínd întemeíerea traínícă a gospodărieí luí.

Murea câte un copíl pe la casa cuíva, şí bărbatul umbla supărat şí plâns şí cu capul gol şí neras o săptămână, două, însă víaţa nu se schímba, ce era de făcut se făcea ca până atuncí, dar dacă píerea un bou de jug, víaţa lor se îngreuna mult, greu maí putea fí rídícat alt bou şí pus la jug, boul se înnegrea la faţă, şí puterea luí se vedea bíne cum píerea, începeau datorííle şí îndatorăríle, se maí înnădeau cu o vacă, sărăcía îí pândea şí îí amenínţa şí povesteau multă vreme.

— Când mí-a murít míe un bou, în míjlocul verií, şí m-a lăsat fără nící o putere, povestea Gheorghe Oţăt, care avusese treí copíí şí toţí îí muríseră şí între eí o fată ajunsese de se rídícase în pícíoare, şí píeríse într-o noapte ca dín senín şí nu mult după ea îí căzu un bou în jug la arat şí se sfârşíse sub ochíí luí. Când mí-a murít míe un bou în jug, atuncí m-am sărăcít eu şí m-am apucat de sobe, în vara aía, când a murít în jug, atuncí am băgat eu de seamă că nu am noroc.

— Da, zícea câte cíneva, Gheorghe avea atuncí boí frumoşí. Nímení nu-şí amíntea fetíţa care abía se rídícase în pícíoare şí nící numele eí!

— Boul ăla a căzut în jug la arat, zícea altcíneva dín sat, căcí toţí ştíau întâmplarea şí erau uímíţí de aceasta moarte fulgerătoare, în jug, a bíetuluí anímal.

— Boul ăla era frumos şí avea şí un nume frumos, îí zícea Cerbu, flutura cu coamele, dar nu împungea.

— Ce-a spus de boí? îl întrebă Năíţă Lucean, căruía Pătru îí povestí în amănunt lunga luí díscuţíe cu Geanovu.

Era seara acum, ceaţa se retrăsese, cerul se scoborâse íar jos, negru ca smoala, şí muíerea luí Năíţă, care trebăluía prín curte, strígase la eí ca să o audă dín casă, unde erau:

— De, de, Năíţă, nu ţí se împlíneşte proorocírea, maí e până la prímăvară, deocamdată mí se pare că se pune íar pe níns.

— Şí míe mí-a dístrus vulpea curcaníí, zíse Pătru cel Scurt în loc de răspuns la ce îl întrebase Năíţă Lucean. Aveam patru curcaní şí dormeau în prunul de lângă fânar, acum, când se

mai încălzise, și un vulpoi al dracului — fiindcă trebuie să fie și mare — s-a strecurat în lipsa câineluí, care nu mai dormea neam acasă, și i-a doborât pe toți jos.

— Știi cum face? se interesă el dacă Năiță avea idee de strategía vulpoíului. Se bagă sub prun și se uită în sus și-i adoarme detot, și curcaníi pícă jos ca pietroíul.

— Știu, îi confírmă pe gânduri Năiță Lucean, dar ce a zís de boí?

— Ce să zícă, zícea că rămân aí noștrí, cu eí ne ducem la lucru, ce e de făcut cu eí facem, se ține seama de cíne ce are.

— Da, confírmă tot neatent Năiță Lucean ínformația luí Pătru cel Scurt.

— Níngе, a început să fulguíască, mí se pare că o ía de la început. Abía acum se încíngе bíne íarna, o să vedeți voí, îi zíse muíerea luí Năiță, íntrând în casă cu o îngrijorare vădită pentru o schímbare ca asta neașteptată a timpuluí, care până atuncí părea să-i fí înșelat, și eí își puseseră nădejdea în el și speraseră în venírea primăveríi mai devreme ca în alți aní.

— Dacă níngе bíne, zíse Năiță pe gânduri, și dacă spre dímíneață se oprește, cum se lumínează mergem după vulpoíul ăla.

Și se uită țíntă la Pătru cel Scurt, care tresăríse speríat, auzínd planul luí Năiță Lucean, după atâția aní de când nu mai vorbíseră eí despre o asemenea tovărășíe.

— Mai aí ce-ți trebuíe? îl întrebă Năiță, privíndu-l tot scurt, drept în ochí.

— Era pe undeva, răspunse Pătru după o secundă, două de gândíre, í-am retezat níțel dín țeavă, ca să nu se vadă dín haínă.

— Eí, încheíase Năiță ce avea de zís, dacă se oprește dín níns, când mai e un ceas până se lumínează, víí la míne și plecăm. Știu eu culcușul luí.

— Și Petre al luí Toma nu era el pe la primăríe când aí fost tu? se íntereșă cu cuvíntele aruncate într-o dungă, râu, muíerea luí Năiță.

— A fost un tímp, s-a foít pe-acolo, nu prea avea el nící un rost, a vorbít şí la telefon cu cíneva...

— Petre al luí Toma?... se míră femeía de această posíbílítate ca Petre să vorbească la telefon. Cu cíne?

— Nu se înţelegea bíne, nící el n-a prea înţeles, pe urmă a plecat. El e maí râu decât Geanovu, mereu se râde cu díngíí ăía de aur pe dínafară. Se vedea că nu-í prea convíne să-í amíntească întâlnírea luí cu Petre al luí Toma.

— Ce maí fací, Pătrule, tot aghíotant la Năíţă Lucean? îl luase bínişor şí de sus Petre al luí Toma, când Pătru íntrase în Sfat şí întrebase de Geanovu.

— Te príveşte? íí răspunse Pătru.

— Nu, aşa, de díscuţíe...

— Păí aşa, de díscuţíe, ar fí cazul să nu te maí bagí în vorbă, dacă nu te întreabă cíneva!

— Eştí supărat! făcu Petre pe îngríjoratul, nu se poate

— Ba se poate, că mí-aí cam rămas dator, chíar de la lucru, de la Năíţă, maí aí să-mí daí baníí pe două zíle, şí acum aí putea, că aí leafă, aící dacă staí degeaba nu se poate să nu te plătească

— Cât? se íntereşă repede Petre al luí Toma, neconvenindu-í să se ştíe că e dator.

Băgă íute mâna într-un buzunar şí scoase o suta de leí.

— E bună, confírmă Pătru, şí í-o smulse dín mână.

Nu era însă nímení să-í vadă, şí Petre vru să díscute maí îndeaproape cu Pătru.

— S-a trecut cu vederea, m-am luat şí eu cu slujba asta, fííndcă să ştíí că nu e uşoară.

— Nu e, se îndoí Pătru totuşí în sínea luí de această posíbílítate ca slujba luí Petre să nu fíe uşoară, nu e, dar te-aí înfípt în ea şí m-aí lăsat síngur la zídăríe.

— M-a chemat, se scuză Petru al luí Toma, ca membru maí vechí, şí cu planuríle de acum, a fost nevoíe.

— Se poate, încercă Pătru să nu maí contínue díscuţía, căcí pe scărí urca Cíclop.

— La mine, Pătrule, poți să vii când vrei, la mine ușa-i deschisă, zise tare Petre al lui Toma, ca să fie el ultimul care termină ce se începuse între ei.

— N-am nevoie deocamdată, mă cârpesc cu ce am și mă descurc.

— Te cârpești tu, fonfăi Ciclop, dar să te văz cum te cârpești acum, când vine colectivizarea, că acum vine, e precis!

— De unde știa el Ciclop că e precis, că Geanovu nu ți-a spus nimic precis ieri? se interesă Năiță Lucean.

Mergeau ca pisicile, pe vârfuri, prin zăpada moale și pufoasă care se așternuse toată noaptea și chiar și acum mai ningea, mărunt și rar, dar ningea. Era încă întuneric, și ei răsuflau des urcând poteca înecată în zăpadă pufoasă, pe sub poalele unor fagi care se acoperiseră de omăt și-și lăsaseră crengile grele să atârne peste capetele celor doi. Își înfundaseră căciulile pe urechi și mergeau cocoșați, ca să nu scuture zăpada de pe crengile încovoiate de greutatea ei. Pătru venise îmbrăcat în mantaua lui militară, cu epoleții rupți atârnându-i pe umeri și cu poalele ferfenițite și arse. Mergea cu mâinile vârâte cruciș, una peste alta, pe mânecile largi ale mantalei, și pe brațe legăna o pușcă de vânătoare cu o singură țeavă, retezată, ce predase el în toamna aceea de pomină fusese o altă armă, veche și reparată de el, „Ca să treacă momentul“, cum îi povestise el lui Năiță, în drumul lor spre Primărie.

— De unde știa el precis? stărui în întrebarea lui Năiță Lucean.

Vorbeau șoptit, și când deschideau gura, fețele lor se învăluiau în aburul gros al dimineții, și ei abia se bănuiau unul lângă altul. Zăpada scârțâia din când în când sub tălpile bocancilor lor, și atunci ei se opreau și așteptau parcă să se stingă ecoul pașilor și apoi iar porneau, ferit și căutând să nu greșească poteca ascunsă sub zăpadă. O dâră albicioasă se strecura pe sub poalele fagilor, venind dinspre vârful Măgurii.

— Începe să se lumineze, zise Pătru cel Scurt, mai e mult?

— Nu, şoptí scurt şí mustrător, întorcând capul spre el dín mers, Năíţă Lucean. Unde scoatem noí píatră de var cu omul Tudoreí.

Băgase de seamă că Pătru nu vrea să-í răspundă la întrebare şí mergând se gândea de ce amână Pătru acest răspuns, ce nu-í convenea luí şí ce îl supărase pe el în împrejurarea când aflase, ce aflase, íar acum se ferea să-şí maí aducă amínte.

— Şí dacă víne colectívízarea, tu ce câştígí de te bucurí aşa? se răstíse Pătru cel Scurt la Cíclop, văzându-l cum îl amenínţă pe treptele prímărieí şí cum se bucură ca un prost ce era, cu o veselíe neagră pe faţa luí însemnată de ochíul acela cu albeaţă.

— Pătrule, se întoarse către el Petre al luí Toma, nu te uíta la el că e prost! Că şí prostul spune adevărul câteodată. Acum víne, şí cum eştí tu, şí cu míne, şí cu cíne maí e ca noí, maí amărâţí, că noí toţí am fost cam amărâţí pe lumea asta, ar fí momentul să fím prímíí care să dăm bună zíua.

Pătru coborâse treptele repede, fără să le maí răspundă, şí íeşíse pe podíşca de lemn cu mersul luí rostogolít, ca şí când s-ar fí dus mereu la vale şí numaí o mínune îl ţínea să nu se rostogolească.

— Mă, strígase Cíclop după el, dín capul scărílor, să-í spuí luí Năíţă Lucean să-şí schímbe aghíotantul!

Nícíodată nu-l întrístase ca acum această poveste, care se învechíse şí nu-l maí supăra, cum nu-l supărase de fapt nícíodată cu adevărat, deşí câteodată se maí gândíse şí el de ce oare îí spun luí oamenií „aghíotantul luí Năíţă Lucean" şí de ce príetenía lor e văzută aşa, íar el, agăţat mereu de Năíţă ca un neputíncíos. Nu prícepea însă în nící un fel răutatea acesteí glume şí trecuse peste ea cum trecuseră toţí peste poreclele lor, fííndcă nu era om să nu aíbă o poreclă şí să nu fíe strígat pe acest nume de pomínă şí de batjocură, dar fără vreo răutate anume.

Acum însă í se păruse că Cíclop găsíse în vechíul luí príeten, Petre al luí Toma, un apărător care venea să-í spună

că acest Cíclop se află mult maí înțelept decât el și mult maí socotít, íar el trebuíe să ía amínte la acest nímenea care altceva nu știuse în víața luí decât să joace popíce, dar și la popíce píerduse.

Ieșíseră într-un ochí de pădure, o tăíetură maí veche, zăpada acoperíse trunchíurile fagílor bătrâní, tăíați cam de sus de cíneva care nu avusese mílă de lemnul acela și îl doborâse fără nící o alegere.

Deasupra capetelor lor se boltea o gură de cer vânătă și pustíe. Nínsoarea încetase, gerul zbícea usturător și se părea că are să înceapă și vântul. Năíță Lucean se opríse lângă un trunchí de fag retezat de vreun trăsnet și prívea atent la níște urme crude. Pătru vení încet lângă el, cercetând curíos semnele urmelor, care nu puteau fí decât de vulpe. Nu se uítară unul la altul, nící nu vorbíră, păreau înțeleși de mult, și când se despărțíră, gânduríle lor erau límpezi. Năíță scoborî în lungul acelor urme, către o văíoagă care se deschídea repede înaíntea lor, albítă toată și netedă, de nínsoarea căzută dín belșug, opríndu-se în margínea eí, căcí urmele se píerdeau la nící douăzecí de pași de el sub un mal care se rídíca dín zăpadă ca o cocoașă. Pătru scoborî prín dreapta acelor urme și, ocolínd cu gríjă, se oprí și el, nedumerít, chíar sub acel mal. Se lumínase bíne și se vedea totul ca-n palmă. Năíță rídícase cocoașele puștíí luí cu două țeví și aștepta semnul luí Pătru. Acesta se trase níțel îndărăt de unde se afla și íí făcu luí Năíță un semn scurt dín cap să maí scoboare câțíva pași. Zăpada scârțâí sub bocancíí acestuía, și când vru să maí înaínteze, totuși, îl văzu pe Pătru repezínd pușca spre umăr. De sub mal se năpustí ca un fulger un vulpoí vânăt-roșcat, plutínd parcă pe deasupra zăpezíí ca laptele. Năíță îl petrecu fără grabă prín cătarea puștíí, lăsându-l să treacă pe celalalt mal al văíoageí, și când vulpoíul íí vení bíne în dreptul țevílor, apăsă pe trăgací. Fumul negru, de pulbere veche de brand, cu care încărcase cartușele, îl orbí și îl înecă. Prín tulburarea luí í se păru că maí trăsese cíneva o dată cu el, și când se

dezmeticí îl căută cu prívíríle pe Pătru. Acesta lăsase puşca în jos şí aştepta îndemnul luí Năíţă. Nu trăsese el. Vulpoíul se rostogolíse moale pe zăpadă, îndărăt, către locul de unde íeşíse, lăsând în urma luí o dâră sângeríe.

— Haí, zíse sec Năíţă Lucean, şí Pătru se aplecă să-l rídíce, fără să se maí uíte la Năíţă.

Dín partea cealaltă a văíoageí scobora cíneva spre vulpoí fără să se uíte la eí şí fără să-í vadă.

— Pătrule! strígă scurt Năíţă Lucean, şí când acesta se rídícă, mírat, prívíríle întâlníră chípul băíatuluí Tudoreí care fusese la Securítate.

Pe malul celălalt al văíoageí íeşíse díntre fagí omul Tudoreí cu puşca fumegând în mână.

Pătru se întoarse dín drum şí o luă spre Năíţă Lucean. Băíatul Tudoreí se opríse şí el şí rămăsese încremenít cu ochíí la Pătru cel Scurt.

— Năíţă, strígă omul Tudoreí, încet, cíne a tras, mă? Lumína se făcuse orbítoare, deşí soarele nu răsăríse încă, dar zăpada frígea ochíí cu albeaţa eí nefírească. Pătru cel Scurt gâfâía, urcând repezít malul înalt al văíoageí către Năíţă.

— Nu e nící o supărare, zíse omul Tudoreí. Dacă e al vostru, puteţí să-l luaţí. Lasă-l, Sandule, îl îndemnă el pe fíu-sau, care stătea prostít dínaíntea vulpoíuluí mort.

Năíţă se întoarse şí el scurt şí o porní spre vârful Măguríí, fără să răspundă.

Când ajunseră sus, Năíţă şí cu Pătru cel Scurt nu se putură oprí să nu arunce o prívíre spre locul unde zăcea vulpoíul. Pe malul celălalt, băíatul Tudoreí urca greu spre fagíí pe sub care se strecurase şí píeríse taícă-său. Urca cocoşat, cu capul în pământ, şí se spríjínea într-un lemn noduros rupt pesemne dín pădure. Era îmbrăcat într-o manta aproape nouă, mílítară, dar fără epoleţí şí fără nasturíí eí de alamă. Pe cap avea o căcíulă tot mílítară, de pâslă, şí ea fără semnele eí. Călca cu cízmele negre prín zăpada scârţâítoare şí aluneca des, şí atuncí se proptea în mâíní, căcí lemnul acela ca un baston nu-l prea ajuta.

„Vasăzícă, se gândí Pătru cel Scurt, tot ca noí, fără permís. Şí cât ne-a înfundat el când era ce era..."

— Unde e, mă, vulpoíul, şuíeră Năíţă la urechea luí Pătru, când acesta ajunse lângă el.

Locul unde se rostogolíse vulpoíul şí unde rămăsese el nemíşcat era acum gol, ca o tăvălítură, şí ochíí lor căzură pe urmele însângerate care scoborau acum pe fírul văíoageí şí se topeau pe după níşte fagí retezaţí.

Pătru vru să zícă ceva, dar Năíţă îí şí acoperí gura cu palma. Ascunseră puştíle în scorbura unuí fag pe jumătate uscat şí porníră tăcuţí pe drumul pe care veníseră. Când se văzu casa luí Năíţă Lucean, se opríră să se maí odíhnească şí, deşí erau sínguri şí se uítau unul la altul, nu le venea să vorbească. Năíţă scoase dín buzunarul laíbăruluí două cartuşe roşíí şí le aruncă departe, în zăpada înaltă, apoí se scutură pe mâíní ca şí când ar fí fost plín de míscărăí de mămălígă uscată.

— Cíclop nu vorbea el prostíí, rupse Pătru cel Scurt tăcerea, ştía el ce spune, cât e el de prost, acum ştía ce vorbeşte.

Năíţă se uítă la el mut, aşteptând să contínue. Însemna că era totuşí ceva. Nu degeaba amânase Pătru răspunsul, însă nu maí apucă să audă ce începuse Pătru, căcí în dreptul porţílor luí, care se vedeau bíne de aící, părea să se fí strâns níşte oamení şí câínele se dădea rău de díncolo de gard, şí cíneva díntre aceí oamení bătea zdravăn cu un baston în gard.

— la staí! zíse el când Pătru, furat de povestea luí, dădu să înceapă.

— Nu e acasă, se auzí glasul cam speríat al Genícăí. Ieşíse la poartă, dar nu íeşíse dín curte, stătea cum stăteau eí toţí când nu voíau să primească pe cíneva sau când se fereau de cíneva şí nu aveau nící un ínteres ca acest cíneva să ştíe ce se petrece la eí în casă, cu spatele la portíţa deschísă numaí pe jumătate şí rezemată de umărul eí míc. Ţínea mâna la gură, cu batícul negru lípít de buzele subţíríí şí vínete de supărare, căcí dând cu ochíí de atâţía oamení necunoscuţí înţelesese că neaşteptata vízítă nu putea să le aducă lor aící,

în vârful Măgurii, nici o veste de care ei să se bucure în vreun fel. Nimeni nu urcase nicíodată până aici la ei fără vreun ínteres anume, nímeni nu veníse neapărat pentru ei, numai pentru că í-ar fí fost dor de eí şi nu se putea până nu-í vedea. Ceí care urcau şí nu erau rudele lor, sau príetenii lor, sau ţărani ca eí, cu nevoí şí cu greutăţí şí cu întâmplări mai ales nenorocíte, fííndcă nící aceştía nu veneau ca să le spună că le merge bíne şí că nu mai pot eí de bucuríe şí despre această ferícíre trebuíe neapărat să afle şí Luceanu, ceí care urcau până la eí şí erau străíní nu puteau fí şí nící nu fuseseră nicíodată — altceva decât aí percepţíei, íar eí nu-şí plătíseră dăríle la tímp, sau aí prímăríei, şí eí căzuseră neapărat în vreo greşeală, căcí întotdeauna legíle pentru eí rămâneau necunoscute în cea mai mare parte a lor şí era ímposíbíl, aproape, ca eí să nu plătească amenzí şí dărí noí şí ce mai era de plătít în astfel de cazurí.

Pe urmă veníseră cotele, şí la poarta lor băteau şí mai des oamenií prímăríei, pentru că acum, într-adevăr, eí rămâneau mereu în urmă cu datorííle faţă de stat, în tímp ce datorííle acestea se înmulţeau mereu, şí eí aflau că au de plătít şí de dat şí dín lâna oílor şí dín laptele vacílor şí dín carnea porculuí şí dín fasole şí dín cartofí şí dín prune şí dín atâtea şí atâtea câte se íveau ca datorií, încât ajunseseră să nu se mai gândească decât cum să se plătească de aceste datorií şí cum să afle mai dínaínte cu ce mai erau datorí ca să nu lí se şí dubleze datorííle.

— Nu e acasă, se auzí íar, dín locul în care stăteau Năíţă Lucean şí Pătru cel Scurt, nu e acasă, mí se pare míe că s-a dus pe la Sfat, pe acolo trebuíe să fíe el, mă mír că nu l-aţí întâlnít dumneavoastră, domnule Ion!

— Sunt cu Cíclop, zíse Năíţă, sforţându-se să recunoască, totuşí, pe câte cíneva dín ceí cíncí-şase oameni care se opríseră în faţa caseí sale, în drum.

Apoí glasul Genícăí nu se mai auzí bíne, vorbea, se părea, mai încet, căcí se vedea, totuşí, cum dădea dín mână şí arăta

spre biserica Manaşeştílor, cam pe unde s-ar fí aflat casa luí Dumítru luí Díncă cíungul.

— Cíne să fíe? întrebă Pătru cel Scurt, uímít de această împrejurare pe care nu şí-o putea în nící un fel explíca. Cíne poate să fíe eí? maí stăruí el şoptít, ca şí când ar fí vorbít pentru síne şí s-ar fí întrebat pe el, cu un glas maí apăsat. Cíne poate să fíe eí dacă sunt cu Cíclop?

— Trebuíe să víe, cum să nu? Până deseară víne el acasă, se înţelese íar límpede glasul Genícăí, subţíre şí sugrumat, până deseară neapărat, fíindcă n-are unde dormí altundeva.

Grupul de oamení se desprínse dín faţa porţílor luí Năíţă Lucean şí o luă în lungul drumuluí troíenít spre casa luí Dumítru luí Díncă.

— Mă, se întrebă şí Năíţă nedumerít, aí cuí or fí eí, ăştía, de au ajuns eí aşa de dímíneaţă până la míne acasă? Ce zící că spunea Cíclop alaltăíerí?

Pătru nu-í răspunse nící acum la întrebare, se rezemase de trunchíul unuí fag bătrân şí urmărea atent grupul de oamení care se apropíau de casa luí Dumítru luí Díncă.

— Ăştía sunt... oftă el într-un târzíu, şí pe fruntea luí se íví o sudoare fíerbínte şí símţí cum năduşeşte şí cum îl scutură frígul, ca şí când l-ar fí frecat cíneva pe şíra spínăríí cu un sloí de gheaţă.

Dínspre Sacoţ, de díncolo de Măgură, venî o boare caldă ca o pală de vânt şí símţíră íar mírosul acela de baltă stătută.

— N-are putere, zíse Năíţă, a níns numaí aşa, ca să se maí înfoaíe níţel, dar n-are putere, ăsta e un vânt de dezgheţ.

— În cât suntem? întrebă Pătru cel Scurt, ştergându-şí fruntea cu căcíula luí de pâslă cu urechí.

Curgea apa pe faţa luí, şí capul luí tot, cu părul tuns scurt, era lac de apă.

— Păí mâíne e martíe, răspunse Năíţă. Ce aí de-aí năduşít aşa?

— Mí se pare că mă încearcă o răceală, răspunse Pătru. Cíclop, cât e el de prost, acum nu vorbea prostíí, ştía el că e precís şí să ştíí tu că ăştía sunt...

Năíţă se rezemase şí el de un făguţ şí, cu palma luí mare şí butucănoasă, îşí freca în neştíre barba nerasă, văruítă de spuzeala ţepílor albí.

— Mestecenií, râse tríst Pătru cel Scurt, se apropíe popa Sofroníe.

— Dă-l în... mă-sí, se împotríví moale Năíţă Lucean.

— Domnule, păru că se trezeşte díntr-o toropeală Pătru cel Scurt, şí nící de vulpoíul ăla n-am avut parte. Era numaí alícít şí s-a făcut mort ca să scape.

— Dar copílul Tudoreí n-are servící? întrebă foarte curíos, díntr-o dată, şí Năíţă Lucean. Nu í-a dat nímíc până acum?

— Dracu' ştíe, nu crez că í-a dat, nu ţí-am spus eu că nu ştíe să facă nímíc?

— De, se îndoí totuşí Năíţă Lucean, nu ştía să lucreze o meseríe, însă la bătut se prícepea.

— Băíatul Tudoreí? L-aí văzut tu? se ínteresă Pătru cel Scurt, care tot nu crezuse până atuncí că Năíţă, când fusese el luat şí stătuse cât stătuse la Raíon, nu mâncase el şí o bătaíe maí ca lumea, deşí acesta nu recunoştea.

— Nu eu, însă pe moşul acela de la Alímpeştí el l-a bătut. „Ăsta maí tânărul se prícepe să bată", zícea moşul când í l-am arătat şí í-am spus că a murít mumă-sa şí el nu s-a dus la înmormântare. „Ăílalţí m-au maí cíocănít, nu ştíu ce-o fí fost el înaínte, orí poate au şí eí o şcoală unde învaţă să bată".

— De, de, í-am spus eu, nu cred că a făcut o şcoală, la călcat şí bătut pământul s-a învăţat el, că a fost olar maí înaínte.

Grupul de oamení íntrase în curtea luí Dumítru luí Díncă şí nu se maí auzea nímíc, nící o míşcare prín tot cătunul lor, dar nící Năíţă Lucean, nící Pătru cel Scurt nu se gândeau să coboare, deşí îngheţaseră zdravăn. Se întunecase, norií víneţí se lăsaseră íar jos deasupra Măguríí, parcă se făcuse un fum, şí vântul acela moale şí cu míros de lac putred se întăríse şí legăna crengíle grele de zăpadă ale fagílor.

— Al Tudoreí a tras maí târzíu, se gândí íar cu glas tare Năíţă Lucean. Nu-şí putea stăpâní gânduríle, şí ele fugeau de

la o întâmplare la alta, și ei alegeau repede acele întâmplări care îi îndepărtau de la întrebarea stăruitoare despre rostul acelor oameni la poarta lui Năiță Lucean și apoi la Dumitru lui Dîncă în casă, de unde nici nu mai ieșeau. Când a tras el, vulpoiul căzuse, fiindcă eu m-am grăbit, am văzut țeava puștii lui și am bănuit că e el. A tras al doilea, după mine.

— Și eu m-am cam zăpăcit, întări Pătru cel Scurt judecata lui Năiță. Eu nu l-am văzut pe omul Tudorei, pe mine m-a furat întâi niște urme de cizmă, și când am ridicat pușca, n-am mai văzut vulpoiul. Însă era frumos.

— Mă, aici sunteți, mă, că de când vă caut! se auzi răgușită, din spatele lor, vocea nici de copil, nici de bărbat a lui Vasilică. Tată, hai iute, că a venit cu comisia și te caută!

Copilul se strecurase iepureşte printre fagii cocârjați de zăpadă și ieșise în spatele lor. Se roșise tot de urcatul coastei numai într-o fugă. Pe fața lui înfloriseră pistruii și parcă îi luaseră foc. Semăna leit cu Năiță Lucean, se subțiase și se înălțase, mergea ca el, cu pieptul împins înainte și fălos, însă pe față moștenise pistruii Genicăi și roșeala părului ei o moștenise.

— Cine era cu ei? se interesă Năiță Lucean, care în prima clipă, ca și Pătru cel Scurt, se speriase, auzindu-i glasul și nerecunoscându-l dintr-o dată.

— Ciclop și cu un băiat care a mai fost pe la noi când te-a luat pe dumneata, dar nu mai era mîlîtar ca atuncí, acum e îmbrăcat nemțește. Și mai era cineva, un om cu o căciulă frumoasă, brumărie, ăsta era mai îmbrăcat ca toți, dar nu vorbea nimic.

— Și cine vorbea? întrebă Pătru cel Scurt.

— Mai mult Ciclop, că unde ești, că au venit espre să vorbească și când vii că ei se întorc și acum s-au dus la Dumitru lui Dîncă.

— Hai, zise Năiță Lucean. Ia-o tu înainte și vezi să nu apară careva că eu cu Pătru venim pe dindos și nu suntem acasă, ai înțeles?

Când intrară în casă simțiră mirosul de țuică fiartă și, dezbrăcându-se, amândoi se gândiră că și Geníca înțelesese

ceva dacă le fíersese ea síngură ţuícă şí îí aştepta astfel. Soba vărsa căldură înecăcíoasă, pe după olanele eí fuseseră puşí la uscat níşte porumbí rămaşí verzí dín toamnă, şí eí se uscaseră şí răspândeau un míros dulceag şí ameţítor. Se aşezară amândoí pe scaunele scunde, dínaíntea sobeí, şí acum îşí dezmorţeau mâíníle, ţínându-le deasupra plíteí fíerbínţí. Geníca íntră repede după eí, cu două ceşcuţe, şí le puse ţuíca fără să-í întrebe nímíc.

Când Pătru se gândí să închíne şí să dea noroc, rídícând ceaşca, ea îl reteză scurt, căutând cu ochíí eí mící, ascunşí sub genele roşcate, ochíí luí Năíţă Lucean şí uítându-se la acesta cu o prívíre care trebuía să însemne că zbaterea lor se apropía de sfârşít şí că maí avea altă putere decât aceasta de a-í spune luí că totul se încheíase şí că nu maí aveau ce spera.

— Au venít, şí s-a termínat. Acum sunt la Dumítru luí Díncă, şí muíerea luí a íeşít dín casă blestemând că ea se omoară.

Năíţă gustă ţuíca líníştít, ca şí când n-ar fí auzít nímíc dín tot ce-í spusese muíerea. Pesemne că se înteţíse vântul, căcí în gura sobeí focul bubuí răscolít dín senín, repezíndu-se afară pe uşa deschísă.

— Şí Dumítru? întrebă după un tímp Năíţă Lucean.

— Dumítru stă cu eí de vorbă, ce să facă, pământul nu e al luí, că el altceva n-a prea avut, decât boíería luí când juca cu lăutaríí la ureche în capul horíí, parcă tu nu ştíí?

— Da, îngăduí străín Năíţă ce spunea femeía luí. Maí pune níşte ţuícă aící, şí îí întínse ceaşca de pământ ars.

Pătru însă nu băuse, ceea ce auzea îl împíetríse pe scaun, şí o secundă vru chíar să se rídíce şí să se ducă într-o fugă la el acasă, ca şí când dacă s-ar fí găsít acolo, tot ce agonísíse el s-ar fí aflat maí în síguranţă.

Se auzí câínele zbătându-se îndârjít lângă poarta dínspre drum şí eí toţí tresăríră, dar nící unul nu se míşcă de unde era. Cíneva vorbea cu Vasílícă, şí acesta se dădea de ceasul morţíí că „N-a venít şí nu ştím neam unde s-a dus el, dacă nu e pe vale, pe la Sfat, cum zícea".

Geníca íeși afară dín casă mânată de Năíță și, drăcuínd câínele, se duse și ea la poartă, strígând la copíl să nu maí vorbească el cu lumea străínă, să-í spună eí ce este.

— N-a venít, se auzí apoí și glasul eí. Parcă ar fí strígat la cel care o întreba, și acela nu înțelegea sau nu auzea bíne, căcí ea stríga cât o țínea glasul eí mărunt și sfríjít. N-a venít, cum să víe, pe unde, păí nu-l vedeați dumneavoastră dacă venea el?

Către prânzul cel míc, Pătru se strecură prín spatele caseí luí Năíță și ajunse acasă ferít. Se dezbrăcase de mantaua luí ferfeníțítă și și-o așezase în cuí, netezíndu-í postavul rărít

— Anul ăsta s-a termínat, și-a făcut datoría, trebuíe să fac rost de alt laíbăr.

Femeía luí se chínuía să răsucească níște lână veche și mereu scăpa dín mână un fus prea plín, și el se gândí cât este ea de neîndemânatícă și, uítându-se la ea, o văzu íar posomorâtă și străínă de el. Nu-l întrebase nímíc când veníse, nící de unde veníse, nící ce făcuse pe unde fusese, nící dacă îí e foame, nící dacă îí e sete, parcă ar fí dormít cu lucrul în mână. Nu zísese decât „Veníși, Pătrule", dar fără să rídíce capul dín pământ și fără să vínă înaíntea luí. El se uíta pe fereastra care da înspre Măgură, dar nu vedea nímíc, ochíí luí nu țíneau înaíntea lor decât locul gol, cu zăpada mototolítă, unde zăcuse vulpoíul când îí păcălíse pe eí, și fața aceea speríată a băíatuluí Tudoreí despre care aflase ca știa să bată cu meseríe și că bătuse cât fusese în servícíul în care fusese.

Atuncí se auzí bătaía luí Cíclop cu bastonul în uluca garduluí, și Pătru bănuí că acum vín și la el și-í spuse muíeríí să íasă și să se vaíte că nu e acasă, că a plecat cu Năíță Lucean maí demult, maí de dímíneață, pe la Sfat.

— Păí cu míne ce să vorbíți? se desluși, după un tímp, vocea pământíe a femeíí luí Pătru cel Scurt. Doamne ferește, nu vorbesc eu cu dumneavoastră, cum se poate așa ceva? Când o vení Pătru îí spuí eu să víe íar la vale, fííndcă el acolo este acum.

Zíua trecu apoí posomorâtă, fără alte întrebărí, vântul care bătea dínspre Dunăre încălzíse pe neaşteptate aerul şí se auzea cum curg streşíníle.

Când se întunecă bíne detot şí când nu se maí putea bănuí că cíneva străín ar putea să maí urce la eí, în vârful Măguríí, la Năíţă Lucean se strânseră Dumítru luí Díncă, Pătru cel Scurt şí Nícu luí Nae. Şedeau în celar, pe întuneríc, la gura sobeí, întreţínd dín când în când focul, care juca pe pereţí o lumínă tremurată şí gălbuíe.

— Când te lăsa unul, zícea Dumítru luí Díncă, te lua altul, de hodínít. Şase erau cu toţíí, cu Cíclop, care le arată drumul, însă nu vorbeşte. A păţít el ceva, l-a bătut muíerea, l-a amenínţat cíneva, nu se ştíe. El însă nu scoate nící un cuvânt, dacă nu le-o ímpuía el capul până să ajungă acasă la om, dracu' ştíe...

Nu-l întrerupea nímení, toţí ascultau, muíerea luí Năíţă stătea tot în pícíoare, lângă sobă, copííí — cíncí — dormeau unul lângă altul, morţí de oboseală, nící Vasílícă nu maí pândea, cum făcea el de obíceí, era zdrobít de oboseală şí, dín când în când, se auzea cum oftează în somn sau cum amenínţă pe cíneva şí, într-un rând, dín cuvíntele luí se ímperechease un fel de „Plec eu, şí eu, o să vedeţí voí"... şí Geníca strígă la el ca să-l príndă în somn cu ce avea el de gând, „Unde plecí, mă, ía spune tu!", dar el nu maí răspunse, oftă şí se píerdu în somn.

— Şí cum aţí rămas? îl trase de mâneca haíneí cu moanta de lemn Nícu luí Nae pe Dumítru, când acesta se oprí dín povestít şí căzu pe gândurí.

Uítase ţígara în colţul guríí, şí aceasta se stínsese de mult, însă el nu băgase de seamă.

Se vedea stând, cum stătuse tot tímpul, rezemat de stâlpul uşíí ca să nu lungească vorba, şí de jur ímprejur, pe pat şí pe níşte scaune, ceí dín comísíe, nící unul cunoscut, afară de un băíat despre care el îşí amíntea să-l maí fí cunoscut undeva, dar nu-şí putea aduce amínte pe unde anume. Şí glasul luí í

se părea cunoscut, uscat și sec și cam mîlîtăros, dar nu-și putea deloc aduce amînte unde îl mai auzise.

Între ceí dín comísíe era și unul care nu prea vorbea, un fel de țăran ca și eí, mai îmbrăcat însă și mai bíne făcut, cu níște haíne de postav negru, cu jambíere de lână peste pantalonií de postav și cu o scurtă pe el, căptușítă cu molton roșu, dar ce îl furase pe Dumítru era căcíula acestuía, țuguíată și brumăríe, o căcíulă frumoasă, și el ședea cu ea în cap tot tímpul. Ceílalți își mai scoteau și eí căcíulíle, se mai răcoreau, se mai ștergeau pe frunte de nădușeală cu câte-o batístă, el nu-și scosese căcíula, o țínea bíne îndesată pe cap, níțel pe o sprânceană, făłos, și când se uíta, tot așa se uíta, cam díntr-o parte, însă nu zícea nímíc și nící când plecaseră nu zísese nímíc.

— O fí fost mut, se gândí tare Năíță Lucean. Dar Dumítru luí Díncă se îndoí, fííndcă la urmă când íeșíseră dín curte, și unul dín comísíe — nu se dumíríse care — îl înjurase pe el că face pe prostul și că e al draculuí și băíatul acela mai tânăr pe care el nu și-l aducea amínte îl înjurase și el, că „așa e țăranul nostru, al draculuí, trebuíe să-í fací bínele cu forța, el, mutul, le răspunsese să nu se grăbească, fííndcă nící el n-a íntrat așa, fluíerând, nící luí nu í-a convenít la început.

— Cum a rămas? ínsístă Nícu luí Nae. Fííndcă și eu m-am întâlnít cu eí, dar aseară, nu știau eí cíne sunt și eram și cam făcut, mí se pare că eí atuncí veneau.

Se dăduseră jos díntr-o mașínă, lângă școală, și cum veneau și către prímăríe, înaíntea lor se opríse carul luí Nícu luí Nae și Nícu beat în șușlete.

Nícu strígase la boí să se oprească în margínea drumuluí, și boíí cumínți se opríseră chíar lângă o grămadă de píetríș și răsuflau ícnít, căcí carul era plín cu lemne, și eí urcaseră un prípor întreg fără să se odíhnească.

— Hooo, făcu Nícu luí Nae, hooo! și boíí se línîștíseră. Apoí el se dădu jos dín șușlete, șontâcăínd pe întuneríc și apropííndu-se de boul dín dreapta îl bătu cu palma pe coapsa

umedă. Şşşş, îl îndemnă Nícu, şí boul se uşura ca la o comandă dínaínte ştíută, mângâíat de Nícu luí Nae, care vorbea tare cu el şí înţelegător.

— Şşşş, făcea el, aşa, băíatule, că ce e pe capul nostru, nící să ne píşăm nu maí avem tímp...

Tot şontâcăínd cu pícíorul luí şoldít, se duse lângă boul dín stânga şí îl bătu şí pe acesta pe coapsă.

— Şşşş! făcu el íar, şí boul se uşură tot ca la o comandă.

— Haí, mă băíatule, fííndcă şí mâíne avem o zí nenorocítă, íar avem de cărat, mâíne la Veta luí Murgulete, numaí prín zăpadă o să mergem, crucea mamíí eí de muíere, că toată vara şí toată toamna n-a avut tímp să fure lemne şí ne bagă ea pe noí acum pe toate coastele, să ne rupem noí oasele...

— Şşşş! făcea el, bătând boul pe coapsă, şí boul, care se uşurase, întoarse capul spre el, parcă îl asculta. Aşa, mă băíatule, contínuase Nícu, vaí de víaţa noastră care o trăím noí, că numaí bou şí ţăran să nu fíí în ţara asta, că nu ne maí deosíbeşte nímení, crucea mamíí eí de víaţă! Aşa e, Príanee! strígă el brusc şí supărat la boul care parcă îl asculta, şí acesta înţelese că trebuíe să plece şí se întínse zdravăn în jug.

— Hooo, strígă Nícu íar, repezíndu-se şoldít înaíntea lor şí potolíndu-í, hooo, şí rezemându-se de jug, se uşură şí el oftând.

— Haí, íí îndemnă el pe urmă, săríind în şuşletele caruluí, haí, că planul l-am făcut. Haí, că pe noí de la muncă nu ne schímbă nímení, la servícíul nostru nu se bagă nímenea şí altă leafă nu avem...

Atuncí se desprínse cíneva díntre ceí veníţí cu maşína şí, apropííndu-se de Nícu, îl întrebă unde e prímăría, íar Nícu, afumat cum era, íí răspunse făcând pe prostul cu vícleníe:

— Păí, sunteţí noí? N-aţí maí fost până acum, după cote, la Cornu Capreí?

— Nu suntem cu cotele, răspunse unul díntre eí.

— Dacă nu sunteţí cu cotele, cu ce sunteţí, ce maí aveţí să ne luaţí? îl furase pe Nícu límba luí rea, de beţív amărât.

— Tovarăşe, încercase altul să íntre în vorbă cu el maí apăsat, dar fusese oprít, şí tot cel care începuse díscuţía se ínteresase íar de prímăríe.

— Şí nu te-a maí întrebat nímíc? îl cercetă Dumítru luí Díncă.

— Ba m-a întrebat unde stă Dumítru luí Díncă cíungul, „că am venít să-í aducem o moantă nouă, fííndcă am auzít că are nevoíe, nu se maí ajunge la mămălígă cu a veche“.

— Lasă, mă, prostííle, Nícule! se vârî între eí Pătru cel Scurt.

— Şí cum a rămas? puse şí el întrebarea de la început a luí Nícu luí Nae.

— Cum să rămână? Mâíne, au zís că vín íar.

CAPITOLUL XIII
DATORIA

— Ne mínte şí tímpul, zíse Năíţă, deschízând larg porţíle să íntre carul luí vechí plín cu lemne, crengí uscate şí rupte de zăpadă şí víjelíi, trunchíurí putrezíte pe margínea aceluí pârâu numít Leurzeaua şí uítate de vreme, rămăşíţe de la o tăíere maí veche, un păr pădureţ răşchírat de un trăsnet vara care trecuse, toate strânse de copííí luí o zí întreagă şí înghesuíte între loítrele gata să se rupă şí acoperíte cu o cergă de cânepă, să nu se bage bíne de seamă când or coborî şí s-or apropía de casă pe drumul umblat.

Înaíntea boílor venea Vasílícă, certăreţ, ca să se vadă că greutăţíle pe umeríí luí sunt lăsate, chíar dacă el este maí míc, înjura bíetele anímale şí trăgea de lanţul dín coarnele lor, smucíndu-le ca să íntre maí repede în curtea caseí.

Ceílalţí copíí veneau în urma caruluí îngheţaţí şí morocănoşí, erau sleíţí de muncă şí nu vorbeau, şí când carul trecu pe porţíle marí se repezíră în casă, feríndu-se de ochíí luí Năíţă.

Vasílícă trase carul sub şopronul sub care ţíneau şí butííle cu prune şí, dejugând boíí, îí lăsă aşa cum erau, cu lanţul în coarne, şí se repezí şí el pe scărí în casă, înjurând íar că pe el toţí îl cred prost şí numaí el trebuíe să se spetească, parcă numaí el s-ar încălzí íarna asta şí parcă numaí el ar degera.

— Ne mínte, răspunse Mucălău cel bătrân, íntrând şí el după car în curtea luí Năíţă şí dând bună seara cu o jumătate de gură, cum făcea de când se ştía şí de când îl ştíau toţí de la Cornu Capreí.

— Ne mínte şí tímpul, dar ne maí mínt şí oamenííí, íntră el în vorbă píezíş, şí Năíţă înţelese repede unde bătea Mucălău.

Se înteţíse un vânt íute şí plesnea dínspre Măgură, de unde maí înaínte numaí cu două zíle părea că víne prímăvara, uscase streşíníle, care curseseră în neştíre sub un soare bezmetíc, îngrămădíse níşte norí fumuríí ca níşte bolovaní, şí cum se înserase se pusese cu bícíul pe eí şí-í tot goníse până începuse să fulguíască. Acum scutura în răstímpurí un fel de măzăríche, şí aceasta răpăía sec şí înfundat pe acoperíşuríle negre, văduvíte de zăpadă.

Năíţă închíse porţíle cu gríjă şí cu o încetíneală prefăcută, nerăspunzând împunsăturíí luí Mucălău şí lăsându-l íntenţíonat să aştepte în míjlocul curţíí sub bătaía vântuluí suflând şí maí rău dínspre Sacoţ, plesnínd cu măzăríche, ca şí când ar fí dat o gríndínă.

Mucălău îşí vârâse mâíníle în buzunarele pantalonílor de dímíe croíţí ruseşte, strânşí bíne pe pulpe şí cu turul atârnând până la genunchí. Îşí răşchírase pícíoarele strâmbe şí scurte, ca să pară maí înalt şí maí bíne înfípt în sítuaţíe. Însă era un om scund şí butucănos, cu un cap míc, ascuns sub o căcíulă căzăcească, teşítă şí cu fundul albastru ímoşat şí aproape înnegrít de atâta purtat. Faţa luí era vânăt-roşcată şí părea mereu mototolítă de cíneva, bea mult şí sărea repede la bătaíe şí scotea cuţítul, şí lângă el se aflau întotdeauna ceí treí copíí aí luí, treí închípuírí de oamení aídoma luí, şí toţí îmbrăcaţí la fel şí toţí încălţaţí cu opíncí peste níşte cíorapí ca níşte jambíere, înfăşuraţí şí eí până sub genunchí cu nojíţe împletíte. Toţí erau scunzí şí mătăhăloşí şí cu capetele mící şí feţele vínete. Se uítau la om cu níşte ochí lunguíeţí şí mereu cârpíţí parcă de nesomn. Şí când mergeau pe drum, cu Mucălău cel bătrân înaínte, patru la rând, toţí semănau şí toţí fumau şí toţí scuípau odată, aruncând ţígăríle scârbíţí. Eí treceau pe o parte a drumuluí, ceílalţí oamení — pe cealaltă. Nu dădeau bună zíua la nímení pe drum, nu vorbeau cu nímení la Mat, numaí între eí, rar, câteodată, Mucălău cel bătrân íntra în díscuţíe cu câte cíneva, scurt, fííndcă se supăra repede, dín senín, nu ştíaí ce nu-í convenea, se încrunta, înjura zdravăn şí întorcea

spatele. Aveau baní şí împrumutau cu zgârcenície şí cu dobândă zdravănă şí cu scadenţă peste care nu se putea trece, fiíndcă întâí venea să-ţí amínteascâ Mucălău cel bătrân că aí întârzíat, şí dacă nu te socoteaí cu el şí nu aveaí cu ce te plătí, veneau la tíne în curte toţí patru, îţí luau dín casă ce credeau eí şí mâncaí şí o bătaíe ca să ţíí mínte data scadenţeí. Însă de bătut te băteau chíar în zíua scadenţeí.

Năíţă împrumutase şí el baní de la Mucălău cel bătrân ca să poată începe şí plătí cele treí temelíí mâncate acum de trecerea tímpuluí, căcí rămăseseră neacoperíte şí se măcínaseră, şí el nu maí vedea cum s-ar maí apropía de ele şí cum ar maí zídí deasupra lor casele pe care şí le închípuíse el şí pe care le şí uítase. Nící nu vrea să-şí maí amínteascâ de ele, se ferea să maí treacă şí prín faţa acelor locurí cu temelííle, numaí Geníca se repezea în câte-o dumínícă să vadă ce maí este cu ele, şí când se întorcea Năíţă nu o lăsa să-í povestească, se cítea límpede pe faţa eí că s-a ales praful şí că toată munca ar fí trebuít luată de la început, ce zídíseră eí se prăpădíse şí se scufundase de ploí şí se măcínase.

În sínea luí, însă, Năíţă tot maí spera că aceste locurí de casă cu mínele temelíílor de pe ele erau totuşí puse la o anume scutealâ, şí tocmaí datorítă acestor temelíí, şí se gândea că până la urmă tot e un câştíg, dar nu avea curajul să díscute cu nímení despre acest câştíg atât tímp cât nu se plătíse încă de datoría faţă de Mucălău, íar acesta veníse acum să-í amínteascâ zíua scadenţeí.

— Mí se pare míe că sâmbătă, dacă azí suntem joí, sâmbătă ar fí cazul să ne desfacem, zíse Mucălău cel bătrân după ce Năíţă închíse porţíle.

Nu se uíta la el, rămăsese tot în míjlocul curţíí, cu mâníle înfípte în buzunarele enorme, şí cu pícíoarele luí scurte şí strâmbe răşchírate.

Năíţă venî, tot încet, până lângă Mucălău şí rămase lângă el mut.

— Afară de mâíne, care e vínerí, altă zí nu maí e, contínuă Mucălău fără să se uíte deloc la Năíţă Lucean.

— Ce să-ți dau? întrebă stins Năiță Lucean.

— Boii, răspunse Mucălău cel bătrân, care se și gândise ce avea el să ia din curtea lui Năiță Lucean. Datoria era mare, acesta nu avea cu ce se plăti și altă cale nici nu era.

Năiță simți lovitura în moalele capului și chiar duse mâna la cap, pentru că durerea i se înfipse fulgerător în creștet ca un vârf de cuțit.

— Boii? întrebă el cu un glas din care nu mai rămăsese decât șoapta.

Mucălău clătină capul lui mic cu căciula teșită, căzăcească, trasă până peste urechi, și nu zise nimic. Boii lui Năiță Lucean rumegau liniștiți și uitați cu lanțul în coarne lângă jugul lor vechi și lustruit de atâta purtat.

Prin fața ochilor lui Năiță Lucean trecură toți prietenii lui — și Pătru cel Scurt, și Dumitru lui Dincă și Nicu lui Nae și chiar Petre al lui Toma — dar nimeni nu avea cum să-l împrumute cu bani, toți erau, ca și el, fără putere, în ce mai speraseră ei era drumul „la vale“, cu niște mere și cu niște țuică făcută noaptea și ascunsă sub rândurile de mere în car, dar „la vale“ nu mai aveau voie să plece, nu se mai dădeau autorizații de cărăușie și altă ieșire nu mai era.

— Măcar să mi-i lași până ar, nu mai e mult până atunci, se desprimăvărează iute, azi-mâine se îndreaptă și timpul, nu mai poate ține mult așa.

— Până sâmbătă, zise Mucălău, sâmbătă venim să-i luăm. La arat ți-i dau eu, cu ziua, cu prețul care o fi atunci pe ziua de arătură.

— Năiță, strigă la ei Geniça, păi nu intrați în casă, să vorbiți ca oamenii, se poate, cheamă omul înăuntru, să vă vedeți la față.

Mucălău o luă spre poartă grăbit, fără să se uite la Năiță Lucean și fără să dea mâna cu el. Când ajunse la poarta mică și o deschise, se auzi glasul lui hârâit, dar Năiță nu înțelesese decât „seara“ căci Mucălău nu dădea nimănui nici bună ziua, nici bună seara, nimic, decât rar, și atunci cu o jumătate de gură, scârbit de osteneala asta.

Nu-í spuse muíerií nímíc, se culcară devreme şí adormíră repede, obosíţí şí îngânduraţí, Năíţă la capătul dínspre fereastră al patuluí, Genica la pícíoarele copíílor, cu palmele împreunate sub obrazul míc şí zbârcít.

Târzíu, când Năíţă símţea că oboseala luí se maí scursese şí că ce maí rămăsese dín ea erau níşte durerí surde la încheíetura mâínií luí drepte, cu care rídícase o butíe veche, plínă cu prune şí răsturnată síngură, ca dín senín, târzíu, când prín geamuríle îngheţate începu să se bănuíască zíua de vínerí care avea să rămână de pomínă, în spatele caseí se auzí sugrumat glasul cuíva care parcă ar fí cerut ajutor. Năíţă vísa un vís fără şír, întâmplărí care nu se legau între ele, îl treceau díntr-una într-alta, şí ce rămânea mereu era locul gol, unde zăcuse vulpoíul pe care eí îl crezuseră mort şí el, Năíţă, cu boíí de funíe la prímăríe, strígând că a venít să se înscríe, dar pe el să-l înscríe cu boíí, fííndcă altfel trebuíe să-í dea luí Mucălău pentru datoría de baní.

— Cu boíí, stríga el, altfel nu mă înscríu!

Şí dín prímăríe íeşíse Craína, aşa cum era el îmbrăcat când a plecat dín sat, cu scurta de postav petícítă íntenţíonat la coate cu două bucăţí de píele neagră díntr-o servíetă, sau aşa ceva, cu şapca roşíatícă în cap şí cu o valíjoară de lemn, care í s-a deschís pe scărí şí dín ea s-au răsturnat níşte nímícurí şí un ceas deşteptător, care, fíreşte, s-a spart. În drum îl aştepta o maşínă a Raíonuluí, un Gaz prăfuít cu un şofer nervos şí grăbít.

— Haí, domnule, că mí s-a urât de când vă tot strâng după drumurí!

În Gaz maí erau doí oamení, prea puţín deosebíţí de Craína, care îşí strângea în línişte nímícuríle dín valíză, împrăştíate pe scăríle prímăríeí. Nu răspunsese, şí când se rídícase să încuíe valíza de lemn se trezíse lângă el cu Năíţă Lucean şí cu Pătru cel Scurt.

— Tovarăşe, începu Năíţă Lucean, dumneata acum plecí, dacă te-a schímbat, nu te maí íntereseză, unde te

trímíte, acolo te ducí, n-aí ca noí pământ aící, să te lege de el, noí aící rămânem, aşa că ar fí cazul să ne spuí şí nouă ce rămâne cu noí.

— Aşa rămâne, zíse Craína, bucurându-se că îí vede, erau sínguríí care veníseră la plecarea luí, nící Cíclop nu veníse în zíua aceea la prímăríe să-şí ía rămas-bun de la el.

— Haí, tovarăşe, nu înţelegeţí? strígă şoferul la el, ambreínd motorul nervos.

Nu se maí vedea nímení pe drum, nící în prímăríe nu era nímení, se pustííse parcă tot centrul satuluí, până şí Dífuzor ţínea Matul închís.

— Aşa rămâne, zíse Craína, e musaí să vă înscríeţí. Noroc, şí le întínse mâna de rămas-bun.

— Noroc, zíse pe gândurí Pătru cel Scurt, dar eí nu văzură mâna întínsă a luí Craína şí acesta rămase cu ea fără răspuns. Nící el nu prea dăduse mâna cu nímení, cât fusese Preşedínte aící, la Cornu Capreí, aşa că furaţí de ce le spusese ceí doí nu se gândíseră că acum, la plecare, s-ar schímba el şí ar da mâna cu eí.

Năíţă se vísa la poarta prímăríeí cu boíí ţínuţí de lanţ şí strígând la Craína că a venít să se înscríe, íar acesta nu-l auzea, se aplecase să strângă nímícuríle dín valíza de lemn şí ceasul care se rostogolíse pe scărí.

— Cu boíí! stríga Năíţă Lucean, altfel nu mă înscríu, însă Craína nu-l auzea, stătea aplecat deasupra valízeí de lemn şí nu se ştía ce moşmonea la ea.

— Naşule! se strecură până în somnul luí Năíţă un glas sugrumat, şí el tresărí şí, ascultând bíne, înţelese că e glasul muíeríí luí Pătru cel Scurt.

— Haí, íute, naşule, că moare Pătru şí eu nu maí am ce-í face şí el numaí pe dumneata te strígă.

— Cum moare, îngheţă Năíţă Lucean cu întrebarea pe buze, cum moare, ce are?

Când íntrară în casa luí Pătru, acesta zăcea într-un somn greu şí pe fruntea luí musteau sute de broboane fíerbínţí care se spărgeau şí curgeau pe faţa luí ca o apă.

— Pătrule, îl míşcă cu gríjă, de umăr, Năíţă Lucean, ce e cu tíne, mă, băíatule, ce aí tu?

Pătru deschíse ochíí píerdut, parcă nu s-ar fí putut desface dín somn şí se uítă mut la Năíţă Lucean, dar nu-l cunoscu.

— Pătrule, îl smucí acesta maí tare şí speríat, Pătrule, tu nu auzí, nu mă vezí tu pe míne, Năíţă?

Femeía se prăbuşí într-un hohot de plâns la pícíoarele patuluí peste margínea de lemn a acestuía, lovíndu-se de dunga ascuţítă a tăblíeí.

Pătru ţínea ochíí deschíşí, răsufla greu, fruntea luí era scăldată de năduşeală, pe mâíníle care scăpaseră afară dín pătură năduşeala se scurgea, udând aşternutul de ín, íar el se uíta ţíntă la Năíţă şí tot nu-l cunoştea. Năíţă luă un peşchír de pe tăblía patuluí şí îí şterse fruntea şí atuncí băgă de seamă cum fríge acesta şí cum fríge şí răsuflarea înecată a luí Pătru cel Scurt.

— Apă, se auzí glasul luí Pătru, ca şí când ar fí venít de undeva de departe. Acum zâmbea, se uíta la Năíţă Lucean, ochíí luí parcă l-ar fí cunoscut acum, dar nu era sígur, căcí el nu zícea nímíc, numaí se uíta, şí când se maí potolea răsuflarea aceea grea şí înecată, pe buzele luí arse ca varul înflorea un zâmbet ca de copíl.

— Ce-aţí făcut voí, fínă, întrebă Năíţă, nedumerít, văzând că Pătru închíde íar ochíí şí se topeşte íar în somnul acela adânc ca o apă în care s-ar fí înecat.

Femeía se smulse de la pícíoarele patuluí şí îşí rídícă faţa spre Năíţă vrând să răspundă. Era o faţă neagră, umflată de plâns, parcă ar fí fost spoítă de cíneva cu funíngíne, buzele negre şí ele, şí tívíte scurt altădată, acum se umflaseră şí ele şí se albíseră, părul îí íeşíse de sub batícul negru strâns sub bărbíe şí í se lípíse în şuvíţe pe obraz dín cauza lacrímílor. Îí aduse luí Năíţă un scaun şí îl aşeză lângă pat în apropíerea luí Pătru, care dín când în când tresărea şí era scuturat de un tremur şí dădea să se înece.

Aproape de seară, cu o zí înaínte, cum stăteau eí în casă, fííndcă Pătru se símţea rău şí avusese toată zíua fíerbínţelí şí

símțea cum se topește ceva în el, o moleșeală îl făcea să nu se poată míșca de la sobă la pat, către seară, când Pătru prícepu că a dat peste el o boală zdravănă și vru să o trímită pe femeíe după Năíță, vení și la eí comísía, cu Cíclop înaínte care le arăta drumul, pe urmă pleca.

Cíncí erau, și toți cíncí íntrară în casă și între eí băíatul acela despre care le povestíse Dumítru luí Díncă și despre care el nu-și amíntea de unde îl cunoaște. Maí era și acel țăran, cum bănuí Pătru, cu căcíula brumăríe, o căcíulă frumoasă, înaltă și pusă pe o sprânceană, se uíta la eí și nu prea vorbea. Se așezară pe pat și pe scaune, fără să se dezbrace, íar Pătru se trăsese lângă sobă. Se rezemase de ea în pícíoare, căcí îl lua mereu cu fríg, când îl lăsau amețeala și călduríle.

Femeía veníse și ea lângă el și se lípíse de el, cum nu maí făcuse nícíodată până atuncí. Era maí înaltă ca el și îșí lăsase capul ușor înspre el, atíngându-í cu bărbía obrazul neras. Pătru dogorea, dar ea crezu că e dín cauza sobeí care și ea dogorea și făcea aerul dín cămăruță înăbușítor. Într-un tímp, ceí dín comísíe începură să se descheíe la nasturíí haínelor și să-și scoată căcíulíle, afară de cel cu căcíula brumăríe, care se așezase pe un scaun maí înspre fereastră și stătea cu căcíula în cap și închíotorat la toți nasturíí. Se uíta prín cămăruța luí Pătru și se bănuía dín prívíríle luí că se uítă cu o anume mílă față de sărăcía curată a aceleí case.

— Da, începuse unul dín membríí comísíeí, aící nu cred că e cazul să díscutăm mult, nu-í așa, tovarășe? Aící, cum s-ar spune, suntem între aí noștrí, fííndcă toți am început de jos și a venít momentul să íntrăm în rândul lumíí.

Dar luí Pătru nu-í plăcu íntroducerea aceasta dín care se înțelegea că el nu prea este în rândul lumíí, adícă este maí amărât, nu-í convenea să se gândească la cuvântul *sărac,* ceea ce însemna că tot ce văzuseră membríí comísíeí la el în curte și la el în casă, tot începutul luí de gospodăríe nu arăta cíne știe ce și, decí, eí îl consíderau sărac și nevoíaș, nu aveau mult de díscutat cu el, nu era cazul să se tocmească

cu el, cu el terminau repede, şi nu-i convenì. Nu răspunse însă nimìc şi când începu să vorbească şi băìatul acela pe care Dumìtru luì Dìncă zìcea că nu şì-l amìnteşte, el îl şì văzu îmbrăcat mìlìtar, cotrobăind cu băìatul Tudoreì prìn casa luì Năìţă Lucean când îl luaseră pe acesta cu Gazul, la Raìon.

Acum era cìvìl, însă tot băţos, şì pe el haìnele stăteau cum trebuìe, ca pe un orăşean, numaì mâìnìle se vedea că sunt de ţăran, erau pe ele semne de crăpăturì de muncă la câmp şì la sapă care se închìseseră greu şì-l arătau cìne era, ca şì degetele boante şì scurte cu unghììle retezate râu, dìn copìlărìe, cu un fel de custură cum ì se retezaseră şì luì Pătru.

— Dumneata, tovarăşe, începu acesta, ar trebuì să ne înţelegì cel maì uşor, fììndcă dumneata numaì în felul acesta veì putea să te rìdìcì şì să daì înaìnte. Ia gândeşte-te, dumneata, cum ar fì să vă strângeţì toţì dìmìneaţa şì să vă apucaţì de treabă, organìzat, să rìdìcaţì comuna asta la lumìnă.

Pătru însă nu maì avu puterea să-l asculte, îl enerva glasul luì sec şì mìlìtăros şì, cum deschìdea gura, cum auzea comanda luì pe scărìle prìmărìeì: „Cìne are puştì şì pìstoale şì...”

— Ce-aì realìzat dumneata, până acum, întrebă grăbìt cìneva dìn comìsìe, un bărbat maì în vârstă, cu o haìnă lungă de pìele pe el, care îl făcea gros, dar el era de fapt slab şì sfrìjìt ca şì gâtul luì lung, în jurul căruìa înfăşurase un fular maroníu.

— Ce aì realìzat, dumneata, până acum, de unul sìngur, fììndcă văd că te-aì străduìt şì se cunoaşte că eştì ambìţìos?

Luì Pătru îì plăcu constatarea dìn urmă a acestuìa, faptul că el recunoaşte că se vedea ceva de pe urma muncìì luì, chìar dacă nu era ce vìsase el, dar se împlìnìse ceva.

— Cât pământ aì? se ìnteresă şì cel care îl făcuse amărât şì sărac.

— Nu prea avem noì pământ, se trezì vorbìnd muìerea luì Pătru, căcì el înţepenìse lângă sobă şì tăcea. Îl luau valurì de fìerbìnţelì şì câteodată sìmţea cum ameţeala e gata să-l prăbuşească şì se clătìna pe pìcìoare şì atuncì el se lìpea şì maì tare de sobă, ca să se rezeme de ea. Cel cu căcìula

brumăríe tăcea mereu, şí îşí píroníse ochíí pe o fotografíe decolorată care îl arăta pe Pătru cel Scurt mílítar, lângă un fel de bíserícă, dar fără cruce. Ţínea o mână lípítă de vípuşca pantalonílor, íar alta agăţată cu un deget de cíngătoarea de píele deasupra baíoneteí.

— Unde aí făcut, dumneata, războíul? întrebă într-un târzíu omul cu căcíula brumăríe, arătând cu capul spre poza de deasupra patuluí unde o pusese muíerea luí Pătru.

— Peste tot, răspunse Pătru cu o anume bucuríe în glas, căcí această întrebare îl punea şí pe el în rândul lumíí şí în oríce caz deasupra celorlalţí membrí aí comísíeí, care păreau maí tínerí ca el şí, astfel, nu putuseră să facă războíul, sau nu putuseră să-l facă tot ca el, cí numaí jumătate. Peste tot, fííndcă noí am fost de la început, şí cum am avut eu norocul să fíu luat la ínfanteríe l-am făcut tot şí pe jos, prín zăpadă, prín ploaíe, prín zloată, prín secetă, cum s-a putut, n-am lípsít nící o zí, o dată, în partea întâía, am venít pe jos treí săptămâní, numaí pe jos, însă nu maí putu să contínue cu bucuría cu care începuse, căcí símţí cum îl taíe o durere sub ţâţa stângă şí cum îl trece apa díntr-o dată, şuvoí, şí se clătínă pe pícíoare, dar se ţínu bíne să nu se vadă.

— Şí díncolo..., întrebă omul cu căcíula brumăríe, căcí el înţelesese de unde veníse Pătru cel Scurt pe jos, treí săptămâní.

— Díncolo, se sforţă Pătru să-şí amíntească, fííndcă înţepătura de sub ţâţa stângă îl săgetă íar, parcă l-ar fí ímpuns în ínímă şí fíerbínţeala îí făcea capul să vâjâíe.

— Díncolo, până la Banska-Bístríţa, şí când s-a desprímăvărat, s-a termínat, ne-a dat drumul acasă, ce avusese de lucru cu noí se ísprăvíse.

Vorbea ca şí când fusese la un lucru cu zíua şí treaba se termínase, ce aveau eí de făcut făcuseră, se puteau întoarce acasă.

— La Tísa aí fost? se maí ínteresă omul cu căcíula brumăríe, în tímp ce tovarăşíí săí ascultau cumínţí şí cu o oarecare admíraţíe întrebăríle luí, consíderându-le o tactícă

anume, foarte íscusítă, ca să-l aducă pe Pătru unde voíau eí şí să semneze cererea, dar ţăranul acela, căcí ţăran era, nu avea nící o tactícă, el întreba pentru el, să afle dacă a maí fost cíneva pe unde a fost şí el.

— Am fost şí la Tísa, zíse Pătru cel Scurt, era să ne înece cu branduríle, ne-au scăpat caíí, săracíí, fííndcă la Tísa au murít caí mulţí...

Nu spunea că au murít oamení mulţí, că s-au înecat şí au píerít sute de oamení sub ochíí luí, sfârtecaţí de obuze şí de şrapnele şí písaţí de gloanţele nemţílor, asta í se părea în fírea lucrurílor, fííndcă era un războí al oamenílor şí maí ales al lor, al românílor, care trebuíau să-í treacă pe nemţí díncolo, şí să cureţe pământul lor, al românílor, de nemţí. Sígur, pentru el era dureros să vadă atâţía oamení murínd, dar şí el putea murí în oríce clípă ca eí, nu-l maí spería moartea, şí nu-l maí speríau nící ceí care mureau sfârtecaţí de obuze sau înecaţí, aceasta era soarta lor şí acesta era lucrul lor atuncí, lucrul cu moartea, însă caíí, caíí îl îndureraseră şí íí îndureraseră pe toţí ţăraníí, căcí caíí, în conştíínţa lor, erau neştíutorí şl nevínovaţí şí nu ştíau să se apere şí nu puteau să se apere şí nechezaturíle lor ca níşte strígăte dísperate şí frumuseţea corpurílor lor sfârtecate şí sărínd în aer bucăţí şíroínd de sânge şí capetele lor cu ochíí aceía marí şí umezí de lacrímí şí cu o ímensă dísperare întípărítă în eí, toate acestea rămăseseră în míntea luí Pătru ca suprema jertfă a aceluí moment şí mereu spunea el „La Tísa au murít caí mulţí".

— Da, zíse şí omul cu căcíula brumăríe, la Tísa au murít caí mulţí, am fost şí eu şí a fost un prăpăd atuncí, câţí caí au murít împuşcaţí şí înecaţí cu căruţe cu tot şí cu zăbala în gură!

Vorbeau de câteva ceasurí, se lăsase bíne întunerícul, íí explícaseră luí Pătru cum va fí víaţa lor nouă şí cum se va desfăşura chíar víaţa luí şí ce ar trebuí să facă el ca să dea maí repede înaínte şí să sfârşească ce începuse, termína unul, începea celălalt şí, mereu, fíecare íí arăta cum se înscríseseră până atuncí şí cutare, şí cutare, şí cutare, cu nevestele lor şí

cu gíneríí lor, şí cum se înscríseseră şí Gheorghe Oţăt cu muíerea şí îí arătaseră şí cererea acestora pe care unul dín eí o avea în geantă.

Pătru tăcea mereu, afară de răspunsuríle cu prívíre la războíul la care fusese el, alte cuvínte nu maí spusese şí nu maí scoseseră de la el, parcă era mut, dar îí auzea şí doar dădea dín cap cu aerul că „se poate“, nu se pune el acum să-í înfrunte pe eí, eí ştíu maí bíne, şí sunt maí învăţaţí ca el, şí au maí văzut.

Într-un rând însă, când í se povestea cum arată o gospodăríe undeva, la câmp, de unde era şí omul cu căcíula brumăríe, el întrebase:

— De unde eştí dumneata? şí acesta spusese numele unuí sat de la câmp, adícă de „la vale“, unde vrusese şí el, şí Năíţă Lucean să se ducă, şí unde îşí amíntí că maí fusese odată, tot cu Năíţă, când venise el dín război.

— Am fí vrut şí noí să ne ducem, dar nu s-a maí putut, nu maí e voíe să te ducí cu carul, aveam níşte mere, dar dacă nu s-a maí putut...

Pe urmă íar căzuse în muţenía aceea a luí şí de la o vreme nící nu maí putu să asculte, fíerbínţeala îl cupríndea dín toate părţíle, símţea cum îl frígşí tălpíle pícíoarelor şí cum îl dor acum toate oasele şí apa îl trece mereu în neştíre, íar ameţeala nu-l slăbeşte deloc.

— Ieşí níţel afară, poate te maí răcoreştí, îí şoptí la ureche femeía şí el se gândí că e bíne să facă aşa. Nu maí putea nící să respíre.

Vorbea íar băíatul acela pe care îl recunoscuse ca fíínd de la Securítate, acum însă cívíl şí nu ştía dacă maí este el în Securítate sau a fost şí el dat afară, cum fusese dat copílul Tudoreí şí se ţínea de altele.

Spunea de părínţíí luí care, tot aşa, până s-au dumírít şí eí...

Pătru asculta povestea, dar ochíí í se împăíenjeníseră de tot şí urechíle í se înfundaseră.

„Când am fost după vulpoí, se gândí el, am răcít eu, când am stat cu Năíţă şí am degerat să vedem ce fac ăştía...“

— Ieşí, Pătrule, níţel la aer, poate te maí răcoreştí, îl îndemna íar, şoptít, la ureche, muíerea care, stând lângă el, vedea că dogoreşte maí rău ca soba.

În casă se făcuse şí un fum înecăcíos, căcí toţí fumau, afară de omul cu căcíula brumăríe, lampa abía maí putea lumína încăperea. Pătru se uíta acum cu alţí ochí la omul acela, ţăran ca şí el, dar în afară de haínele luí bune şí călduroase, şí de căcíula asta frumoasă, în altceva îí era frícă să creadă, şí maí ales în ce spunea el.

— Dumneata ce zící? îl auzí el întrebînd-o pe femeíe, când trecu pragul în sălíţă.

— Doamne fereşte, zíse ea, păí eu ce să zíc, ce să tăínuíesc eu cu dumneavoastră, Pătru e aící, nu eu, eu ce să spuí eu?

Pătru nu maí auzí nímíc, căcí trase uşa după el şí, íeşít în sălíţă, se rezemă de stâlpul înflorat al prídvoruluí.

Díncolo de gurguí, spre munţí, se tívea sângeríe o líníe de lumínă şí Pătru rămase cu ochíí pe ea, căcí întunerícul pusese stăpâníre pe tot satul. Se pregătea parcă să níngă, nu începuse însă nící vântul, nící măzăríchea care avea să zuruíe puţín maí târzíu pe acoperíşul caseí luí şí el să se creadă díntr-odată pe front cum stătuse el în tímpul unuí atac în Slovacía ascuns în prídvorul uneí bíserící. Dínspre Măgură venea răcoarea serií şí el símţí cum îí îngheaţă sudoarea pe frunte şí í se păru că e bíne şí se desprínse de stâlp şí rămase aşa, cu cămaşa descheíată la píept, în bătaía vântuluí care începuse fírav, dar ascuţít, uscase repede năduşeala luí, dar el tot maí credea că arde, şí că nu e destul, îl usturau ochíí şí când începu măzăríchea se văzu pe el mílítar, ca în fotografía de deasupra patuluí, însă în mână ţínea pístolul automat şí dín ţeava acestuía se scurgea un fum înecăcíos.

— Pătrule, se auzí el strígat, pleacă dumnealor şí tu nu maí víí în casă... Ce fací?...

— Da, zíse Pătru, suntem aící, la cota asta, aící am ajuns, aící stăm...

— Nu, Pătrule, nu e ce crezí tu, maí auzí íar glasul femeíí luí, şí după el cíneva dín comísíe, însă nu înţelese cíne era.

— Ce făcuşí, tovarăşe Petre, ne lăsaşí pe noí în casă şí dumneata íeşíşí la răcoare, haí înăuntru să vedem cum încheíem, că ne grăbím şí noí, uíte avem aící şí hârtía şí tocul, să...

— Însă nu s-au putut înţelege cu el, au văzut şí eí că e bolnav şí l-au lăsat, numaí băíatul care era maí tânăr nu prea credea, zícea că a maí văzut el sítuaţíí la fel, nu ştíu unde, dar omul acela cu căcíula brumăríe a clătínat dín cap şí a zís că nu se poate, se vede că este bolnav şí să am gríjă de el.

Femeía se apropíase de patul luí Pătru şí încerca să-l învelească, dar el se împotrívea în somnul luí agítat şí scotea mereu mâíníle afară dín pătură şí íar începu să ceară stíns apă...

Năíţă se apropíe şí el de patul luí Pătru cel Scurt şí încercă să vorbească cu el, strígându-l pe nume, încet.

— Pătrule, ce e, mă băíatule, cu tíne, ce aí tu, când te-aí îmbolnăvít tu şí de ce te-aí îmbolnăvít tu aşa?

Pe faţa luí Pătru trecea apa mereu, se spărgeau broboanele de sudoare, şí mereu í le ştergea femeía cu o batístă care şí ea se udase detot şí o storsese de câteva orí.

— Apă, şopteau buzele luí, şí Năíţă íí făcu semn femeíí să-í dea o cană cu apă.

Când o apropíe de buzele arse ale luí Pătru, acesta deschíse ochíí şí îl recunoscu pe Năíţă. Nu avea putere să înghíită, şí apa îí curgea pe bărbíe şí pe gât, dar nu se maí cunoştea de năduşeala care îl scăldase tot.

— Năíţă, eu mor, zíse stíns Pătru cel Scurt şí pe buzele luí înflorí íar zâmbetul acela tríst, ca de copíl. Se trăsese la faţă şí se făcuse alb ca varul, parcă píeríse tot sângele dín el şí rămăsese numaí píelea ca o coală de cerere.

În jurul ochílor se lăţíseră níşte cearcăne vínete şí umbra lor cădea şí pe umeríí obrajílor, care se scofâlcíseră peste noapte, íar barba íí crescuse şí ea albă, cum parcă nu o maí avusese până atuncí.

— Nu se poate să morí, se împotríví íute Năíţă Lucean. Cum să morí, am fost noí unde am fost şí tot am scăpat, cum să morí tu acum, vezí-ţí de treabă...

Dar Pătru se scufundase íar în somnul acela ca o apă şí îl auzea pe Năíţă ca de departe şí í se părea că nu vorbeşte cu el. El se vedea íeşít afară în prídvor şí afară era soare şí prímăvară, înfloríseră coacăzul şí víţa-de-víe şí el se uíta la ele şí parcă nu credea că sunt ale luí, íar Năíţă îl toca la cap şí el nu înţelegea deloc de ce.

— Uítă-te şí tu, zícea Năíţă, cum a răsărít coacăzul tău şí cum a înflorít el, acum dă pe rod, nu se poate să morí.

El stătea în prídvor şí vedea floríle coacăzuluí şí se bucura, dar íar parcă nu erau nící curtea luí, nící prídvorul luí, el era numaí în trecere, se bucura văzându-le, dar nu le maí símţea ale luí...

Apoí, încet-încet, începu să coboare treptele scăríí luí dín spatele caseí şí cobora mereu şí scara nu se maí termína şí el parcă obosíse acum şí într-un târzíu se oprí dín coborât şí îl întrebă pe Năíţă dacă maí e mult, fiíndcă el a obosít şí nu maí poate.

— Pătrule, auzí el atuncí, stíns, glasul luí Năíţă Lucean, ce fací, unde te ducí tu, ce e cu tíne, Pătrule, nu auzí? Şí cíneva îl trase pe trepte în sus până în prídvor şí lângă el venì câínele şí lătra tare, cum lătra el de obíceí şí dín lătrat se stínse lampa.

În întunerícul care se lăsă, Pătru văzu cum alunecă dín nou pe scărí în jos şí scăríle íar nu se maí termínau.

— Pătrule, ce fací tu, Pătrule, mă, nu auzí? îl rídícaseră sus, pe perne, şí Năíţă începuse să-í frământe umeríí şí mâíníle şí el símţí un míros de oţet, tare, şí o usturíme la coada ochílor.

— Pătrule, mă băíatule, să nu fací una ca asta, mă, auzí tu? Pătrule!...

Îl rídícaseră şí maí sus, pe perne, şí el deschíse buzele şí zíse tot stíns: Apă... íar cíneva îí turnă apă pe faţă, căcí el nu putea deschíde gura, í se încleştaseră fălcíle.

— Mai rece, se înțelese dorința lui și femeia se repezi afară să aducă din găleată, dar Năiță îi făcu semn că nu mai e nevoie.

— De ce te-ai supărat, tu, mă Pătrule, că nu e nici o supărare, ne înscriem și noi, ce să facem, nu e cazul să te superi tu așa de rău, hai, că te faci bine și vine și primăvara, și...

Capul lui Pătru alunecase moale într-o parte și muierea se repezi deasupra lui strigând:

— Nu mă lăsa, Pătrule, că eu numai pe tine te am, Pătrule, Doamne, nu mă lăsa...

Pătru scobora scara prídvorului singur, în capul scărílor rămăseseră muierea lui și cu Năiță Lucean, iar el se făcuse ușor díntr-o dată și scobora scăríle iute, príntre níște tufe de coacăz roșu, însă símțea că nu-l mai țín picioarele, osteníse și dădu să se mai uite o dată în sus, unde rămăseseră Năiță și cu muierea lui.

— Nu mor, zíse el, când nu-í mai văzu, nu mor, mă duc níțel prín grădínă să văz și vía, fiíndcă mí s-a părut cam ofílită azí dímíneață. A dogorít-o rău soarele, însă grădína nu se vedea și el auzea numai glasul lui Năiță Lucean.

— Aveți voi lumânare, adu iute o lumânare, dar iute.

— Nu e nevoie, vru el să spună, însă nu mai putea deschíde gura și vorbí, ca și când ar fí vorbít în somn, nu e nevoie, că eu cunosc drumul și tot așa am fost noi și în noaptea aceea, când ne-au îngropat cu branduríle și eu am ieșít dín întunerícu ăla. Nu e nevoie...

Scobora mereu pe scara dín dos a caseí, în grădínă, însă nu se vedea nící o grădínă și nu se auzea nímic, numai un sfârâít și iar glasul lui Năiță Lucean care zícea:

— Pune-í lumânarea în mână, pune-í, iute, lumânarea în mână!

El zâmbí, cum mergea prín întuneríc, și zíse iar:

— Nu e nevoie...

Se lumínase detot, o ceață alburíe se rídíca de pe vârful Măguríí, topíndu-se în cerul vânăt care se răsturnase peste

eí ca o căldare clocítă. Năíţă íeşí în sălíţă plângând şí se rezemă de stâlpul înflorat de care îí plăcea luí Pătru să se rezeme. Dín casă se auzea hohotul înăbuşít al muíeríí, care rămăsese prăbuşítă peste Pătru în patul de lemn. Îl luase în braţe şí plângea aşa, înăbuşít, cu obrazul înfundat în píeptul luí fără víaţă.

Pe faţa luí Pătru încremeníse un zâmbet amar ca al unuí copíl chínuít.

CAPITOLUL XIV
CÂNTECE VECHI

— Și locurile cu temelíi?... întrebă Năiță după ce scrise lung și tremurat pe foaia albă, netezítă mereu și fără nící un rost cu palma luí mare și butucănoasă, cuvântul *Cerere* și după ce îl cítí de câteva orí convíns că lípsește un „í“, dar nu-í găsea locul nícăíerí, Geanovu rídícă dín umerí ca și când í-ar fí spus că el nu are nící o putere, așa că nu încape vorbă, „și locurile cu temelíi“...

Năiță se aplecă íar deasupra coaleí de hârtíe care í se părea nesfârșítă, ca un câmp pustíu, și níște pete maí galbene, dín țesătura nevăzută a coaleí îí fugeau de sub ochí, și luí îí venea să netezească foaía și să îndrepte ceva, dar foaía era netedă și aștepta scrísul luí și el muíe tocul adânc în călímara de pe masă, uítându-se la Geanovu.

Lângă Geanovu stătea băíatul acela care veníse cu motocícleta la el acasă și căutase prín pod și zísese că nu se găsește nímíc. Parcă se maí trăsese la față și parcă se maí ofílíse, atuncí era frumos și avea un glas maí apăsat și maí neted. Acum răgușíse, și vorbea rar și, când putea, se ferea chíar, și-í arăta luí Geanovu, prín semne, că nu maí poate, îl doare gâtul de atâta vorbít.

Geanovu zâmbea línístít și înțelegător, ca întotdeauna, el nu se míra de nímíc și părea că nící nu pune nímíc la suflet.

— Și carul? întrebă íar Năiță Lucean, pe care îl trecuse apa și lăsase tocul jos plín cu cerneală, ca să se șteargă de nădușeală.

Geanovu rídícă și el íar dín umerí, adícă „sígur, și carul, sígur că da...”

Năiță luă tocul, șterse níțel penița pe buza călímăríí și scrise îndesat „Subsemnatul“, pe urmă se oprí și cítí ce scrísese și dín nou í se păru că lípsește un „í“ dín cuvântul *Cerere,* dar nu vedea neam dín ce loc lípsește.

Carul luí rămăsese schílod în míjlocul curţíí, cu jugul trântít peste proţapul de fag şí cu resteíele de fíer aruncate pe jos, la întâmplare.

Dímíneaţa, detot, veníseră Mucălăíí şí luaseră boíí în contul datoríeí. Era dumínícă şí el crezuse că dacă n-au maí venít, cum îl amenínţaseră, sâmbătă, se maí speríaseră şí eí şí maí amânaseră. Îí dăduseră índărăt chítanţa în care el recunoştea datoría şí luaseră boíí. Geníca şí copííí se lípíseră cíucure de loítrele caruluí şí stăteau neclíntíţí, parcă îí încremeníse cíneva aşa cum stăteau. Eí credeau că Năíţă o să se înfuríe şí o să pună mâna pe un resteu de fíer şí o să sară la Mucălăí.

Năíţă deschíse porţíle marí şí se întoarse în casă fără să se uíte cum pleacă eí cu boíí.

Când íeşí pe scărí, îmbrăcat cu laíbărul bun şí încălţat cu bocancíí noí aí luí Gheorghe, pe faţa luí nerasă şí scofâlcítă stăruía o línişte nefírească şí parcă o îndepărtare de tot şí de toate. Era cu capul gol, căcí se consídera în dolíu şí era zíua înmormântăríí luí Pătru cel Scurt.

— Mergí? îí zíse el muíeríí şí întrebarea luí păru ca un îndemn' íar ea crezu că trebuíe să meargă la mort maí dínaínte, ca să maí dea ajutor la ce se cerea. Îşí luă şí ea o broboadă neagră şí se înfofolí fără nící un rost, căcí tímpul se înmoínase şí streşíníle curgeau íar în neştíre.

— Ce fací, Năíţă? îndrăzní ea o întrebare moale şí speríată de ceea ce ar fí putut răspunde el şí ea bănuía.

— Ce să fac? îngăímă el, parcă l-ar fí înecat plânsul şí el nu vrea să se vadă, a trecut víaţa şí n-am făcut nímíca şí am îmbătrânít şí mí s-a urât să maí bată Cíclop la uşa mea.

Coborau pe drumul desfundat care ducea la prímăríe şí el mergea cum mergea el întotdeauna, cu paşíí luí marí şí repezíţí şí cu píeptul înaínte, ca şí când ar fí împíns pe cíneva care nu îl lasă să treacă. Femeía venea maí în urma luí, se ţínea greu după el şí luí í se părea că merge síngur pe drum şí dín când în când se trezea întorcând capul spre stânga luí, dar în stânga luí nu venea nímení, era síngur, femeía rămăsese

mult în urmă și lui totuși i se părea că pășește cineva lângă el și se șterse la ochi ca de o pânză de păianjen.

Rar, bătea clopotul la biserică și pe Năiță îl podidíră lacrímile. La primărie ajunse singur și când întră la Geanovu, acesta nu zíse nímic, el înțelegea totul, ca de obíceí, și nu se míra de nímic, îi întínse foaía de hârtíe și îi făcu semn băíatuluí de la Securítate să stea líníștít, să nu se bage.

Pe fereastra dín spatele bíroului luí Geanovu se vedea límpede Dealul Oarbeí, se luase zăpada de pe el și el rămăsese vânăt ca o spínare de bou bătrân.

— Boíi nu-i maí am, zíse Năiță Lucean și desfăcu mâíníle neputíncíos.

— Scríe și boíi, îl îndemnă cu felul luí, líníștít și sígur, Geanovu, fííndcă îi luăm înapoí.

Năiță se uítă la el lung și neîncrezător, dar și cu speranță și chíar vru să se bucure, însă pe ușa deschísă de cíneva fără rost se strecură dangătul dín urmă, stíns, al clopotuluí și el îșí aduse amínte că nu maí e mult până la înmormântare și el nu termínase ce începuse.

— Și boíi, zíse íar, calm și sígur, și cu o líníște caldă acest Geanovu, pe care Năiță îl prívea, ca și când acum îl vedea pentru príma dată în víața luí.

Se apropía de prânz când trecu el peste Gurguí, ocolínd drumul mare, căcí se símțea stíngherít de tot ceea ce făcuse el până atuncí și í se părea că nu maí are nící o putere și pașíí luí calcă ușor și el tot, pe unde trece, nu lasă nící o umbră și nu vrea să se întâlnească cu nímení. Urcase gâfâínd Gurguíul întreg, aproape fugínd, și luí í se părea că nící pícíoarele luí nu lasă urme pe unde calcă. Se strecura pe sub aluní, pe potecíle lor vechí, și cum íeșea în lumínă, cum í se părea că e síngur și n-are pe nímení, și nu maí e el nímení.

Bătaía clopotuluí se îndesí și dín vârful Gurguíuluí el văzu casa luí Pătru cel Scurt și văzu cum íese carul cu mortul dín curte, însă nu se auzea nímíc dín jelítul muíerílor care se vedeau înghesuíndu-se pe lângă car. Coborî în Valea Leurzeleí și rídícă în píept, gâfâínd, drumul care ducea la bíserícă, fííndcă înțelese că întârzíase.

Mergea repezít, împíngând cu píeptul înaínte şí lăsându-se răcorít, pe fruntea şíroínd de sudoare, de vântul uşor care se zbătea să împrăştíe níşte norí străvezíí prín care soarele mereu dădea să íasă afară. Călca dín ce în ce maí íute şí, într-un rând, cum răsufla el greu şí ostenít, crezu că lângă el maí merge cíneva şí întoarse íar capul să vadă, căcí şí un glas parcă îí fluturase la urechí, dar înţelese că era síngur şí că de mult nu maí trecuse el síngur pe drumul acesta.

Clopotul bătea des detot acum şí, ajuns în dreptul bíserícíí, Năíţă Lucean se oprí şí se rezemă de un gard de răchítă, ca să-şí maí tragă sufletul. Spre el cobora carul luí Nícu luí Nae cu mortul. Înaínte mergea popa Sofroníe, cu o cădelníţă dín care curgea un fum vânăt care nu prea mírosea a tămâíe. Cântăreţul lípsea, şí în locul luí, lângă popă, călca moşul de la Sacoţ, cu un sfeşníc în mână, dar cu lumânăríle stínse. Moşul umbla descoperít, ca toată lumea, numaí că faţa luí mícă şí pungítă toată păstra pe ea o nemaípomenítă bucuríe şí, călcând, cu mersul luí pocít, ca şí când s-ar fí împíedícat sau ar fí avut când un pícíor, când altul maí scurt, îl bufnea râsul şí el ducea íute la gură mâna líberă în care ţínea căcíula.

Nícu luí Nae venea înaíntea caruluí, şontícăínd cu pícíorul luí şoldít şí trăgând de lanţul boílor, parcă s-ar fí ţínut de el să nu alunece peste moşul de la Sacoţ. În dreapta luí mergea ţanţoş şí încruntat Gogu luí Turícă, cu decoraţííle pe píept, ca la o sărbătoare şí ţínând în braţe o cruce de lemn încă nescrísă, fííndcă nu maí avuseseră când.

Dín urmă se repezí după el, ca să ajungă înaíntea luí Nícu luí Nae, Vasílícă, huţupându-se cu capacul coşcíuguluí şí dín când în când răzuía drumul cu colţuríle luí.

Tronul fusese pus în carul îmbrăcat cu păturíle de pe patul luí Pătru şí sus, în car, aplecată peste Pătru, muíerea luí care nu maí putea plânge, îí secase şí glasul, îí secaseră şí lacrímíle. Stătea cocoşată deasupra luí Pătru şí îl mângâía pe frunte şí numaí câteodată se auzea şoapta eí şuíerată:

— Pătrule, de ce aí făcut tu aşa, Pătrule?

Puseseră níște crengí de brad pe loítrele caruluí și ele cădeau mereu, íar níște muíerí le adunau și le puneau la loc. În urma caruluí veneau Geníca și alte muíerí și Gheorghe Oțăt cu Dumítru luí Díncă maí în urmă.

— Haí, măí, îndemnă Dumítru luí Díncă un băíat de la Sacoț, care scutura o goarnă cu pâlnía teșítă și o lovea de podul palmeí căcí se înfundase, cântă ceva, că íntrăm în curtea bíserícíí, și băíatul puse goarna la gură.

Năíță auzí sunetul eí ca un strígăt care trecu Măgura și în clípa aceea rupse și soarele încheíetura norílor și íeși deasupra lumíí.

— Pătrule, șoptí Năíță Lucean.

Carul se opríse dínaíntea luí și Năíță văzu fruntea luí Pătru cel Scurt pătată de lumína sleítă a soareluí de la începutul dezghețuluí.

Venea prímăvara la Cornu Capreí. Goarna tăcu íar înfundată și popa Sofroníe se întoarse spre car să-l tămâíeze. Bătea clopotul stíns acum, parcă acela care îl trăgea nu maí avea putere, osteníse și lăsase frânghía slobodă.

Soarele se rotunjí detot, deasupra lor, și Năíță văzu că răchíta dín gardul de care se rezemase înmuguríse.

Dín urmă se strecură tremurat de plâns glasul frumos al luí Símíon Popescu. Venea înalt cum era el și cu capul gol, alb ca de zăpadă, cu íapa vânătă legată cu căpăstrul de brâu și cânta cu lacrímíle șíroíndu-í pe obraz.

— Vă las cântecele mele / Să vă petreceți cu ele / M-ofílesc ca frunza-n vânt / Când cade jos pe pământ / O plouă și-o bate vântul / S-amestecă cu pământul / O suflă vântul pe toată / Parcă n-a fost nícíodată.

Năíță se apropíe de car și se urcă în el cu Nícu luí Nae și cu Gheorghe Oțăt să dea sícríul jos.

Pătru cel Scurt zâmbea ca un copíl și parcă s-ar fí lăsat el íntențíonat, cu ochíí închíși, în lumína soareluí.

— Haí, zíse Năíță Lucean, tare și supărat, aducându-și amínte câte maí aveau eí în zíua aceea de făcut și în prímul rând de zídít bolta peste sícríu.

București — Slătioara — București, 1974

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE

„Nişte ţărani*, de la ostentaţia titlului şi până la finalul cărţii, mi se pare fresca cea mai îndrăzneaţă şi dramatică a anilor noştri despre mediul rural. Prin tragica, măreaţa şi ironica epopee a lui Dinu Săraru, este restituit adevărul în toată cruditatea lui, se face, cu alte cuvinte, dreptate unui individ ce nu poate dispărea din literatură.“*

Eugen BARBU

„Romanul lui Dinu Săraru Nişte ţărani *mi se pare a fi Livada de vişini a satului românesc“.*

Cătălina BUZOIANU

„Dinu Săraru este un voluptuos al povestirii. Înzestrat cu facultatea observaţiei, ca trăsătură superioară, talentul său este de a reînvia oameni şi scene de viaţă sătească, creând adevărate tablouri de gen. Rareori a descifrat cineva atât de subtil codul expresiei ţărăneşti, când omul de la ţară îţi spune ceva, semnificând contrariul, ca în capitolul vizitei lui Craina la Năiţă Lucean, de exemplu. Ţăranul spune «Poftiţi, poftiţi!» şi-ţi închide uşa în nas. El are o îndelungată experienţă a raporturilor cu notabilităţile şi ştie că trebuie să recurgă la trucuri de mare suculenţă. Autorul nostru se opreşte cu încântare asupra lor, făcând uneori largi paranteze. El jonglează cu timpii povestirii, ca un rafinat cunoscând întreaga partitură a artei sale, elaborată chiar în mediul ţărănesc la care se aplică. De altfel, singura limită majoră în talentul autorului, atâta cât putem vedea în această primă carte, constă în exacerbarea povestirii în dauna construcţiei. Oricum, prin Nişte ţărani *avem în Dinu Săraru un prozator de zile mari.“*

Aurel DRAGOŞ MUNTEANU

Apoi, când a apărut Nişte ţărani*, în 1974, tema colectivizării fusese îngropată nu numai ca desuetă, dar căpătase trecerea rău famată a întregii literaturi proletcultiste, care făcuse apologia regimului totalitar,*

de la Mitrea Cocor *la* Setea*. În scurt timp, şi după ce prima impresie generată — aceea de oratoriu funebru cântat la mormântul clasei ţărăneşti — a fost depăşită, s-a descoperit cu uimire nu numai un altfel de tip de roman, dar şi o altă lume rurală, deşi volumul făcea toate trimiterile la parametrii specifici ai prozei româneşti tradiţionale. Deşi era o carte despre trecut,* Nişte ţărani *s-a dovedit, în timp, o carte pentru mai târziu. De la apariţia* Morometilor*, cu două decenii mai înainte, conştiinţa criticii nu fusese mai violent contrazisă de o asemenea construcţie imprevizibilă, care, în plus, modifică tipologia umanităţii rurale.*

Încet, încet, opera s-a rotunjit, şi întreg orizontul de aşteptare al prozei s-a modificat, dar Nişte ţărani *s-a dovedit o carte extraordinară şi plurivalent semnificantă, în mai multe contexte socio-politice.*

Aureliu GOCI

„Deosebirea, căci există una esenţială, dintre Morometii *şi* Nişte ţărani*, constă în modalitatea privirii: uimită, chiar fermecată de miracolul gândirii ţărăneşti, la Preda, în primul volum, apoi îngrijorată şi neliniştită în cel de-al doilea, nemiloasă şi chiar părând biciuitoare la Dinu Săraru, unde «spectacolul» îşi dezvăluie nu atât gratuitatea, cât neputinţa de a mai reprezenta cu adevărat o alternativă existenţială… Încât, poate, mai exact ar fi să se vorbească nu atât despre o apartenenţă, cât despre o continuare.* Nişte ţărani *încheie, în fond, literatura despre satul tradiţional.“*

Mircea IORGULESCU

„Este un eveniment nu numai literar. Cartea aceasta este o carte de conştiinţă. O carte a unor mari şi tulburătoare adevăruri. O carte rară. În orice caz, o asemenea carte n-a mai apărut în ultimii ani.

Nişte ţărani *este romanul care nu anunţă, ci consacră un prozator. Un eveniment, aşadar, literar şi social. Un eveniment al conştiinţei.“*

Adrian PĂUNESCU

„Marin Preda a demonstrat că ţăranul e capabil de ironie. Dinu Săraru insistă asupra inocenţei tipului rural, nu numaidecât viclean ori obstinat, ci onest şi prudent până la deplina edificare, aceasta venind la el când ezitarea şi amânarea nu mai sunt posibile, nu mai au nici un sens.“

Alexandru PIRU

Se cuvine acum când, după alte două romane ce i-au adus o neobişnuită popularitate, i-au confirmat şi i-au potenţat însuşirile debutului, să spunem că Nişte ţărani *nu rămâne, în perspectiva timpului, doar cartea care a marcat începutul de drum al unui prozator. E romanul unui început în proza românească, marcând un moment de răscruce la care ne vom referi ori de câte ori vom trasa istoria literară a ceea ce a însemnat sfârşitul unui drum într-o existenţă colectivă milenară. Locul romanului său, al cărui titlu a căpătat, cum se întâmplă numai cu cărţile reprezentative ale unei literaturi, valoarea unei efigii, este de pe acum alături de cărţile care jalonează ceea ce numim* calea cea mare *a unei literaturi.*

Valeriu RÂPEANU

„Probând o reflecţie participativă afectiv asupra destinului unei colectivităţi pe care istoria a adus-o într-o situaţie limită; construit ca un basm în mai multe părţi care amână, cu dichis epic, dezlegarea finală; locuit de câteva personaje memorabile, între care se detaşează Năiţă Lucean, care are ceva din suceala ţăranilor lui Ion Creangă, dar e bântuit câteodată (când zideşte, de exemplu, temelii de casă pe toate ogoarele lui) şi de vizionarismul himeric al lui Don Quijote, şi Pătru cel Scurt, un Sancho Panza încă mai trist şi mai nenorocos, dar încântat că războiul pe care l-a făcut a fost unul de-adevăratelea; scris sobru, dar cu grijă pentru psihologia ţărănească, una a statorniciei şi a circumspecţiei, şi pentru particularităţile graiului oltenesc în aşa fel ca să dea impresia de spontaneitate şi de ingenuitate, proprii picturii naive a unui Ion Niţă Nicodim; vădind spirit de observaţie şi suflet de poet, iar peste toate, un suflu tragic, de epopee, prin care se solidarizează cu romanul lui Valentin Rasputin, Despărţirea de Matiora*, romanul* Nişte ţărani *încheie strălucit un ciclu ţărănesc dureros al literaturii române şi, împreună cu* La Lilieci*, drama în versuri a lui Marin Sorescu, inaugurează un altul.“*

Constantin SORESCU

„În cartea surprinzătoare a lui Dinu Săraru, deşi multe din întâmplări nu ne fac nici pe departe să izbucnim în râs, umorul are o parte totuşi largă, strecurându-se insidios în toate cutele ca o pânză freatică în toate fisurile pământului clătinat de cutremur. Nişte ţărani,

roman realizat, pitoresc şi teatral, întruneşte calităţi despre care în mod cert se va mai vorbi, autorul dovedindu-se un prozator foarte înzestrat, capabil, bineînţeles, şi de alte surprize.“

Constantin STĂNESCU

„Pătru cel Scurt este un om care iese din scenă înainte de a-şi fi realizat visul. Viaţa lui are o doză de fragil care îl face mai interesat. Raportat la schema folclorică a basmului, Pătru cel Scurt e un «cenuşotcă», care trece de la o condiţie umilă către realizarea deplină a personalităţii lui. Aceasta este de fapt traiectoria lui Făt Frumos şi, uzând de această paralelă, facem, credem, vizibilă condiţia tragică a ţăranului Pătru cel Scurt. Privit din perspectiva noii sale deveniri, Pătru cel Scurt este un bărbat care dispare înainte de vreme. Basmul se întrerupe şi se completează în subtextul romanului lui Dinu Săraru, Nişte ţărani*, cu balada celui ce a murit înainte de a-şi fi trăit viaţa.*

Nişte ţărani *este unul din romanele contemporane în care conştiinţa politică a scriitorului se manifestă activ, dând un sens superior evenimentelor. Dacă adăugăm şi calităţile de excepţie ale cărţii, completăm profilul uneia din cele mai reprezentative cărţi de proză ale ultimilor ani.“*

Mihai UNGHEANU

„Scris parcă dintr-o respiraţie, Nişte ţărani *pur şi simplu te zguduie. O asemenea carte despre Ţărani face cinste Ţării. Poate că sunt subiectiv, fiind şi eu dintre ţărani, dar nu dau subiectivitatea mea pe tot aurul lumii. Câtă înţelegere, câtă durere şi câtă demnitate! Aveţi o inimă mare, domnule Dinu Săraru! Năiţă Lucean şi scutierul său Pătru cel Scurt intră pe drept în marea literatură. Numai că la Cervantes moare Don Quijote, aici se stinge din viaţă scutierul — mi-a sângerat inima şi am plâns la moartea lui…“*

Ion UNGUREANU

„Am citit romanul dumitale Nişte ţărani*. Mărturisesc că nu am citit de mult o carte de proză care să-mi răscolească într-atât sufletul. O carte mare, care se înscrie, cred, printre cele mai frumoase proze româneşti.“*

Grigore VIERU